

Haag, voorz. f. Thaer.
WORP TYAERDA VAN RINSUMAGEEST,

VIJFDE BOEK

DER

KRONIJKEN VAN FRIESLAND,

BEVATTENDE

DE GESCHIEDENIS VAN HET BEGIN DER
ZESTIENDE EEUW.

UITGEGEVEN DOOR HET

FRIESCH GENOOTSCHAP

VAN GESCHIED-, OUDHEID- EN TAALKUNDE.

TE LEEUWARDEN, BIJ
H. KUIPERS.
1871.

VOORBERIcht.

Na een langen tijd de Kronijk van Worp van Thabor te hebben laten rusten, heeft het Friesch Genootschap de nodige middelen gevonden, om ook het vijfde boek dier kronijk uit te geven. De uitgave van dit vijfde boek is te belangrijker, omdat er wel van de drie eerste en ook van het vierde boek een vrij aanzienlijk getal afschriften bestaat, maar voor zooverre wij hebben kunnen gewaar worden, slechts twee exemplaren van het vijfde boek aanwezig zijn. Het oudste, dat bij de uitgave gevolgd wordt, komt voor in een H. S. op de Provinciale Bibliotheek, en aldaar bekend onder den naam van zijn vroegeren bezitter J. de Kempenaer. Naar het schrift en de band te oordeelen moet het afkomstig zijn uit het midden der zestiende eeuw.

Een ander afschrift, in het bezit der familie van Beijma thoe Kingma, is van veel minder hoogen ouderdom, minder volledig en voor de uitgave van geringere waarde. Twee fragmenten, beide afbrekende midden in de procedure tegen Gerbrant Mockema en Jemma Heer Juwsma A°. 1512, worden aange troffen in een Handschrift bij de Stedelijke Bibliotheek van Amsterdam, en in een dergelijk bij het Provinciaal Archief van

Friesland. Over deze vier kopien vindt men meer vermeld in een verslag voorkomende in de *Vrije Fries*, deel III no. 2, van het jaar 1843.

Dit vijfde boek omvat de geschiedenis van slechts vijf en twintig jaren, 1499—1523, dat is de geschiedenis van Friesland onder de Heerschappij van de Saxische Hertogen en vervolgens gedurende den strijd tusschen den Hertog van Gelderland en Keizer Karel den vijfden, tot aan de geheele onderwerping van Friesland aan den laatste als Heer van de gezamenlijke Nederlanden. De uitvoerigheid van deze behandeling is dan ook de oorsaak, dat de inhoud van dit boek door de latere geschiedschrijvers op verre na niet uitgeput is. Schotanus b.v. haalt dit boek van Worp van Thabor meermalen aan, doch heeft betrekkelijk er slechts weinig uit kunnen overnemen.

Dit deel is zeer rijk aan officiële stukken, waaronder vele, die niet in het *Groot Placaat en Charterboek* zijn opgenomen. Onder de stukken die wel in 't Charterboek voorkomen, zijn er twee van vrij grooten omvang, die ook bij Schotanus en Winsemius gelezen worden, en daardoor meer dan andere van algemene bekendheid kunnen geacht worden te zijn. Om die reden heb ik gemeend ze bij dezen druk achterwege te kunnen laten, te meer dewijl de afschriften daarvan in dit *Handschrift* buitengewoon slordig en vol fouten, ja op vele plaatsen volkomen onverstaanbaar zijn. Ik heb mij dus vergenoegd met daarvoor naar de genoemde werken te verwijzen. Zie bladz. 61.

In vergoeding daarvoor heb ik eenige van elders nog onbekende stukken als een aanhangsel bij dit deel gevoegd, welke

belangrijke bijzonderheden behelzen, betreffende den overgang van Bolsward in September 1523, waarmede de onderwerping van Friesland aan Keizer Karel V voltooid is geweest. Die stukken zullen te meer de belangstelling wekken, omdat daaruit blijkt, welk aanzienlijk aandeel de vermaarde Mr. Bucho van Aytta gehad heeft in de onderhandeling over de erkennung van de Bourgondische Suprematie. Zij zijn afkomstig uit een Archief van Bucho van Aytta, voor het meerendeel betrekking hebbende op het Proces gevoerd tusschen Keizer Karel den vijfde en Karel Hertog van Gelder voor den Koning van Frankrijk als scheidsrechter. Die aanzienlijke verzameling van stukken bevindt zich in het Rijks-Archief, terwijl kopien daarvan genomen berusten bij het Friesch Genootschap.

LEEUWARDEN, 1 Februarij 1871.

J. G. OTTEMA,
Secretaris.

VERBETERINGEN.

Van pag. 69—74 staat in margine 1504, lees 1505.

Van pag. 75—86 1504, lees 1506.

Van pag. 87—89 1504, lees 1509.

Van pag. 90—96 1504, lees 1512.

WORP VAN THABOR, KRONIJK VAN FRIESLAND.

HIER BEGINT DAT

Vyfde Bueck.

HOE DAT HARTOCH ALBERT MET HARTOCH HENDRICK ZYN ZOEN EERST IN FRIESLANT IS GE-COEMIEN ENDE IN ALLE STEDEN IS GEHULDICHT.

Int jaer ons Heren dusent vier hondert (*) jaer daer nae dat 1499 artoch Albert van Beyeren Graeue van Hollant mit Graeue Villem syn zoon wt Vrieslant worde gedreuen, is hartoch Albert van Sassen Marckgraeue van Myssen Lantgraeue van Uringen met hartoch Hendrick zyn zoone eerst in Vrieslant ecomen toe Harlingen an toe schepe wt Hollant den 19 dach iijl, ende daer hebben hem eerlick ontfangen dye prelaten inde houelingen wt Oestergo ende Westergo ende syn den luen dage met hem gereist nae Franicker. Ende binnen Franicker zyn hartoch Albert ende hartoch Hendrick beide ge-huldicht op Sinte Maria Magdalenen auont tot euige Gubertoers van Vrieslant van wegen des heiligen Romschen ricks

(*) Negen en negentig, hondert.

1499 daer nae op sint Maria Magdalena dach zyn die heeren geset
 na Boiswert enie syn daer oock gehullicht in gelicker forma
 als toe Franicker voersz is. Daer nae den 24 July, dat is
 op sint Jacobs Apostels auent, sint hartoch Albert met harto
 Hendrick zynen zoen enie met hem veel prelaten ende be
 schappen van Sneeck nae Leuwarden gereist, ende die heeren
 quaemen by Huesmare wech, soe hebben daer geweest dye van
 Leuwarden met crucen ende phanen, ende hebben den harto
 een voetval gedaen, haer ontschuldiggende vanden misdaden
 ende rebelleringhe, dye int voerleeden jaer waren geschiet. Dye
 harto heuet haer opgenomen in sinen genaede, ende den dage
 daer nae, dat is op sinte Jacobs dach naeder misse, hebben
 dye van Leuarden harto Albert ende harto Hendrick syn
 zoen gehuldiget voer eersgubernatoers van Vrieslant van we
 gen Ke. Mat. ende des Romschen ricks tot oldehoff inder
 kercke. Opten seluen sint Jacobs dach heft harto Albert voersz
 synen ersten raedt binnen Leuarden gecoren wit Oestergo ende
 Westergo. Wt Oestergo Paulum Abt van Clarecamp, mr. Buck
 pastoer toe Husum licenciat in dye rechten, mr. Nanno pastoer
 toe Leuwarden, Rienck Emega toe Kammengabuer, Schelte Ty
 aarda oppergeest ende Tako Wbbama. Wt Westergo heer
 Petrum Abt van Oldecloester, heer Benedictus pastoer toe
 Franicker doctor inden rechten, Schelto Liauckama toe
 Sneeck, Jarich Hotnia opt Nylant ende Hessel Martena toe
 Franicker. Dese voersz. met den cancelaer solden van des
 Hartochs wegen berechten al die saecken dye anden heet
 worden versocht.

**Woe dat Joncker Fox Nyert by Groningen
 worde geslagen.**

Opten seluen dach dat hartoch int lant quam, dat was den
 19 Julij, is Nyert Fox die al worde genoemt Joncker Fox w-

Leuwarden gereyst met IIIJ hondert knechten nae graeue 1499 Idzart van ower Eems, omme den Damme van wegen des Hartoch van Sassens van den graeue voersz. in toe nemen, om die stad Groningen daer mede te benauwen. Alsdan Joncker Fox toe Oupwolde quam ende aeten ende droncken aldaer met syn knechten, soe hebben dye Groningers dat vernomen ende syn met haer burgers ende knechten omtrent dusent wt die stat nae Joncker Fox toe Oupswolde getogen. Ende als Joncker Fox dye Groningers sagh an (†) soe hy noch wel met synen folck wel had mogen ontkomen, maer hy was soe moedich ende acht die Groningers soe cleyn, dat hy haer niet wolde wicken, maer is vromelick tegen haer int velt te slag zegaen. Ende syn by Oupswolde te samen gecomen ende sterck-ick tegen malcander gefochten. Ende want dye Groningers het met bussen ende ander instrumenten van oerloch ende net macht van volck waeren voersien, soe is Joncker Fox oe laesten gevonden, al soe dat hy niet langer mochte staen te vechten, ende heeft noch een wyl tyt leggende op syn knie roemelick gewert. Ende dye Groningers knechten hadden em geerne gevangen, maer hy wolde hem niet gevangen euen, ende is daer geslagen met twaliff ofte darthien knechten opten 22 dach July, dat is op Maria Magdalena dach. Ende vel van syn knechten syn geuangen ende die ander ont-epent nae den Dam; Joncker Fox wort doet binnen Groningen gebracht ende in dye Minnebroederskercke voer sint Maria Magdalena outaer begraeuen. Als hartoch Albert hoerde dat Joncker Fox syn cappitein was doet geslagen, is hij seer rouich geueest, want dese Joncker Fox was dye meeste ide victorioste cappitein daermen in dye tyden wiste aff seggen.

(†) *Sagh an*, lees *sagh ankommen*.

Van het Bill ende een schattinge owerp lant.

1499 Doe hartoch Albert vanden Landen was gehuldicht als voersz. is, is hem onthieten een geschenck van Oestergo en Westergo tot een propin ses hondert gouden gl. dat beliep ouer alt lant dye twintichste penninck ende det soude wesen binnen ses maenden betaelt. Als dan hartoch Albert dus als voersz. was gehuldiget ende angenomen voer een heer ouer al Vriesland, dat is van Staueren toe Gerkesbrugge, soe was sijn menige ende begeerte Groningen toe beleggen om dye sampt dye Omlanden onder syn subiectie te brengen nae luyt syn commissie hem van Maximilian gecoren Keyser geueuen. Ende want hy niet dan drie hondert vremde knechten bi hem hadde, soe heeft hy briuen wtgesonden ouer heel Vrieslant, dat dye vierde man wt Oestergoe ende Westergo solde toe volle getuicht comen totten hartoch toe Leuwarden. Onder dissen dat dit geboot voorsz. owerp lant ginge, soe heeft hy een ander gebot wtgaen laten, dat dye Vriesen souden thu bliuen ende daer voor solden geven den XII penninck van den pachte, dye sy toe huer gaven of fan haer eigen renten. Dese schattinge worde geeisschet, buitten wille ende co sente des gemenen landes, van sommige heerschappen ende geestelickheit, als heer Benedicto toe Franicker ende mr. Bucko Licenciat in die beide rechten pastoer toe Husum. Dese twe schattingen voersz. waren dye oersaeck, daer dy rebellicheit voor Franicker wt quam, als ghy nae sulle horen. Des IIJ dach Augusti is hartoch Albert met sy heren ende sommige Vriesche heerschappen wt Leuwarden gereden, om dat Bilt toe besien ende dat toe ordinere toe syn profyt. Ende dat Bilt was doe gemeten op XXII hondert morgen goet lant sonder blicken. Daer nae den 18 dach Nouembries des auonts heeft hartoch Albert gesen wt L...

warden ander half hondert knechten toe Dresum in Dantu- 1490
madeel en hebben daer iij huysluiden gefangen ende een ofte
twe doetgeslagen, om datse dye schattinge niet hadden be-
taelt.

**Groningers hebben den Graeue van Emden
in den Dam belecht.**

Daer nae omtret sinte Bartolomeus hebben den Groningers den Graeue van Oostvrislant inden Dam belecht mit groete macht van volck. Als dit hartoch Albert van Sassen heest gehoert soe heeft hy syn brieuen ende boeden wtgesent ouer al Vrieslant, dat man bi man, al dye beneden tsestich jaren ende bouen achtien jaeren waeren, met vollen tuich souden comen toe Wiswert int cloester (want Wiswert lach doe noch buitten Leuwarden) om die graeue toe ontsetten. Onder dissem isser een boed van den graeue gecoemen, dat hy geen nood hadde ende dat dye Groningers al weder thuis waren. Doen werden den Vriesen oerlof gegeuen, dat sy oeck weder huys solden reissen. Daer nae den anderden dach Septembris sende hartoch Albert drie hondert knechten van Harringen toe schepe totten Graeue inden dam.

**Een dach toe Leuwarde gehouden tuschen
den Martoch ende Groningers ende
den Bisschop van Utrecht.**

In het selue jaer van 99 omtrent sinte Martinus sint geco-
nen toe Leuwarden tot den hartoch van Sassen Graeue Id-
aert van Emden, bisschops Fredricks raet van Wtrecht, ende
ie volmachtige van Groningen, om te tracteren van zoen
isschen den hartoge van Sassen ende die Groningers. Nae
ele communicatien daer gehat, hebben Groningers haer

1499 beraedt genoemen een weeck lanck op die punten, die beluiden toe foeren worden gehouden vanden hartoch; daer daer heuet die hartoge sinen Raet ende heren gesent toe Gertrude cloester den 26 Septembris, om daer een antwort van die Groningers te ontsaen. Daer is op den tyd geen soen gemaect, maer een bestant durende ses maenden, tusschen den hartoch ende Groningers. Daer nae den 27 dach Octobris hartoch Albert van Sassen van Harlingen wt Vrieslant schepe met den Graeue van Emden gereist nae Emden en voert in Myssen in syn lant, ende heeft hartoch Hendrick Jonxste zoen voer een gubernatoer ende heer in Vrieslant ghelaeten. Ende hartoch Hendrick woende toe Franicker Ziardama huys, dat Eduer Ziarda, zalige Douwe Ziarda wt hartoch Albert hadde ingedaen hen tot der tyd, dat hy andesticheden in Vrieslant crege, ende dat Hof ende ouerrecht worde toe Franicker geholden. Omtrent sinte Catharine lach in Drenthe by Helpen een gude gaerde van knechten, dye geen heere ofte dienst een hadden. Tot dese knechten syn gereist die Groningers ende hebben hoer een groep somme van gelt geloeft, waert dat sy hem den dam woude winnen ende leueren, welcke die knechten voersz. hebben aangenomen te doen. Ende daer op hebben die Groningers wijs bussen cruit ende ander instrumenten van oerloch den dam mede te bestormen doen gesent tot dye knechten. Als dese knechten den Dam begonsten an te stormen, soe sinse wedder affgetogen, seggende dat sy den Dam niet mochten winnen, ende wolden nochtans dat gelt euenwel van die Groningers hebben, dat hem onthieten waer, hadden sy den Dag gewonnen. Dus syn die knechten ende Groningers contra ofte oneens geworden, want Groningers haer dat gelt niet wolden geuen, ende dye knechten syn met dye bussen na lant van Holsten gereist; daer heeft dye Coninck van Diermenken dye knechten aengenomen ende isser mede in Di

mars getogen om dat lant in te winnen. Ende daer synse van den Ditmaers verslagen den 27 dach February Anno 1500.

**Dat Blockhuys toe Harlingen gemaectt
ende een niuee schattinge wtge-
boeden van den hartoge.**

Int jaer ons heren 1500 in die vaste hewet Hartoch Hen- 1500
drick een Blockhuys begonnen toe timmeren toe Harlingen ,
om vesticheit by dye zeekant te hebben ende dye Vriesen
daermede te beduingen , ende oock alst noede dede tot syn
wille volck int land toe crigen. Ende om dit huys toe ma-
ken heeft die Hartoch veel Vriesche huysen by Franicker
ende Harlingen laeten ondergrauen ende neder werpen , ende
dye steen toe Harlingen ant huys voeren. Ende dyegene dye
de huysen toe quamen worden niet veel gevraeget oftse dye
huysen wolde vercopen of geuen. Dit heuet oock groet mur-
muratie ofte auersie onder dye heerschappen tegen den heer
gemaectt. Omtrent Annuntiationis Marie sende hartoch Hen-
drick boeden ende brieuen in alle steden , deelen ende cloes-
ters van Oostergoo ende Westergo en Soeuenwolden , dat een
ytlickie deel , stede ofte cloester , by al dat geen dat men by
den heer mochte verboren , binnen soeuen dagen solden geuen
den heer , dat een deel 113 hondert golt gl , dat ander 13 hon-
dert , oock sommige 50 , 60 ofte 80 golden gl. naedat dye
deelen groet waeren , ende oock nae den gunst daer geenre
dye by den heere waren , ende sucks wt , ofte te minsten
daer inne consenterende. Desgelicks oock steden ende cloes-
teren yegelick nae synen rickdommen ende oock dye gunst ,
soe waren veel dorpen ende oock deelen in Oestergo ende
Westergo , dye noch oock dye olde schattinge , als dye tuin-
tichste penninck ende twalefste penninck , niet een hadden

1500 betaelt. Ende nu quam de niuwe schattinge daer op , alsoe dat dye Vriesen werden desperaet ende verbaedts ende hebben niet veele van dese niuue gebracht ; want aldese voersz. schattingen worden den Vriesen opgelecht buitten haer consent ende sonder redeliche oorsaek, ende bouen die contracten ende dye eerste ouercomst met hertoch Albert van Sassen aengegaen , doe hy eerste int lant quam.

**Hoe Hessel Martena toe Bolswert is gecomen
met knechten om die scattinge wt
toe penden.**

Om dese voersz, schattinge wt toe penden vanden huisliden is Hessel Martena met dardehalf hondert knechten van Franicker toe Bolswert gecoemen den 21 dach Aprilis , dat was opten paeschen dingdachs, ende heuet scherpe brieuen wt gesonden in alle dorpen om Boelwert in Wonseradeel gele- gen, dye noch die schattinge niet hadden betaelt, dat sy dy niuue schattinge met den olden solden betaelen toe Boelwert by sinte Marcus dach , dat was den 25 dach Aprilis. Ende wie den schattinge by den dach voersz. niet een betaelde ofte brochte , dye moste des anderen dages dubbel geuen. Sommighe hebben den voersz. schattinghe voer den dach voersz. gebracht ende sommighe ouer den dach. Ende wye den schattinge nae den dach voersz. brachte , daer woldense oeck dye pena van hebben , of sye streken hem dye schattinge weer toe ende wolden se niet ontvangen. Op Sinte Marcus dach is gecoemen toe Bolswert Haring Douwe z. wt Abbegae ende brachte dye schattinge van syn dorp. Maer want hy die voer Sinte Marcus dach niet een hadde gebracht. soe naemen sy hem gevangen ende toegen met hem in Abbegae voer dat huys, ende woldent in hebben, maer syn moe-

der ende twe broeders, dye opt huys waeren, woldent dat 1500 huys niet ouer geuen. Als dye knechten dat huys niet mochten crigen soe brandense daer twe huysen ende toegen met Haring weder toe Bolswert.

Des anderen dages, dat was op Paeschen achtien den 26 dach Aprylis, sende Hessel Martena een hoop knechten mit Haring voorsch. weder in Abbega voer dat huys ende inaeckte voer dat huys een ronde circkel, ende leyden Haring daerin ende wolden hem daer sy hooft af slaen, of sy solden dat huys op geuen.

Dit siende syn moeder ende twe broeders is haer ouer Haring onfermt, ende hebben dat huys den knechten ouer gegeuen, dye dat mit 25 knechten besetten, ende dye ander reisden weder nae Boelwert totten hoop.

Des seluen 26 dach Aprilis, is een hoop knechten getoe-
gen nae Schraerdt ende branden oeck daer sommighe huysen,
daer omme dat sy dye schattinge niet een hadden gebracht.
Als dye huysluyden sagen, dye om ende by Bolswert woende,
dat Hessel Martena knechten wtten naeme des hartoges dus
branden vingen ende schatten boeuen des hartog brieff ende
segel, ende sonder redeliche oersaeck, soe sinse voerbolgen
geuorden ende hebben mit malcander gesproken ende opgeset,
dusdanige swaricheit ende gewelt tegen te staen, ende niet
langer toe liden van den heeren.

Opten 27 dach Aprilis quam een Sassens knecht vant huis
in Abbegae inder Ylst omme aldaer broedt toe coepen, ende
worde aldaer van den Iilsters verdroncken. Oeck toegen opten
selfien dach een knecht vant huys voersz. nae Fraenicker, dye
oeck van den Vriesen worde gecregen ende verdroncken.

•Een dach biden Vriesen geholden in Oldecloester.

1500 Den 29 dach Aprilis, dat was des woensdach nae paesch achten, hebben sommige delen ende dorpen wt Westergoe een dach geholden toe Oldecloester, ende daer syn oeck sommighe heerschappen mede gecomen, als Siuerdt Aelua, dye ouerste om dat oerloch tegen den hartoch te voeren van den Vriesen worde gecoren, ende Tyerck Waltha toe Tzerckwert, Douwa Hiddama toe Pingium, Doytze Bonga met meer anderen, ende daer hebben sy het eendrachtelick gesloten, datse Harlingen ende Lunkercke met macht van volck wolden besetten, om den Hartoch met syn volck in Harlingen te benauen, dat dye huysluyden geen meer schaede van haer solde geschien. Doe dese heerschappen met dye Vriesen wt Westergoe Lunkercke end Tzum hadden beset, soe haddense scherpe ende strenge brieuen gesent tot alle steden ende delen in Oestergoe Westergoe ende Soeuwenwolden, datse by lyff ende goet ende by den brant in aansiens des brieffs van stonden aen by hoer voer Franicker solden coemen, om den vrydom ende Vriesche privilegien te beschermen, ende den hartoch wt den lande toe driuen. Alsoe dat dye meeste deel van den landen syn voer Franicker gecoemen; daer nae hebben dye Vriesen voer Franicker andermael brieuen ende boeden an alle dye gene dy voer Franicker niet waeren, datse by den pene voorsz. sonder langer voertrecken voer Franicker solden coemen. Alsoe dat voer Pancraty, welck is den 12 dach in Mey, heel Vrieslant eendrachtelick van Staeveren toe Gerckesbrugge is gecoemen voer Fraenicker, om den hertoge van Sassen wt dye landen te verdriuen, ende dye Vriesche preuilegien ende vridom te beschermen, wtgesecht sommighe steden ende heerschappen. Als in Westergoe waeren die burgers van Sloeten niet wt. om des huys wille binnen Sloeten, daer dye hartoge met syn dyenaers hadde beset. Oeck laegen dye knechten opt huy in Abbegae. Dye burgers binnen Sneeck waeren onder mai-

cander contrari, want dye gemene burgers wolden mede voer Franicker, mar Schelto Liauckema heerschap aldaer, dye een was van des Hartogs hoexten raet, met dye andere burge-meesters ende rickdom wolden niet wt. Waeromme dye gemeente binnen Sneek is verbolgen geworden den 14 dach in den Mey, ende hebben den olden raedt affgeset ende een nieuwe gecoeren nae haer synne, ende sint voert mede foer Franicker gecoemen.

**Woe tuschen den Martoch ende den Vriesen
is gearbeit om soen.**

Als die Vriesen noch laegen in Ludingekerke, Harbium ende Tzum, soe sinder twe erbare maannen als heer Willem commandeur van Spittaer by Sneek ende heer Jelle pastoor toe Rauwert (wt scripte ende doer bedens Mr. Buckens, die mede fluchtich was toe Leeuwarden opt huys) gereyst toe Ludinghekerke, daer die heren doen waren bij een, ende hebben an den heerschappen ende Vriesen begeert, dat sie dese twyst solden nederleggen, ende dye Hartoch solde syn onbehoerliche lasten, ende voert olde voerleden saecken ende misdaden solden an beyde syden vergeuen ende vergeten wesen etc. met veel andere reden.

Hierop hebben dye Vriesen geantwoert, datse van genen zoen wolden hoeren, ofte dye hartoge solde met synen wolcke wt dye landen reisen ende Vrieslant voerlaten. Met dit antwoert reysden dese voersz. heren in Franicker aenden hartoge, ende hilden hem dat toe voeren, daer hy geenreleye wys nae wolde luysteren, dat hy wt Vrieslant solde reysen ende verlaeten dat, maer wolden dye Vriesen weder toe huys reyzen, dese tegenwoerdiche rebellicheyt solde wesen voergeuen. Dit wolden die Vriesen niet doen. Als die Vriesen eendrachtelick aenden sesten dach veer van Franicker, als toe Lu-

1500 dingekercke, Herbayum, Aenylum, Monkebayum ende Trum hadden gelegen, ende dat antwoert van desen heeren voerz hadden gehoert, dat dye hartoch niet wolde rumen ende Vrieslant verlaten, soe synse naeder an Franicker getoegen, ende hebben dat rontom weldelicken belecht ende een ytelick heer in syn plaatse. Als Medium, Wonseradeel, Bolswardera ende Barradel op dat West van Franicker by Lanckum; Dongeraadeel, Dantumadeel, Tyetzerkteradeel, Achtkerspelen ende Colmerlant toe Doengum; Menaldamadeel, Baerderadeel. Ydaerdardeel ende Wirdum met dye Vriesche knechten hebben gelegen toe Olde Zydema. Dye Soeuwenwolden lagen toe samen toe Hallum; Feruarderadeel met ses hondert mannen woerden, by die ordinantie des gemene raedes voer Franicker, geschickt in Wiswert by Leuwarden om te waeren. datter geen meer vreemde knechten solden comen op dat huys toe Leuwarden, ende dat dye knechten op dat huys genen schaede solden doen in den omlanden. Doe isser oec van dye Vriesen voer een raede gecoeren, door welcke dat oerloch solde worden geregert, als wt Westergoe drie. wt Oostergo twe ende wt dye Seuenwolden twe.

Die bussen van Groningen ende dat huys toe Sletten gewonnen ende van een kapitein verdronken.

Inden gemenen landes raede wordet begrepen ende gesloten voer Franicker, dat men boeden solden senden toe Gronnigen om haer groete bussen; ende want Groningers dye bussen niet wolden leenen, ofte sy wolden daer borgen ofte panden voer hebben, daer om worden gesloten, dat men wt elcke kercke in heel Oestergo ende Westergo een kelck solden nemen ende dye Gronningers toe panden setten voer dye bussen. Ende waert saecke dat dye bussen verloeren worden (alst nae geschiede) soe solden dye Vriesen een ofte tw

gude mannen daer toe ordineren, dye dat tegens dye Groningers solden werdieren, wat dye kelcken beter waeren dan dye bussen, ende hyer hebbense an beyde syden segelde brieuen opgemaect. Daer nae doc dye hartoch van Sassen den stryt tegens den Vriesen hadde geuonnen, ende dye bussen voerz. hadde gecregen, ende dye heerschappen, dye de bussen van dy Groningers hadden geleent, noch waeren ballingen wt dye landen ende laegen meest al te zaemen toe Campen; doe senden Groningers een van haer stede boeden toe Campen an dye heerschappen, datse dye voerz. kelcken solden inlossen binnen veerthien dagen, ofte sy wolden dye kelcken toe breeken ende vercoepen. Dit hebben dye Groningers gedaen boeuen hoer zegelde brieuen; want sy wel wisten, dattet dye heerschappen ende landen op dye tijt niet mogelick was te doen. Den 16 dach in den Mey quam Joncker Osualdt, Drost toe Sloeten opt huys van wegen des hertogs van Sassen, gaen vant huys voersz. met vier ofte vijf knechten; dit hebben dye Geestmannen gesyen binnen Sloeten, ende hebben hem geuangen noemen, ende hebben dit voert dye Vriesen voer Franicker denuncieert, ende hulp begeert dat huys voert toe beleggen, want dye rentemeester noch opt huys was, met 15 knechten. Doe sint toe Sloeton gecoemen Winbritzeradeel met Sneekers dye Geestmannen toe hulpe, ende hebben dat huys belecht, datter niemant wt noch in mochte. Onder dissen ist componeert, dat dye Rentemeester dat huys solde ouergeuen in handen der Vriesen, ende Joncker Oswaldt dye geuangen was solde vri wesen, ende solden t saemen met hoer knechten ende gueden vry ende veylich wt dye landen reysen, welcke sy hebben angenoemen, ende syn den 20 dach in den Mey vant huys wt den landen gereyst, ende dye Woltmannen hebben dye muren ende toernen van dat steenhuys neder geuorpen, ende dat eerdt boluerck, dat dye heeren om dat bolwerck hadden gemaect,

1500 hebben sy inden graeuen geuorpen dye omt huys gingen. Alt schut datse opt huys vonden, als haeken, scerpentinen steenbossen met IIIJ tonnen bussen cruyt, hebben se tot dye Vriesen voer Franicker gebracht. Den 15 dach Mey is een capitein van Groningen gecomen, hetende Adriaen van Wick, ende wolde reysen tot dye Vriezen voer Franicker (als hy seyde) om syn solt aldaer toe verdienien, ende als hy quam toe Visflyt in een herberge te teeren, soe heeft hy hem berroemt, dat hy groeten solt van dye cancelaer te Leuuarden opt huys mochte verdinen, met veel meer ander woerden. Waer wt dye heerschappen met dye huysluyden daer woenende hebben quaeden moet ende suspitie op hem gecregen. als dat hy een voerraeder ofte verklicker soude wesen, ende hebben hem daer by den hals genoemien ende verdroncken.

Brieuen wt Hellant ende Sticht anden Vriesen voer Franicker gecomen, ende een dach met die Groningers toe Deckum geholden.

Int begint des maents Junij omtrent Bonifacij Martiris, heeft hartoche Philips van Bourgondien, ende oock wt heuel des voergenoemde hartoges, Johan graeue van Egmondt ende heer Cornelis van Beergen, hebben boeden ende brieuen gesent in Vrieslant an hartoche Hendrick in Franicker belecht, ende oock aenden Vriesen voor Franicker, begerende, datse an beyde syden hoer twisten ende schelingen in syn handen. dat hy dye met vruntschap mochte nederleggen etc. waarop dye Vriesen hebben hebben geantwoert, datse met eenige hueren vrunden corts solden dachvaert holden, ende datse voerden seluen dachvaert geen antwoert mochten onthieden. Oeck woldense niet consenteren, dat dye boede met des hartoges voersz. brieff in Franicker tot hartoche Hendrick soude

eysen. Desgelick hebben oeck dye steden van Oueryssel , 1500 is Deuenter , Campen ende Zwoll, anden Vriesen gescreuen, egerende dat men guede mannen solden senden wt Vriesint in Stichte, om een soen te maken tusschen den hartoch ende en Vriesen. Waerop dye Vriesen hebben geantwoert, datse daer och niet op waeren beraeden etc. Daer nae den xi dach uny hebben dye Vriesen een dachwaert gehouden met dye Groningers toe Dockum. Van dye Groningers sint daer genomen Egbert Conningen ende Geert Liuues Burgemeestersnde Gelmerus Cantor Secretarius ; daertegens sint wtgesent an dye Vriesen Edo Jongama ende Douuo Galis mit andere eerschappen , ende hebben daer met malcanderen begrepennde gesloeten, dat deze Vriesen ende Groningers met hoer mlanden solden malcander eendrachtelick met lyf ende guet de hulpe coemen tegens alle landes heeren ende vreemde nechten , die enige plaetsen van Oestergo , Westergo ende Ieuewolden ende in alle Gronnigerlanden ende gebieden , volden aenfechten ende beschaden ; om dit met alle macht egen te staen , soe solden oeck alle twist ende schelinge usschen den Vriesen ende Groningers aldus lange geweest esseren ende in guede bestande wesen, so lange dat oerloch, dat dye Vriesen doe tegen den hartoch van Sassen hadden , wer waere , ende dan by guede mannen , dye men dan van eyde seyden daertoe solden deputeren, te bliuen toe een soen-icke zoen ofte rechtelike recht. Ende middeler tyt vry ende nbeschaediget ondermalcanderen te reisen ende verkeren. Haer Groningers hebben dese contracten voorsch. quaelick geolden, doe hartoch Albert met ontset int lant quaem, als ghy ael sult hoeren.

Doe dye Vriesen aldus als voersz. is met al haer macht een-
drachtelicken voer Franicker laegen ende Hartoch Hendrick
ach toe Franicker op Ziardama huys , ende hadde by hem
wel 3 hondert wtlangsche knechten , dye alle dagen schormot-

1500 singhe tegen den Vriesen hilden, alsoe datter an beyde syden veel bloets gestort worde. Want dye Vriesen voer Franicker droncken alle dagen hem droncken ende foll. Dit wisten dye Vriesen ende knechten, dye in Franicker lagen, ende quamen niet veel wt die stat voer middach, maer naemiddach ontrent Vesptyt soe waeren dye Vriesen voer Franicker opt vrolickste ende dronckenste, ende liepen dye vianden voermetelick ende onwyslick tegens ende soe versumede menich Vriese syn lyf op schutgevaert. Disse faem ende tydinge is gecomen in Myssen aan Hartoch Albert van Sassen, dat dye Vriesen hem affgegaen waren, ende hadden syn soen belecht in Franicker, soe heuet hy an alle syn vrunden ende ouerlantsche heeren ende coerfursten hulp ende bystand begeert tegen dye Vriesen, dat hy syn soen mochte ontsetten, ende heuet met hulp synder vrunden ende cuerfursten ende ander heeren een groet hoep knechten vergaerdert, ende bereide hem in Vrieslant toe coemen. Op ten 15 dach Junij zyn heer Freedrick van Iselsteyn, Joncker Floris syn soen, dye Dickgraeff van Medenblick met andere Jonckers ende cappiteinen gecomen wt Hollant met 19 scheepen aan Vrieslant ende laeueerden ondert tlant tusschen Woerckum ende colde hoel wel twee dagen lange. Ende tegens dese schepen syn dye Vriesen toe Harlingen, toe Surig en daer omtrent by den zeestrande getoegen, alsoo dat dye schepen aent lant niet dorstan comen maer sy schoeten met groete chraft nae dye Vriesen, ende syn om seyldt nae des graues lant van Ouereems, want Hartoch Albert daer oeck van boeuen neder quam mit ontset.

**Een Heeraut geschickt totten Vriesen voor Franicker van Hartoch Philips van Burgondien,
met brieuen aenden Hartoch in Franicker ende oock aenden Vriesen.**

Opten 5 dach July hewet Hartoch Philips van Burgondyen 1500 synen heraut gesent met brieuen in Vrieslant, een brieft an Hartoch Hendrick van Sassen binnen Franicker, ende een aenden heerschappen ende gemene Vriesen: dat sy al haer twisten ende schelingen aen beyde syden souden stellen aen ende in handen heeren Johan van Egmond graeue, ende heeren Cornelis van Bergen, om meerder quaets ende bloestortinge te schouwen etc., welke copie van woert tot woert hier nae screuen staet:

COPIA VAN HARTOCH PHILIPS BRIEF.

Philips Eertshartoge van Oestentrict, Hartoch van Burgondien, van Brabant, Graeue van Flaenderen ende Artoys etc.

Lieu besondere, alsoe wy altyt begeren dye twisten ende schelingen, wesende tusschen den hoechgeboeren furst Hartoch Hendrick van Sassen onsen neue, ende v luden, metter vruntlichkeit te nedergeleit toe worden, wy onlanx an v gescreuen hebben, die selue tuisten ende schelingen in onsen landen te willen stellen, ende der gelicken hadden wy gescreuen ende begeert an onsen voersz. neue van Saxon, beosten onsen stadhoudre van Hollant, dy graeue van Egmond lese sake van onsent wegen te handelen ende beleiden, vaerop ghy gheantwoerd hebt ghehat, dat ghy corts een lachwaert houden sout met enige uwe vrunden ende geallieerde, ende dat ghy ons voer dye selue dachwaert anders een antwoert gheuen mocht, ende hebbe niet willen laten yden onsen boede, dye met onsen brieue tot den seluen Hartoch Hendrick reysen souden. Ende want wy all noch hyer p geen antwoert van u gehat een hebben.

Begeren woert, dat dye voerz. geschillen neder geleitt ende

1500 in onzen handen gestelt worden. Scriuen wy tegenwoerde-
lick an onsen voerz. neue dye Graeue van Egmontd ende
heer Cornelis van Bergen, Ridder onsen ouerste maerschalck,
dat sy terstont in onzen stede van Enckhuysen ofte andere
plecken, dye hem best ende voegelickst daer to duncken zall.
Soe ist dat wy seer eernstelicken begeren an v dat ghy
sulcke stede end plecke, als v by onsen voerz. Stathouder
ende ouerste maerschalck beteyckent zal worden, van ston-
den aen v gedeputeerde ende raets vrunden by hen schicker
ende senden wilt, om onse begeerte ende mening in deser
saecke vorder ende int lange te verstaen. Begerende oec
voerts seer eernstelicken, dat ghy desen onsen bode wil
laeten lyden met onsen brieuen, dye wy oek scriuen an on-
sen neue voerz. van Saxen deser sake beroerende, in welcke
ghy ons eer ende sonderlicke liefte beuysen sult. Anderen
sullen ons leid syn dye ongeualllen, dye v daer van sullen
mogen gheschien Lieue besondere, onse heer Godt sy met v
Gescreuen in onsen stat van Brussell, den 24 dach in Junie
Anno XVc. Ondergescreuen Phs. Hannonet.

Desgelicke hebben oec by den Heraut voersz. heer Jan
van Egmont ende heer Cornelis van Bergen, nae luit haen
commissie van hartoche Philips voersz. hoer gedaen, brieuen
gesent, een an hartoche Hendrick in Franicker ende een aen
den Vriesen voer Franicker, begerende, dat beyde partyen
dye begeerte van hartoche Philips wolde voervolgen, assigne-
rende hem een tyt toe Enckhuysen toe coemen etc. Onder
claerder verstant deser materie te hebben, soe volget hyer
nae die copie van den brieuen, dye heer Johan ende heer
Cornelis voersz. anden hartoge senden.

COPIA.

Hoechgeboren furst genaeden here, wy gebieden ons tot uw
genaeden, ende derselue belieue te weten, hoe dat onse ge-
naeden heer dye Eertshartogē ons gecommitteert heeft te
trecken in dye stadt van Enckhuysen ofte andere plecke, dye

st ende geuoeghelickste daer toe dienen soll, om met uwe 1500
 naeden deputeerden ende dye gedeputeerde van den Friesen
 handelen ende te spreken, gelick uwer genaeden syen
 allen by den inholden van den brieuen, dye onsen genaden
 ere voersz., daer omme an uwe genaeden scryft, dye wy
 ver genaeden senden by den brenger van desen. Waer-
 ame wy an uwer genaeden scriuen ende begeren van we-
 n onsen genaeden heeren, nae inhoudt syne genaeden briuen,
 ve gedeputeerde tot Enckhuysen willen senden van voens-
 ge naestcoemende acht dagen, twelck is den 8 dach van
 Iyo toe comende, ende uwe genaeden geleit willen geuen
 n Vriesen, dye alhyer toe Enckhuysen toe dachwaert sullen
 emen. Wy scriuen den Vriesen, dat sy uwer genaeden
 puteerden oek geleide geuen. Ende wilt ons antwoert sen-
 n by den bode brenger deses lettere, oft selue uwer ge-
 eden belieuen zal ten voersz. dage passe te wesen tot Enck-
 huysen voersz. omme te volbrengen dat beuell ende dye be-
 ste van onsen voersz. genaeden heere. Weest God almach-
 h beuoelen, dye v. hoechgeboren furst, spaere lancklick.
 screuen inden Haege den 28 dach in Junyo anno XVc.

Wuer genaeden goetwillige, dye graeue van Eg-
 mont, heere tot Barum, Stathouder generael van
 Hollant, Zelant ende Vrieslant. Ende Cornelis
 broeder tot Bergum etc., ende Maerschalck van
 onsen genaeden heere den Eertshartoge.

Egmont. Cornelis van Bergum.

■■■■■

**Die gedeputeerde vanden Vriesen ende
 die seepen wt Hollant.**

Op desen voersz. brieuen ende ansoekinge van Hartoch
 ilips hebben dye Vriesen gesloten, dat die Eerbaere hee-
 n ende heerschappen, als heren Peter Poppingawyer abt toe
 decloester, Mester Hetto Jongama vicarius toe Bolswert,
 er Douwe pastoer toe Harlingen, Edo Jongama toe Rau-
 2.

1500 wert ende Douwe Galis toe Ackrum, solden reysen toe Enckhuysen, om met dye voersz. heeren toe spreken, dat dye Vriesen van den Hartoge van Sassen mochte verlost worden. Maer als dese voersz. gedeputeerde te Staueren quamen, soe heuet hem dat geleyde niet behaeght ende hebben daer om een ander verwacht.

COPIA VANT LAESTE GELEIDBRIEF DAT HEER JOHAN ENDE
HEER CORNELIS DEN VRIESEN GAWEN.

Wy Johan Graef van Egmond, heere tot Barum, Stadhouders generael van Hollant, Zelant ende Vrieslant, ende Cornelis van Bergen here tot Molen Souenbergen, Gronenbroeck etc. Maerschalck ons aldergennaedichsten heere den Eertshartoge van Oestentrick, Hartogen von Burgondien, van Brabant etc. als gedeputeerde ende geschickte van onsen aldergennaedigsten heere den Eertshartoge voersz., geuen by desen onsen brieuen vast ende seker geleydt den geschichten van den heerschappen ende gemeenten van Frieslant, dy met Chaerloos den Heraut van onsen genaeden heere den Eertshertoghe voerz. commen sullen en met den geschickten van Hartoch Hendrick van Sassen int getalle van vijff ende tuintich persoenen ofte der onder, te schepe, ofte anders so hem dat believen soll, gewaepent ofte ongewaepent etc. om toe coemen toe Enckhuysen wt Vrieslant by ons, durende den tij van 14 daegen oft soe lange hem noet syn soll. Ende van Enckhuysen in vribehalt sonder argelist, ende beloeuen hem luyden vrien van alle ruitteren, soe wel van onsen genaeden heren van Sassen als van onsen genaeden heeren den Eertshartoge voerswant wy sekerheyt van onsen genaeden heeren van Sassen Cappiteinen genoemt hebben. Beuelen daer omme alle Cappiteinen, Ruitteren, Officieren van onsen voersz. genaeden heeren ende alle anderen onse voersz. geleyde onser breecklick te holdene opte verbuerte lyfs ende guedes. In orkunde van dezen, ende omdat wy dit aldus onderhouwen willen hebben, soe hebben wy in gebreecke van onsen

gelen dit geteikent met onsen handteikenen. Gedaen toe 1500
Enckhuysen den 24 dach in Julio anno 1500.

Egmondt. Cornelis van Bergen.

Doe dit geleidt toe Staueren an dye gedeputeerde quam ,
was dye slach toe Bomsterzijl al verloeren.

**Die Vriesen syn by Bomstersyi gereist ende Har-
toch Albert is in die Marne ende
Aedwert gecoemen.**

Doe die Groningers hoerden dat Hartoch Albert van Sassen met groete macht van volck in Eemderlant byden graeue ecoemen was , om syn zoon te ontsetten , dye in Franicker anden Vriesen belecht was , soe hebben sy al dye Vriesen t dye Marne , Hommertze , Fredewolde , Langwolde etc. ye onder haer verbont ende gebiet saeten , geboeden dat sy endrachtelick souden reisen in dye Marne opt waeter , om den artoch tegens te staen , dat hy met syn volck daer niet solde oueren , ende geloefden hem , dat sy oek hem te hulpe met burgers bussen ende cruit wilden coemen , dat sy niet hebben daen. Oeck hebben dye Groningers boeden ende brieuen sent an dye Vriesen voer Franicker om hulp ende troest in volck , want Hartoch Albert sekerlick quam met groete acht om synen soon toe ontsetten , ende sy wilden oek met hoer macht den Vriesen hulp ende bystant doen , den Harze met syn hulpers tegens te staen etc. met veel andere len. Doen hebben dye gemene Vriesen voer Franicker dineert ende gecoeren dese naegescreuen heerschappen , als sgoe toe Mantgum , Aucke Kempo z. Vnya toe Wirdum , attye Harinxsma toe Sloeten , Botto Sterkenburch ende dorp Tyeraida oppergeest , syn brueder Tete Feddrichz. rbrant Mockama , ende dese voersz. heerschappen syn met sent Vriesen gereist by Bomstersyl , ende hebben daer an e Westersyde des waeters een schanse gemaectt ende den

1500 zyl opgebroecken, opdat het lant daer solde owerfloyen, ende
 dye Hartoge met syn volck daer niet solde doer coemen.
 maer wat sy des daeges van den zyll braecken, dat heb-
 ben dye huysluyden des nachts dye by dye zyl woenden we-
 der gemaect, omdat huer landen geen schaadt solden lyden
 vant waeter, oek hebbense sommige vanden heerschappen
 voersz. dye hant geuolt, dye hoer eygen baet meer dan
 tgemene orber sochten, dat dye zyl all dus is digtgebleuen
 tot groete achterdeel ende verderfnisse der landen, noch-
 tans worde dye zyl boeuen aff gebroecken, dat dye hartoch
 mit syn volck daer niet mochten ouercoemen. Onder disse
 dat dye Vriesen aldus by den zyl voersz. vergaederden, soe
 is hartoge Eerck van Brunswick mit andere heren mit iii
 dusent knechten ouer dat waeter inden Marne gecoemen, ende
 heuet een slag tegen dye Vriesen wt Groninger gebiede ver-
 gaedert aldaer geholden, daer dye Vriesen sint veriaget, ver-
 slaegen ende geuangen, ende dat lant worde aldaer jammer-
 lick beroeft ende gebrant. In die voersz. slag worden doet-
 geslaegen Jarich ten Burgh ende Euuo toe Eusum heerschap-
 pen met veel andere huysluyden. Daernae den 8 dach July
 syn daer by iii dusent knechten van Hartoch Alberts volck
 wt dye Marne ouer den dyep by Aedwert gecoemen, om den
 huysman aldaer te beroeuen. Dit hebben dye Vriesen ver-
 noemen by Bomstrazyl ende hebben daer een hoop reisgers
 tegens gesent, dye veel van dye knechten hebben dootgesla-
 gen ende verdroncken, ende dye ander syn geuecken in
 Aedwert. Ende thien worden daarvan gevangen, van welcke
 zoeuen terstont worden gesent voer Franicker int heer, die
 daer worden gehangen an raeden. Niet lange daer nae quae
 Hartoch Albert met al syn heren ende knechten ouer Grou-
 niger diep ende sloeg hem neder in Winsum, Aedwert en
 daer omrent.

Ambesaten van den Vriesen an den Gronnigers ende van den slag.

Doe den Vriesen by Bomsterzyl den Hartoge van Saxen 1500 voeruachten, ende dye hartoch lach in Aedwert ende Winsum, soe syn toe Gronningen gereist Aesgoe toe Mantgum met sommige andere heerschappen, ende hebben hem geuraecht, oft sy oeck den Vriesen toe hulpe wolden comen met hoeren nacht, nae luyt dye contracten ende ouercomist toe Dockum gemaeckt, als voersz. is. Hyer op hebben dye Gronningers lye heerschappen geantwoert, dat sy haer stat wolden bewaeren ende dye niet versumen, maer schut, cruyt, cost ofte Iranck wilden sy hem luyden genoech senden om haer geelt. Doen hebben dye heerschappen hem geuraecht oft hem luyen al vergeten waere dye contracten, dye sy te Dockum met nalcanderen hadden gesloeten den XI dach Junij onferbreecklich te holden, als dat iegelick een ander soude by staen net lyf ende guet om alle lantsherēn ende knechten wt dye ande te weeren etc. Int affsheyden hebben dye Gronningers dye heerschappen getroest met eenen loegen, seggende dsoe vroe als dye hartoge wt Aedwert toech met syn knechten nae Bomsterzyl, soe wolden sy met al haer macht den hartoch op den rugh slaen, dat sy niet hebben geholden. Als lan dye Vriesen wel acht dagen by Bomsterzyl hadden gegeen, ende dye hartoge met syn volck quam niet aen, maer leuen al still leggen tot Aedwert ende Winsum, ende daer intrent, ende dat wt cloeckheyt, want hy sommige Vriesen by em hadde, dye wel wisten ende dye hartoch informeerden, at dye Vriesen met soe groeten macht van volck, als sy doe y een hadden, niet lange by een daer solde bliuen, om dat et in onledicht van dye bow ende hoytyt was, alst oeck geschiede. Want doe dye hartoge niet anquam, ende dye Vriesen aer by acht dagen hadden gelegen als voersz. is, soe syn voel van y Vriesen weder toe huys gereyst tegen dye heerschappen ende

1500 gemeinte wille om hoer hoy toe respen ende vergaederen. Endat deden meest dye huysluyden wt dye Soeuwenwolden. Daerna r' hartoch Albert met all syn heeren ende macht gecoemt an Bomsterzill, ende met hem Edzaert Graeue van Eemden met huysluyden wt syn landen ende veel heerschappen wt Grningerlant, dye van dye Groningers waren verdreuen ende worden byden graeue van Emden ontholden. Oeck hadde dye hartoch groet machtich ende veel geschut van slangerhalve slangen, tumelaers ende andere veltgeschut ende haec: met syn folck ende gheschut an dye Oesterzyde want waeter. Als dan hartoch Albert meerckte, dat dye Vriesen veel verliepen, soe is hy den 14 July met hartoch Erick van Brunswick ende veel ander ouerlantsche Graeuen, Ridderen end Jonckheeren ende oeck heeren Frederick van Iselstein ende meer andere wt Hollant als voersz. is, ende voert met al syn macht ouert water geswommen tegen dye Vriesen. Dye Vriesen hebben hem eerst manlick geweert, alsoe dat sy wa vyf wren vroemelick hebben gevochten. Maer want dye Vriesen als voersz. is veel waeren verloepen ende waeren op dat pas geen anderhalf dusent, soe sinse ten laesten verloepen, een iegelick syn wech. Daer worden by dye hondert Vriesen geslaegen, altesamen huysluyden ende Vriesche knechten wt Oostergoe ende Seuen wolden. Dese slag geschiedt op den dach voersz. ses wren nae middage.

**Mee die Vriesen voor Franicker werden
verslaegen ende verlaecht.**

Doe dat gerucht quam voer Franicker onder den Vriesen. dye sterck noch voer den stadt iegelick op syn plaatse liggen, dat dye slag toe Bomsterzyl was verloeren, soe is Siuer Aelue des nachts nae diusionis Apostolorum met syn he opgebroecken ende heimelick wech getoegen, ende hee

lat dye ander Vriesen voer Franicker niet toe kennen ge- 1500
geuen. Doe dit vernaemen Doyama heer, dat Zuyuerdt met
syn heer was opgebroecken, ende heimelick wechgetoegen,
oe syn sy oeck wech getoegen ende lieten Groningers groete
bussen, daer dye kelcken voer toe pande stonden (als voersz.
s) in hoeren scrans, dye Franickers hebben gecregen. Doe
bleuen noch in hoere scrans voer Franicker, Medema heer
ende Rypstra heer, dese braecken oeck op ende wolden
wech reysen, ende mochten oeck wel onbeschadiget wech ge-
zoemen hebben, maer daer was een wyff met vitalie int
eer, die daer seyde, datse niet solden wech reysen, want Si-
uerdt Aelue met al Westergo quam weder toe hem voer
Franicker. Ende dit was al geloegen, maer sy seydet daer-
omme dat sy haer cost ende byer mochte vercoepen, dat sy
net haer hadde. Ende soe duer gericheyt eens wyf is daer
mennich vriese geslaegen. Daer nae den 16 dach July, dat
is dach nae diuisionis Apostolorum, is Hartoch Albert gecoe-
men met al syn machte voer Franicker, om synen soen tont-
setten. Oeck quamen dye heerschappen, burgers ende knech-
ten wt Franicker om dye Vriesen te slaen. Eerst hebben
dye Vriesen hem coenlick geweert, alsoe datter hondert ende
elue in dye scranse worden geslaegen, eer datse weecken.
Maer doe sy sagen, dat sy an alle hoeken worden angeuoch-
ten, soe zynse geueecken nae Medium ende Tzum, daer veel
int velt worden doet geslaegen ende dye ander ontliepen; in
dese slag bleuen doet by vyf hondert Vriesen, onder welke
worden oeck sommige heerschappen geslaegen, als Hessel
Jongama toe Congum, Liuue Fundens toe Joerwert, Wytzo
Laesz. toe Boxum, Hero Rienckz. toe Dronryp, Kempo
Jacklaz. to Hielsum, Jarich Wiebez. van der Schelghe ende
Siuerdt in den poelen.

Veel Priesters doet geslaegen ende Leuwarden is geplondert.

1500 Dages daernae dat die slag voer Franicker was geschiet, reysde Hartoch Albert met alle syn macht nae Leuwarden, ende syn gecoemen toe Aengum int regeliers cloester ende hebben daer genoemen al haer cleinnoedien, als kelcken, cyboryen, met al dat sy mochten dragen; soe isser een knecht van des Hartoch soldaten gecoemen ende nam een sulueren monstrantie, daer dye waerdige heylige sacramenten in wae-ren. Ende hem is een priester naegeloopen, begerende van hem dye sacramenten wt dye monstrantie, oft hy woudet den Hartoch claege, daer heeft hem dye knecht terstont dootgeslaegen, ende bleef daer doot int veelt leggen totten darden dach, want alle dye andere, dye int cloester waeren, liepen wech van anxte. Des seluen dage, dat was den 17 July, quaemen dye pas-toer van Minnertsgae mit syn vicarius ende wolden met hartoch Albert spreken ende componeren voer dat dorp ende gemeente Minnertsgae; maer soe gering sy quaemen by dye knechten, al eer sy den hartoch seluen mochten toe woerden coemen, worden sy beyde doetgeslaegen. Opten seluen dach voersz. naemen dye hartoges knechten toe Beelckum dye heylige waer-dige sacramenten ende tradense met voeten, van welcken sa-cramenten opten seluen stede, tot desen dach toe, veel mira-culen ende wonderlicke werken sint geschiet. Als dye har-toge toe Leuuarden is gecoemen met alle zijn macht, soe ist al geplondert ende genoemen van des hartoges knechten, dat in Leuuarden was. Ende naemelick hebben sy feel goets ende gelt, suluer taeken ende ander clennoedien ende wer-licke gueden genoemen wt dye Predickers ende Minnebroder-cloesters, dat dye heerschappen ende burgers daer hadden ge-flucht. Dye stat van Leuuarden onthieten altyt dye Vriesen, te wile daer sy voer Franicker, dat sy all wolden doen, dat guede Vriesen by tlant schuldich waeren te doen. Desgelick-

onthieten sy oeck dye Cancelaer, dye toe Leuuarden van des 1500 hartoges van Sassen wegen, dat huys Leuuarden trou toe wesen, ende hoepten alsoe tusschen beyden onbeschadiget toe bliuen, wiet van beyde paerten won ofte verloer. An dye stadt Leuuarden hingh veel in dye tyden dye victori. Want hadden dye van Leuuarden dye Vriesen trow geweest, soe souden dye Vriesen Franicker bet gewonnen hebben met dat groete geschut, dat dye Zassens heeren opt huys hadden. Desgelick hadden dye Leuwarders den hartoch van Sassen trou geweest, ende op dye Landen om Leuuarden leggende gebrant ende geroeft, soe mosten dye Vriesen met groete macht ende oncosten dye stadt belecht hebben, twelck dye Vriesen swaer ende voerdrietlick solde geweest hebben, ende solden eer soen van den hartoge begeert hebben. Maer Leuuarders meninge was, als dye Friesen Franicker hadden gewonnen, soe soldet hemluyden niet swaer wesen thuys binnen Leuwarden toe winnen, ende mochten als dan tgeschut dat oppeet huys was tot hoeren selues stats profyt holden. Maer dit is altesaemen anders geuallen, want Franicker is niet gewonnen, dye hartoghe heeft triumpheert, ende Leuuarders hebben geen voerndel gehat, maer meer schaadt geleden dan enighe ander stat in Vrieslant.

**Die Vriesen verliepen ende Smeek componeerde
met Martoch Albert van Zassen.**

Als die Vriesen sagen dattet in alle plaetsen was verloeren met hemluyden, ende dat Leuwarden soe worde spolieert ende dye burgers gefangen ende gebonden, dye tusschen beyden hadden styl geseeten, ende datter niemand worde gespaert, keercken noch doesters, geestelick noch waerlick, soe isset al geloopen wt Vrieslant, edel ende onedel, rick ende aerm, Priesters, Monneken ende Nonnen, ende syn gereist in Holland en Sticht van Wtrecht, toe Gronningen ende andere

1500 plaetsen, daer een itlick hem best meende toe ontholden. Dic: dye gemene huysluyden onthilden hem in die Soeuen Wolder ende daer omtrent. Des soendach nae dat dye slag voer Franicker was verloeren, dat was den 19 dach July, quam hartoche Albert van Sassen binnen Sneek met acht hondert mannen ende bleef daer des nachts, doe hebben sommige van die raetsheeren in Sneek geleydt cregen vanden hartoche, ende hebben doer hulp ende bystandt van heeren Willebroedt van Scoeuwenburch voer dye stadt Sneek gesoent, alsoe dat dye stat Sneek solde geuen vyer dusent gulden, dye helfte toe sinte Michgiel, ende dye ander helft voer karstyf naestcomende te betaelen.

Die huysluyden hebben gesoent metten Martoch van Sassen ende op wat conditiën ofte artieulen.

Doe die huysluyden aldus als voersz. is een weeck ofte twee buitens lande ende aenden Soeuen Wolden hadden geueest, ende het geldt, dat sy by hem hadden, begonste te minderen, soe hebben sy geleydt van hartoche Albert begeert ende vercregen; want dye hartoche niet wolde toe laeten, datmen geheel Vrieslant souden branden verderuen ende vernielen dat hartoche Hendrick syn soen geerne hadde gesien. Maer hartoche Albert een oudt wys ende veruaeren furst was ende heer, ende wolde dye Vriesen lieuer toe genaede nemen, datse dye landen mochten bouwen ende hem ende syn eeruen haer jaerlickse tinse ende schattinge geuen, om hoer staet daer mede onderhouden ende versolten, dan dye Vriesen lang wt dy lande te holden. Daer omme heeft hy dye huysluyden gaerne geleide gegeuen, een itlick dorp besonder, als sy alder naest mochten hebben tegen den hartoche gesoent ende componeert: sommige dorpen hebben gegeuen hondert gouden gulden, sommige 2, sommige 3 ofte vier hondert, min ofte meer nae rickheyd.

folcks ende groetheit des misdades. Ende daertoe mosten alle 1500 huysluyden ofte bueren, dye insoenden, hoer geweer, wapen ende harnas, brengen toe Leuwarden ophuys, ende geen waepen, geweer nochte scerp lange tyde daer nae op hoer scoeten ofte spietsen draegen. Oeck mosten dye huysluyden wt yder dorp besonder toe Leuuarden comen voer den har toghe oft syn deputeerden, bloet voet, bloet houet ende onge gordet, ende doen daer een voetvall, ende voersweren alle olde preuilegien ende nie, ende besonder dat Reuersael brief dat hartoch Albert den Vriesen hadde gegeuen, doe hy ofte syn volmacht eerst int lant quaemen Anno 1498, ende woert alle dat gene te doen binnen ende buytens lants tot eeuige daegen nae haar vermogen, aldat dye hartoch ende sy eeruen hem luyden beuoelen te doene. Oeck datse genen westicheden int lant souden maken of helpen maken sonder consent des hartoges ende syn eeruen. Dese voetvall, eedt ende reuerentie hebben al lene gedaen dye huysluyden, want dye cloesters ende heerschappen mosten een ytelick voer hem self componeren, ende waeren in dese voersz. soen niet begreepen.

**Hartoch Albert van Sassen heeft Gronningen
beleit ende van sinen doet.**

Naedat hartoch Albert van Sassen die Vriesen als voersz. is hadde veruonnen ende synen soen ontset, soe heuet hij veel gemeerkt ende ouergeleit, dat hy geen geweldich heer van Vrieslant waere, soe lange hy Gronningen onder syn gewalt niet een hadde, daer hy dye Vriesen mede mochte bedwingen. Waerom is hy met al syn heeren ende knechten, dye met hem in Vrieslant waeren gecoemen, omtrent sint Jacob gereist voer Gronningen in Aeduert ende Seluert, ende Graef Edzart van Emden met dye heersehappen wt Gronningerlant, dye oeck

1500 quaet Groningers waeren, hebben hem trouwelick geholpen. Doe heuet dye hartoche een hoep knechten gesent wt Selwert voer den Bottringe poerte; dye hebben zuaerlickien met hoeftstucken, tumelaers ende andere groeue geschut inden stadt geschoeten. Als hartoche Albert dus by ses weeken woe Gronningen hadde gelegen, ende dye pestilentie in syn heer was, soe bedreue hy niet voele voer dye stadt ende moste met schanden van dye stadt hebben gescheyden. Dit vernam Fredericus van Baeden bispoe toe Wtrecht, dye des hartoges neue was, dat dye hartoghe geen groete voerspoede voer Gronningen hadde, soe is hy tot den hartoge comen binnen Seluert met den raet van syn drye steden Oueryssell, als Deuenter Campen ende Swoll, ende heeft een zoen ofte bestant tusschen dye hartoche ende stadt Gronningen gemaect. Ende dye hartoche is van Gronningen opgetoegen met zyn volcke, ende is sieck geworden binnen Emden, ende gestoruen inden munte meysters huys, geheeten Teus Nicaner, opten xij dach Septembris anno 1500. Een jaer vyf weeken ende vyf dagen daer nae, dat hy eerst in Vrislant quam ende gehuldicht worde voer een heer, is hy toe Eemden gebalsemt, ende van zijn zoen ende heeren opgevoert nae Myssen in syn lant. Maer als hartoche Hendrick met syn doode vaeder quam toe Weesel int lant toe Cleue, soe heeft hy syn vaeder voert opgesant ende hy is van Weesel gereyst tot hartoche Philips van Burgondien in Brabant ende is niet in syn persoen weder gecoemien in Vrieslant.

**Meer Willebrodt mit knechten in Stellingwerf
ende die van Stellingwerf hebben den
Hartoche geswoeren.**

Doe Hartoch Albert van Gronningen opbrack ende syeck toe Eemden worde gefoert, als voersz. is, doe sende hi

Graeue Hugo van Lyfwick, heer van Penninck ende heer Wil- 1500
 lebrord van Scouuenburch syn ouerste ritmeester met an-
 lerhalf dusent knechten weder in Vrieslant, om te straffen
 ende subiect te maken dye noch rebel waeren. Soe is heer
 Willebrordt gereyst met dye knechten inde Wolden ende Stel-
 lingwerf om dye te beduingen. Want Stellingwerf hadde
 noch toe dye tyt, toe den Hartoge van Sassen niet geswoe-
 ren noch gehuldigt, noch gene schattinge noch tinse ge-
 geuen, waer omme is heer Willebrordt met dye knechten leg-
 gen gaen toe Oldebercoep, ende heeft al Stellingweerf op-
 gescreuen als daer tot hem toe comen. Daer hebben sy den
 Hartoch geswoeren ende gehuldicht, ende een ylick huys
 gegeuen iij gouden gulden ende daermede gesoent.

**Die ballingen wt Vrieslant hebben knechten an
 genoemom den Martoch van Sassen
 wt die lande te driuen.**

In desen tyt waeren noch veel heerschappen ende oek som-
 nige burgers ende huysluyden ballingen wt dye lande, dye
 noch met den Hartoch niet hadden componeert, ende ont-
 hilden hem meest toe Gronningen, Campen ende Zwoll ende
 n andere plaetsen. Soe ist geschiet omtrent sinte Michiel
 latter in Gelderland by Harderwick laegen een hoop knech-
 ten, opten gaerde, tot dese knechten syn gereyst Tyerck
 Waltha ende Tyaerdt Mockama ende Tzalling Liuue z. Jel-
 inge, ende hebben gesproeken met dye huysluyden, als
 hoeft vanden Bosck etc. dye hem geloefden ende swoeren met
 hem te reysen in Vrieslant ende dye Sassen heeren weder wt
 lye landen te driuen, soe syn dye heerschappen met dye
 knechten op dye wege gestoegen, ende wisten anders niet of
 lye hofmans solden strax met dye knechten nae Frieslant reysen.
 Maer dye Cappiteins leyden dye heerschappen met dye knechten
 voorby Zutphen nae Sticht, ende bleuen leggen by Deuenter ende

1500 deden dye huysluyden daer groete schaede. Doe ontboeden hoer dye Biscop ende 3 steden Oueryssel, datse van daer solden reysen oft sy wolden op haer slaen, soe sintse daer van daen getoegen ende sint gecomen ant lant van den Berge ende anden cant vint sticht van Munster, daer oek den huysman groete schaede doende. Als dye huysluyden voergaederden, ende wolden op hoer slaen, soe hebben hem dye twe Capiteinen voersz. versteken ende syn heymelick vanden hoepe getoegen met datgene, datse van de heerschappen voersz. hadde ontfangen. Doe wolden nochtans dye knechten, dye by den heerschappen waren gebleuen, een niuen hofman kyesen, ende met dye heerschappen reysen int lant van Vrieslant ende hoer lyf by hem laeten. Dit was al gesloeten by veel heerschappen, datse dit wilden doen. Onder diessen ist geschiet, dat Sicke Siuerdt z. was toe Worms gereyst tot doctor Haring synen broeder, om hem te claegen dye groete allende end jammer, dye Hartoch Albert van Sassen met synen volcke in Frieslant hadde gedaen, ende noch dagelicks deden beyde ower geestelick ende waerlick, opdat doctor Haring voersz. den Roemschen Coninck sulcks mochte toe kenne geuen, hem biddende, dat syn Koenelick Mat. an des Hertogen regenten in Vrieslant voerden Vriesen wolden scriuen. Want dese Haring wt den Haeg in Vrieslant was geboren, doctor in beyde rechten ende toe Worms Canonick ende des Roemschen Coeninck Maximiliaen ouerste ende heimelicks raet, ende is toe Worms gestoruen ende begraeuen int jaer ons heeren 1513. Als dan dye voergaende Sicke van doctor Haring synen broeder was gescheyden, soe is hy gecomen toe Coelen by een doctoer genoemt doctor Hesselar, ende was groet by den Hartoch van Sassen ende synen heeren, met welke doctor dye voersz. Sicko veel woerden hadde van den Hartoch van Sassen, van Vrieslant ende van de voerleeden rebelliteit voer Franicker geschiet. Onder 25

dere woerden heeft Sicko het lant van Vrieslant seer aerm 1500
ende clein gemaectt, ende dat dye Hartoch weinig vrunden
hadde in Vrieslant, dye hem trouw waeren; ende soude hyt
lant met macht van volck onderholden, hy solde weynich
wttet lant hebben. Doch wolde dye Hartoch tlant afstaen
ende verlaeten, hy meende dye Vriesen souden hem een
reedelick penninck op dagen geuen voer syn oncosten ende
arbeit opt lant gedaen. Op welcke woerden dye doctor heeft
geantwoert: waert dat dye Vriesen van die meninge waren hy
wolde Sicko een brief mede geuen an dye canceler Segemont
Plug; hy presumeerde, Sicko soude guede audientie criegeen.
Doen wast gerucht toe Mechelen, dat dye heerschappen met
lye knechten al in Vrieslant waren; daeromme heeft dye
cancelaer tot Sicko gesecht, dat hy solde reysen ende spree-
ken met dye heerschappen, dat dye knechten weder wt
Vrieslant souden trecken; ende op Sicko woerden ende doc-
tor Hesselers brief heeft hy wt geset 12 persoenen, dye den
aken van heel Vrieslant ende besonder vanden ballingen
olden machtich wesen, welcke persoenen souden wesen 4
relaten, 4 heerschappen ende 4 burgers van dye steeden
nde landen wegen. Hyer mede is Sicko gereist tot den
eerschappen, ende als hy by hoer quam, waeren sy bereit,
nde wolden met dye knechten van Harderwick nae Vries-
lant reysen. Maer als Sicko haer syn commissie vanden
cancelaer heeft te kennen gegeuen, ende hoe hyt met hem
adde gelaeten, soe heeft dat den heerschappen wel behaegt,
nde hebben op dye woerden dye knechten oerloff gegeuen.

**Die ballingen wt Vrieslant hebben met den
Hartoch van Burgondien ende Hartoch
Hendrik van Sassen componeert.**

1500 Onder disseem syn Hartoch Philips van Burgondien ende Hartoch Hendrik van Sassen, dyen Vrieslant van Hartoch Albert sinen vaeder ten eerwe was gegeuen, vergaerdert toe Brussel int hoff met ytelick van synen raede om te tracteren ende te slutten, welcke van haer beyden soude heer van Vrieslant worden ofte bliuen; want dye ballingen hadde boeden an Hartoch Philips gehat, oft hy Vrieslant onder syn domini ende protectie wolde nemen ende coepen den Hartoge wt den lande; sy wolden hem guede ondersaeter wesen. Soe ist gevallen, dat Boldeuin Luityez. van Boelswerd en Aggo Leuckama van Mackum syn gecoemten toe Brussel, daer dye heeren vergaerdert waeren, ende hebben gesproecken met sommige wt Hollant, om Vrieslant vry te coepen vanden Hartoge van Sassen, welcke woerden syn voer den heeren inden raedt gecomen, ende dye heeren hebben dat voer gue ontfangen, indyen Aggo ende Boldewyn alsulcks wolden voer folgen; dese woerden syn geleyt an dye ballingen wt Vrieslant gesent beyde Hartoch Philips ende Hartoch Hendrick om met dese heeren ofte huere volmachtigen een dach toe holden toe Breda in Brabant, ende beyde geestelick ende waerlick van dye Vriesen hadden geleydt tot vyfde persoenen twe maenden durende nae datum des geleydtsbrieuws dye datum was den 6 dach in Nouembris anno 1500, den 22 dach in Nouembris. Tot desen syn gereist, volmacht habende van den ballingen heer Harmen, pastor toe Ferwerd, heer Albert pastoer toe Stiens, heer Jelle pastoer in Follega item van dye heerschappen Edo Jongema, Edo Douwe, Gerbranda Douwo Galez, Tierck Waltha, Jw Roerda, Ju Roerda, Rienck Kamstra, Siuerd Wybez, Ritske Jukam.

Sasker Heringa, Wattya Herinxma, Douwo Hiddama, Wlcko 1500
Ygo z; item huysluyden Tyaerdt Sybren z, Aggo Leuckama,
Boldewyn Luytyn z. Als deze voersz. Vriesen waeren ge-
comen toe Breda den 28 dach Nouembris, soe is daer een
boede tot hem met een brief gecoemen vanden heeren, datse
solden coemen toe Antwerpen, vonden sy daer heer Segemont
Ploeg ende heer Hans van Wertenburch des Hartochs van
Sassens raeden, ende heer Cornelis van Bergen, Hartoch
Philips raedt, volmachtich gedeputeert van desen voersz. twe
Hartogen, om te verstaen ende te hoeren den eersten oer-
spronck, ende reeden vanden rebellicheyt in Vrieslant, tegen
Hartoch Hendrick geschiet. Dye Vriesen hebben daer voer
den heeren geseit, dat dye rebellicheit was geschiet doer
weldeliche saken ende swaere schattinge ende veel niue
insettinghe van onreedeliche schattinge, dat dye Vriesen niet
toe wolbrengen was, boeven des Hartogen brieuen ende ge-
loftenis. dye hy dye Vriesen gaeue, doe hy eerst int lant
worde gehuldiget, welcke zyne Rentemeisters ende onderheeren,
hebben wt syne naeme gedaen, hoewel dattet buyten des
Hartoch weten mach wesen geschiet. Nochtans is dit dye
saeck geweest, waeromme dye Vriesen Hartoch Hendrick in
Franicker hebben beleit, ende tegens hem rebbelleert. Soe
is Hartoch Albert synen vaeder gecoemen ende heeft hem
ontset, dat mennich man an beyde zyden syn lyf heeft gecost.
Om dese schelen neder te leggen ende om merder quaet ende
ongeluck, dat daer naemaels mochte wt rysen, te scuwen,
oegeren wy dat Hartoch Hendrick van Sassen wil ontfangen
vanden Vriesen een somma van penningen toe kennisse gue-
len luyden, ende gewent tlant van Vrieslant weder ower.
Ende of hy ons dye penningen niet betroude te betalen, hy
traeg Hartoch Philips van Burgondien tlant ower, dye hem
als wy verhoopen dye penningen zal betaelen, welcke wy
endrachtelick, dye hyer tegenwoerdigh syn, als volmachtige
an dye ander ballingen, dye hyer niet tegenwoerdich syn,

1500 begeren van beyde Fursten ende heeren. Op dese woerden syn dye heeren ten raede gegangen, ende hebben gesloten, datter twe wt Oestergo, twe wt Westergo ende twe wt dye Soeuen wolden souden reySEN in Vrieslant, ende spreken met dye gemene landen, om volcomen macht toe brengen wt lant, oft sy lieuer wilden wesen onder Hartoch Philips, dan oft sy lieuer wolden bliuen an den Sassen heeren. Ende op wat conditien men dat mochte ordineren, dattet het lant orbaerlickt ende profytelickte mochte wesen. Ende hyer enen dach weder op te holden toe Brussel, int jaer naestcomende opten 2 dach February.

**Hoe die ballingen aen Graewe Hugo in Vrieslant
om geleide screwen ende die eerste ordinantie
van schattinge in Vrieslant worde gemaect.**

Doe hebben die ballingen zes gecoeren, die in Vrieslant souden reySEN om dye wille ende meninge der Vriesen te verstaen als voersz. is. Dit waeren dye deputeerden dye in Vrieslant souden reisen, als Edo Jongama ende Siuerlt Wybe z. in Oestergo, Aggo Leuckama ende Boldewin Luytjen z. in Westergoe, heer Hylcko ende Wlbe Ygo z. indeu Soeuen Wolden. Dese gedeputeerde reySEN nae Vrieslant ende quamen inden Cuneer, soe hebben sy daer van daen boeden gesent andes Hartoges van Sassen Stathouder in Vrieslant om geleide. Als dit geleide quam, soe was daer niemand dyet claecklyck conde verstaen, soe subtylick ende duster wasse gescreuen. Daer mede ginck dye dach toe niete, want dye gedeputeerde op dat geleyt in Vrieslant niet dorsten comen ofte reySEN. Als Graeue Hugo van Lyswick ende heer Willebrordt Rentemeester met dye andere regenten in Vrieslant ende dye andere Vriesche heerschappen, dye guet Zassen

waeren, ende in syn raede saeten ofte andere officien van 1500 synder wegen bediende, als naemelick Hessel Martena, Hero Hottinga, Schelte Tyeraerda opper geest, Schelto Liauckama etc., hoerden dat dye ballingen wt Vrieslant soliciteerden in Brabant an Hartoch Philips van Burgoendien, om Hartoch Hendrick wt dye landen te coepen, ofte dat Hartoch Hendrick het land soude renuntieren ende owerdraegen den Hartoch van Burgondien, ende dat Hartoch Hendrick dae wel was genegen, soe heeft heer Willebrordt heel Vrieslant laeten sweeren op niues houdt ende trow toe wesen, niet allene Hartoch Hendrick, maer oeck Hartoch Georgen syn broeder, ende heuet oeck van Staerueren tot dye Lauwerts ofte Gerkesbrugge alle steden ende doerpen geset ende geordineert op een jaerlike tax oft schattinge, dye sye alle jaren van lant, huysen ende huere beesten den Hartoch van Sassen souden betaelen. Dese jaerlike tax is eerst gepubliceert ende wtgeseyt den 4 dach Septembris Anno 1500 ende een. Dit is altemaal daeromme gedaen, opdat dye Hartoch van Sassen tlant van Vrieslant niet soude vercoopen ofte afstaen, als hy sach den groeten opcomst, dye hem jaerlix tlant opbracht. Int jaer voersz. omtrent Sinte Thomas Apostel heuet Hans Grombach, hofman toe Leuuarden op huys, knechten gesant te Feruert, die daer branden Jemma heer Jusma huys ende Tzallingma huys, dat doe Geerbrant Mockema besat van syn vyffs wegen. Want Jemma ende Gerbrant noch ballingen wt dye landen wacren.

Die ballingen wt Vrieslant hebben enen dach geholden toe Gent mit den raede van Martoch Philips van Burgoendien ende Martog Hendrick van Sassen.

1501 Int jaer ons heeren XVc ende een hebben die ballingen wt Vrieslant hoer deputeerden ende volmachtige gesant in Flaenderen, ten dage dye inden jaere voerleden tAntwerpen begrepen was te holden, den anderen dach February als voersz. is met Hartoch Philips van Burgondien ende Hartoch Hendrick van Sassen ofte haer volmachtigen, om enen ytlicken (*) afscheidt ende antwoert te hebben van den heeren van dye saeken met hoer gehandelt. Als dye ballingen toe Gent quaemen, soe syn hem daer toe moet gecomen heer Cornelis van Bergen, des Hertogen van Burggoendiens raede ende oock Hartoch Hendrick van Sassen raede wt Vrieslant als heer Segemont Plug cancelaer, heer Johan van Woerterburgh, Meester Bucko, Hero Hottinga toe Wommels, Schelto Tyaerda oppergeest, ende daer worde beyde paerten een brief toe voeren geleesen van wege des Hartoges van Burgoendien, aldus inhoudende: In also vere myn aldergenaechsten heer dye Eertshartoge Philippus ower compt me myn G. H. van Sassen, aengaende dye afflossinge van Vrieslant, alsoe hy hoept dat hy corts doen zall, soe begeert myn genaedige heer dat hyer naeuolget: Inden eersten begeert hy dat dye ondersaeten int generaael in Vrieslant hem sullen geuen van den dage, dat hy Vrieslant in nemen sal, in ener jaer daer nae vyftich dusent gouden gulden. Ende metter sonnen sullen sy van alle ongelden of beden ende anden subuentien voer dat jaer vry syn. Ende begeert myn genaedige heer alsoe vyf jaeren, dene nae den anderen durende

(*) Lees: "entlicken."

alle jaeren durende vyftich dusent golden guldens als boeuuen 1501
ende zullen dye Vriesen hyer aff gude sekerheit geuen nae
alle allen behoef. Ten anderen wil myn genaedige heer nae-
len vyf jaren niet meer van den ondersaten vanden lande
begeren, dan syn olde dominie. Ende voert een beede van
lye staten van dye landen, dye welcke sy synre genaeden
consenteren sullen, nae hueren vermogen ende hoeren gude
wille, sonder enige beduanck ofte geweld. Hyermede wil
yn G. H. dye ondersaten guetlick tracteren als andere on-
dersaten van synen lande, ende hoer houden in gude justie-
ie ende gude pollisien. Ende oeck by syn oude preuile-
gien gude costumen ende vsantie te bliuen. Gedaen tot
ient den 8 dach in Februario anno XVc ende een. Hyerop
ebben dye ballingen van heer Cornelis van Bergen geuraecht,
vat dye bede soude wesen, dye Hartoch Philips naden vyf
uren vanden staeten wolde begeren. Waerop heer Cornelis
en ballingen gene wtslag wolde doen. Maer hy heuet hem
lyden geseit, datse daer niet een dorsten twyvelen oft Har-
toch Philips solde met Hartoch Hendrick by Paesche naest-
omende accorderen, ende worden heere van Vrieslant. Maer
eer Segemont Pluch des Hartoges van Sassen canceler in
rieslant sprack aldaer met dye ballingen, ende consuleerde
ide riet hem luyden, dat sy hem op sulcke handelinge niet
olden verlaeten, maer souden se affslaen ende solden in
enen ende bliuen by den Hartoge van Sassen; hy wolde
hem behulplick wesen, datse om enen redelicken pennich
lden weder int lant comen. Maer sy hebben bet geloeft
eer Cornelis van Bergen, ende meer nae hem gehoert dan
leden canceler, daer sy ower syn bedroegen. Want dye
artoche van Sassen heeft Vrieslant gehouden, ende Hartoch
ilips heeft daer niet meer nae gedaen. Nochtans syn
er meder tyt wt informatie des cancelaers ende heerschap-
en voergenoempt, dye met hem daer waeren, wel compo-

1501 neerden met den stadhouder van Vrieslant ende int lant gecomen.

Een huys in Dongeradeel toe Ee van den ballingen beset ende weder gewonnen ende gedestruueert.

Anno XVc ende een heeft Gerbrant Mockama 12 Vriesch ballingen gesent wt Gronningen in Dongeradeel toe Ee op Popke Mockama syn broeders huys, datse dat souden besetten, want Gerbrant ende Popke noch beyde ballingen waren. Ende Gerbrant heeft dye 12 gesellen geloeft, waert dat sy van den heeren van Vrieslant op huys worden belecht, hy solde haer ontsetten. Als dit Graeve Hugo Stathouder van Vrieslant vernam, heeft hy tot Schelto Tyarda opper geest gescreuen, dat hy van stonden an soude wt bidden Dantumadeel, Collmerlant ende Achtkerspel, want hy ower dese drie Grietman was om thuys voersz. toebeleggen.

Oeck geboedt Graef Hugo Tako Hemstra ende Tzallie, Liuue z. Jellinga, dye doe all in soent was, ende vanden heeren Castelein ende excismeester toe Dockum ordineert, dat sy oeck met haer volck voert huys solden trecken. Dese heerschappen met dye Vriesen voersz. hebben opten Paeschen achten, dat was den 18 Aprilis thuys belecht. Den 21 heeft dye Stathouder hondert Duitsche knechten met geschut 11 halue ende heele slangen ende een hoeft stuck toe dye Vriesen voert huys gesent. Maer want dat huys dick ende sterk was van muren soe mochtet noch halwe noch heele slangen doerschieten, dan allene met den groete busse worden dy muren doerschoeten. Dye opt huys laegen wolden nae gedaen Vriesen schieten, dan allene nae den Duytschen knechten daer om waeren dye huysluyden, dye voert huys lagen.

gunstich ende haddent voer guede gesien, datse behoudens 1501 liues wech hadden geweest. Als dan dye groete busse opt huys begonste toe schieten ende gaeten duer dye muren maeckte, ende sy vernoemen geen ontset, soe sinse verslaegen geweest. Ende tusschen den Dondersdage ende Vrydage inder nacht synder ses vant huys geloopen, dye voer middernacht solden waecken, te wyle dat dye ander sliepen, ende syn met tlyf ontcomen. Daer omme syn sy noch meer verslaegen, dye opt huys waeren gebleuen, ende hebben des Vridages daernae, dat was den 23 dach April, thuys opgegeuen, ende syn affgegaen op genaede ende kennisse der heeren, ende worden gebracht toe Franicker op Zyaerdema huys daer doe thof op worde geholden. Dat huys werde den seluen 23 dach April gebrant, ende destrueert. Dingsdage daernae dat was den 27 dach Aprilis, worden twe van den voersz. gesellen in paelen geset toe Franicker, ende dye ander om een rat gehangen, dye ene vanden twe dye in paelen worde geset, was genaempt Jelle Kint of in Vriesck Jelle bern. Dese Jelle hadde Hartoch Hendrick van Sassen doe dye Vriesen hem in Franicker belecht hadden, veel spyt ende oneerlickheden gedaen in woerden ende wercken, waarom hy nu dese swaere ende ongehoerde doet moeste lyden. Als dese Jelle zes wren inden pael hadden geseeten, soe sprak hy noch ende claegde gene pine groeter, dan syn hart wolde hem toebreeken van colde ende dorst.

Die handelinge in Brabant met den ballingen is annihiileert. Ende die ballingen hebben knechten angenoem.

Als dye ballingen tot Mey hadden gewacht ende dye handelinge in Brabant niet tot effect quam, er worde impedyeert

1501 van des Furstes onderheeren van Sassen, dye in Vrieslant regierden, ende oek sommige Vriesche heerschappen, dye in des Hartoges officien waeren, ende niet tegen den Hartoch rebelleert, soe syn dye heerschappen dye noch ballingen waeren, sommige ingesoent, ende sommige dye niet in soenen wolden ende oek niet wel mochten, om dat sommige heerschappen gueden vergeuen waeren, datse met groet gelt mosten weer coepen, hebben hoer buytten lande onthouden. alstoe Campen, toe Swol ende veel toe Gronningen. In dye tyden laegen een hoep knechten op dye gaerde, dye geen dyenst noch heer hadden, in Oweryssel by Deuenter ende by een closter geheten Honep. Tot dese knechten syn sommige heerschappen van dye ballingen gereist, als naemelick Wlke Ringa, Tyaerdt Mockama, Tyerck Waltha, Hertmar Galis, Jw Iusma, Feye Wnama ende Jaucka Wnama etc. ende hebben metten Cappiteinen gesptoecken, ende alle dagen op vaste guede geloef met dye knechten gemein geholden, oft sy met hem in Vrieslant wouden reysen, om den Hartoch van Sassen weder wt dye lande te driuen, ende op wat conditien ende forwerden datse met hem luyden wilden reysen. Als dye heerschappen dus by den knecten waren, om met haer te sluyten ende accorderen, soe waren sommige knechten onder den hoop dye daer op wachten, datse dese heerschappen allene mochten heimelick crigen, ende leueren ower in des Hartoch van Sassens ofte syne regenten ofte Stathouders van Vrieslants handen, om gunst ende gauen toe crigen, daer toe, als sommige seyden, vanden Hartoch oft syne regenten in Vrieslant syn bewillicht ende becoft geweest. Als dat dese heerschappen op een tyt met dye knechten hadden gehandelt, by dat cloester voersz., ende gingen van den hoop knechten nae hoer heerberge ende waeren gecoemen achter een bosck boemen, syn haer haestelick 20 ruyters toe peerde wt den hoop knechten voersz. nae gecomen, ende hebber dese heerschappen voersz. angetast ende gewangen ende val-

tonden an spolieert van all hoer gelt, datse by haer hadden, 1501
ende reeden met haer nae Wildenburg. Doe dese heerschappen
waren geuangen, doe ontliep daer een heerschap genoempt
Kempo Edo zoon Jongama met enen ander heerschaps diener, dye
geuangen was; dese twe syn haestelick geloeopen nae den hoop
knechten, ende hebbent den cappiteinen geclaecht, dat dye Vrie-
sche heerschappen worden vencklick wechgeoert. Van ston-
den an syn dye hofmannen ende knechten, dye peerden had-
den, hoer nae gereden ende hebbense beloeopen ten halwen
wege, daerse wesen wolden. Maer als dese knechten oft
ruytters, die dese heerschappen gevangen hadden, saegen
datse van den ander knechten worden vruolget; soe hebbense
dye heerschappeu laeten loopen ende syn met dye peerden
onttreeden. Maer doe Wlke Ringia sach, dat hem ontset
quam, ende dat die knechten, dye geuangen hadden, den vlucht
gaeuwen, doe nam Wlke den knecht, dye hem syn gelt hadde
genoemen, by den hals seggende: neen stalcke, ick wil myn
gelt eerst van dy weder hebben, dat du my heuest genoe-
men, eer ick dy laet gaen. Ende want dye knecht beanxt
was, ende dye hem veruolgden waeren hende by, soe heuet
dy Wlke den buydel toe geworpen ende hadde dye tyd niet,
dat hy syn eygen gelt daer mochte wtnemen. Ende alsoe cregh
Wlke syn eigen gelt weeder ende des knechts gelt daartoe,
naer dye ander heerschappen bleuen haer gelt quyt. Dit
geschiede den X dach inden Mey anno XVc een. Opten sel-
uen dach hebben vyf gesellen van dye, dye dese heerschappen
hadden gevangen, geleydt begeert van den cappiteinen om
haer te veranderen. Maer alsoe geringe als sy by den hoep
quamen, worden daer drie doetgeslaegen ende twe geuan-
gen, dye des anderen dages, dat was den XI dach Mey,
worden door dye spietzen geiaeecht. Ende voert des morgens
oogen dye heele hoep knechten met dye heerschappen voersz.
nae Vrieslant toe, ende syn gecomen in ende omt cloester
van Assen in Drenthe by Gronningen.

Groningers hebben by consent der herschappen dye knechten angenoemom den Dam toe winnen.

1501 Doe dye knechten als voersz. is toe Assen quamen, hebben dye Groningers met die heerschappen gesproken, datse hoer dye knechten wilden ouergeuen, soelang datse den Dam mochten ouerfallen, ende dan woldense hoer stercke met geschut, puluer, cloeten ende ander instrumenten van oerloch, om den Hartoch van Sassen wt Vrieslant te driuen. Dit heeft den heerschappen wel raet gedocht, ende het scheen oeck vorogen groet hoep ende troest toe wesen, den Hartoch mede toe veruinnen. Doe Groningers aldus met dye Vriesche heerschappen hadden gesproken ende gesloten, soe hebbense oek met dye hofluyden van dye knechten alsoe gesproken ende accordeert, datse met dye knechten hoer den dam solden leueren, om eene somma van penningen, doch dat Groningers hoer solden helpen met schutt ende ander noetruft steden mede te winnen. Dye oersaeck dat dye van Gronningen den Dam soe haetich waren is dit: Dye vande Dam hadden altyt onder dye Groningers geblydt ende verbont geweest, ende waren met dye van Gronningen in een schut, ende worden geheten damsters schutters, dye voermaels in Vrieslant met Groningers veel quaets hadden gedaen, daer ick int voergaende boeck meer van hebbe gescreuen. Maer int jaer ons heeren 1495 hebben dye varden Dam wat schelinge ende questie met den Groningers gecregen, alsoe dat Graeue Edzart van Emden den Dam heeft ingecregen ende dye van Gronningen veel quaets daer wt gedaen. Nu waren meest al dye heerschappen wt Gronningerlant inden Dam, die quaet Groningers waren, wat Groningers hoer veel schaede in haer huysen ende gueden hadden ghedaen, daeromme dat sy niet weder met Groningers wolden zeegelen ende onder haer verbond wesen. Ende dese heerschappen hilden haer an Graeue Edsart v.

Emden, ende sterckten ende inciteerden hem alle tyt tegen 1501 dye stat ende burgers van Gronningen. Om dese heerschappen nu te crigen ende onder haer subiectie te brengen, soe syn Gronningers mit al hoer macht ende knechten voersz. voerden Dam getoegen. Maer eer sy den Dam toe dege beleyden, soe hebben dye knechten op Heer hemelsaerts dach, dat was den 20 dach inden Mey, dat blockhuys op Delfsyl, dat dye Graeue van Eemden in hadt, met gewalt overvallen ende hebbent al gedoet, dat daer op was. Daer sint twe cappiteinen int anfallen doet gebleuen, dene hete Willem van Meppel, dye ander Withien van Elborch.

Daer nae op Pinxster auont, dat was den 29 dach in Mey, hebben dye knechten den Dam angeuallen ende sterklick gestormt, maer sy worden weder afgeslaegen, daer veel knechten doet bleuen.

Die Stathouder van Vrieslant hewet knechten an genoemien ende die landen geschat.

Doe den Dam sus van Gronnigers ende knechten was belecht, soe hebben dye Stathouder ende regenten van Vrieslant oek neer knechten in Vrieslant laeten coemen om den Dam oft noede lede te ontsetten ende dye ballingen ende knechten wederstante doen oft sy den Dam hadden gecreegen ende dan voert gecoenen. Inden tyden heeft Graeue Hugo Stadholder, met dye ander regenten ower Vrieslant, van Staueren toe Gerksbrugge en schattinge wt geboeden, als dat een ytlick aerm ende ick solden geuen een enkel gouden gl., ende daerinne sollen den ricke den armen toe hulp coemen. Dese voorsz. schattinghe solde wesen om dye knechten daer mede toe oenen. Terwylen dat dit geschiede in Vrieslant, laegen

1501 Groningers met haer knechten int beleeh voer den Dam
 In den Dam was breck puluer of bussen cruyt ende vitalie
 Sy veruachten van den Graue van Eemden ontset, maar ly
 toefde soe lange, datse inden Dam groet gebreck hadden ende
 boeden den Dam op toe geuen beholdens lues. Maer Gron
 ningers woldens tot geen genaede nemen. Waeromme hebbet
 hein dye burgers ende naemlick dye heerschappen, dye dae
 binnen waeren, wt Gronningerlant vroemlick geweert. hen
 noch verlaetende op den Graeue van Eemden.

**Den Dam is vanden Graue van Eemden ontset
 ende veel burgers van Groningen
 geslaegen.**

Als Groningers een wyle voer den Dam hadden geleegende
 ende Graeue Edsart vernam, dat inden Dam groet gebrek was
 alsoe datse den Dam niet langer mochten holden sonder ont
 set, soe heuet dye Graue al syn Vriesen in Eemderlant ne
 dye botiagers vergaedert, ende is den 15 dach Juny owa
 dye Eems gecomen met al syn macht, omden Dam toe ont
 setten. Als dan dye knechten, dye voerden Dam lagen, hoer
 den dat den graeue ower den Eems met al zyn macht wa
 gecomen, soe syn Groningers met dye omlanden voer den
 Dam blieuen leggen, ende dye knechten syn den Graeue te
 moete getoegen, om een slag met hem inden velde te slaen.
 Dye knechten, dye voerden Dam lagen, waren een paert Ower
 landers ende een paert Nederlanders. Als dan dye knechten
 ende Graue an malcander quamen, doe traeden dye Ower
 landers wt dye oerde ter syde aff aenden Graue. Waerdot
 heeft dye Graeue dye owerhant gecregen ende heeft meest
 al dye hoep Nederlandse knechten geslaegen. Ende voer
 syn dye heerschappen, burgers ende knechten wt den Dam

ecommen ende hebben dye burgers van Gronningen ende 1501 mysluyden wt Gronningerlant elendelick verslaegen, veriaget ende gevangen, ende al Gronninger schut dat voer den Dam was gecregen. Daer worden geslaegen wel hondert burgers wt Gronningen ende veel gewont.

Groningen is belecht van Graef Hugo, Stadhouders van Vrieslant ende Grae Edzart van Eemden.

Doe Graeue Hugo, Statholder van Vrieslant, hoerde, dat den Dam was ontset ende dye Gronningers met dye knechten verslaegen soe heuet hy all dye heerschappen, dye officien van den heere tadden ende den vyften man wt Oestergoe, Westergo ende Ijewenwolden wt geboeden, ende is met dye knechten, dye al lant waren, ende met dye Vriesen voersz. ghereist voer Groningen, ende sloeg syn leger neder in Aedwert. Ende Graeue Hugo Stadhouders van Vrieslant gebrantschat alle lyke landen, dye onder Gronninger gebiet waeren, an dye Westersyde van Gronningen al tot Gerksbrugge toe. Ende Graeue Edzaert schatte alle dye landen, dye onder Gronninger gebiet waeren, geseeten an dye oestersyde van Gronningen. Oeck heeft hy alle casteleins huysen, dye tusschen den Dam ende Gronningen stonden, dye Gronningers daer voer- yds hadden gemaakt, opgebrant of met syn volck beset. Doe lyke heerschappen by een weeck in Aedwert hadden gelegen, s hem oerlof gegeuen, ende syn met dye Vriesen weder huys gereyst. Maer Graeue Hugo met dye knechten bleef in Aedwert ende liet daer een Blockhuis timmeren, ende heuet dat geset by Winsum op Gronninger dyep ende heuet dat starck met dicke wallen laeten om bebolwerken ende

1501 ombegraeuen. Ende heuet een brugge laeten maken, dye wt dat huys ginck ower dat diep, alsoe dat alle dye scheepen, dye wt ofte in Gronningen wolden, moesten hoer zeilen stricken voer dat huys. Met dit huys heuet dye Hartoch van Sassen ende syn onderheeren dye stadt van Gronningen me nich jaeren daer nae soe zeer benawt ende beschadiget.

**Bisshop Fredrick van Wtrecht met dye steden
hewet een bestande gemaectt tuschen den
Hartoch van Sassen ende die van Gron-
ningen ende Douwe Galis is toe
Franicker gerecht.**

Als Graue Hugo, Stathouder van Vrieslant, ende Graef Elzart van Eemden van wegen, ende wt den naeme des Fursten van Sassen voer Gronningen laegen, soe is Fredericus van Baeden, bischop van Wtrecht, met dye ridderschap wt sticht ende met dye raedt der drie steeden als Deuenter, Campen ende Zwoll, omtrent Sinte Mattheus gecoemien te Aedwert tot Graeue Hugo, om een soen ofte bestant te maken tuschen den Hartoch van Sassen ende Gronningers, ende daer is een bestant gemaectt, op dat pas tuschen dye paerten tot mitsfasten toe. Ende dye bestant is altyt verlanget vanden enen dach tot den anderen, op welcke dye paerten hebben onder malcanderen gereist, gecofft ende voercoft, tot dat men screef XVc ende vyf nae Paeschen. In dit selue jaer is Douwo Galis z., heerschap toe Ackrum, dye dus lange balling wt den lande hadde geweest, op geleyt int lert gecoemien, om met den Stathouder toe spreken, ende in te soenen. Als hy een wyle tyts int lant hadde geweest, so quam hy toe Sneec, daer worde hy op Sinte Franciscaenacht geuangen, ende vanden bedde gehaelt, ende bleef ea

lach ende nacht in Eling Goslicks huys toe Sneek geuangen. 1501
 Des anderen dages, dat is den 5 dach Octobris, quam des
 Hartoch van Sassen prouoest van Franicker met twe wagens
 knechten, ende brochten hem te Franicker op Zyaer-
 lama huys. Als dye Vriesche heerschappen waren toe Fra-
 nicker vergaerdert, om voer syn lyf toe bidden. Doe des
 ridages, dat was den 8 dach Octobris, dye heerschappen
 oer middach voer hem wilden suplicereren, liet Graeue Hugo
 es morgens voer ses vren hem heimelick onthoefden op
 Iardamahuys, ende dat daer omme dat hy langer int lant
 naer gebleuen, dan zyn geleydt inhilt, ende had noch met
 ye heeren niet componeert. Douwo meende ende seyde,
 at syn geleydt noch niet wt was. Nae sin doet cofte syn
 yf dat doode lichaem van den heeren.

**dat gelt is in Vrieslant afgeset ende heer Cornelis
 welde op der Schelling een huys maecken
 van geweld.**

Anno XVc ende twe golden die golden guldens 30 strs., 1502
 ide worde op heylige drie Coningen dach gepubliceert, dat
 'e gouden gl. van gewicht solden woert aen 28 strs. doen.
 Voert heuet Hugo burchgraeue tot Leising, heere toe Penck,
 Stathouder in Vrieslant by raede daer staeten in Vries-
 lant heide geestelick ende waerlick geordineert, gesloeten
 de geboeden van wegen des Hartoch van Sassen, by ver-
 ertenisse liues ende guedes, dat inden landen van Vries-
 lant solde voertaen gaen vaelwierde (*) munte naeden aestima-
 n by den Eertshartoghe Philips van Oestentrick, Hartoch
 van Burgoendien etc. in syn landen gemaect, ende gestelt
 no XIIJc, XCIX. Voert heuet hy dye sulueren penninghen
 de gelt, naemelick in Vrieslant by Hartoge Albert saliger

^{*)} Gevalneerde.

1502 gedachtenisse , ende oek inden stichte van Wtrecht ende tot Gronningen gemunt , afgeset. Oek dat een iegelick mocht weten , hoe sy hoere schulden betaelen souden , soe heeft dye voersz. Stathouder geordineert ende geboeden , dat met alle schulden mochten betaelen met alsulcke penningen . als dye schulden waren gemaekt , ten waer saeke datter ander contracten ende vorwaerden tusschen den schuldenaers begrepen ofte gemaect waren. Oek te wetene in alle naer ende lossinge der landen met alsulcke penningen oft betaling als sy daer voer wtgegeuen hadden , ende dat nae costuue ende recht vander landen voer datum dises opgelecht , betaelen mochten , angaende dye pachten vanden jaer voorleeden , die nu verschenen waeren , mocht men betaelen met 22 valweerde strs. tusschen dat ende toecomende Mey. Ende indien daer enige gebreken in waeren , hilde dye voersz. stadhoudert tot syne verclaringhe. In dit jaer in Mayo hebben Groningers haer volmacht opgesent in Myssen an Hartoch Georgen van Sassen , om haer stadt ende omlanden vry toe coepen ofte eerlick toe belenen. Maer sy syn weder thuys gecomen ende hebben op dat pas niet bidreuen , want dye Hartoch wilde van geen woerden hoeren , of hy wilde geweldich heer van dye stad Gronningen wesen , om Vrieslant daermede toe vanderholden. Int jaer voersz. omtrent Magdelene , is heer Cornelis van Bergen met dye sculte van Amsterdam ende meer andere Baliuwe ende sculden wt Hollant gecoemert ter Schellinge , om daer een blockhuys te setten ende dat te nemen. Dit heeft vernoemen Graeue Hugo , stadhoudert van Vrieslant , ende is tot hem gereist opter Schellinge , en heeft al soe met hem gesproecken ende accordeert , dat daer dat pas geen is gecoemert. Ende heer Cornelis quam in Graue Hugo toe Franicker op Sinte Jacobs auont , ende reue op Sinte Jacobs dach weder in Hollant.

**Hartogh Georgen van Sassen is gecoem en in
Brabant tot Hartogh Philips van
Burgondien.**

Anno XVc ende twe, is Hartoch Georgius van Sassen in 1502 Augusto in Brabant gecoem en tot Hartoch Philips van Burgoendien, Hartoch van Brabant etc., want dese Hartoch Georgen was Hartoch Albert van Sassen, dye eerst in Vrieslant worde gehuldiget, zoen, ende hadde Vrieslant gecost van Hartoch Hendrick synen broeder, dye niet weeder in Vrieslant wolde comen, nae dat hy van dye Vriesen in Franicker hadde belecht geweest. Daeromme is Graef Hugo stathouder met sommige Vriesche heerschappen weder thuys in Vrieslant gecoem, ende Graeue Hugo reysde den anderten dags van Leuuarden nae Gronningen, met hondert manen toe peerde ende te scheepe, om soen met malcanderen te maken. Maer sy conden niet accorderen, want Groningers generleye wys hoer wolden geuen onder den Hartoch van Sassen, ende daer worde noch bestande tot mits taste toe gemaect. Int jaer ons heeren XVc ende twe den 16 dach Octobris, syn dye dicken doergebroecken, ende dat volle waeter is ower heel Vrieslant gegaen, ende heeft groeie schaede gedaen aan dicken, zylen, ende huysen. Ende lat huys toe Harlingen lede grote noet, want daer groote jaeten vanden anslag van waeter braecken inden wall. Om lese perickel in toecomende jaeren te schouwen, heeft Graef Hugo, statholder jaers daernae tegen den tyt twe hoefden vt laeten steeken inder zee, int noert west van dat huys, laer ontellicke veel holt anginge ende dye hoefden worden vorden geuolt met loefriedt. Ende een yegelick deel van ye vyf deelen, als Franickera, Menaldema, Baerdera, Hen-aerderda ende Barradeelen, moesten daer brengen hondert oer riet, ende noch mocht ment niet fallen. Dit huys heuet

1502 Harlingen beschermt tot noch toe , dattet niet van den za
is geslaegen.

**Een Landdach toe Franicker geholden om die
zeedicken toe maeken.**

1503 Anno 1503 omtrent sinte Gregorius syn alle Prelaeten. heerschappen ende stemmen der landen van Vrieslant opgescreuen van Graeue Hugo Stathouder toe Franicker toe coemen. Als sy daer eendrachtelick waren gecoemen wt Oestergo , Westergoe ende Soeuen Wolden , soe is daer begrepen ende gesloten , dat tgeheel gemene lant toe gelicke dy zeedicken solden maken eens , ende Oestergo ende Westergo solden yegelick een ander toehulpe coemen , dye toe quaet hadden. Ende oek dye Soeuenwolden daer sy geschickt worden. Ende hyer toe syn gecoren ende gecordineert twalif mannen als wt Oestergoe vyer , vyer wt Westergo , ende vyer wt dye Soeuenwolden , van een iegelick een prelaet , een heerschap , een stadtman ende een huysman. Dese twalif hadden in hoer handen ende macht zylen ofte slusen toe leggen , dicken toe maken , hoe hoeg ende hoe leeg , ende voer al toe ordineren dat des landes nut ende profyt mochte wesen. Om dit orberlick te ordineren hebben dese twalif voersz. alle dicken om Vrieslant besien ende gemeeten , waer dattet meeste van nood was , ende hoe veel een yegelick soude dicken. Dese hebbent geordineert ende gekent , dat Oestergoe in allent genn. dat van oldens an Oestergo heuet gehoert , solde in Oestergo bliuen met hoer dicken , ende dan solden sydie olde Ee waerder op graeuen. Dye Ee was een oltt veer ende ginck wt Dockumer diep an Leuuarden , ofte van Leuwarden nae Docum , ende hadde op voele plaetsen meer dan hondert jaer droeg geweest , alsoe datmen daer met geen schepen mocht

doer vaeren. Maer~~z~~ alle schepen, dye van Dockum nae Leu- 1503 warden ofte van Leuwarden nae Dockum wolden, mosten doer Rinsmägeest dye Morck op. Dye Ee worde begonnen toe graeuen by Wyswert ende olde Galeyen ende datt omtrent Sinte Joannes mits soemer anno 1503. Int jaer voersz. heuet dye brant in Vrieslant op vele plaatzen veel schaede gedaen, want opten 18 dach inden Mey is Hindeloopen meest al heel opgebrant met dye kercke. Item daernae omtrent sinte Peter ende Paulus is dye feen begonnen toe branden opper Haula, toe Backebeen, toe Giethoern, ende veel andere plaatzen ende heeft bouen maeten groete schaede gedaen inden fene, int holt ende rogge, want dye brant lange duerde. Item opten laesten dach Augusti des morgens ten 4 wren, worde dat Mynrebroeders cloester toe Bolswert meest alhiel verbrant, wtgesecht dye kercke. Op veel andere plaatzen heeft dye brant veel schaede gedaen in veel plaatzen in dit jaer.

**Hartoch Georgen van Sassen eerste in Vrieslant
gecoomen ende van een Landdach toe
Franicker geholden.**

Anno 1504 in die Mey omtrent den 12 daeh, is Hartoch ¹⁵⁰⁴ Georgen van Sassen lantgraeve van Duringen, ende Merckgraue van Myssen doer Brabant eerst gecomen in Vrieslant oe Harlingen an.

Dese Hartoch Georgius, als ick voer hebbe gescreuen, was Hartoch Alberts oldste zoen van Sassen ende daeromme eerfheer van sine vaeders landen. Waeromme hadde Hartoch Albert toe eerue gegeuen Hartoch Hendrick syn iongste z. Vrieslant, ende worde toegelichec met syn vaeder Hartoch Albert in Vrieslant gehuldicht voer een eerfgubernatoer van vegen des heyligen Roemschen rick ende Key. Mat. anno 99

1504 als boeuen opt tlanxt int capittel is gescreuen. Maer want Hartoch Hendrick in Franicker vanden Vriesen hadde belecht geweest anno XVc, soe hadden hy gesuoeren persoonlick nimmermeer bet in Vrieslant toe comen.

Waeromme hy Hartoch Georgen zyn broeder tlaant van Vrieslant heeft owergedraegen, ende Hartoch Georgen heeft hem steeden ende dorpen, ende sloeten weder geuen in Myssen. Dese Hartoch Georgen, was een wys, geleerd verstandelijck man ende Godfruchtich, schoene van lichaen ende hoegh van bloede, ende had al an hem, dat enen eedelen ende gueden prince toebehoerde, maer was niet soe liberael als Hartoch Albert zynen vaeder. Als dan dese Hartoch Georgius acht dagen toe Harlingen opt huys hadde geweest, soe is hy toe Franicker gereist op Zyndama huys, ende heeft daer voerscreven tot hem toe coemen opden 20 dach in Maio alle praelaeten, heerschappen, grietsluyden ende volmachtigen van dye gemene gemeente om saken, dye hy hadde te insinueren. Als sy dan toe Franicker quaemen, soe wordt hoer daer wt enen brief geleesien, alle dat gene dat dye Hartoch van hem begeerde ende hebben wolde, van welcke synder sommige van dye articulen van dye landen guetwillich angenoemien. In sommige is oek groet swarichheit gemaect. Onder welcke daer een artickell was geleesien, als dat dye heerschappen haer onroerliche gueden solden vande Hartoch ende synen eeruen in leen ontfangen. In welcke artickel dye heerschappen in geenderlye wys wolden conteren. Maer hebben met malcander gesloeten, datse den 24 Mey solden eendrachtelicken coemen by een toe Leuwarden, om daer met een ander toe accorderen, wat sy desen artickel den Hartoch solden responderen. Opten dae voersz. syn alle heerschappen wt Oestergo, Westergo ende Soeuwenwolden toe Leuwarden gecoemien, ende hebben, na veele communication gehat, met malcanderen vyf heerschappen gecoeren ende deputeert, dye anden Hartoch solden

1504

sen wtten naeme ende van wegen alle heerschappen volmachtich, om den voersz. punct ende artickel aff te crygen. Want sulckes in Nederduylsland niet geuoentlick was, dat enighe eedel man syn eerfgoeden vanden heer beleende, waeromme sy hoer sulcks niet een verstanden, ende conden haer daer niet mede behelpen. Ende waert dat hy haer dat niet verdraegen wolde, dat hy haer dan dye gewoente ende rechten van dye leengueden int scrifte gaeue, opdat sy haer daerop wisten toe reguleeren. Dit waeren dye volmachtige deputeerden vanden heerschappen gecoeren, dye met den Hartoch solden spreken ende accorderen: wt Oestergoe Rinck Camstra toe Hielsum, Edo Jongama toe Rauwert, wt Westergoe Hero Ockinga toe Burgert, Siuck Eminga toe Deinum ende Aesgo Hoxwyer toe Mantgum. Dese deputeerden hebben daernae, eer sy conden sluiten metten Hartoch, by consent der gemeenre heerschappen, noch vyf volmachtige wt dye heerschappen tot hem gecoeren, als wt Oestergo Doecke Martena toe Coernium, Sybet Scheltema toe Dockum, Epo Douwe z. toe Iirnsum, wt Westergoe Epo Aelwa toe Witmaersum, Hobbo Doeke z. toe Winsum; dese voersz. deputeerde syn gereyst den vysten dach Juny toe Harlingen, opt huys tot den Hartoch, ende hebben met hem veel ende lange reeden gehat, eernstelick begrende, dat zyn vurstelickie genaede hem luyden den punct den leengueden roerende wolde verdraegen, want het den gemene heerschappen seer was contrari etc. Maer dye Hartoch wolde niet wicken van zyn concept, ende bleef daer styf op, dat dye heerschappen ende haer eeruen haer eerflickie gueden solden toe leen van hem ende syne eeruen ontfangen, soe hebben sy aenden Hartoch selfs niet veel bedreuen. Alsdan dye gedeputeerde heerschappen voersz. met dese saeck seer waeren begangen, ende dorsten in des Hartoch tegenwoerdicheit al niet spreecken, dat sy dochten ende tot haer defensie ende excusatie wel solde dienen, soe is des Hartoges Maerschalck met haer allene in een caemer toe Harlingen gegangen opt

1504 hure, ende heeft haer met groete meesticheit daartoe al teert ende geraeden, datse den Hartoch hyer inne toe v. wouden weesen, ende niet alsoe seer contrari. hy solde den groete preuilegien ende vryheden wedergesien etc. niet veel meer ander reeden, hoer informerende. Doe heuet Es Jongama gesproken totten Maerschalck, seggende dat hy voer syn persoon daer nu noch nimmermeer in solde coesteren, dat hy den eygendorp van syn goederen, dye syn overolders ower hondert jaeren ende langer in vryheit haer kinderen hadden achtergelaten, ende van syn olders an waer geerft, nu solde ouergeuen, ende als hy storme, dattet dat syn kinderen weder solden coepen vanden heere. Hy en alle heerschappen waren willich den heere jaers een seker tax oft pensi toe geuen van haer gueden, als guede onsaeten schuldich waeren te doen. Maer den eygendorp van syn eersgoeden, wolde hy an hem holden ende niet overgeuen. Wit dese woerden ende meer andere daer gebruikt heeft dye Maerschalck vernoemen, ende angemerkt dye onwillicheit der heerschappen op dye artickel tleen roerende, ende heuet dat den Hartoch toe kennen gegeuen, ende dy Hartoch heuet dat laeten staen op dye tyt. Dye Hartoch doeste dye heerschappen noch niet al toe seer vertoernen, seggende voer een opstall tegen hem, waert saeck, dat hy dy heerschappen al toe seer belaste tegen haer wille, want haeden dye heerschappen eendrachtelick tegen hem willen rebelleren, Vrieslant soude hem swaer weest hebben te holde Daeromme dat dye gemene huisluyden meer wt dwanck dan wt liefde subiect waeren, ende dye huysluyden mochten den oploop maeken, maer sy mochtent tot geen effect brengt sonder hulp ende bystant der heerschappen. Hieromme liet dye Hartoch met dese artickel vanden leengueden, ende eschede den twintichten penninck van al hoer renthen jaerlijk. Doe begeerden den deputeerden van den Hartoch, datse heinetten gemene heerschappen mochten beraeden. Daer nu

ebben se alle heerschappen weder toe Leuwarden voer- 1504
 reuen, ende hebben haer des Hartochs eische geproponeert,
 at een yegelick daer solde seggen, wat hy wolde doen ofte
 ieten, op datse naemaels den deputeerden geen schuld
 lochten geuen. Doe hebben dye heerschappen etc. een-
 rachtelick den deputeerden volcomen macht gegeuen, mitten
 lartoch toe handelen ende taccorderen, soe nae al sy moch-
 en. Als sy weder toe Harlingen opt huys quaemen by den
 lartoch, soe hebben sy hem geboeden den 35 penninck.
 Inde nae veel woerden ende communicatien heuet dye Har-
 och met dye gedepyteerde geaccoerdeert, ende gesloeten op
 en 22 dach Juny, als datse hem solden geuen jaers den 21
 ienninck van haer renthen ende hoer possessie, datse seluen
 gebruckten vry ende onbelast. Ende daer mede vry ende
 onbelast van alle schattinge dye dye Hartoch ende syn eruen
 op dye heerschappen ofte haer landen mochten leggen. Ende
 iyer op heeft dye Hartoch dye heerschappen in Oestergoe
 ende in Westergoe ende dye Soeuwenwolden een bryef gege-
 uen, dat syn drie briuen te saemen, desgelick hebben dye
 heerschappen den Hartoch te zaemen een brief gegeuen, als
 ghy hyer nae sult vinden.

**Hartoch Georgen heeft knechten gesent tegens
 Groningers ende is gereyst toe Sneeck
 tot den bisschop van Wtrecht.**

Den 21 dach in Mayo reysde die Hartoch van Franicker
 toe Leuwarden ende heeft opten seluen dach al syn knechten
 ende veel Vriesen gesent nae Collum ende Aedwert, om den
 paelen van Vrieslant toe besetten, dat Groningers geen
 schaadt int lant solden doen.

Want bestant tusschen den Groningers ende Hartoch den
 23 Mey wt was. Opten 23 dach in Mayo quam Graeff Ed-

1500 zaert van Eemden te Leuwarden, ende toefde niet langa. maer reysden nae Harlingen tot den Hartoch, ende heue corlelick met hem gesproecken, ende is haestelick wederom nae syn lant gereyst.

Daer nae den 12 dach Juny ist bestandt weder verlangd tusschen den Hartoch ende Groningers tot Sinte Marten inden winter. Opten 25 Juny is Hartoch Georgen gecomen binnen Sneeck, ende daernae opten seluen dach quam daer tot hem heer Frederick van Baden, Bisschop tot Wtrecht, ende hebben daer een dach met malcanderen gehouden. Ende opten 27 dach Juny des morgens vroe, reisden dye Bisshop weder nae Follenhoef ende dye Hartoch nae Harlingen.

**Die Hartoch heeft vanden geestelickheit
schattinge geeycht.**

Opten 25 Juny, te wyle dat dy Hartoch toe Sneeck was, syn voerscreuen alle geesteliche Prelaeten van Vrieslant toe Franicker toe coemen, ende daer worden hoer voergeholdea ende afgeeyschet, dat sy schattinge ende trybuyt solden geuen den Hartoch van Sassen van hoer landen, want sy soe wel beschermt worden van den heere als dye ander Vriesen. Dit hebben dye Praelaeten eendrachtelick tegengestaen, ende wilden daer generley wyse in consenteren, want hoer sulcs in geesteliche ende keyserliche rechten waer vorboeden te geuen, ende den heer toe eyschen. Oeck inden eersten contracten, met Hartoch Albert loflicker gedachtenisse aen ghaen, den geestelickheyt versegelt ende geloest is, bij haer preuilegie to laeten, etc. met veel andere woerden van beide paerten daer gebruckt. Ende mochten op den dach niet accorderen, ende syn met onminne van des Hartoges depteerde gescheyden.

Daernae opten vij dach in Julio zijn dye Praelaten andermael 1504 voerscreven van den Hartoch opten seluen saeck ende daer worde hoer den 20 penninck van hoer landen, maer hoer corpus of dye landen, dye sye seluen an hoer cloester, solden vry ende onbelast wesen van schattinge ende jaerlike taxen, welcken dye praelaeten onwillich hebben geconsenteert ende genoemen, want dat den heere soe beliefde.

**Die Hartoch gehuldicht in Franicker
vyf deelen.**

Opten 27 Juny dat was opten seluen dach, doe Hartoch Georgen ende dye Bisshop van Vtrecht scheid van Sneek, reysde dye Hartoch toe Doengum by Franicker, ende daer syn by hem gecoemen dye vyf deelen als Franickerdeel, Menaldemadeel, Barradeel, Hennaerderadeel ende Baerdeadeel, ende hebben den Hartoch ende syn eeruen, ende in hoer gebreecke Hartoch Hendrick synen broeder, ende synen eeruen gesworen onderdanich ende troue toe wesen sonder enich tegenseggen, onderdanich ende gehoersaem toe wesen, oek generley saeke te beginnen, noch in raede toe wesen, dye tegens hem ende syne eeruen in enige maniren mochte weesen. Ende alsoe naeden hoechten vermogen, als getrouwe onderdanen tegens hoeren heren geboert ende toebehoert, trouwelick holden. Aldus als voersz. las een van des Hartoches raede den Vriesen te foren wt een brief; als den brief was gelees, staecken den Vriesen den ij foortste fingeren op ende swoeren; den Hartoch onthiet hoer weeder een gueden heer toe weesen. Daernae den eersten dach July hebben Wymbritzerdeel den Hartoch gehuldicht binnen Sneek. Ende dages te voeren was hy gehuldicht van Wonzerdeel by Bolwert int velde. Den 3 July hebben Leuwardera, Ferwer-

1504 dera , Ydaerderadeelen , Rauwerderahem mit andere cleinne deelen daer omtrent , den heere gehuldicht toe Wiswert int cloester. Den 4 July hebben de heer gehuldicht beyde Dongerdeelen ende Dantumadeel toe Dockum. Binnen den vyfden dach July hebben dye Soewenwolden , Stellingweerf ende al dye landen daeromtrent aen Gercksbrugge toe, den heere gehuldicht toe Beergum int cloester. Ende dit waeren dy laeste , dye den Hartoch hebben geswoeren , ende alle dese delen ende landen voersz. hebben den Hartoch gehuldicht ende geswoeren in alle manieren als dye vyf deelen toe Doengum hadden gedaen.

Die heerschappen hebben den Martoch geswooren.

Doen Hartoch Georgen ower al Vrieslant was gehuldicht van den huysluyden , soe heeft hy alle heerschappen wt Oestergo Westergo ende Soeuenwolden ende Stellingwerff voerscreuel tot hem toe coemen toe Leuwarden den 8 dach July , on hem daer plicht ende eedt toe doen , ende brieuen van hem te ontfaen , ende hem brieuen weeder toe geuen. Soe hebben dye heerschappen hem daer geswoeren , Hartoch Georgen ende syn eeruen, ende oft sy niet waeren, Hartoch Hendrick synen broeder ende syn eeruen, getrou ende ghehoersaem te wesen , hoer beste te weruen ende doen , haer schaede ende hender toe keren , in allen saeken te handelen , dat synen genaeden , zyn broeder ende broeder erwen an lyf ofte eerschadelick mochte wesen , ende dat yemant dat van ande hoerde ofte vernam , sulcks te melden , ende keren , en alles te holden nae hoeren vermogen , als trouwe onderdaen tegen haer heer gebort. Op dese handeling ende eedt heeft den Hartoch den heerschappen drie brieuen gedaen , wt Oestergoe een , Westergoe een , Soeuenwolden ende Stellin-

werf tsaamen een. Oestergoe brief worde gedaen Frans Min- 1504
nema toe Leuwarden, Westergoe brief Hessel Martena toe
Franicker, Soeuwenwolden brief Epo Douma toe Eernsum te
bewaeren.

**DIE COPIA VAN HARTOCH GEORGII BRIEF DEN
HEERSCHAPPEN GEGEUEEN.**

Zie dit stuk in het Charterboek van Friesland II, 31, (235),
bij Winsemius fol. 387, en bij Schotanus fol. 495.

■■■■■

**Die heerschappen hebben den Martoch op syn
brief tsaemen een reuersael gegeuen.**

Doen Hartoch Georgen den heerschappen in Westergoe
en den heerschappen in Oestergoe tsaemen, ende dye heer-
chappen wt dye Soeuwenwolden ende Stellingwerf tsaemen,
en wel besegelt brief gegeuen hadde, in forma als voersz.
hoe hebben dye heerschappen wt Oestergo, Westergo ende
Soeuwenwolden ende Stellingwerf den Hartoch tsaemen een
reuersaelbrief gegeuen, in forma als dye naegescreuen co-
ie vermeld:

**COPIA VAN DAT BRIEF DAT DIE HEERSCHAPPEN HARTOGE
GEORGII VAN SASSEN OP ZIJN BRIEF WEDER
GEGEUEEN HEBBEN.**

Zie dit stuk in het Charterboek van Friesland II. 33,
(235) by Winsemius fol. 390, en by Schotanus fol. 496, met
e ondertekeningen.

■■■■■

**Van nieuwe statuiten ende ordinantien die Hartoch
Georgen op die selwe tyde in Vries-
lant maeckte.**

1504 Hartoch Georgen gaef den Vriesen kuer oft zij dat recht van Zassen oft des Keysers rechten in Vrieslant wolden gebrucken. Ende als sy bet waeren geneiget tot des Keysers rechten, want dye in Vrieslant altyt waren gebrukt, soe heeft hy geleerde experte mannen ordineert int lant, dye wt dye keysers rechten solden trecken ende maken statuten oft lantrecht, daer dat ouerste recht toe hoeve ende Grietsluyden, yegelick in syn grietenien, haer nae solden reguleren, ende alle menschen, dye dat toe doene hadden, gude justicie ende recht administreren, welcke ordinantie ende statuiten hy seluen (als een geleerdt man) heeft geexamineert ende approbeert, ende by een gude ordinantie ende forme laeten scriuen ende met syn eygen signet onderteikent, den 3 dach in Julio. Ende daernae publiceert, ende geboeden by zyne ongenaede ende eernsteliche straffinge, een yegelick dye ordinantie ende statuten tot syn wederroepen, dye hy an syn fursteliche macht hilde. Ende want dese ordinantie ende statuten geprent zyn ende in Vrieslant mennichfoldicht, daeromme scryf ick daer niet meer van in dese cronicke.

**Een nieuwe ordinantie onder den heren toe
hoewe.**

Hartoch Georgen heeft een nieuwe ordinantie onder syn heere te hoeue gemaect, want sus lange, van der tyt dat Hartoch Henrick synen broeder wt desen landen reysden, heeft hy dat lant regiert met statholders. Want Hugo, graeue van Lisninck, hef

van Penninck, was dye eerste Statholder ende regierde Vrieslant **1504**
van dye tyt dat Hartoch Hendrick wt den lande reysde, anno
XVc totdat Hartoch Georgen self int lant quam, anno quarto.
Maar nu heeft dye Hartoch geordineert ses regenten, dye dat
lant als Oestergoe, Westergoe, Soeuwenwolden ende Stelling-
werff souden regieren, van welke regenten twe waren Duit-
schen, twe Vriesche heerschappen, ende twe geleerde. Dye
twe Duytschen waeren heer Willem Trux ende heer Siuerdt
Lutsing, beyde ridders ende geleerde mannen, dye twe Vrie-
sen Hessel Martena ende Frans Minnema, dye twe geleerde
iye cancelaer, dat altyd een Doctor was, ende Meester Buck o
Pastoer toe Wirdum Licentiaet inden rechten; van dese voersz.
regenten waer heer Willem Trux dye ouerste ende prince-
paelste. Oeck heeft dye Hartoch ordineert, dat daer soeuen
persoenen int ouerste recht solden sitten, als een wt dye
regenten, dye ouerste hofmeester was, ende twee geleerde,
ende vyer wt dye Vriesche heerschappen waren blysitters;
dese mosten vyermaels jaers inden cancelarie te Leuwarden,
lat is alle quateropers, recht holden. Ende op yeglick
quateroper **xiiiij** dagen, ende onder wylen langer of corter,
laer nae dat daer dan veel ende sware saken quaemen
wt te rechten, daer worden dan wtrecht alle saeken, dye
beroepen worden vanden Grietman an dat hoege recht. Oock
saken dye den Grietman doer swaricheit der excessen niet
nochten wtrechten, als crimenale saken of dye dat lyff an
gaen.

**Dat hoff ende dat ouerste recht is toe Leuwarden
ordineert oeck een maet ouer all Vrieslant.**

Doen Hartoch Albert ende Hartoch Hendrick zyn zoen
Vrieslant eerst in naemen, is dat heeren hoff ende hoege

1504 recht toe Franicker geholden op Zyaerdema huys, want Hartoch Albert eerst met zyn zoen in Vrieslant quam, belende dat van Eduaert Zyaerda zalige Douwo Zyaerda huysfrou. Ende hy gaff Eduaert voersz. brief ende zegel dat huys weder ouer te geuen, wanneer sy ofte hoer eeruen dat begeerden, ende dye Hartoch meer vasticheit int landt hadde. Maer dye heeren hebben dat niet geholden. Daernae dat Hartoch Hendrick wt dye lande reysde, ende Graeff Hugo worde Statshouder, heeft hy 't huys toe Harlingen gebout, ende daerop met syn wyff gewoent, ende oek dat hoff ende owerste recht geholden. Maer nu heeft Hartoch Georgen dat hoff ende ouerste recht toe Leuwarden ordineert te holden, ende heeft daer voert slot een huys begonnen in Junio te timmeren, dat dye Cancelary wort genoempt, voor alle dye gene dye aent ouerste recht hadden te doene. Voer dese tyde hadde een ylick stadt ende deel in Vrieslant voerscheiden ellen, ende voerscheiden geuichte, ende voerscheiden kunnen, ende sonderliuge mate van zaede. Nu heeft Hartoch Georgen ordineert ende geboeden, datmen over heel Vrieslant een maet van koorn ende ander saet, een maet van wyn ende byer, een ellen souden gebrucken, dye maete van des loepens, dye maete van wyn ende byer, als van den omkannen, half kunnen, mengelen ende penten, opten maete van Leuwarden, dye ellen soude wesen nae lanckte der ellen van Woerkum. Men moste nae den tyden geen gewichte, dan Coelsche geuichte brucken in Vrieslant. Oek heeft Hartoch Georgen in desen tyd het Bill laeten meten ende is gemeeten op....

Ende daer sint vyer gecoemen wt Hollant, welck riche mannen waeren, dye dat Bill van den Hartoch hebben gehuert thyen jaeren lanck, alle jaeren voer thyen dusent gulden, daer voer solden desen vyer voersz. tByl bedicte ende der zylen ende sluysen in leggen op hoer eygen cost ende loen.

**Hartoch Georgen reysde wt Vrieslant in Sassen
ende Myssen ende vanden schattinge ende
dem excysen aldaer etc.**

Doen Hartoch Georgen alle dinck als voersz. is, ende noch 1504
eel meer hyer niet gescreuen, in Vrieslant hadde geordineert
nde dye Blockhuysen toe Harlingen ende Zyaerdema huys
el beset ende prouideert met volck, schutt ende vitalie voer
sbellicheit ofte enige opstall der Vriesen, soe is hy gereyst
intrent Sinte Margareta van Leeuwarden wt Vrieslant opt
lockhuys toe Wynsum in Gronningerlant, ende heeft daer
ick in alle noetrusticheit prouideert, als dy andere huysen
versz., ende is voerts gereist ouer dye Eemse in Oest Vries-
nt tot Graef Edzart, ende daer voert van daen nae Sassen
nde Myssen in zyn lant. Ende heuet dye Vriesen, beyde
estelick ende waerlick, belast met sware schattinge ende
excysen. Want dye heerschappen mosten geuen den 21 pen-
nck van all hoeren lantrenthen. Ende voert alle anderen
estelicken ende waerlicken, kercke ende gasthuyse renthen
en 21 penninck. Ende van een ytlick huys ofte herdstede
n haluen golden gulden, dit is tsamen eens voer all taxeert
de geset, als dat ey Vriesen beyde geestelick en waer-
k, kercken ende andere godts huysen, solden geuen den
Hartoch van Sassen, soe lange als hy gubernatoer waer van
rieslant, van een ytliche golden gulden renthen des jaers
ie sts. toe schattinge, die 28 een goldt gl. maken, ende
ermede dye schattinge van dye huysen betaelt. Van dese
ie sts. betaelden den lantheren dye helfte ende dye meyers
nder helfte, het waer saeck dattet in dye huringe der landen
e worde bedongen, dattet dye meyer heel moste betaelen.
ck moesten dye Vriesen geuen van een ytliche tonne byer,
e van buytten in quam, ende int lant worde gedroncken,
ht stuuers toe excys, van byer, dat binnes lants van Staueren

1504 tot Gerkesbrugge worde gebrouuen ende vercoft, 4 stuuers. Maer wat dye cloesters, herschappen ende huysluiden binnen hoer eygen huys brouden ende droncken, dat was vry excys. Van Romeni, Bastert ende allen hieten wynen **XXIIII** sts. Van een aeme Petows, Polyet, ende andere lichte wynen, 14 sts. tot excijs. Van alle laeken, dye snoeder waeren dan Leyts, soeuen sts. Van een Leyts laken, ende al dye costelicker waeren, 14 sts. tot excijs. Doch hadden sommighe heerschappen vry excys binneu haer huysen van Haerlemmer coite tot een seker getal van tonnen byers; desgelick hadden oek dye cloesters sommige een aem, sommige twe. drie, ofte vyer, dat wast hoechste, vry excys, tot miswyn dat een cloester meer, dat ander myn, daernae datse wt behoefden ofte veel priesters hadden. Om desen excysen ^{te} ontfangen, heeft dye Hartoch (*) op dye paelen van dy landen: als by dye Cuner inden Lemmer, toe Staeueren, toe Mackem, toe Harlingen, opter Leye, toe Dockum, toe G. lum etc. ende ander plaatzen oft haeuenen, daer schepen mochten ancoeinen. Ende hoewel dye Vriesen als voer beswaert waren met schattinghe ende excysen, hadden nochtans dye Hartoch ende syne regenten hyer mede te vwest, ende dye Vriesen met nie lasten ende extraordinary schattinge niet molestert ende belast, dye Vriesen soude hem sonder enige murmuratie int ewich guet willich hebbegdient, want dye Sassen heeren administrerden ende daer een yegelick guede justitie, onpertylick, den armen soe wt als den ricken, sonder enige persoenen wt toe nemen, en hilden guede ruste ende vrede binnens landes onder meidderen. Oek hebben dye Sassen heeren tlants nut en profyt met grote neersticheit aengesyen ende geuordert.

(*) Excysmeesters gestelt.

dicken, zylen ende sluysen te maken ende olde waeteren 1504
ende feeren op te graeuen ende repareren.

**Van een wonderlick ding toe Coldum
in Vrieslant gescliet.**

Int jaer voersz. op Sinte Maria Magdalene auont, is een wonderlick ding toe Coldum geschiet. By Hertman Galis wuys was een jonck man, dye een emmer liet vallen in een putte, ende want dye puit diep was, soe heeft hy een led-er in dye put set, ende daer by needer geclommen, ende is hy in den put quam, soe vyel hy vanden ledder ende was terstont doet. Dit vernaemen dy ander mannen, dye aer niet veer aff waeren; want het by daege gesehiede, inde syn gecoemen ende wolden hem helpen. Ende een van ye is needergeclommen inden putt om den ander te helpen, waer als hy een vaedem oste anderhalf inden putt was ge-venien, is hy oock van den ledder geuallen ende haestelick oet gebleuen. Daernae dye darde man, ende dye vyerde in oock desgelick inden putt geclommen ende doot gebleuen; in dit wonder toe besyen, syn by den putt gecoemen mannen ende wiuen, al dye int dorp woenden, maer niemant orste inden putt climmen, doch waeren daer twe mannen in dit wonder bet toe ondersoeken, dye yegelick een lang w om haer lyf worde gebonden, maer als sy acht of ne-ten foeten dyep inden putt waren gecoemen, vallen sy oock beyde vanden ledder voer doet, maer sy worden soe haestelick weder wt den putt inel touwen getoegen, datse we-tot haer seluen quaemien ende behilden dat lyf. Om dit won-der noch bet toe ondersoeken, hebben sy een hont needer den putt gelaeten aan een een tow gebonden, ende terstont

1504 was hy doet, sy lieten oek met een tow needer inden putt een lanterne met een barnende keerse, ende terstont ginck dye keerse wt; daernahe hebben sy dye vyer mannen dye doet waren, met haeken wt den putt gehaelt, ende op Magdalenen dach begraeuen, ende dye putt worde gedampt. Desgelicks is oek geschiet in Haskerdicken anno **xiijc** ende **LXXXVIIJ**, daer ick voer van hebbe gescreuen.

t Bestant tuschen Hartoch Georgen ende Groningers is wtgegaen ende Gronningen is belecht.

Anno XVc ende vyff nae Paesck achten is dat bestant tuschen den Hartoch van Sassen ende Gronningers ~~wtgegaen~~. Dye regenten van Vrieslant hebben een dach met Gronningers geholden toe Gerkeskloester; maer want sy niet consten aecorderen, soe ist open oerloch geuorden. Terstont hebbe dye regenten knechten gesent in Aeduert ende hebben dat beset. Oeck hebben sy Hermen Leuckama huys beset ende dat sterck heboluerckt tegen Gronningers. Ende want Hartoch Georgen van Zassen in alle dit oerloch seluen in persone voer Gronningen ende in Vrieslant niet een was, soe hec Graeue Edzart van Eemden, als 6uerste hofman ende rimeester van wegen des Furstes van Sassen, al dit oec regiert, het volck van oerloch ende den beleg op des Furste costen geordineert, ende heeft alle maenten vanden Hartoch van Sassen voer syn selues liue gehat vijc gouden gl., en daer toe alle synen dienaeren ende knechten rickelicken volslotet ende geloent. Ende dye graeue hadde den Hartoch enen eedt gedaen, ende sulcke contracten met malcander gemaeckt, dat wanneer dye Graeff niet langer beliefde dienen, soe soldे hy den Hartoch syn dienste drie maende

te voeren opseggen, eer hy wt des Hartoch dienste ginge. 1504
Alsdan Graef Edzart, van wegen des Furste van Sassen,
dye dat volck alle maenten versolte, met macht voer Gron-
ningen lach, ende hadde by hem veel burgers ende huis-
luyden wt Emder lant, ende oek veele heerschappen wt
Gronningerlant, dye oek vyanden der stat van Groningen
waeren (als voersz. int jaer van xiiiijc ende xv) gelegen inden
Dam ende in Aedwert. Oek heeft hy Hoegkercke om be-
graeuen ende bebolwerckt, ende daer volck opgeset. Thuys
op Aedwerderzyl toe Winsum ende Wiedewolt voersz. waren
oek wel beset tegen Groningers, alsoe datse op geenre
plaetsen ofte poerten mochten in crigen, dan allene wt dye
neer poorte nae Drente wt, ende daervan deen hebben sy
n crigen turf ende rogge.

**Graef Eedzart heeft Weerdenbras gemaeckt
op die stichse gronde.**

Om dan te behinderen, dat Groningers wtt Drenthe niet
olden in haelen, soe heeft dye graef toe Leuuarden ge-
reuen an dye regenten van Vrieslant, datse tot hem in
edwert wolden senden vyf hondert Vriesen, want hy met
ye knechten een blockhuis docht te maeken aenden Drent-
he syde tegens Groningers. Doe lieten dye regenten
tieuwen wt gaen in allen steeden, deelen ende dorpen in
estergoe Westergoe, dat yegeliche stat ende dorp, nae
luerant van groeticheit, solden wt maken geraede vroeme
annen welgerist van wapenen, tot dye somma van vyf hon-
dert mannen; dese Vriesen solden een itlick alle maenden
hebben vyer golden gulden voer hoer costen ende solt, ende
ye gemeente, dye niet mede wt waeren, solden dit betaelen.
Den hebben dye regenten twe heerschappen gecoeren ende

1504 geordineert, als wt Oestergo Schelto Tyarda opper Geest, wt Westergo Aesgo toe Mantgum, dye ouerste hofsluieden van dese knechten solden wesen, ende dat oerloch regiret in Aedwert tegens Gronningers, ende oek in affweesen des Graefs dat ouerste recht vueren onder dye Vriesen voerende oek ouer dye landen, tusschen Gronningen ende Gerckenbrugge. Als dese heerschappen met dese knechten ofte Vriesen voersz. in Aedwert quamen tot den Graeff, is hy opgebroecken wt Aedwert met alle dye knechten, dyer daer wae- ren, ende reisde voerby Haeren in Drente, ende coste daer een eerue van een man op dye stichse gront by Glinne te Nyerbrugge, ende heeft daer alle dye omlanden met leppen ende schoppen wtgeboeden; oek hebben dye regenten van Vrieslant alle cloesters in Oestergoe ende Westergoe paeerd met corten ontboeden ende den Graef aldaer gesent. Daer heeft dye Graef met dye knechten int tvelde gelegen, en heeft daer een sterck huys met wyde graeuen ende dicht wallen gemaeckt met weldiger hant.

Die steeden wt stichtse van Wtrecht arbeiden om Gronningen toe ontsetten ende te beletten dat dat huys niet solde gemaeckt worden.

Die stichtse steeden als Wtrecht, Aemswort, Deuent, Campen ende Zuoll, hebben dat qualick genoemt, dat de Graue buitten haer consent ende wille een sterck blockus maeckte, om Gronningen daermede te winnen, want Groningen met ant stichtse hoerde, ende dede alle bischopen pleide ende eedt, gelick dye drye steden Oweryssell, hoe weel dat Groningen rontom in Vrieslant lecht, ende solde daerom geen hant hebben, dan den Keyser, gelick den anderen Vriesen, noch.

hoert Gronningen mede an Sinte Marten toe Wtrecht, als 1504 wy vinden in cronicken ende oude brieuen. Soe heeft Henricus dye darde Keyser van desen naeme Barnulpho, den 20 Bisshop van Wtrecht, ende syn successoren Gronningen tot euige daegen (*) int jaer ons Heeren dusent ende veertich. Gronningen was noch doe ter tyt geen stadt ende was genoempt Groenegae. Nae mitter tyt hebben dye van Gronningen poerten ende muren gemaect, daer veel oerloch, partie ende rebellicheit inden stadt Gronningen is wtgecoemen, alsoe dat dye burgers van Gronningen mostent Herberto, den 26 Bisshop van Wtrecht, anno 1140, loeuen ende sweren, dat se voertan om haeren stadt geen muren solden maken, daer ick int darde boeck dezer Cronicken int 9 capittel van hebbe gescreuen. Ende metter tyt is deze stadt soe machtich ende weldich geworden, datse al Vrieslant tusschen dye Eemse ende Lauwerts ofte Gercksbrugge liggende, hebben onder haer verbont ende geualt gecregen, niet sonder veel oerlochs ende bloetstortinghe tegen dye heerschappen vant lant, dye onder Gronninger verbont niet wolden wesen. Hoewel dat Gronningers dye Bisshoppen alle tyt hebben gehuldicht ende gesuoeren, nochtans woldense altyt meer preuilegien ende singulariteiten, dan dye ander drye steeden Oueryssel. Oeck warende dye Bisshoppen onderdanich, soe veel hoer selfs beliefle ende niet meer. Om dese ende ander sacken heeft nie twist ende questie tusschen dye stichse steden geueest, want Wtrecht ende Campen wolden Gronningen ontsetten ende den Graef wt den velde slaen, daer hy lach ende maeckte een huys op hoer boedum ende gront, welcke hoer niet stonde toe lyden. Deuenter ende Swoll wolden geen cryg ende oerloch om Gronninger wille aennemen, seggende dat Gronningers niet by haer raedt wolden doen, hebben hoer scluen wt hoer eygen vermeetelheit vele orlochs opten hals gehaelt, mits

(*) gegeuen.

1504 datse ander landen met gewelt onder hoer subiectie wolden brengen, ende hebben dye eerste ouerspronk ende oersaek geweest, dat dye Vriesen den Hartoch van Sassen int lant hebben gehaelt. Dit heeft altemael Fredericus van Baeda Bisshop heimelick agiteerdt, ende belet dat men Gronninga niet solden ontsetten; want Hartoch Georgen syn neue was, ende daerom voer goet aensach, dat dye Hartoch Gronninga kreeg om Vrieslant beth toe onderhouden ende be- duingen.

Hyerom hebben dye stichse steeden met dye ridderschap veit daegen geholden met malcanderen, ende alst bynae al gesloeten waer, datse Gronningen wolden ontsetten, ende brieten in Gronningen hadden gesent, datse hoer op ontset mocht verlaeten, soe heeft dye Bisshop met sommige wt dye ridderschap ende sommige burgers wt Deuenter ende Swoll dat altoes weder opgesloeten ende beleth, soe lange dat dat Blockhuys volmaeckt was.

Ende soe dat Gronningers hoer aldus opten stichtse ontset verlieten, soe synse daermede bedroegen, anders hadde sy met haer eygen burgers ende knechten, dye sye binne dye stat hadden, seluen wel machting geueest den Graeff, dye daer met weynich volck toe felde lach, toe verslaen. Als dit huys vocir. sterck met dicke wallen ende wyde grotten volmaeckt was, soe hebbent dye Zassens, dye voer Gronningen laegen, genoempt Weerdenbras. Dje reeden van den naeme was dit: Soe wanneer een hoop knechten oft Gronningens burgers wt Gronningen quaemen, om schutgeweer naer dye Sassens toe holden, oft wat in toe haelen, soe riepen dye Sassens toe dye bras compt wt, daerom noemden sy dit huys Werdenbras. Want dat huys solden den bras, dye wt Gronningen quam, weeren of tegen staen. Als dit huys omtrent Assumptionis Marie volmaeckt was, ende met schutte prouande wel was beset ende prouideert, doe reisde Graeff met syn knechten nae Aedwert, ende heeft dye he-

schappen met dye Vriesen weder nae huys laeten reysen in 1504
de maent Augusto.

**Die Raedt van Groningen ende stichse steden
hebben een dach geholden in Gelderland
voerden Roëmschen Coninck.**

In desen soemer was Hartoch Philips van Burgondien met Maximiliaen Roëmschen Coninck synen vaeder, met veel Hartogen, Gracuen ende heeren in Gelderland, ende vochten tegen Kaerl, Hartoch van Geldre, want Hartoch Philips van Burgondien hilde Gelderland voer syn, daerom dat Kaerl van Burgondien, Hartoch Philips aldeuaeder, hadde Gelderland gecost van Hartoch Aernt, ende eindat Hartoch Aleff synen vaeder Hartoch Aernt hadde geuangen ende qualick tracteert, soe heeft Hartoch Aernt synen soen onteerst, doen hy wt dye geuancenisce quam, ende heeft Hartoch Kaerl van Burgondien tlant voercoft, ende seluen als men seyde gehuldicht als een heere van Geldre, waerom is Hartoch Kaerl van Burgondien anno 1475 met groete macht van volck in Gelderland gereyst, ende heeft steeden, sloeten ende tgehele lant met veel oerloch ende roete bloetstortinge ingenoemien, ende Hartoch Aleff gewanen, ende dese Kaerl van Geldre was doe een clein jonge van cht ofte negen jaeren, ende worde gesoert in Brabant, daer rou Marie, Hartoch Kaerl van Burgondien dochter, hem eerck ende met groete neersticheit heeft opgeuoet, ende here Hartoch Philips hoer soene vanden fonte in syn doepsel. Nae rou Marie doet is dese Kaerl gecoemien in handen vanden oeninck van Vranckrick, daer hy mennich jaer als een Baen by was; want syn moeder een dochter was van Borbon. aernac, anno 1491, is dese Kaerl met hulpe ende bystandt oenincks van Vranckrick weder in Gelderland gecoemien,

1504 ende heeft met veel oerlochs ende bloedstortinge Gelderlant weeder in gecregen, ende heeft veele oerlochs lange tyt gehad tegens dye Brabanders ende Hollanders ende andere landen, an Gelderlant leggende, ende heeft veel bloet gestortende mennich elendich arm mensch gemaect. Oeck woude dese Hartoch Kaerl van Geldre zyn lant vanden Keyser Maximiliaen niet belienen, maer hilde hem anden croen van Vranckrik. Om dese ende andere reeden ende oersaeken hebben Maximiliaen Ro. Koninck ende Philips synen zoon Gellerlant stercklijk angeuochten. Ende veel van syn steden hem affgegaen, ende hebben hoer onder den Hartoch van Burgondien begeuen als Aernem, Doesburch, Harderwick, Hattum mit dat slott etc. Item dye heere van Batenburch van der Maas, mede veel andere Jonckeren ende Ridderschap, hebben oeck den Hartoch van Geldre verlaeten en syn an Hartoch Philips gaen. Waerom Hartoch Kaerl van Geldre wt raedt zyn heeren ende steden, dye hem noch trow waeren, is wt Nywaegen voersz. Hartoch Philips synen neue te voet geualen ende daermede ist orloch gesoent ende soe opgenoemden, dat Hartoch Philips soude houden, dat hy in hadde gecreegt in Gellerlant, ende dye Hartoch van Geldre solde houden dat hy noch in hadde. Onderdissem dat dye Roemsche O. aldus in Gelderlant was, soe hebben dye raedt van Groningen ende dye stichse steeden enen dach geholden tegen den Graef van Eemden ende regenten van Vrieslant voer den Roemschen Coninck ende Philips synen soen te Hattum. Gelderlant omtrent exaltationis sante crucis. Daer hebben de stichse steeden voer den Coeninck Gronningen rechtelick gesproecken tegen den Furste van Sassen, allegerende dat dy stat Gronningen hoert onder dye Bisschopp van Wtrecht en an Sinte Martens mantel etc. Maer want Hartoch George des Conincks ende des Bisschops neue was, soe een heilich sy niet bedreuen; want dye Bisschopp sterckte heimelich den Furste van Sassen tegen dye stadt Gronningen, waer.

mochte, ende hyer omme heeft dat capittel van Wtrecht met 1504 dye stichtse steeden tegen den Hartoch van Sassen of synen volmachtigen niet bedreuen. Want dye Ro. Co. Maximiliaen met alle lantsheeren waren den Hartoch van Sassen gunstich, wtgenoempt Hartoch Kaerl van Geldre, om Gronningen in toe crigen ende Vrieslant daermede toe onderholden.

Graef Eedzart van Emden ende des Furstes onderheeren zyn voer Gronningen tuist geuorden.

Doen des Hartoges van Sassens volmachten als Graef Eedzart van Eemden met dye regenten wt Vrieslant voerden Roemschen Coninck toe Hattum tegen die stichse steeden te daege hadde geweest, als voersz. is, ende dye Graeue weder voer Gronningen was gereist, ende lach noch in des Hartoges van Sassens solt soe ist geschiet int begin vant jaer ons Heeren 1506, dat dye Graef van Ouerems heeft dissentie off schortinge gecregen met sommige van des Hartoges van Sassens onderheeren, dye mede voer Gronningen laegen, alsoe dat dye Graeff auersie ofte affkeringe hadde op den ouerlanders ende is met toernigen moede van hoer gescheidcn, ende is met syn volck gaen leggen inden Dain, daer dye Graef doe heer ower was, ende hy heeft nochtans syn toernicheit alsoe dissimuleert oft tempeert, dat dye Sassens heeren, dye voer Gronningen lagen in Aedwert ende ander plaetsen, niet hebben gemerckt, oft niet wolden mercken, of niet hebben geachtet; want sy merckten ende saegen wel, dat dye stadt Gronningen hoer niet lange conde ontholden worden sonder ontset, ende daer was gene suspicie van enige ontset, doen dat stichte van Wtrecht dat niet anstaste. Ende hyer waeren dye Sassens heren soe moedich ende stout op, dat sy den Graef of nimant hebben geachtet.

**Groningers waren gesloten ende accorderte den
Furst van Sassen voor een eeuwigh heer
te huldigen ende waerdere tselue
is verloepen.**

1504 Als Groningers een heel jaer hadde weest belecht, soe waeren dye burgers binnen dye stat seer benaudt, om breck van vitalie, want dye stat was vol volck van burgers ende genomen lantsknechten. Ende daermen alijt afnempt ende nimmer meer doet toe, dat will sonder twywel ten laesten een endt nemen, soe ist geschiet nae paeschen, dat dye raet der stat Gronningen is vergaedert opt raethuys, om te raeden ende te spreken met den gilden ende gemeente voert raethuys voersz., wat sy doen solden, want dye Bischop met dye stichse steden hadden hoer gelaeten, also datter geen hoop was van ontset. Ende dye victualie was op, dat sy dye stadt niet langer mochten holden. In dye tyden was toe Aedwert een Ridder wt Myssen genoemt heer Vytt, ende was dye ouersie van Aedwert, dyet oerloeg voerde van wegen des Hartoges van Sassen voer Groningen naest den Graeue van Eemden, welcke Graeue op dat pach in den Dam, ende was met onminne van heer Vytt gescheiden. Dese heer Vytt was een wreed houerdich, starck man, ende dede veel wreetheit den burgers van Groningen, dye hy geuangen creeg.

Alsdan dye raedt van Gronningen met dye gilden ende aldy gemene burgers aldus waeren vergadert opt raethuys ende merckt als voerz. is, soe hebben sy eendrachtelick gesloten, dat sy heer Vytt solden inhaelen, ende dragen hem den stat over van wegen des Hartoges van Sassen, ende den Hartog van Sassen huldigen voer een eewich heer. Ende daer sekere persoenen toe gecoeren ende gedeputeert, dye te Aedwert solden reysen, om heer Vytt van stonden an in haelen. Soe ist geschiet als dese deputeerden gingen

tehuys, ende dat schip al toe gemaekt, ende dye cussens 1504
 gen int schip, daer dese gedeputeerde solden op sitten,
 te syn daer twe burgers wt Gronningen, als een man ende
 en wyl gecoemen opten merckt voert raethuys (daer al dye
 aet van Gronningen noch was byeen) dye van Aedwert
 namen, ende hadden daer geuangen geueest. Ende want
 aerme waeren, soe lyet haer Vytt haer noes ende oeren
 Isnyden, ende hadse soe weder in Gronningen gesent. Als-
 in dese twe voersz. menschen opt raethuis voer recht ende
 tet ende opten mercht voer hoer mede burgers hem lyeten
 ten, ende claegden den groeten ellende ende schoffieringe,
 te hem luyden was angedaan van des Hartochs van Sassens
 anderheeren, soe isser een gescrei ende murmeratie onder
 en burgers gecomen, ende hebben toe gelicke geroepen,
 it sy lieuer den stadt van Gronningen wolden anden brant
 eken, dan sy alsulke boose wrede tirannen wolden inhaelen
 ter haren heeren. Ende hyer om syn dye deputeerde, dye
 ter Vytt solden inhaelen, wederom geroepen, ende hebben
 ter noch sommige dagen in hoer armoede geleden. Daer
 as sulcke armoet in dye stadt, dat gemene burgers al haue-
 n broet aeten.

**Die van Gronningen hebben legaeten gesonden
 aan den Graef van Emden omme hem
 den stat ower te leueren.**

Onder dissen ist gehoert inden stat Gronningen, dat dye
 graef van ower Ems hadde auersie ende schelinge met heer
 Vytt, ende ander ouerlantsche heeren of jonckeren, dye voer
 tonningen laegen, ende lach alleen met syn volck inden
 im. Soe hebben Groningers heimeliche brieuen ende boe-
 n gesent aenden Graef inden Dam, om syn gunst ende syn

150 4te verstaen, ende of sy hem den stat van Gronningen ower droegen voer hem seluen ende syn eeruen, ende of hyse oek wilde ontfangen op alsulcke conditien, wat preuilegiën ende vryheeden hy den stadt wolde geuen. Als dye Graeue dit hoerde, soe heeft hy hem seer lieflick ende goetlick tegens dye Groningers gehat, ende heeft haer al gegeuen, dat sy begeerden. Doe dye Groningers dit hoerden, soe syn sy gesloten, om Graeff Edzart van over Ems in te haelen voer een recht eerlick heer, ende hebben legaeten tot hem gesent met volmacht, om hem dye stadt owerledragen. ende met hem te sluytten op wat articulen ende vryheeden. Ende hy heeft hoer daer geloeft, dat hy den stat ende burgers by alsulcke vryheden solde laten, als hyse vant, wanneer sy hem inhaelden. Oek heeft hy geloeft, dat hy dye Zassens onderheeren ende knechten, dye voer Gronningen in Aedwert ende in ander plaetsen laegen, niet solden inden stadt laeten comen, maer hy solde met sy selues volck of huysluyden coemien, soe machtich alst hem geliefde. Oek heeft hy onthieten, dat hy den stadt Gronningen den Hartoch van Sassen nimmermeer soude owerleuern etc. Des soe hebben sy hem wederom consenteert, dat hy een burch ofte veste in Gronningen soude maken, soe groet ende sterck het hem beliefde. Als dye legaeten weder in Gronningen quamen, ende hildent den burgers t voeren, hoe sy metten Graeff hadden gesloten, soe hebben sy al geroepen, dat sy den Graef wilden hebben voer hoer heer. Ende hebben van stonden an alle schattinge en excysen binnen hoer stat afgeset, opdat sy altyt in vryheden sonder schattinghe ende excys onder den Graef voersz. mochten bliuen. Want als gecreuen is, dye Graef had hoer geloeft, dat hy hoer solde laeten, als hy hoer vonde.

**Graeue Edzart van Emden is in Groningen
gehaelt ende liet een borch in
Groningen maken.**

Int jaer ons Heeren 1506 op Meye dach is Graef Edzart 1504
van over Eems wt den Dam gereist nae Gronningen met ij-
lusent man, ende dye Groningers sint hem te gemoete ge-
zoemen buitten den stat toe Hogerbrugge, ende hebben met
groeter heerlichkeit onfangen ende met cruce ende vaen gehaelt
tot dye Poelpoerte in dye stadt, ende syn met hem gegaen
n Sinte Martens kercke, ende hebben hem daer hou~~en~~t ende
rou geswoeren, ende gehuldicht voer een eerf~~neere~~. Ende
lyc Graef heeft dye huldinge ende stat ontfangen van wegen
les heyligen Roemschen ricks, ende heeft hoer weder gesuo-
en een guet heer toe wesen, ende hoer nimmermeer den
lartoch van Sassen ouer te leueren, ende hoer alle preuile-
jen ende vryheden te holden, gelick doen sy waeren, doe
y dye stadt innam etc, Hyer mach men mercken, dye wan-
kelheit des fortuins ofte auontuer. Dye van Gronningen
adden noyt veller ende wreeder viant dan den Graef van
over Ems, als hy oechk voer den Dam ende mennichmael
over Gronningen heeft beweisen, hadden oech Groningers
en Graef wederom alle spyt, schemp ende quaet gedaen,
at sy mochten. Ende den sy opten Paeschen dach soe
eer veruloeckten lende voermalediden, als ye mensche
under sonne is vermaledyt, den hebben sy voert op
Meye dach daer nae met crucen ende vanen ingehaelt voer
aeren heer, ende daer was in dye tyt groete vroegde
blytschap in Gronningen, want sy seer hadden be-
saudt geweest, ende hieten den Graef hare verlosser te
weisen, ende dye kinderen opter straaten songen, heer Vytt
Gronningen quyt. Terstont doe dye Graef in Gronningen
ehuldicht was, doe liet hy een sterck burg anleggen opten
wt oester syd byden Heerpoerte binnen des stats bolwerck,

1504 ende lyet dat omgraeuen ende met een dicke wall bebelwerken, ende met stercke poerten ende toernen omleggen. Oeck is hier te mercken, hoe veel quaets dat dye wrede onderheeren oft dinaren mennigen gueden eedelen heere doen. Want hadde dye Furst vas Sassen selfs persoonlyck op dat pas voer Gronningen geweest, hy solde hem soe ge-naedelick ende doegdelick tegens dye burgers van Gronningen hebben gehad, dat sy hem met groeten triumphe eendrachtelick solden hebben ingehaelt; want daer waeren inden stede van Gronningen sommige burgemeesters ende vanden rickdom, ende met Sassens waeren, ende hebben oek voer ende nae heeden. Ende chywerf daernae gearbeit, dat sy den Hartoch ende burgers by alsteden gehat een heer ower Gronningen, vant, wanneer sy hem van Gronningen niett chrachtelick dat hy dye Zassens onde-gestaen, dye Furst van Sassen Gronningen in Aedwert ende wille al gedaen in Gronningen: solden inden stadt laeten com Graef in Gronningen al was, selues volck of huysluyden coemt, dye den Hartoch van Sas-geliefde. Oeck heeft hy onthieten eer, dan dye Graef, eade ningen den Hartoch van Sassen nisy op den Graef hadden, ueren etc. Des soe hebben sy hem eedeler was van bloet dat hy een burch ofte veste in Groningen naem. Maer tegens soe groet ende sterck het hem beliefd een cloeckheydt weder in Gronningen quamen, ende hild voeren, hoe sy metten Graeff hadden gesloten sy al geroepen, dat sy den Graef wilden hei heer. Ende hebben van stonden an alle excysen binnen hoer stat afgeset, opdat sy alty sonder schattinghe ende excys onder den Graef vo-ten bliuen. Want als gecreuen is, dye Graef had ho dat hy hoer solde laeten, als hy hoer vonde.

Hartoch Georgen van Sassen heeft syn raede gesonden aan den Graewe van Eemden om te weten van wiens wegen hy Groningen hadde ingenomen.

Doen heer Vyt met die andere Sassen heeren ende hoofd- 1504
 luyden, dye voer Gronningen laegen, ende dye regenteen van Vrieslant te Leuwarden saegen, dat dye Graeff in Groningen worde gehaelt mit crucen ende saenen, ende daer ge-
 vuldicht voer een heere, soe worden sy seer toernich ende verstoert; want hy dat buyten raedt ende hoeren weten dede, ende hebben terstont boeden ende brieuen an den Hartoch van Zassen in Myssen gesent hem alle gelegenheit scriuende. Als dye Hartoch dit fernaem, is hy seer vermoyt, niet wetende of dye Graef Gronningen synen behoef hadde ingenomen of niett, ende heeft terstont synen raedt in Vrieslant totten Graef gesant, om van hem te weten, op wat conditien ende van wiens wegen hy Gronningen hadde ingenomen. Dye Graef heeft des Hartoch raede ten antwoerde gegeuen, dat hy om edere twist hangende tuschen den Hartoch van Sassen ende den stichte van Wtrecht Gronningen hadde ingenomen, questers wyse van wegen des Keiserlicke Mat. ende des oemischen ricks dye tyt tot eynde des twistes in te holden. Ende als dye Sassen scriuen, soe hadde oek dye Graef ede geantwoert, dat hy dye stadt wt beuel des Key. Mat. hadde ingenomen om dye voersz. saeke. Ende hoewel dye Graef dusdanige saken fingeerden, als dat hy Gronningen in des twistes wille voersz. hadde ingenomen, dat was der waarheit niet, alst nae klaerlick ende openbaerlick is uorden. Maer dit heeft hy geseyt daarom, dat hy denurst van Sassen ende allen menschen noch een wyl sus- is wolde holden, ende niemant sekerlick souden weten, syn meninge was; hoewel den Sassen raet heeft meerck- getuiwelt, dat hy Gronningen niet tot des Furstes profyt

1504 heeft ingenoemt, nochtans dat sy gene beuel van den Hartoch van Sassen hadden dye knechten toe onderhouden, ende oock mede anxtre hadden, dat hy dye knechten, dye waerlyer dusent sterck in legeren lagen voer Gronningen, mochte annemen ende daermede in Vrieslant als Oestergoe, Westergoe trecken, om dye Sassen daerwt te driuen ende deseluen onder hem te trekken, soe hebbense uit best met hen geraeden, als datt hy Gronningen op sulcke conditien tot einde des twistes solde inhouden.

**Des Hartoges van Sassen Maerschalck heeft die
knechten voer Gronningen betaelt ende
oerlof gegewen ende Graef Edzart
Statholder gemaect ower
Gronningerlant.**

Daernae omtrent Bonifacy syn die regenten van Vrieslant tegens dye stichse steeden te dach gereyst, om den twist tegen den Hartoch ende haer hangende te tracteren ende termineren. Ende sy quaemen omtrent Sint Vyt weder te Leuuarden. Tewyl dat dye regenten in Stichte waeren, des Hartochs ouerste Maerschalck wt Myssen ende in Vrieslant gecoemmen met groete schat ende gelt om dye knechten dye voer Gronningen laegen, daermede te versolten, en is voer Gronningen gereyst, ende heeft dye knechten gaen wtbetaelt, ende een yegelick is syn wech getoegen. Endaer mochte niet een joncker, hofman noch knecht comen in Gronningen oft doerreysen, maer hem woude wel eeten ende drincken gebracht voer dye poerte ende dit naemen dye knechten seer onweerdich, dat sy werden Graef buytten den stadt worden geholden, dye sy langer dan een jaar hadden geduyent om den stadt toe wint.

Doen hebben oeck dye maerschalck voersz. ende Hartoges 1504
raede den Graef Stathouder ouer Gronningerlant (dat is van
ye Lauwerts tot den Eems, want dat lant plaegen Gronninger
ters toe regieren) gemaect met sekere articulen ende scrif-
len, hoe hy hem daerin tegens den Hartoch solde holden,
ende dat tot haer wederseggen. Ende daervoer hebben sy
hem alle jaren seker solt onthieten vandes voersz. landes in-
coemen renthen, ende daertoe 30 dusent kurfursters guldens
eens toe betaelen, als dye Hartoch hem des stathouders-
schip verliete. Dit hebben dye Zassens al gedaen, om den
Graeff met weldaeden tot hoer toe trecken, ende meenden
toch metter tyt Gronningen toe crygen. Ende oeck opdat
sy hem tegen den Hartoch van Sassen niet solde setten, om
Vrieslant voert in toenemen ende den Hartoch daer wt te
liuen, want sy wisten well dat dye gemene Vriesen huer
niet guet waeren, ende solden lichtelick metten Graeff toe-
geualen hebben, hadde dye Graeff sulcks wat begonnen.
Ende dye Hartoch hadde geen gejt, dat oerloch langer te
holden, daerom hebben sy groet anxtie gehad vanden Graeff,
ende hebben hem op dat pas all geconsenteert ende onthie-
den, dat hy begeerde, ende dus heeft gestaen tot int jaer
ns heeren 1512, dat dye hoeuelingen worden gerecht te
euwarden, dat dye gemene Vriesen niet sekerlick conste-
veeten, of dye Graeff Gronningen tot des Hartoges, ofte tot
yn selfs profytte in hadde, ende dye Sassens regenten in
Vrieslant den Graeff mennichwerff openbaerlick voert ge-
mene lant schelden ende voerraeder hieten, ende veel quaets
an hem spraecken, ende dye Graeff desgelickes weder van
ye Sassens, nochtans wildent dye Vriesen niet geloeuen, of
ye Hartoch ende Graef waeren heymelick al owereen, ende dat
m dat groete quaet dat hy den Vriesen hadde gedaen int
ter ons heeren als voersz. is; ende oeck altoes voer Gron-
ingen den Hartoch van Sassen helpende ende sterckende
egens dye Vriesen ende Groningers. Maer nae doe dye

1504 hoeuelingen om des Grauen wille worden gerecht, doe worden dye Vriesen ontwaer, dat hoer dingen geen simulatie was. Aldus heeft dye Graue Gronningen met dye omlanden ouer dye Lauwerts, ende dye Sassen Oestergo, Westergoe ende Soeuwenwolden met vrede geregeert, sonder oerloge tot dat men schreeff 14. Nochtans hebben dye regenten van Vrieland hientusschen alle jaeren des winters, alst hart vroet, vreemde knechten inden steeden gelecht, om anxt van den Graeff, sorgende dat hy dan met macht solde coemen ende nement tlant in. Ende hoewel dye Graeff van ower Emden Gronningen met alle dye omlanden in hadde ende regeerde, nochtans heeft dye Hartoch van Sassen dye twee blockhuisen in Gronningerlant als Winsum ende Weerdenbras seluen inhouden, dye weel bewaerende met zyn eygenvolck ende alle noettrufstichheit.

■■■■■

Een Landdach te Leuwarden geholden om die landen opt Billt ende butens dicks van Halem toe Gerkesbrugge ende die woeste landen etc.

Opten octaue Petri et Pauli soe syn voerscreuen vande regenten wt Oestergo, Westergoe ende Soeuwenwolden al Prelaeten, hoevelingen, Grietmans, ende wt een yegelid dorp twee huysluyden, te Leuwarden toe coemen. Doen daer quaemen op den dach voersz, soe synse vergaerdert Nyehoff inden kercke, ende daer heeft dye ouerste Maerschalck van Hartoch Georgius wegen dye gemene landen drie puncten voergehelden, dye eerste was oft daer yemant wae dye recht oft reden hadde opten landen opt Bill leggende; dye ander was ofter yemant recht ofte reeden hadde opta-

inden liggende buytten den dick nae Hallum aff ende dat 1504
oert nae Gronningen; dye derde om dye landen dye woest
nde onherich laegen tusschen Wertna ende Oldeborn ende
isschen dye Wolden ende Grow etc. Want dye landen
uytten dick, meenden sye te bedicken tot des Hartoges
rofyt, ende van dye woeste ende onherige landen wol-
en sy goet lant met dicken ende waetermollens maeken,
nde dye landen, dye opt Byll bedickt waeren, wolden sy
coepen ende met gelt betaelen. Maer dat heeft geen ver-
olch gehat, want daer waeren sommige hoofslingen ende
loesters, dye recht ende reeden hadden opten landen buyt-
ten dick van Hallum om nae Gronningen, dye onwillich wa-
en om dese landen affstaen off te vercoepen, want daer
met heeren quaet kars eeten, sy coepen wel maer be-
elen qualick. Ende dese wtsettinge omt Bill hebben dye
heeren daerom gedaen; want daer waeren sommige cloesters
s naemelicken Marigaerd ende Aengum, dye groete landen
tot Bill hadden, voerscheyden ende affgegraeuen van ander
nleggende landen. Ende hadden tlants brieuen ende zege-
n, dat hoer landen in voertyden mede waren bedickt van-
en heer ende voerhuert; daerom murmererden dese cloes-
rluyden opten Hartoch. Ende als dese cloesters nu qua-
en ende begeerden hoer landen weder te hebben vant ge-
ene lant, dye se hoer in voertyden hadden gegunt, soe
olden hoer dye heeren met den mynsten penninck off coe-
ren, maer dye landen wildense niet affstaen; ende aldus
hebben dye cloesters hoer landen mist, ende hebben daer
eck geen betalinge affgecregen, want dye heren wilden dye
nden niet nae dye waerdy betaelen.

**Graeue Hendrick van Stollburg is Stathouder
van Oestergoe, Westergoe en Sewen-
wolden gemaeckt.**

150½ Opten selwen gemene dach worden dye regenten afgeset
ende daer worde een nieue Statholder weder geset, ende
solde van weegen des Hartochs van Sassens Stathouder wee-
sen nae inholdens syn titels van Westvrieslants. Dese was
met den Maerschalck in Vrieslant gesent in Vrieslant van
den Hartoch van Sassen, hebbende een commissiebrief anden
Preelaeten, Eedelingen, Grietmans, Rechters etc., datse hem
solden ontfangen ende onderdaen weesen. Deese Statholder
was genoemt Graef Hendrick van Stolburch heere van We-
penroede (*) ende was een seer guet heer, dye God vreesde
ende alle menschen eenpaerlick guede justitie administreerde
ende niet sochte dant lants welfaeren. Ende dit was dye
andere Stathouder, dyet tlant van wegen des Hartochs van
Sassens administrerde ofte regierde. Dese Graef ende sta-
houder met des Hartoges ouerste Maerschalck ende andere
heeren sint wt Leuuarden gereist in Gronningerlant ende in
den Dam, ende hebben den landen verscreuen datse ha-
solden huldige ende eedt van wegen des Furstes van Sasse-
n. Maer der wolde nemantt coemen, om den Hartoch van Sasse-
n toe huldigen ende sweren, sy seyden, sy wolden bli-
by Graef Edzart van Emden. Int einde van dit jaer he-
Graef Edzart gelt laeten munten binnen Gronningen. Op
dit gelt stonde: Edzardus Comes et senator Gronningensis
daer waer dye Furst van Sassen niet op benoemt, waer-
ist van den heeren vorboeden, dat het in Vrieslant
gangber solde wesen, naemelick dye hoeren schattinge
te betaelen. In dit jaer worde in Oestergoe op Rinsmager
een Rott geuangen, dye seeuen hoefden hadde; dese Rott

(*) lecs: Wernigerode.

worde Schelto Tyarda heerschap aldaer presenteert, dye veel 1504 mensen sagen.

**Graef Hendrick van Stolburch is gestorven ende
hoeg water heeft groete schaede gedaen
in Vrieslant.**

Anno XVc ende negen is Graef Hendrick van Stolburch, Stathouder van Vrieslant gestoruen te Colen, int begin January, als hy boeuen an Hartoch Georgen heeft geweest, ende solde weder coemen in Vrieslant. Dese Graef Hendrick wordt seer beclaecht vanden Vriesen, beyde geestelick ende waerlick, want hy dye landen van Vrieslant in groeten vreede ende justicie regeerde. Int jaer voersz. opten 26 Septembris isser soe groeten tempeest ende wynt geueest, dat dye zeedicken om Vrieslant syn ingebroeken, ende dat waeter is met sulcke craft ende gewelt over alle zeedickcn gevallen, dat men sorchede dat geheel Vrieslant solde hebben verdroncken. Want daer veel menschen ende beesten voerdroncken, ende veel huysen dreven wech, daer menschen, ionden ende catten op saeten; kisten, trisoren, bedden ende indere roerliche gueden dreuen sonder getal wech nae dye volde toe, alsoe dat dye schaadt niet was te verduieren, lye doen in Vrieslant geschiede in menschen, huysen ende beesten. In dese storm hadde Siuerd Aelue syn dienars wtgesent, om syn beesten in te haelen, ende nae is hy oek sulfs te hulpe gecoemen, ende als sy arbeyden om dye beesten te bergen, soe is dat water hem luyden soe weldich uergecoemen, dat dye voersz. Siuerdt daer met vier menschen verdroncken is; dit is Siuerd Aelwa dye principael mede oer Franicker was anno XVc daer ick boeuen int lanxte

1504 van heb gescreuen. Dese xxvi dach Septembris plegen dye Vriesen wt ouder geuoente seer hoeglick te vieren inder eerden der grorioser maget Maria. Dye reeden waerom dat dye Vriesen desen dach virden is dit: Anno 1345 quam Graef Willem van Hollant met groete macht van volck met scheepen ouer den zee by Staeueren an, om den Vriesen onder syn subiectie te brengen. Daer worde dye Graeue voersz. voerslaegen met 18 opten 26 Septembris. Om God endesyn gebenedide moeder te dancken int euich voer dye victori, soe hebben dye Vriesen inden tyden endrachtelick gesloeten ende angenoemen den voerseiden dach alle jaeren toe vieren, dat oueral Vrieslant tot desen dach is geholden. Daernae doe dye Hartoch van Sassen Vrieslant onder syn subiectie hadde gebrocht, ende syn regenten in Vrieslant hoerden, dat dye Vriesen den dach voersz. vierden, daerom dat hoer voervaeders den Graeve van Hollant hadden verslaegen, soe heb bent sy verboeden, dat men dye dach voertaen om dye saken willen niet solden vieren. Ende want nu op desen seuen dach in Vrieslant soe groeten elende, jammer ende schaede (veel meer dan ick hebbe gescreuen) was geschiet, soe hebben dye Vriesen murmureert tegens den heeren des Fursten van Sassen, seggende dat sy den schaede ende plaeg gehatt hadden, daerom datse den dach niet hadden geviet: inden eere Goedts ende syne gebenedide moeder, als hoer voervaeders hadden ingeset. Doen dit vernaemen den heren, soe hebben sy weder geconsentert, dat dye gene dye wulden den den dach voersz. mochten vieren sonder ongenaen: ende straffinge des heeren.

**Die graue van Benthem is Statholder geworden
in Vrieslant ende is een Landach gehou-
den om dye zeedicken.**

Omtrent Martini in Nouembri is die ouerste Maerschalck 1504 des Hartogen van Sassen in Vrieslant gecoemen, ende heeft met hem gebroch Ewerwyn Graue van Bentem, dye Stathouder in Vrieslant soude wesen van wegen des Furstes van Sassen, ende dit was dye darde Stathouder dye Vrieslant als Oestergo, Westergoe ende Soeuwenwolden heeft regiert van des Hartogen wegen van Sassen. Daernae anno 1510 opten 20 dach January hebben dye heeren voerscreuen alle prelaeten, heerschappen ende volmachtigen wt yegeliche deelen te Leuwarden te coemen, om den zeedicken te repareren, waerom dye landen op swaere schattingen worden geset. In dese landach worde oec gesloeten ende ordineert vanden heeren, dat alle priesters hoer eygen huysen souden maken ende staen holden op haer eygen costen ende loen.

**Jemme heer Juwsma Gerbrant Mockama heer-
schappen ende Kempo Kopper geuangen
toe Leuwarden van den heeren.**

By tyden des Furstes van Sassen woende toe Leuwarden een muntemeester genoemt Hero Muntemeester. Dese Hero worde gefonden, dat hy quat geltt hadde geslaegen, waerom hy reysde wt dye lande, ende bleef een wyl tyt bailing wt den lande. Terwyle dat dese Hero wt dye lande was, soe is hy by een wyf gecoemen, daer hy van heeft vernoemen, dat Graeff Edzart van Emden onder wylen sende brieven tot soimmige in Vrieslant, ende dat sy dye brieuen ouerbrachte; ende want Hero voersz. luyden liet, dat hy van den Stathouder ende raede wt Vrieslant was verdreuen, soe heeft

1504 dat wyf vryer tot hem gesproeken, alsoe dat hy seer veel bescheydt van dit wyf creeg, dat hy anden Stathouder ende heeren van Vrieslant screef om geleidt, ende dat hy sulcke saken met den heren hadde toe spreeken, daer lant ende luyden an lach etc. Dye heeren hebben hem geleidt gegeuen, dat hy solde coemen toe Smallingae int cloester, ende daer syn sommige heeren inder nacht tot hem gereyst, ende hebben alsulcken bescheydt van hem gecregen, dat terstont Kempo Roeper toe Collum lieten vangen ende toe Leuwarden opt huys brengen ende pingan. Dye heeft nae sommige heerschappen gemelt ende beclapt alst nae openbaer worde. Des soendach nae Visitationis Marie was inden tyden toe Leuwarden inder eeran van onser lieuer vrouwe omganck, ende soe quamen veel heerschappen ende ander gemeen volck, niet allene wt Vrieslant, maer oock wt ander landen, ende veel gingen daer in dye processie, ende al dye octaeue duer, nakent in een linnen slaeplaken beslaegen. Anno 1512 was dese omganck den 14 July, des anderen dages, dat was opten maendach den 15 dach, des morgens vroe is dye proeuuest met 4 knechten vant huys toe Leuwarden gecoemen, ende ginck tot Wopke Lurts huys, daer Gerbrant Mockama heerschap inden heerberge lach, ende heeft hem daer geuangen ende gebonden toe Leuwarden op huys gebracht ende gepinicht. Dit vernam Tyaerdt Mockama, dat Gerbrant syn broeder was gheuangen, want hy inden seluen heerberge was, ende liep tot den minrebroeder int cloester, daer hy voerburgen lach tot den 17 dach July Doen ginck hy met sommige ander, naeken met een slaeplaeken om, dye statt Leuuarden doer, in sulcke omganger doer straeten ende plaeften, daert gewoenlick was te gaen. Maer als hy quam by dat predickers cloester, ginck hy daer in enk wordt daer gecleet ende heimelick wt den stat gebrocht nae Bergum, ende reysde daervan daen nae Gronningen met wyff ende kinderen, ende quam niet weder in Vrieslant, soe lange

dye Hartoch van Sassen heere was van Vrieslant. Ende syn 1504
gueden leggende in Vrieslant werden vanden heeren ver-
geuen. Daernae den 18 dach July sonden dye heeren knech-
ten vant huys toe Leuwarden nae Ferwert, ende naemen
Jemma heer Juwsma heerschap geuangen wt den keercke,
ende brochten hem te Leuwarden opt huys, ende hebben
hem oeck gepinicht

**Landagen gheholden toe Leuwarden omme
den geuangen heerschappen.**

Doen dye heerschappen toe Leuwarden opt huis waeren
geuangen, soe worden daer wel twe gemene daegen toe
Leuwarden geholden van den gemene prelaeten ende heer-
schappen, supplicerende anden Stathouder, dat men brieuen
soude scrieuen anden Graeff van Eemden, doer wat oersa-
ken ende reeden hy lyet luyden, dat hy alsoe met den pre-
laeten ende heerschappen stont in Vrieslant, dat wanneer
heen beliefde, sou soudt Vrieslant tot syn wille wesen. Want
wt sulck woerden alle prelaeten worden suspect geholden
van den Sassen heeren. Waerop dye Graue van Eemden
antwoerde, dat hy sulcke woerden noch hadde gesproecken,
noch met gene prelaeten oft heerschappen hadde gehandelt,
dat den Furste van Sassen ofte zyn landen yet schaedelick
mocht syn in syne eere ende weluaeren. Daernae int begin
des maents Augusti heft dye Graeff van Benthem Stathouder
in Vrieslant voerscreuen alle prelaeten ende heerschappen,
wt ytlickie deel twe priesters ende twe huysluydeu, vol-
macht wesende vander gemeente alle saeken met den heeren
concluderende. Als dye landen by een waeren vergaerdert,
soe synder acht heerschappen, twe prelaeten ende sommighe
huysluyden geordineert, dye gaen solden tot den heeren,

1504 ende voerstaen haer menige ende begeerte. Doe dye deputeerde by den heeren quamen, soe nam dye stathouder dye woerden ende proponeerde, hoe dye Graef vam Emden veel myterye wtt stelde, om desen landen van Vrieslant der Furste van Sassen affhandich te maken, ende stonde te vermoeden ende te besorgen, als sy oek sekere onderrechtinge daervan hadden, dat hy vander meninge solden weesen. schier ofte morgen met macht van volck in te vallen, waerduer dye Furste van Sassen ende dye landen in groeten schaede mochte coemen, om dan sulcks te remedieren ende prouisie daerop te doene off hy sulcks yet attendeerde. Ende want dat niet sonder groete costen mochte geschien, se waer syn begeerte, dat dye landen wilden consenteren een schattinge op dye lantrenthen te leggen, daermen dye knechten mede mochten voersolten, alst noede dede. Dit hebben dye deputeerden weder an den prelaeten, heerschappen en gemeente gebrocht. Daer worde vanden staeten vanden landen geconsenteert ende gesloeten, dat dye enckel gulden renthe ouer alt lant solde geuen drie stuuers.

**Een Landach toe Leuwarden geholden om den
geuangen heerschappen toe hoeren.**

Opten 16 dach Augusti worden weder van den heeren voerscreuen toe Leuwarden te comen, alle prelaeten, heerschappen ende volnachtigen vanden gemeente wt ytlickie deel, om toe hoeren wat dye heerschappen inder geuankenisse hadden geiecht. Ende eerste worde daer aff geleesien, wat Kempo Roeper hadde geiecht, in forma als hyer nae gescreuen staet :

KEMPO ROEPERS BEKENTENISSE.

Kempo Roeper secht, dat hy is gecoemen toe Gronningen 1504 tot Drost Vdo van Coldenburch op den poerte op syn slapkamer, ende heeft hem om een Aernts gulden toe leen gebeeden, hy hadde in Vrieslant by Gerbrant Mockama te loene, dat wolde hy gaerne wtrechten. Soe heeft dye Drost gesecht, jae wel, doch soe verre ick wil een een boeschap in denseluen Gerbrant beuelen, dye moste my wtrechten. Doen heeft Kempo gesproken, wat my moegelick is, wil ick geerne doen. Doe heeft hem den Drost 1 gulden geleent ende hem noch een Aerns gulden gedaen, ende daerby beuolen dat hy Gerbrant Mockama solde seggen, waert saeke dat dye Drost met ower macht van volcke in dese landen quaeme, dat Gerbrant dat beste by hem doen wilde, het soude hem toe goede coemen. Doe Kempo dit botschap hoerde, sprack hy dit is my swaerlick te doene. Doe antwoerde dye Drost, du heuest cost ende clederen, waerom wilstu het niet doen? Doe nam Kempo dye boetschap an. Ende dye Drost verboedet hem by synen lyue dat niemant te seggen. Alsoe heeft Kempo den boetschap an Gerbrant alsboeuen gescreuen is gebracht. Daerop Gerbrant antwoerde, Kempo, daer staet ons lyf ende guet an, woemen sulcks van ons wys worde. Doet heuet Kempo eerste van zyne saeke, sinen landen ende dicken aengaende, gehandelt, eer hy dat, daer hem den Drost befoelen hadde, geseit heeft. Soe heeft Gerbrant op den boetschap geantwoert: ist sake dat dye Drost met macht van volck comet, soe wil ick op Ropte huis toe Metzelwyer in Dongerdeel wicken, soe sal dy Drost dat huys opeyschen laeten, soe wil ick dat opgeuen, ende hem dan behulplick syn metten landen Dongerdeel an Oesterzyde des Paessens ende Feruerdcradeel, met lyf ende guet tot des Drostes wille. Soe heeft dye Kempo den Drost geantwoert ende gesecht heeft, ende gaef Kempo

1504 dye twe Aernts guldens vry ende quyt. Dit is Kempo laest afscheit vanden Drost, ende Kempo wil hierop leuen ende steruen.

**Daernae vorde Gerbrant Mockama bekentenisse
gelesen ouert gemene laant in forma
naegescreuen.**

Gerbrant Mockama bekent, dat Kempo Roeper tot hem is gecomen ende hem te kenre gegeuen hadde, dat dye Drost van Groningen met acht dusent mannen in dese landen coem men wolde, of hy met hem wolde toevallen ende behulplick syn. Soe heeft Gerbrant sulke saeken Tyaerd Mockama syn broeder te kennen gegeuen, ende oek Jemma heer Juusma vorgeholden, soe hebben sy alle drye daerin consenteert, ende Kempo beuoelen sulcks dye Drost toekennen te geuen ende seggen, wanneer hy met sulcke macht quam, wolden sy mede sampt Dongerdeel ende Feruerdeel met hem toevallen, ende voert voer Leuarden leggen ende dat stormen. Alsoe heeft Kempo Roper toe kennen gegeuen, nae dyen sy daer inne geconsenteert hebben, dat den Drost inden syn gehat heeft te doen, welcke bekentenisse Gerbrant met syn eygen haet heuet onderscreuen etc.

**Daernae is Jemme heer Jusma bekentenisse ge-
lesen in forma als hiernae volcht.**

Jemma heer Juusma kent ende secht, dat een monnick meester Aerndt genoemt, met hem eernstelick van des Grae van Oostvrieslant wegen mennichwerf gehandelt heeft voer drye ofte vyer jaeren, doch heeft Jemma hem in dye tyd geen gehoer gegeuen noch willen geuen, soe is dye prior van Ap-

tedam tot hem op een tyt gecoemen, op naestcomende Aduent 1504
we jaer geleden, ende daer saken met hem gehandelt. Doe
ieeft Jemma heer Juusma tot hem geseit in latin: Doe op
line macht ende compt. Daernae is dye voersz. meyster
Aernt inden Meye met subtile reeden weder tot Jemma ge-
coemen, ende hem voergeholden, dye Graeff syne schattinge
ende excys wilde holden ende met ses dusent mannen inden
anden coemen, dye om drie plaatzen innemen, als dye Wol-
len wt dye landen van Geldre, wt des graeuelanden voer Har-
ingen opt waeter met scheepen dat lant beleggen, ende be-
laeren datter geen ontseit inden lande coeme. Ende Franicker
o stormen. Wen dan alle landen ingenoemen waeren, wol-
len sy Leuuarden beleggen ende stormen; daernae dat block-
huys beleggen ende wthongeren. In sulck handelinge heeft
Jemma heer Juusma geconsentecrt ende gesecht, hy wolde
len graeff met lyf ende guet behulplick wesen.

**Daer sint vier heerscappen gelaten tot die
geuangen heerschappen om dese scripten
te examineren.**

Doe dese bekentenis, das, als voerscreuen is, voer alt
gemene volck was geleesen, soe murmererden dye gemene
laeten van den landen seggende, men mochte scriuen ende
esen wat men wolde, ende oft dye heerschappen sulcks
al wat hadden gesecht, dat haddense van groete pine ge-
recht; maer waert datse selfs tegenwoerdich waeren ende be-
tendent dan sonder piningen, soe mochtment geloeuen. Dese
nurmeratie ende reeden quam voerden Stathouder ende an-
leren heeren opt huys, waerom sy hebben wtgeset ende con-
enteert, datmen IIII herschappen wt setten solden, dye boe-
ien souden gaen tot den geuangen heerschappen, ende hoe-
ien wat sy iechten, ende dat dan weeder den gemeente te

1504 te publiceren. Dit syn dye vyer heerschappen van den gemene heerschappen geordineert Hessel Martena, Peter Camminga, Edo Jongama, Tyaerdt Burmania. Als dese gedepueteerde voersz. opt huys quaemen inden poerte, soe worde Geerbrant Mockama daer wt een gat gehaelt, ende int bywesen der vyer heerschappen voersz. ende heer Hans Schenck van Tautenburg, Ffridts Grombach den Cancelaer ende Thomas scriuer, dye Gerbrant Mockama weder te voeren geleesen, dat hij voermaels soude geiecht hebben, ende ouert tgeheele volck was gelesen vant huys, ende hem worde tgeuraecht of hy dat noch bekent stonde, welcke hy niet heel versaeckte. als ick hyernae sal scriuen. Daernae gingen dye heerschappen voersz. met den anderen heeren voersz. nae Jemma heer Juusma ende hem worde oeck toe voeren geleesen, dat hy solde geiecht hebben. Ende Jemma stont altemael bekent, ende iecht noch veel meer. Dese laeste bekentenis van Gerbrant ende Jemma worde oeck gescreuen ende voerden gemeent gelesen in forma naegescreuen.

GERBRANT MOCKAMA LAESTE BEKENTENISSE.

Opten 17 dach Augusti anno 12 in Hessel Martena, Peter Hayes, Edo Jongama ende Tyaerd Burmania tegenwoerdicheit, so van dye gemene landen daertoe geordineert zyn, is Gerbrant Mockama syn eerste bekentenis voergeleesien, is hy daer noch by gebleuen, allene daerin geandert, dat hy met Kempo Roeper op geen getal van volck, als in dye selue bekentenis staet, sonder dat Drost Vdo met macht come soude, gehandelt heeft.

JEMMA HEER JUWSMA LAESTE BEKENTENISSE.

Opten 17 dach Augusti anno 12' hewet Jemma heer Jusma sonder pin in tegenwoerdicheit Hessel Martena, Peter H-

ves Cammenga, Edo Jongema ende Tyaerdt Burmania, van 1512
 den landen daertoe geordineert, bekent, dat Tyaerdt Moc-
 kama op Woensdach voer Sinte Joannes voerleden tot Doc-
 um opten dick tot hem gecomen, ende gesecht, dat dye
 Graeue soude met syn macht Soendach nae Sinte Joannes in
 desen landen coemen, om dye in te nemen. Gaff hem Jem-
 ma ten antwoerde, hy soudt hem van lijf ende guet bren-
 en. Doen badt Tyaerdt Jemma, sulck den hoeuelingen in
 Ferwerderadeel ende syn wyfs vrunden te kennen te geuen,
 want hadde hy een vrunt gecregen, dye soldé meer vrun-
 den maken, maer hy wildet geen woert hebben. Gerbrant
 Jockama heeft tegen Jemma voer Palmen in Claes Korf's
 huis op dye zyl gesecht, dye Graeue wolt coemen met
 macht, soe willen unsen broeder Tyaerdt ende ick veerdich
 eesen, ende dye landen voerden hant opnemen, dye niet
 het will, dye moet; sechtet dye hoeflingen in Feruerdera-
 eel; wildy aldus doen? doe seyde Jemma, also wil ick doen.
 dat heeft Jemma in tegenwoerdichheit der hoeflingen voersz.
 het syn eygen hant onderscreuen Inden seluen tegenwoer-
 gheit der heerschappen is Jemma dat eerste bekentenisze
 cke voergelesen, dat hy noch bekent ende daerby blyft ende
 bleuen is.

**Dye heerschappen gerecht ende sommige heer-
 schappe husen van den heeren beset met
 knechten.**

Doen dese publicatie van desen heerschappen voert gemene
 nt als voersz. is was geschiet, syn dye acta van den Stat-
 uder opgescreuen nae Myssen tot Hartoch Georgen van
 ssen. Daernae dat dye heeren antwoert hadden vande
 urtoge voersz., hebbense voerscreuen alle Grietsluyden ende

1512 officiers des Hartochs in Vrieslant toe Leuuarden te coemea met hoer harnas opten 16 dach Nouembris ; ende opten seluen dach worden op eene oerdoys voert huys onthoest Gerbrant Mockama ende Jemma heer Juusma toe Ferwert. ende worden toe dye minrebroders in dye kercke eerlick begrauen. Wtt dese twe heerschappen doet, hebben veel heerschappen groet haet ende nyt ende afkeringe opten Hartoch van Sassen ende syne onderheeren gecregen. Dage daernae, dat was opten 17 dach Nouembbris, werde op dat selue ordoys Kempo Roeper gerecht, ende worde eerst onthoest, daernoe gesferndeelt, ende aan een yegelickie poerte toe Leuuarden een ferndel gehangen. Int selue jaer ontrent Sinte Katherine daernae hebben dye heeren Roptahuys te Metzelwier in Dongerdeel met knechten beset. Wennid daernae hebbense oeck beset met knechten Obbamahuys toe Ee in Dongerdeel. Voer Karstyf lieten dye Sassens herren oeck met volck besetten, Hero Hottinga huys toe Wommels, daer doe Tyetze Harinxma zalige Hero wyf op woende.

**Veel dagen ende stonden geholden tusschen
Hartoch Georgen ende den Graeue oft
haer beyder raeden.**

Als dese saeke aldus tusschen den Hartoch van Sassen ende den Graeve van Emden om Gronningen ende Groningerlant was hangende, heeft Hartoch Georgen in menigeley maniren den Graeue lacten aensoeken, dat hy Groningen ende Groningerlant soude resigneren, ende syngerechtichheit van Key. Mat. gegeuen lacten geblickken. den Graeue presenterende dye 30 dusent golden guldens, sy hem van des Hartoges raede voermaels toegesecht was, om hem den stathouderschip van Groningerlanden com-

teerden, soe wanneer hem dye landen voersz. vanden Har- 1512
toch afgenoemden worden, als voer int capitell gescreuen is.
Daernae is tusschen den Hartoch ende Graeue met scriften
gearbeyt, dat dye Hartoch hem geboeden heeft all zyn ge-
rechtichheit ganslick te stellen in enige onpartige rechteren,
welcke dye Graeue heeft geweygert; want hy int besit van
Gronningen ende dye Omlanden was. Daernae heeft Har-
toch Georgen syn beswaringe Key. Mat. te kennen gegeuen,
waerop Key. Mat. Phylippum Eertbischop van Coelen ende
Hartoch Willem van Gulick ende Berge heeft geordincert
lye questie ende schelinge tusschen Hartoch Georgen ende
Graeff Edzart te verhoeren. Ende want dye Graeue Gron-
ingen nochte Gronningerlant wolde rumen ende den Har-
toch ower draegen, soe hebben dye commissary voersz. den
aken Key. Mat. geremitteert; Hartoch Georgen syn recht te-
gen Graeue Edzart veruolgende heeft an Key. Mat. veruor-
ten, dat hy den Hartoch ende Graeue voer syne Mat. pre-
sentlick te eerschinen peremptoerlick heeft geciteert. Maer
lye Graef is presentlick niet eerschenen voer Key. Mat., dan
oer syne raede geantwoert ende onschult voertgebracht:
oen heeft Key. Mat. den voersz. sake opgenoemden ende des
rauen raede dese nae bescreuen affscheit gegeuen: aldus
en gesenden des Grauen van Eemden is van den Ro. Key.
Mat. dye claegen van Hartoch Georgen van Sassen tegen den
Graeue van Eemden te Nuits voer Key. Mat. raede ende com-
missarien gedaen heeft met eernster ende vlyte bewegenisse
eest dat selue den Graeue zyn eer ende glimp oneert; ende
Key. Mat. daer aff wtspraeck sonder letsel ende achterdeel
ynre eer niet doen een mach; ende synre Mat. alsoe veel
ist mogelick is sulcks geerne verhoeden solde ende nie-
vant beschamen. Daerom sullen den Graeue geschickten
oeren heeren te kennen geuen, dat Key. Mat. eernstige me-
inge ende belieue ofte beuel is, dat hy hem met Hartoch
Georgen van Sassen om den voer genoemde clachten, oecck

1512 omdat onrecht van Groningen metten eersten guetlichen obdraegen te vrede stellen. Geschiet dat nyet ende dye Graeue noch eens ongehoersaem gesonden wordet, soe solde dye Key. Mat. oersaek hebben ende des niet langer verhoeden den wtspraeck daer aff te doene, oft andere redeliche ende rechteliche wegen soecken, welcke dan, als K. Mat. vermoede, den Graef swaerlick ende onlydeliche worden solde; daerom geeft dye Key. Mat. om sulcks te verhoeden desen guetlichen verdraegen den partien te kennen. Actum Ausburg opten 2 dach Aprylis, Anno viftien hondert ende dathien.

**Noch gehandelt om compositie tusschen den
Hartoch ende den Graeue ende copia
des K. Mat. mandaet tegen Graeue
Edzart van Emden**

1513 Om desen voersz. Key. Mat. affsceydt heeft Graeue Edzart den Hartoch geen antwoert opgegeuen noch gescreuen. Na veele menschen te kennen gegeuen, dat hem soel ongelijk geschiede van Hartoch Georgen van Sassen; waerom dye Bisshop van Munster met dye Graeue van Schauenburch Rietberg ende van der Lippe tusschen hoer bidden, alsoe den rechten waerheit te vernemen, maer daer dye tyt niet vruchtbaers gehandelt, ende dye saeck is geendicht gebleuen; want dye Graeue van syn concept wolde wicken. Daernae heeft Hartoch Georgen den K. Mat. weder angesocht om den voergenoemde handelinge van Mat. wtspraeck te vernemen, 't welck alsoe geschiedt als syner Mat. copia hyer naeuolgende declareert.

COPIA DES KEY. MAT. MANDAETS TEGEN DEN GRAEUE
EDZART VAN EMDEN.

Wij Maximiliaen van Godts genaeden gecoren Ro. Key. tot 1513
aller tyden vermeerder des ricks in Germanien, toe Hongeren,
Dalmatiën, Croatien etc. Coninck, Eertshartoch van Oestent-
ick, Hartoch van Burgoendien, toe Brabant, Palsgraeue etc.
oen den Edzaït Graeue toe Eemden toe weeten, als wy dy
voerleeden tyden doer onser keyserliche citatie ende gebots
rieue opten 14 dach te voerschinen geyschet ende gelaeden
ebben, ende onsen Key. wtspraeck dye den eerweerdigen Eerts-
ischop van Coelen Philips, des heyligen ricks in Italien Eerts-
anselier, onsen lieuen neue ende Kuerfurst, ende den eersaemen
usen lieuen Loedewick van Eessensheim Lantcommenduer toe
ouelens, inden twisten tusschen den hoeggeboren Georgen Har-
ge tot Zassen, Lantgraeue in Duringen ende Marckgraeue
Myssen onsen oem, Fursten ende raedt ende ewigen Gu-
ernatoer van Vrieslant aenden eyne, ende dy aenden ander
de te hoeren ende te weruen, nae inholt derselwer onser
latien daerom tot dy gesent. Maer nu dat wy daer claer-
ken inne beuinden, dat du den voersz. onsen lieuen oem
de Furste, Hartoge van Sassen, nae owerleden willen eer Har-
ge Aelbrecht van Sassen zyns vaeders, onreedelicken ende
jen onsen commissie beuel ende declaratie ende tegen dyn
gen wille, scripten ende eedt geueigert hebbest dat leen
ve Graefschap tontfangen, ende daer of behoerliche hulde
de manschap te doen, ende dat du boeuen, dat hy dy syn
ien Stathouder in Oestvrieslant ende den Omlanden gestelt,
le dy Stathouder derselwer landen te noemen ende te
iuen gegunt heft, om denseluen landen te beuaeren, ende
ier contrari gedaen hebbest, ende noch doeste, ende dye
pellatie dyer landen an syne lene geschiede beletste, des-
icks dye genoemtliche renthen niet een betaelste, noch
rekeninge brengste, ofte syn behoerliche deel niet een

1513 brengste, daertoe dye van den Dam ende dye van den Oldenampt, ende meer tot der huldinge ende gehoersaemheit niet een briengest. Oeck dye versekeringe ende cautien der landen, tegen betaelinge des gelts, als dye op den Omlanden voersz. is, niet affscheiden ende wilste, tegen recht ende reeden, desgelick den brief ende contract tussen u beyden gemaect niet een holdeste. Alsoe dan dine sulcke voeruenmen onreedelicken ende tegen onse commissie ende declaratie is, ende ons als Keyser daerop te versien ende remedie te vinden toebehoert, welcke du sonder weygeren, ende beduanck schuldich biste te doen, welcke wy al doer vorst uersoeck onser voergenoemender oem van dy gans verachtet bevinden. Daerom soe gebieden wy dy, om verhoedinge onssende des ricks swaere ongenaede ende straffinge, daerom onser ende des heyligen ricks acht ende onueracht, ernstelick met desen brieff, ende willen, dat du ende des leens eeruen dye Graefschap met alle andere stucken ende gueden, dy ons ende des heyligen ricks leen roeren, van nu voertae vanden voersz. onsen oem ende Fursten, Hartog Georgen van Sassen ende synen eerfgenaemen toe leen ontfangest, hec daeraff geuoentlickie huldinge, eedt, ende manschap doeende, getrou, gehoersaem ende dienstich te syn, ende al te doen dat een guet leenman synen leenheeren schuldich is te doen daertoe seggen wy diens leens hulde ende eedt aff, die du in eniger manieren verbonden verste, ende dy daermede begin dit onse beuel dachte te behelpen, in chraft des brieffvry, ledich ende los. Also dat du hem ende syn eerfgenaemen van nu voertaen daermede verbonden bliueste, dy oec des tytels des Stathoudersampts, alsoe lange syne G. dat lotten will, gebruckkeste. Ende dye Appellatie an syne lieuten te doen niet meer voerhinderste noch verbedeste. Oeck die authoriteit trouuelicken onderholste, ende gene vermindring daerinne te geschien een lideste, ende dye gewoentlickie willeige renthen inden Omlanden, als dyn Aupt toecompt en.

oebehoert, vlytelicken inbrengeste, alle jaer behoerlickre 1513
nening daeraff doeste. Oeck, wat du op desen tyt daer niet
betaelt een hebste, betaelste. Ende dye vanden Dam ende
anden Olden Ampt ende anderen, dye onsen oem Hartoge
Ieorgen noch niet gehuldicht een hebben, ende niet geswoe-
en syn, daertoe duingeste dat sy synre lieue hulde ende
edt doen. Ende voert alle voertbrengeste, dat tusschen
usen voersz. oem ende Fursten van Sassen ende dy gesloeten
toe doen, desgelicke gude cautien ende voersekeringe ge-
este, als syn lieue sulck gelt, als dy opden Omlanden voer-
creuen is, betaelt, dat du dan synre lieue dye selue Omlan-
den van stonden an sonder weygeringe ende schaede ouer-
uerste ende in syl en handen setteste. Ende dat du alle
ese voersz. articulen elck besonder binnen twe maenden,
ae sichtie deses onses briefs, ganselicken volbrengeste, soe
ls du schuldich biste te doen, ende wy ons aendy versien,
at du daerin doen salste, daerinne doestu onser eernstelicer
vermaninge genoec'. Ende ist, dat du soe niet een
oeste, ende noch meer ongehoersamheit leuisen wilste, soe
werden wy doer owerheyt beduongen metten boeuen gescree-
en ende anderen penen ende straffinge tegen dy, als tegen
usen ende des heyligen ricks rebellen, ende verachteren
wert te vaeren, daernae weet dy oeck toe rechten. Gegeuen
1 onsen ende des heyligen ricks stat Coelen, opten 21 dach
eptembris, nae Christus geboerte XVC jaeren ende darthien,
ases ricks des Roeinschen inden 27, ende des Hungersche
den drye ende tuintichsten jaere.

Nae dit voersz. Mandat heeft Key. Mat. noch een mysslike brief an graef Edzart gesent.

COPIA.

1513 Maximiliaen etc. Edele lieue getrouwe, wy hebben in voer-geleden tyt inden tuisten dye tusschen den hoeggeboeren Georgen Hartoch van Zassen, Lantgraeue tot Duringen ende March-graeue tot Myssen, onsen lieuen oeme ende Fursten, raet ende enigen Gubernatoer der landen van Vrieslant, an denet, ende dy an danderen deel hangende syn, opten verhoringe van onsen commissarien tot Nuys ende nae tot Coelen in der saeken gehandelt, hebben wy denseluen onsen oeme Hartoch Georgen, wt reedelike oersaeken onsen Key. Mat. mandat ende gebotsbrief gegeuen ende wt laeten gaen, inhoudende, wat daeraff onse will ende meninge is, an dy scriuen. Ende dat selue mandaet tot noch toe vertogen is aen dy te senden. Is daerom dat wy vermoeden, dat du midler tyt met synre lieue dy verenicht ende guetlick verdraeegen ende sulck, als du hem van reeden ende rechtsweegen schuldich biste, guet-licken gedaen sulste hebben, soe als wy dy doer dyne ge-schickte toe Ausburch in onsen affscheiden oeck scriftelickes hebben weeten laeten. Maer om dat wy van synre lieue ver-aachtel kennen, datt du in dinen onreedelicken voernemel-ende ongehoersaemheit verhart bliueste, ende onse voersz vermaninge niet een achtste, soe een konden wy niet lang ophouden ende vertrecken, wy een hebben dat voersz ons mandaet, ende sulcks als daervan rechtswegen toe behoert, tot synre lieue rechten begeren laeten wtgaen. Daerom is onse eendrachtelike beuel ende genaedige raet, dat du d^es saeken niet vorder een verachteste, maer dy in sulcke man-ren tegen synre lieuen holdeste ende beuyste, dat du gen-ersaeck een geueste nae inhouden desseluen mandaets tegelyc voert te vaeren, dat een wolden wy dy niet verswyg-

ende da salste daerin doen onsen eernstigen meninge. Ge- 1513
geuen tot Sinte Goar op den Rijn den 28 dach Octobris an-
no 1513 etc.

Nyettegenstaende alle voersz. K. Mat. mandaten ende
missiuen heeft Graeff Edzart Gronningen met dye Omlanden
onder syn geualt geholden, ende den Hartoch geen resigna-
tie der Omlanden, noch rekenschap van dye profytten daer
aff willen doen.

Anno 13 voersz. int leste des maents Nouembrijs hebben
dye regenten van Vrieslant te Aedwert int cloesfer geholden
enen dach tegen den Graeue van Emden. Dye Graeue is
seluer niet gecoemien, maer heeft syn raede aldaer gesent
opten dach. Maer sy een conden niet accorderen, ende sint
met viantschip van malcanderen gescheiden. Daerteboeuen
hebben dye Grauen raedt aldaer opten tyt laeten luyden,
dat haer heer niet langer dan dye twalef nachten hem in
ruste dochte te holden, welcke oeck alsoe wt sekere oer-
saeken worde befonden. Want hy corts wt des Coenincks
van Engelants dienste waeren gecoemien. Waerom dorste
dye Hartoch van Sassen ofte syne volmachtige geen langer
bestant maken met den Graef, sorgende dat dye Graef niet
macht van folck soude coemen in Westvrieslant, ende dye
Vriesen solden eensdeels niet hem toevallen, ende dye Sas-
sens verdriuen, want dye Sassens heeren wel merckten,
dat dye Graeff veel heimeliche vrunden ende fautoers
in Vrieslant hadde, besonder van den Vetcoopers partye,
beyde heerschappen ende huysluyden, om den heer-
schappen wille, die anno 12 vanden Sassens te Leuu-
warden gerecht worden om des Graefs wille. Ende hoewel
dye Sassens heeren wel wisten, dat veel Vriesen ge-
neecht waren totten Graeue voersz., zij hebben dat nochlans
als wyse heeren dissimuleert om meerder muyterye ende re-
bellicheden binnens lande te vermyen, ende dat niet gecor-
rigeert. Om dese ende andere oersaken wilden dye Sassens

1514 heeren in Vrieslant regierende den bestandt niet langer voer-
jangen. Maer anno 14 den 16 dach Januarij ist bestant wtgegaen
ende open oerloch geuorden tusschen Hartoch Georgen van
Sassen, ende Gubernatoer van Vrieslant ende syn hulpers
ende vrunden anden enc syde, ende graef Edzart van Eu-
den ende dye stat Gronningen anden ander syde. Ende
yegelick heeft syn burgen, steden ende sloeten vastgemaect,
ende op malcanderen geoerlocht te water ende te lande.

Int jaer ons heeren XVc ende 13 den 15 dach Nouembri
begouuet toe vriesen. ende vroes sonder opholden tot den
begin February des jaers van 14. Als dan Hartoch Georgen
van Sassen met gene vrundschap tot syn gerechticheyt
ende wille conde coemmen tegen den Graef Edzart van Oest-
vrieslant, ende hem niet beliefde om saken voersz. den be-
stande te verlangen, soe heeft hy vyf dusent knechten wou-
nen, dye doer Stichte ende den Soeuwenwoldeu reysden ower
ys in Einderlant ende quaemen eersten in Reyderlant, met
dye bestanden wt was, ende hebben daer geroeft, gebrant
ende veel doetgeslaegen, ende toegen doe voert in Einder-
lant tot Hartoch Herdrick van Brunswick, ende dese hoep
knechten worden nae genoempt dy suarte hoop.

**Hartoch Georgen is gecomen voer Groningen
ende heeft Eessen ende Witte
Wyrum beset.**

Daernae int begin vanden April, dat was omtrent mit
vasten, quam Hartoch Georgen seluen wt Myssen voer Gron-
ingen in Aedwert, daer dye Westvriesen in laegen. Dy
Hartoch besette met syn volck dat cloester toe Eessen end-

maeckte dat sterck. Oeck hadde hy sterck beset met syn 1514 volck dye Werdenbras opten Drentse syde, ende thuys toe Wynsun op Gronninger dyep; dye Gronningers beueerden latse geen vitalie solden in crigen. Oeck leyde hy een volcke met 10 ofte twaliff rinscheepen met folck ende geschut buytten voer dye zyll buytten op den Eemse, dat dye Graeff ende Gronningers niet solden in crigen wt deer zee. Den Graeff van Emden ende Gronningers hadden den Dam sterck gemaectt ende met knechten beset. Oeck hebben by een kercke geheten Hoegerkercke sterck gemaectt met vallen ende graften, ende den Sassens daer wt veel quaets gedaen; omtrent Annuntiationis Marie sende Hartoch Georgen dusent knechten toe Witte Wyrum int cloester ende heeft dat beset; dese knechten hebben dat blockhuys op Delfzyl ingenoemt, dat dye Graeff daer hadde ingenomen ende hadde begonnen te maken, ende met haer volck beset.

**Een Landach beroepen te Leuwarden die ower-
mits den comste van Graef Edzart verliepe,
die anderde man wt Vrieslant toe
Collum.**

Opten eersten Aprilis is Hartoch Georgen seluen te Leuwarden gecoemt, ende voerscreef by hem toe coemen te euuarden opten 7 dach Aprilis, alle Prelaeten, Priesters ende heerschappen, ende als sy daer quaemen, worder geolden opten 20 dach Aprilis, dat was dondersdach nae aeschten. Want onder des was Graef Edzart ouer den Emse gecoemt, ende hadde dye knechten int cloester te Witte Wyrum verjaget ende voerslaegen, ende voert heeft hy dat blockhuys toe Delfzyl met gewelt genomen, ende veel docteslaegen ende veel gefangen, onder welcke worden daer

1514 drye hoeftuiden als Heronimus Mas , Claes van Olms ende noch een. Als dit voernaemen dye Sassens knechten in Essen, soe dorsten sy den Graeff niet veruachten , maer sye liepen al te saemen wt cloester nae Weerdenbras ende Aeduert. Doe dese tydinge toe Leuuarden an Hartoch Georgen quam, soe screef hy ouer al Vrieslant , dat dye anderde man wt Vrieslant solde coemen toe Collum , ende daer voergaeden , want dye Hartoch anxte hadde, dat dye Graue met dye Gronningers dat cloester Aeduert of een ander van des Hartoch legers solde anfallen. Maer dye Graeff toeg weder ower dye Emse in syn lant. Als dan dye Vriesen een weeck toe Collum hadden geleegen , soe worde hem opten gueden vrydach , dat was den 14 dach Aprilis , weder orlof gegeuen , dat elck mochte thuys reysen , want dye Hartoch hadde seker tydinge , dat dye Graef weder ower dye Eemse in syn lant was gereist. Opten 10 dach Aprilis , dat was manedach nae Palmen , quamen toe Leuuarden by Hartoch Georgen dye bisschops raede van Wtrecht met dye raeden den steden , beyde van Ouersticht ende Oedersticht , sampt dye raede van Gronningen , om enen soen ende compositie te maecken tusschen den Hartoch ende den stat Grounningen. maer doer worde niet bedreuen noch niet gueds gesloten.

Een Landach toe Leuwarden gehouden om schattinge ende supplicatie van den heerschappen anden hartoeh om de 21 penninck.

Opten 20 dach van Aprill zijn te Leuarden gecoemen Praetaten , Priesteren ende heerschappen als voersz. is, ende Hartoch Georgen nam self dye woerden ,staeude voer den cancellarie , ende dede een lange relatie , want hy een gelerdt welsprekende Furst was , van dat ongelick , dat hem van den

Graeff van Emden geschiede, waerdoer hy daegelick in groe- 1514
en merckelike ende suaere moeyenisse ende oncosten quam
etc. met meer lange reden; int sluytten begeerde hy, omt
orloch te continueren ofte volbrengēn, een schattinge als van
allen gouden gl. een oert van den gulden, dats 7 guldens st.
Ende dit solden dye renteniers ofte landtherren alleen staen
ende betaelen. Dese schattinge dochte dye renteniers ende
haenlick dye heerschappen swaer to wesen, om datse inden
winter in Aeduert voer Gronningen hadden gelegen op hoer
rygen nadeel ende costen, ofte andere op hoer stede geuon-
nen. Waerom gaeuen dye heerschappen op dye tyt een sup-
plicatie aenden Hartoch, begerende an syn Fur. Ge., dat hy
unmerckende dye groete oncosten, dye sy by synen Furstelickē
Genaede gedaen hadden, ende noch daegelicks deden, hem
uyden wilden vry ende quytt laeten den 21 penninck, den
ly syne Genaede jaerlicks schuldich waren te geuen, ende
lat Reuersaelbrief in allen anderen articulen in syn macht te
oliuen. Dese supplicatie presenteerden den Hartoch gecoeren
van allen anderen heerschappen, heer Goslick Jongama, Hes-
sel Martena, Doctor Kempo Martena, Peter Camminga,
Iyaerdt Burmania, Rienck Camstra ende Edo Jongama opten
2 dach Aprilis. Op dese supplicatie nam dese Hartoch syn
beraerd, ende wolde dye heerschappen een guet antwoert
geuen. Ende nae langen beraerd met syn heren wt Sassen
heeft hy hemluyden ten antwoert gegeuen, dat dye heerschap-
pen wt Oestergoe, Westergoe ende Scuenwolden hem solden
wolden voer Gronningen, ofte waer hy het begeerde, vyf hon-
lert knechten ses maenden lanck, yegelick knecht des maents
iii gouden gulden; dit wolden dye heerschappen niet doen,
ende seyden dattet hem niet volbrenglick was, ouermits dye
groete costen dye sye dit jaer by den heer hadden gedaen.
Daernae den 14 Juny syn dye heerschappen eendrachtelick
get te Leuuarden gecoemen, voerscreuen van den volmachi-
ge voersz. om te veruolgen dye handelinge met den Hartoch

1514 om den 21 penninck oftecoopen. Doe accordeerden ende sloetten sy met den Hartoch, als dat dye gemene heerschappen wt Oestergoe, Westergoe ende Soeuwenwolden solden den Hartoch den dienste holden twe maenden lange vyf honderd knechten, geuende yegelick knecht des maents ~~IIIJ~~ goulen gulden, ende dye genen knechten conden crigen en te seluer niett wilden dienen, dye solden den Hartoch geuen soe vergelt, als syn renthen beliepen vanden lopende maenden. Ende soe souden dye heerschappen coemen te Leuwarden voer dye cancelarye, ende holden daer munster, ende daer coren sy twe hopmannen ower dye knechten, als Jancke Oenema heerschap te Blye ower dye knechten wt Oestergoe ende Seuenwolden, ende Epo Aelua herschap toe Witmaersum ouer den knechten wt Westergoe, ende een yegelick hofmaet hadde een vaendraeger, trommer ende scriuer, ende reyseme dye seluen dach wt beuel van den Hartoch nae Adwert voer Gronningen, ende hyermede solden dye heerschappen vry los ende quyt wesen van den 21 penninck, die Anno XV: ende vyer doe Hartoch Georgen worde gehuldiget. Maer wt landen ende renthen sye nae den datum voersz. hadden ingecost, ende noch naemaels van huysluyden, cloesters oste anders mochten ancoopen, dye nu niet worden afgecost, daer solden sy jaerlike schattinge van geuen den heer; hyer op solden de Hartoch geuen den heerschappen genoechsaeme besegelbrienen ende quitantie. Om dit brief wel te maken, wt den heerschappen daer groot macht an lag, worden van dy gemene heerschappen geordineert Hessel Martena, Doctor Kempo Martena, Peter Cainminga, Rienck Camstra, Tyael Burmania ende Siuerdt Abbinga. Daernae is Hartoch Georgen weder nae Gronningen gereist, ende maeckt een lege te Seluert int cloester, ende heeft voert te halue wege nae Gronningen geschanst, ende hebben alle daegen tegen meander schutgeweer gehouden, dat mennich man coste sijlyf. In dye tyde hebben dye Zassens Hogerkercke met geut

uergeuallen, ende veel doet geslaegen, daer worden 60 1514
nechten gesangen, dye al toe Leuuarden gebracht worden.
ende saeten daer lange geuangen opt stats fleyshuys. Oeck
heeft Hartoch Georgen van Sassen dat blockhuys op Delfzyl,
lat dye graeff hadde beset, met geualt ouergefallen, ende
1 den hals afgestoken, wat hy daerop creeg, ende heeft
huys slecht gemaect. Nu wil ick wederkeren int graeuen
ant, ende beschriuen wat dye Brunswickse heren daer hebben
gedreuen.

**Hartoch Hendrick van Brunswick heeft gewon-
nen int greue lant Stickhuysen Lingen ende
voert voer den Oert gescoeten.**

Naedat die Wredenbuch was genomen als voersz. is, toeg
hartoch Hendrick van Brunswick met al zyn macht voer dat
huys Stickhuysen, daer veel volck voer doet bleef. Ten laes-
ten hebben sy thuys geuonnen met subtylheit; want opt huys
aegen meestal huysluyden wt den Graeuen lant. Doe nae-
nen dye Brunswickse alle dye huysluyden, dye opt huys
aegen, wywen ende kinderen, ende drenense voer hoer hen
op den grafts wall vant huys, ende riepen doe ant huys,
latse dat huys solden opgeuen, of sy wolden hoer wyuen
ende kynderen voer hem in dye graft driuen, ende daerop
over den grafte gaen, ende bestorment huys. Doe kreeten
ende kermden dye kynderen ende wyuen soe lange an hoeren
nannen ende olderen, datse worden beweget ende gaeuert
huys op, ende gingen ast huys beholden lyf ende goet.
Daernae wan oeck dye Harloch dat huys op Lingen met som-
nige heerschappen huysen; daernae toeg dye Hartoch met

1514 veel macht voert thuys toe Lierroedt ende heeft dat sterk
belecht. Doe dye Graef thuys op Lingen met andere huys-
sen hadde verloeren, soe worde hy cleynmodich ende toe-
tot Aurick ende brochte alle victalie opt slott, ende toe-
daervan daen binnen Emden, ende sende syn kinderen nae
een deel van zyn goederen wt syn lant, ende ruimde self
oeck syn lant ende toeg binnen Gronningen. Als Hartoch Hen-
drick een wyle voer den Oert hadde gelegen, soe wolde hy
syn schanse naeder ant huys brengen, ende stonde selue by
den graeuers, ende ordineerde alle dinck nae syn sinne.
Doe worder een slange vant huys geschoeten, ende schot
Hendrick van Brunswick doert hoeft ende daer van stonde
an doet gebleuen, ende liet jonge Hartoch Hendrick syn
soen, dye by hem was, ende Hartoch Eerck synen broeder
in groeten rouue ende droefste. Hartoch Eerck zyn broeder
ende Hartoch Hendrick syn soen seinden dat doede lichaem
gebalsemt met groeter familie ende eerlicke staet op in sy
lant tot synen moeder ende syn wif. Doen Hartoch Hen-
drick van Brunswick aldus voerden Oert in Oesturisland
was geschoeten, soe waeren syn heeren ende knechten seit
verslaegen, ende braeken op van den Oert ende wort
voersc. van Hartoch Georgen datse met all hoer mac-
met hem voer Gronningen solden coemen. Ende Hartoch
Georgen heeft hem seer bedroeft om den doet van Hartoch
Hendrick, want hy syn prinsepael getrouwue voerfechter hadden
verloren, ende hy seluen was in vremde landen, in groter
ten last ende cost van oerloch ende wiste oeck wel, dat
Vriezen hem niet gunstich waeren, om dye heerschappij
int jaer van 12 gerecht als voersz. is. Ende oeck om den
swaere schattinge, welcke dye Vriesen tot dit oerloch hadden
gegeuen, hoewel dat Hartoch Georgen dese suare schat-
tinge van den Vriesen niet nam wt giricheit ofte wretheit
maer daervan noede worde gedrongen om syn oerloch:

eruolgen, tegen den Graef ende Gronningen. Doen Graef Ed- 1514
art hoerde, dat Hartoch Hendrick van Brunswick was ge-
coeten, soe was hy bet gemoet ende hoepte syn lant noch
de holden, dat hy te voeren wel half verloeren hadde ge-
euen. Ende hy toeg sonder toeuen wt Gronningen nae
utphen tot Hartoch Kaerl van Geldre om ruytteren ende
nechten, ende hy creegh van den Hartoch IIII dusent rutters
nde quam daermede weer binnen Gronningen.

Die Dam belecht ende gewonnen.

Nae Hartoch Hendrick van Brunswick doet quam dy Har-
chinne van Brunswick met hondert ende 25 peerden wt
oer lant voer Gronningen, om haer zoen te haelen ende
en in syn lant toe brengen, ende daer thoe huldinghe; met
oer quam oek Hartoch Eercks wyf, dat Hartoch Georgens
ister was, om haer man oek weeder thuys te haelen.
Haer dese voersz. heeren wolden niet thuys, eer sy den
oet van Hartoch Hendrick hadden gewroeken. Als dan dye
runswickse heeren ende knechten waeren voer Gronningen
coemen tot Hartoch Georgen, soe hebbense alle daegen
gens Gronningers schermutsing geholden ende malcanderen
i beyde syden groete schaede int volck gedaen. Maer om
je stat Gronningen toe winnen, een worde noch niet veel
edreuen; dit anmerckte Hartoch Georgen, dat hy lange
ter Gronningen met groete oncosten hadde gelegen, ende
en groet deel van den schoene soemer was voerloopen,
e was hy cleininoedich ende seer bedroeft, want syn
hat begon te verminderen ende hy wiste wt synen lande-
s Myssen, Duringen ende Sassen niet veel meer te crigen,
ant dye landen bloet waeren geschat om dit oerloch. Oek
idde hy veel Sloeten ende landen voerset om gelt; waer-
nme worde in Myssen, Duringen ende Sassen Vrieslant ge-

1514 noemt Vrethlant; want alt schat, dat bouen wt dye landen quam in Vrieslant, worde verteert ende al helpet niet. ende Westvrieslant was oek soe bloet geschat, dattet niet veel meer mochte opbrengen, waerom heeft Harfoch Georgen hem met synen vrunden ende heeren beraeden, dat hy den Dam wilde beleggen. Doen heeft hy Seluert, Aedwert, Weerdenbras, Winsum ende andere festicheeden beset met volck ende knechten om Gronningen te waren, dat sy niet in crigen solden; ende Hartoch Georgen is met dye Brunswickse heeren ende dye hoep van knechten ende sommige Vriesen gereist voer den Dam omtrent Magdalene ende heeft dye stadt belecht. Als dye leger voer den Dam sommige dagen hadde gelegen, soe leeden dye knechten groeten armoede; want daer niet veel prouiande mochte coemen te waer noch te lande, soe wolden dye knechten daer niet langer leggen, maer sy begeerden den stat toe stormen, welcke Hartoch Georgen noch niet wolde consenteren, om den bloestortinge te verminden, waerom heeft hy een boede met briue gesent inden stadt vraegende, of sy den stat wolden gewest niet. Otto van Diepholt antwoerde, datse dye stat niet wolden opgeuen; want inden Dam waren soeuen hondert g munsterde knechten, ende oek soe voel frome burgers. dye groeten geweer deden ende hadden stolten moede. Doen heeft dye hartoch met groet swaer geschut inden stadt gescoeten dye huysen boeuen aff ende dye poerten ende boluert op veel plaeften, ende scoeten oek brant inden stat; m dye burgers met dye knechten hebben dye brant gelescht ende nachtes weder dye poerten ende wall weder gerepareert wat dages worde te schoeten. Daernae sende dye Hartoch weder briueen ende vraegde, oft sy noch niet tot genaald wilde coemen ende geuen dye stat op in synen handen; m dye ouerste Hofman voersz. wilde den stat noch niet opgeuen. Doen consenteerde den Hartoch, dat men den stat sou stormen. Doen begeerde dye jonge Hartoch Hendrick na

Brunswick van Hartoch Georgen, dat men om wraek synen 1514 vaeder voer den Oert gescoeten all souden doet slaen, wat inden stadt worde gefonden, geestelick ende waerlick, wyven ende kinderen. Maer Hartoch Georgen woldet niet consentieren sulcke wreetheit. Doen wordet gesloeten, dat men geesteliche luyden, wiuen ende kinderen solden sparen, dye inden veste niet worden gefonden ofte int harnas, maer alle burgeren ende knechten sold men doet slaen ende niemant geuangen nemen. Anno 1514 opten 5 dach Augusti heeft Hartoch Georgen den Dam met gewelt owergeuallen ende net stormender hant geuonnen. Daer worden alle manspersoenen doetgeslaegen in den Dam, dye in drye dagen daer binnen worden gefonden, inden kerck voert heylige sacrament opten altaren worde niemant gespaert, alsoe datmen inden kercke gingen tot den enckel toe in den bloede, daer worlen geslaegen knechten ende burgers te samen XIIc ende 36 nannen, zes wyven ende een kint, wennich burgers ende knechten ontquaemen, dye owert bolwerck vielen, ende liepen binnen Gronningen tot den Graef. Otto van Diepholt ouerste ofman worde gefangen ende toe Leuwarden gebracht opt iuys; dye Sassens knechten hebben dye stat geplondert ende poliert. Dese groete bloedstortinge in den Dam dede principael dye jonge Hartoch van Brunswick met zyn volck, om wraeke synen vader in Oesturieslant gescoeten. Oeck hadden lye burgers van den Dam Hartoch Albert van Sassen enen eedt gedaen ende trou gesuoren, inden tyden doen Graf Edwart denseluen Hartoch enen eedt ende ontfangen heeft voer enen heer; ende nu waeren sy Hartoch Georgen rebel ge worden ende holdent met den Graef. Aldus moeten vaecke lye onschuldige ondersaten betalen, dat dye heren misdoen. Doen dye Dam worde geuonnen, doe verloeren dye Sassens eck vertich mannen, dat meest al edelluyden waeren wt Nyssen ende wt het hertochdom van Brunswick, want dye Edelluyden den Dam eerst an stormden om den Hartoch toe

1514 behagen en de syn leedt te wreken, waerom Hartoch Georgen sommige eedelluyden, Ridders geslaegen wt syn lant Joncker Wigboldt van Eusum gebroeders. Oeck sende Hartoch Georgen van stonden an aen den Bisschop van Munster, ende liet reconcilieren alle dye geuide plaatzen, dye geuoleert waeren, op syn costen.

**Mandeling gedaen tuschen den Furst van
Sassens ende Gronningers.**

Doen den Dam was gewonnen, doe reisde die jonge Hartoch van Brunswick ende Hartoch Eerck synen oem met honren heeren weder in hoer lant, ende Hartoch Georgen van Sassen liet inden Dam tot beuaringe der stat Carlewitz mit zes hondert knechten. Oeck consenteerde hy dat alle dye burgers van den Dam, dye toe lywe waeren gebleuen, dat sy weder inden stat mochten coemen ende sweren hetrou, ende koopen haer gueden weer van dye knechten. Ende hy brack seluer op van den Dam met alle syn hereu knechten, ende macht, ende reysde weder in Aedwert, Seluert, ende andere plaatzen voer Gronningen, ende heeft der stat an alle hoecken belecht, alsoe dat sy daernae meer beernaut worden, dan ye te voeren. Want sy nu den Dam hadden verloeren, dye altyt een voerpoort van Gronning hadde geweest. Nochtans deden Gronningers vele vroete feiten tegen haer vianden, ende sloegen malcanderen meniggen stouten man aff. Alsdan Gronningers dus an alle canen was belecht, datse niet mochten incriegen, soe begonde dy vitalie te becrimpen, alsoe dat dye schaemele burgeren honden gebreck toe crigen. Oeck hadden sy vreemde knechten in den stat, dye met dye burgers in den cost laegen, ende geen gebreck wolden lyden. Ende daer was ges

hoep noch troest van ontset. Want alle lants heeren, 1514
dye ondert Roemsche rick waeren ofte stinden, faueerden
Hartoch Georgen ende waeren den Graef contrari, behaluen
Hartoch Caerl van Geldre, dye den Key. rebel was, ende
hilde hem onder den croen van Franckrick. Dese Hartoch
Caerl was Graef Edzart gunstich; want hy tot Georgen geen
goet hart droeg, als hy nae beuees. Doen sus als voersz.
is gebreck ende arinode in Gronningen begonste te coemen,
ende saegen wel datset niet langer mochten ontholden, soe
hebben Gronningers met malcanderen gesproecken ende ge-
sloeten, datse Hartoch Georgen van Sassen wolden kyesen
tot een beschermheer, ende draegen hern dye stat ouer op
sekere conditiën, ende hebben gesent meester Willem pas-
toer van Gronningen tot Hartoch Georgen toe Leuwarden,
met volcomen macht van recht ende raedt, van alle Gilden
ende gesuoren gemeente binnen Gronningen, wat hy met
den Hartoch handelde ende sloet, dattet stall ende macht
soude hebben. Mr. Willem voersz. is tot Leuuarden tot
Hartoch Georgen gecoemen, ende heeft hem den stat Gron-
ningen gepresenteert, als volcoemen macht hebbende, behol-
delick dat dye stadt Gronningen solde hoer preuilegiën, dye
sy van Key. ende Coningen hadden, gebrucken ende genie-
ten, ende oeck den gerechticheit ouer hoer omlanden hol-
den, dye sye sus lange hadden gehat. Oeck solde dat huys,
dat Graef Edzart binnen Gronningen hadde gemaect, on-
der voeten ende slecht wesen, ende solde na gene veste
noch sterckte binnen Gronningen bouuen, maer wel een pla-
santich huys ofte een princelick huys, daer syn F. G. met
eere mochte inwoenen, met sommige andere articulen, daer
geen swaricheit voer den Hartoch in was gelegen. Hartoch
Georgen bad meester Willem des auonds te gaste ende was
vroelick met hem. Meester Willem dranck Hartoch Ge-
orgen Gronningen toe op conditien voersz.; dye Hartoch
heefstet van hem lieflcken gevacht. Hartoch Georgen liet

1514 gen liet den pastoer des auonds vant huys eerlicker in syn herberge brengen, ende beual hem hy solde des anderendages 's morgens tot hem coemen; hy wolde hem des nacht opten handelinge tusschen haer gehat beraeden, ende seggen hem des morgens guet antuoert, alsoe dat Meester Willems niet twielde, of twas al claer tusschen den Hartoch ende den stat Gronningen; want die meeste rickdom waeren seer geneecht tot Hartoch Georgen, omdat hy seluen in syn persoen een guetlick', recht, waerdelick ende lieflick prins ende furste was, ende hadden hem lieuer dan een ander heer. Des nachts heeft Hartoch Georgen den handelinge tusschen hem ende Groningers syn heeren ende raeden te kennes gegeuen, ende met huer omgelecht, wat hy den pastoer van Gronningen voer een antuoert solde geuen. Doen hebbet syn onderheren hem afgeraeden, dat hy nae soe veel oncosten, als hy voer Gronningen hadde gedaen, tot soe schenlickeren zoen niet een solde coemen, alsdat Groningers u. dat sy niet bet een mochten, Graeue Edzart van Oesturis lant van noeden ingehaalt, ende hem geconsenteert, dat een sterck huys binnen Gronningen tot syn wille mocht bouwen, ende syn Furste Genaede soude nu lyden, dat dit huys, dat binnen Gronningen getimmert was, solden destieren ende geen sterckheyt ofte veste binnen Gronningen hebben etc. met meer woorden, alsoe datse den Hartoch op een ander fundament brochten, dan hy des auonds met den pastoer van Gronningen hadde gehandelt. Des morgens quam Meester Willem pastoer van Gronningen weder opt huys tot Hartoch Georgen, om eintliche afscheidt van hem te ontfangen. Doen heeft den Hartoch den pastoer tot den afscheidt gegeuen, dat hy hem alsoe hadde beraeden, dat hy genecht was in alle genaede met Gronningers te handelen, ende haer een guet heer toe wesen, ende hoer groeter toe maect dan sy nu waeren. Maer hy wolde boeuenal dat huys, dat dye Graef in Gronningen hadde, in hebben ende houden.

syn wille bouuen ende gebrucken, met meer ander articulen, 1514
 len, dye hy Gronningers niet wilde laeten voegen. Ende
 Mr. Willem scheyde met droeuigen ende toernigen moede
 van den Hartoch, ende reysde weder binnen Gronningen.
 Want dese Meester Willem regierde dye stat Gronningen,
 ende dye stat Gronningen dede niet, of het ginck al doer syn
 handen, ende wat hy riede ende wolde, dat geschiede in
 Gronningen; ende hy was was meer geneecht tot den Hartoch
 van Sassen tot een heer ouer Gronningen te hebben, dan
 tot eenige andere lantsheeren. Ende niet allene Meester
 Willem voersz., maer meest alle dye rickdom binnen Gron-
 ningens waeren Hartoch Georgen gunstich, ende hadden hem
 lyef omme synen deugdelicken leuen. Want anno sexto,
 doen Graef Edzart Gronningen in creeg, hadden sy lieuer
 ingehaelt Hartoch Georgen dan den Graeff, hadden syn Fur-
 ste Genaede doe seluen voer Gronningen ofte in Vrieslant
 gewest, maer doer wretheit van syn onderheeren wordet
 doe beleth, dat het tot geen effect quam, gelickt nu 'oeck
 van synen onderheeren worde behindert, die meer hoer
 eygen baete ende profyten sochten, dan des Furstes, tot sy-
 nen groeten schaede ende schande, als ghij nae in dit boeck
 sullen hoeren.

**Communicatie tusschen Graef Edzart ende
 Gronningers geholden omme Hertoch
 Caerl van Geldre tot enen heer
 van Gronningeu toe be-
 willigen.**

Doen Meester Willem toe Gronningen quam met dat ant-
 uoert ende afscheide des Furstes van Sassen, ende dat on-
 der den gemeente werde gehoert, soe riepen sy alle gelicke

1514 dat sy om leeuen noch om steruen onder den Hartoch van Sassen wolden gaen. Doen hebben Graef Edzart ende Groningers met malcanderen gesproeken ende gesloeten, dat sy Hartoch Kaerl van Geldre wolden kyesen voer een heer ower Gronningen ende dye Omlanden van den Emse tot den Lauwertzee ofte Gerksbrugge, tot opten vooruarden ende conditien, als sy doe ouer een quamen, by alsoe dat hy moed ende macht hadde Gronningen te ontsetten. Tuelck Hartoch Kaerl van Geldre nae communicatie ende beraede met syn heren heeft angenoemen. Inden beginne dat Hartoch Georgen toerloch tegen Graef Edzart ende Gronningen aenheef, vreesde hem altyt voer Hartoch Kaerl van Geldre, want Hartoch Albert zynen vaeder hadde in voerleden tyden met Roemsche Key. Mat. veel quaet in Gellertlant tegen den Hartoch gedaen, waarom int begin vint oerloech wolde Hartoch Georgen vruntschip met Hartoch Kaerl van Geldre maken, ende sende hem een sulueren trysoer: Hartoch Kaerl van Geldre wolde dat niet hebben, noch ontfangen, of hy wolde weten op dat conditien ende fundament hem dat was gesonden. Ende want hy daer gene witspraeck van conde crygen, soe heeft hy dat verbetert met andere cloenoedyn, ende weder met danckberheit an Hartoch Georgen gesent.

Graef Edzart heeft Groningers den Eedt verlaeten, ende Hartoch Kaerl van Geldre is binnen Gronningen gehuldicht

Alsdan Hartoch Kaerl van Geldre met Graef Edzart waer gesloeten als voersz. is, ende dye Graef was weder van Zut-

hen in Gronningen gereyst, soe heeft dye Hartoch voerga- 1514
lert vyer dusent knechten, ende heeft Willem van Oyen
ende Werner Spigel, als volmachtich van synen wegen, met
lye knechten voersz. gesent nae Gronningen, dye reisden
loer Twent ende Drent, met hoer hebbende sommige wa-
genen met victualien, ende quaemen daermede binnen Gron-
ningen omtrent Alreheylichen. Doen dye Geldersche knech-
ten een quamen, weeck dye swarte hoep onder dat gescut
zanden Weerdenbras, want sy tegens dye Geldersche geen
noedt hadden te slaen. Dye Geldersche knechten bleuen
suyten Groningen leggen, ende Willem van Oyen ende
Waerner Spiegel met hoer familie toegen binnen Gronnin-
gen, omme te volbrengen, dat binnen Zutphen was begree-
pen. Daer heeft Graef Edzart van Emden dye inwoeners
van Gronningers den Eedt verdraegen ende quytgescholden,
lye sy hem ende synen eeruen Anno 1506 hadden gedaen,
ende hoer gedancket van hoer goetwillicheit ende trouuic-
neyt, die sy by hem hadden gedaen. Daerna worden ter-
stont gehuldicht, inden naeme ende van wegen Hartoch
Kaerl van Geldre ende syn eeruen, Willem van Oye binnen
Gronningen. Dat huys binnen Gronningen, dat Graef Edzart
iaerde laeten bouuen, worde by consent des Hartoch van
Geldre, gedestruerd ende slecht gemaect, dat Graef
Edzart doe mishaege ende den Hartoge van Geldre
laernae faecke hwet gerouuet. Hyermede is Graef Ed-
zart met bedroefden moet ende toernich wesende wt
Gronningen, omdat het huys werde gedestruert, ende is
gereist ouer dye Emse in zyn lant. Willem van Oyen reysde
niet dye knechten weder nae Gelderland ende loefden Gron-
ningers, datse voer Sinte Nicolaes solden worden ontset.
Doen dye Geldersche knechten van Gronningen weder reisden
nae Gelderland, doen geboedt Hartoch Georgen, dat dye
Vriesen vt Oestergoe, Westergoe ende Soeuwenwolden by hem
souden coemen, om den Geldersche te veruolgen, ende hy

1514 met dye swarte hoep hebben dye Geldersche veruolget al tot Wmmen toe, ende heeft veel van dye Geldersche doetgeslaegen; hem worden oek twe Edelingen afgeslaegen wesende wt syn lant. Dye Hartoch is weder mit syn suarte hoep nae Gronningen gereist, ende dye Vriesen yegelick weder nae huys.

Van den scatteringhe die Hartogh Georgen legende voor Gronningen int jaer van 14 heeft schat van den Vriesen.

Als Hartog Georgen aldus lange noch voer Gronningen lach met veel knechten, waerom hy alle maenden groet gelt hooefde, omme dye knechten te versolten ende loenen, wi syn landen was niet meer te halen. Oeck was Vrieslant soe seer geschat, dat hy daer niet meer dorste schatten of een opstal binnens landes. Want int begin van dit jaer, dat dye vyf dusent knechten eerste int lant quaemen, gaf dye golden gulden renthe IIII sts; daernae inden vaste noch vye sts. nae Assumptionis Marie noch 6 sts. behaluen dat gelt. dat dye huysluyden gauen, elckander wt te winnen, als sy van den heere worden geboeden. Summa met teringe end ander oncosten, dye dit jaer ouermits toerloch syn gevaller. quam alle gouden renthen boeuen dye 28 sts. ende dye gouden gl. dede doe 28 sts. Alsoe dat dye heere schatte dit jaer dye heele renthen van dye landen ower all Vrieslant. In des schattinge worde niemant angesien, noch geestelick, noch kercken. Daer nae doe dye Hartoge geen meer schatting dorste eyschen van den Vriesen, begeerde by van den cloesters toe leen, van dye sommiga een hondert, ende sommiga twe ofte drye hondert gouden gl., daernae dat dye cloester

nick waeren, hebben geleent, ende dye hartoch rentemeester 1514 toe Leuuarden gaff yegeliche cloesteren obligatiebrieuen dat gelt te betalen. In wat kercken dye heeren conde verey-schen, dat gelt in blocken waer, dat mosten dye pastoren ende kerckfouden, hoer geuen op renthen, desgelick waer-licke priesteren, heerschappen, coopluyden, dye voernoemt waren, datse gelt hadden, moesten den heere lenen op rent-hen, soe lange dye princepael summa worde betaelt. Oeck hebben sommige coopluyden te Antwerpen, toe Amstelredam ende andere steeden in Hollaut gelt ofte laken gesonden toe leen, daernae hebben dye steden oeck gelt moeten leenen. Als Sneek vyfhondert, Bolsuart 1113 hondert gouden gl. etc. Inden tyden waeren sommige waerliche priesters in Vrieslant, dye niet alleen den Hartoch geen wolden leenen, maer oeck diet wel hadden, dye schattinge voersz. van hoer possessie wt chrigelheit niet wolden geuen, seggende dat hemluyden niet was geoerloft, tot sulcken oerloch schattinge toegeuen, want Hartoch Georgen den graue lant van ower Emse ende Gronningers anschote, ende tot syn subiectie wolde brengen, dye hem van Roemsche Co. Mat. niet een waeren gegeuen, sy geen rechtuaerdich oerloch voerhanden hadde, ende onder alsulcken decksel maeckten sy dye Vriesen ongehoersaem ende onwillich. Doen committeerden dye heeren eerste dye Deekens, dat sy dye onuillige priesters souden duingen dye schattinge toe betaelen, als dit niet holpe, wordet dye Griets-uyden elck in syn deel van den heeren beuoelen, dat sy den schattinge souden eyschen van den priesters, ende op den onuillige executie doen. Ende als daer murmeratie van quam, lat dye waerliche rechters executie solden doen opten priesters, loe maeckten dye heeren twe fiscalen als Mr. Bucko pastoer oe Oldehof te Leuuarden in Oestergo ende Mr. Tyaerdt pastoer te Steens in Westergoe, dat elck reisden met 12 oft 13 mechten ende deden executie opten priesters, dye noch niet gegeuen hadden ende niet geuen wolden. Ende dit heeft dye

1514 froeme hoeggeboren furst laeten doen, niet wt wretheit. niet wt giricheit, maer dye noedt heeft syn Edelheit daer toe gedrongen, om dat suaere oerloch, daer hy in ws. daer syn eer ende al syn welfaeren an lach; want sy knechten, dye voer Gronningen laegen, dy hy sus lan alle maenden hadde betaelt, ende nu niet langer mochte betaelen, worden onwillich ende wolden niet langer anden vanden tot groeten schaede ende afterdeel van den Furste van Sassen etc.

Den Hartoch geboedt dat die Vriesen den jaerlixen tax solden afcoopen etc.

Als Hartoch Georgen aldus voer Groeningen lach, alle maenten veel gelt behoefde, om syn knechten te vers- ten, ende hy genen raede wiste om gelt te criege, noch lene, noch toe schatte, soe heeft hy voerscreuen te Leu- den te coemen, omtrent Martini in Nouembri, volmachtige van den geestelicken, ende huysluyden wt Oestergoe, Wetergo ende Seuenwolden. Daer heeft des hartochs Ma- schalck voer gehouden, dat Hartoch Georgen begeerde wolde, dat dye Vriesen solden affcoopen den jaertax. sye den heer alle jaeren schuldich waeren, dat is drie vanden gulden renthe, dat hadden dye heeren alsoe ge- neert, datse met darthien penningen een souden mogen coopen, dats alsoe te verstaen, dye een gouden gulden jaers den heere te schattinge, dye soude nu eens geuen 26 golden gl. geuen ende soe voertan, ende daermede in vanden jaertax vry, ende dye geen gelt hadden souden ha-

en toe Leuuarden golt, suluer, tinuaerck, dats potten, 1514
etelen ofte anders, wat dye huysluyden hadden. Ende men
det al met dye wichte ouerleueren, ende wat elck pondt
de loet solde gelden was al van dye regenten des lants
delicken geset ende waerdyert. Doen vraechden dye Vrie-
n, ingeualle dat sy den jaertax, dye sy den heer plaegen
geuen, afcoften, waermede dan den Hartoch dese landen
in Vrieslant soude onderhouden. Daerop antuoerde des har-
cls Maerschalck, dat syn furste genaede landen, steeden,
irgen ende sloeten hadde in Sassen, Myssen ende Duringen
ter hy jaers soe veel incomste ende profyte van hadde, daer
syn staet eerlicker met mochte onderhouden syn landen
et Vrieslant. Oeck hilde syn genaede dat Bill ende dye
rcysen van wynen, byeren ende lakenen, daer hy Vrieslant
ede mochte onderhouden, waerom dye Vriesen niet dorsten
rgen, dat dye Furst van Sassen ofte syn eeruen den Vriesen
maer meer enighe nieuwe swaricheden voerden jaertax sol-
en opleggen, maer guede quitanie geuen dat dye Vriesen
t euich daervan souden geuriet ende quiteert wesen. Tot
yle dat dit onderhanden was, ende dye Vriesen hertoe on-
illich waeren, maer solden hoer beraeden, quaemen dye
eldersche int lant ende creegen een groet deel vant lant tot
er handen, als dye Soeuwenwolden, Geesterlant, Staeueren,
loeten, Sneek, Bolswert met al Wimbritseradeel, Wonse-
deel etc. Ende van alle dese landen steden, ende dorpen
egen dye Sassen heeren geen meer schattinge.

1514

Van Jancke Douwama toe Oldeboern.

In tyden was een heerschap in Vrieslant genoemt Jancke Douwama ende woende toe Oldeboern. Dit was een kloek verstandel man ende was veel mede voer Gronningen, ende by Hartoch Georgen van Sassen ende all zyn heeren welgesien ende veel geacht. In dyen tyden omtrent Sinte Michiel doet in handen was, datt Graef Edzart van Eemden den Hartoch van Geldre Gronningen wolde ouerdraegen, doen begeerde dese Jancke voersz. van Hartoch Georgen, dat hy mochte reysen nae Roem, daer hy een bedewart schuldich waer; dye Hartoch heeftet hem geconsenteert ende dye Sassen heeren schenckten hem dye wyn, ende droncken den sy met hem niet quaets van hem suspicerende. Doen toech na hem Sicke Douue Zoen Gaelis, den graef Hugo van Ly. des furstes van Sassen Stathouder gerecht hadde syn vaeder toe Franiicker op Syaerdama huys, als boeuen gescreeuen staet, int jaer van XVc ende eene. Dese twe heerschappen reisden wi Vrieslant ower nae Holland ende voert in Brabant, ende bleuen daer een tyt toe Brusel, Loeuen ende andere steeden terende om haer gelt. Daernae omtrent Martini als sy ver naemen, dat Hartoch Kaerl van Geldre volck voergaerde om Gronningen te ontsetten, reisden sy wt Brabant nae Gellerlant tot den Hartoch, ende quaemen nae met den Geldersche in Vrieslant tegens den Furste van Sassen. Ende Jancke was den Hartoch van Geldre een groot hulpe, ou Vrieslant in te crigen. Want hy was inden Soeuenwold veel geacht ende ontsien. Dese Jancke was nae groot Hartoch Kaerl van Geldre. Ende dye Geldersche deden niet eersten niet veel in Vrieslant, daer macht an lach het was by syn weten ende raed. Maer nae sommige jaren, doe dye Geldersche meenden, datse wel beuortelt waren int lant, wolden sy den Vriesen meer last opleggen dan sy in den beginne hadden beloeft. Daer Jancke niet i

olde conserveren, maer sette hem daertegens. Waerom 1514
 inck hy den Hartoch van Geldre aff, ende reysde wt Vries-
 nt, ende viel aan den Key. Mat. ende Bergoensche, ende
 as groet ende welgesien int hof van Burgoendien, ende
 ham toe Leuuarden bij Georgen Schenck vryheer tot Tau-
 mburch, Stathouder van Key. Mat. in Vrieslant. Nae wenich
 t worden dye stathouder ende Jancke voersz. vianden, al-
 le dat dye saecke quaeme te hoeue in Brabant tot Jancke
 erderfnisse, als ghy nae op synen tyd in dit boeck sullen
 nden. Dit hebbe ick hyer cortelicken geroert om beth tot
 verstande toe coemen. Want Jancke voersz, nae in dit
 boeck vaeck sal worden genoempt.

**Hartoch Kaerl van Geldre sende syn volek in
 Vrieslant ende creeg een paert vant
 lant in.**

Ter wyle dat Hartoch Georgen met macht noch in Aed-
 ert ende andere plaetsen voer Gronningen lach, ende dye
 hattinge van dye Sassen metter tyt worde wt gepeenet. Waer-
 nme groete murmeratie onder sommige was. Doen ver-
 iederde Hartoch Kaerl van Geldre knechten, om Vrieslant
 te nemen, hy sonde Lenardt heer van Suartsenburch
 s ouerste hofman, ende Arcleans rentemeester van Gelder-
 nt, met sommige andere jonckers ende edelluyden wt Geller-
 nt ende met soeuen hondert knechten in Vrieslant; ende
 et haer quaemen Jancko Douma ende Sicko Douuesz. Ga-
 s heerschappen voersz., sy voeren aff van Hardarwick,
 ide quaemen aen op Geesterlant by Merderhoeck opten 22
 ich Nouembris, ende reisden terstont nae Sloeten ende
 temen dat in; want Sloeten doe niet sterck was.

1514 Daeges daernae togen sy voert naeder Ilst. Doe sonden Joncker Reiloff van Eusum, Sicko Leuckama ende Low Doenya heerschappen toe Sneeck boeden aan den Sassens heeren toe Leuuarden, ende dye heren wolden dat niet geloeuen, ende scholden den boeden seggende, dat hy loeg, ende 't was een wtsettinge omme moiterye int lant toe maken. Doen toeg Low Doenya selfs wt Sneeck nae Leuuarden, ende noch woldet dye heeren niet geloeuen. Onderdissem cregen sy sekere tydinge, dat dye Geldersche int lant waeren. Doen senden sy heer Groimbach met busse, puluer ende sommige haecken. Want dye Sassens heeren hadden lange voeren alt geschut van Sneeck genomen, maer eer sy te Sneeck quaemen, hadden dye Geldersche Sneeck all in. Want op den 24 dach Nouembris, dat is Sinte Katerine auont, quaemen dye Geldersche van der Ilst voer den stat ende seyden, datse van den Hartoch von Geldre waren gesent, dat sy wt naeme ende van wegen des Coenicks van Vranckrick Vrieslant souden weer vry maken, ende sy maenden den burgers van Sneeck niet dan alle minne ende vruntchap, ende waert saeck dat sy haer niet met minne wolden inhaelen, soe wolden sy den stat anfallen met gewalt. Als dit Joncker Reylof van Eusum hoerde ende hy sach datse geen geschut inden stat hadden, daer sy haer niet mochten verueren, ende den vianden buyten houden, ende sy hadden toe Leuuarden aenden heeren ontboeden om hulp ende geschut, ende daer quam niet. Doen geboedt hy dat men den poerten solden open doen, ende hy met Sicko Leuckema ende dye meeste paert van dye burgers liepen tot den Oesterpoert wt, ende bergden hoer lyf, ende dye Geldersche dye burgers, dye wt Sneeck waeren geloopen, datse weer inden stadt op hoer eygen solden comen; want sy maenden hem niet dan minne ende vruntchap. Op dese woerden quaemen daer veel Vriesen in den stadt, maer dye

erschappen als Joncker Reyloff van Eusma, Low Doenya 1514, inde Sicko Leuckama reisden toe Leuuarden, ende quaemen iet weder binnen Sneek, soe lang als dye Geldersche daerwaeren, dat was tot datmen screef 22. Doe dye Geldersche Sneek aldus inhadden, soe quaemen Tzalling Bottinga heerschap op Nylant, Epo Aelua heerschap toe Witmaersum, ouwo Burmania met meer heerschappen binnen Bolswart y Goslick Juuinga, ende voersc. dye huisluyden wt Wonderadeel, datse by hem solden coemen binnen Bolswart om in Geldersche daer wt te weeren. Doen quaemen daer veel huysluyden byden heerschappen voersz., maer veel bleuen uys ende quaemen niet. Want dye gemene huysluyden in rieslant alle goet Gelders waeren, om dye swaere schattinge dye Hartoch Georgen ende syn heeren van hemluyden schten. Opten 26 dach Nouembris, dat was dages nae Katherina, toegen dye Geldersche wt Sneek, nae Bolswart ende doen sy by Boelwert quaemen, wolden dye heerschappen hem tegen staen, maer dye huysluyden wolden gens dye Geldersche niet doen, ende liepen wt dye stadt, gelick daer sy woenden. Doe toegen dye heerschappenck wech nae Franicker mit sommige van dye rickste burrs, ende dye Geldersche quaemen in Bolswart. Want Bolswart doe niet rechte sterck was, ende sy hadden oock en ofte weynich geschut in.

Door wat oersaeck die Friesen soe geringe aenden Geldersche vielen.

Doen die Geldersche eerst int lant quaemen, riepen sy vryiesck sonder schattinge etide excys, ende maeckten den Friesen wys, datse van Hartoch Kaerl van Geldre int lant

1514 waeren gesonden van wegen ende wt naeme des Co. Mat. van Vranckrick, om den Vriesen weder vry toe maken, alszy ouer hondert jaeren waeren, ende dye Hartoch van Geldre begeerden van den Vriesen geen jaerlickse tax, noch excys van byer, ofte laeken, dan allene alst van noeden waer. solde mede contribueren om den knechten tonderhouden, se lange dye Furst van Gelder soude niet dan een beschermheer ofte potestaet van Vrieslant wesen. Sulcke woerden ontboedt Jancke Douues oek aan syn vrunden in den Soeuenwolden, daer hy wel was gesien. Ende ick geloeue, dit Jancke seluen in dien tyden anders oek niet wiste, ofte sy waeren gecoemien om den Vriesen vry te maken. Mitsulcke listige subtile woerden cregen dye Geldersche dat hart en gunste der gemene Vriesen tot haer kant, alsoe dat terstondt met hem vyelen dye Soeuenwolden, Wymbritzeradeel, Wenzeraadeel, Hennaerderadeel, Baerderadeel, Raederahem, Witteringeraadeel, mit meer deelen, hier niet genoempt. Oek velen heerschappen naemelicken van dye Vetcoopers partie, oec sommige Schiringen, meer niet veel. Den Schyringen heerschappen meest al te saemen met weinich Vetcoopers heerschappen bleuen noch by den Furste van Sassen, ende hadden haer binnen Leuuarden ende Franicker. Oek sommige buitens lande in Stichte ende Hollant; dit duerde vant jaer van 14 al tot het jaer van 23, soe lange als dye Geldersche in Vrieslant regierden. Ende niemant sal hem veruonderen, dye dit leeset, dat dye gemene Vriesen den Furste van Sassen verlieten ende gingen aenden Hertoch van Geldre, want al menschen weetlick ende condich is, dat dye Vriesen woeneren van Staeueren ofte dye Zuyderzee tot den Lauwers ofte Geerbrugge, boeuen soeuen hondert jaeren hebben vry geweest, ende genen heer bekent dan allene den Keyser, hoewel sy middeler tyt mennichmael van omleggende lantsheren b- crachtet syn geueest, ende overmits hoer selfs inwendt twedracht ende partie tot subiectie syn gebragt, meer

nge durende, ende hoewel dan dat alle menschen wt dye 1514
 atuer geneicht tot vryheit syn geboeren, want Tullius secht
 it alle eygdom onsalich ofte elendich is, maer dyegene
 ye de soetticheit des vrydoms gesmaket hebben, is sy al der
 isalichste Ende want dye Geldersche int lant comende rie-
 en terstont datse gecoemen waeren, ende datse souden sit-
 en sonder tribuyt, excys ende dominie, ende daer leefde doe
 och vel Vriesen, dye lange in vrydom hadden geleest, ende
 den olden smaek niet hadden vergeten, soe vyelen sy
 rstont met den Geldersche toe, ende waeren bereit haer
 ende guet by den Geldersche toe setten, op datse ten
 de tot den ouden vrydom ende preuelegien mochten weder
 euen. Ende op sulcke verhoudinghe ende meninge hebben
 ye Vriesen, den Geldersche waren, den Hartoch van Gelre
 te zyn volmachtigen geswoeren ende anders niet. Maer doet
 ie contrarie worde beuonden, dat dye Geldersche den vry-
 um niet sochten, doen flaude oek dye gunst der Vriesen tot
 en Geldersche.

**Hartoch Georgen van Sassen reysden op in
 syn lant ende quam niet weder in Vries-
 lant. Die suarte hoep quam in Olde-
 cloester.**

Doen die Edele Hartoch Georgen, die noch in Aeduert voer
 onningen lach, hoerde dat dye Geldersche in Vrieslant wae-
 n gecoemen, ende hadden Sloten, Sneek ende Boelswert
 genoemen, ende dat veel Vriesen met den Geldersche toe
 elen, soe worde dye guede vroeme Furst seer verslaegen,
 ant hy wt geoerlocht was en hadde geen meer gelt, ende
 e swarte hoep was veel by hem ten achteren ende riepen

1514 alle daegen om gelt, waerom was hy heel verslaegen, ende ontboedt Hans synen soen, te Leuuarden doe ter tyt synde, by hem te coemen opten Veerdenbras ende reysden Isaenies op in Myssen in syn lant. Hy gaff den suarte hoep schoen woerden, dat hy hoer eerlick als een vroem Furst wolde betalen, ende datse solden trecken in Vrieslant ende straffen der Geldersche Vriesen. Daernae brack dye suarte hoep op voer Gronningen ende toegen in Westurieslant, ende quaemende 9 dach Decembris in Oldecloester, ende meenden Bolswarte crigen, ende met heur quaemden Andries Ploeg cancelier ende Otto Schenck, dat Sassens heeren waeren, ende Goshuus Jongema, Hessel Martena, Tzalling Bottinga, Gerrolt Heern Epe Aelua, Sybrant Rorda, Douwo Burmania met meer heerschappen, dye niet Gelders wolden worden. Ende als sy segen, dat Boelswart wel beset was met knechten. Oeck vergaerde Myrck Syrckz, den 7 wolden ende wolde daemede coemen voer Oldecloester. Oeck was dye suartheit niet willich Bolswert te stormen ende tegen den vianden te slaen, om datter geen gelt was. Dit siende dye heerschappen reysden sy weder binnen Franicker ende Leuuarden. Ende dye suarte hoep brack op van Oldecloester den 13 dach Decembris, ende spolieerden alle dye dorpen by Oldecloester ende reysden nae Monnekebayum, ende dye Sassens heer dye Franicker, Leuuarden met alle dye Omlanden noch niet hadden, ende heel Oestergoe, gaeuen dye hofluyden van de Suarten hoep brief ende segel, datse hoer binnen drie monden solden betaelen, waerom toeg dye Suarte hoep wt Vrieslant ende maeckten een gaerde ende laegen aenden cant van Hollant.

Dyc Geldersche besetten veel heerschaps huysen. 1514

Doen den Geldersche Sneek ende Bolswart in hadden, ende alle dye omlanden met dye Soeuwenwolden waeren hoerow ende gunstig, als voersz is, oek sende dye Hartoch an Gelder meer knechten in Vrieslant, doen besetten dye eldersche veel heerschappen huysen. Inden eersten den 27 ach Nouembris togen sy met sommige Vriesen inden nacht t Sneek toe Yrnsum, ende cregen Epo Douuesz. huys ende esetten dat, ende brochten Epo geuangen binnen Sneek, ide Epo swoer den Geldersche trou te wesen, daer hy mede y quam. In dyen tyden togen Sybrant Roerda toe Leuarden ende kregen van den Sassens 27 knechten, ende betten Hero Hottinga huys tegens den Geldersche, want hy aring Duorgoen Hero dochter hadde te wyf; daer nae betten dye Geldersche Douuo Peters huys toe Wiuert. Daerlie besetten sy oek Juw Decama huys toe Baerd. Oek anden dye Geldersche wt Boelwert toe Schraerd Syuerdt elua huys ende Wybe Sybrantsz. huys, opdat dye Suarte op dye niet souden besetten, dye doe noch laegen toe onnekebaim. Int begin van December quaemen wt Holland vyer cogge scheepen met volck, by hoer hebbende drye yscheepen, an Gesterlant ende meenden Sloeten in te criu; maer dye Geestluyden sloegen dye clocken ende quaezen by een ende drenense weer vant lant, ende schoeten n royschip inden gront, daer een van verdronck ende ses irden gefangen, dye ander scheepen seylden weder nae Holland. Iernae opten 11 dach quaemen weeder scheepen wt Holland Vrieslant tusschen Staeueren ende Woerckum ende meenden Hindelopen antlant toecomen. Doen toegen dye Vriesen daer gans wt ende naemen haer twee scheepen, veel geschuts de byers. Terwyle dat dye Suartehoep noch lach toe Monkabaim, doen vingen dye Geldersche Vriesen toe Oester-tens op ten 15 dach Decembris Stoffel Bredenbach, dye

1514 by den Sassen excismeester was toe Sloeten, ende Loedewick Rentemeester vant Bill ende Waldecker, dye een hofmat was onder den Suarten hoep, dese worden gebracht binne Sneek, ende van daer voertgesonden in Gellerlant tot den Hartoch. Op den 14 dach Decembbris braude Hessel Martens wt Franicker Lunkercke op, wtgesecht dye kercke met da viercant ende dye olde Abdye. Op ten 29 dach Decembbris toech dye heer van Suartsenburch met 12 hondert knechten, ende met hem dye huysluyden wt Wynbritseradeel ende Wonseradeel ende dye Woltluyden, tegen den Suarten hoep, dyen doen laegen te Gerkiscloester ende daer omtrent. Maer dye Suarte hoep weeck voer haer hen, ende toegen op de Couorden ende Benthem, dus is dit jaer van 14 met suarenschattinge brant ende roef in Vrieslant voergaen, dat niet dan een begin van meerder turbatie, brant, ende bloestortinge was, als ghy sult horen.

Van den jaer 15 hondert ende 15.

Al eer ick die gesten die geschiet syn int jaer van 15 r Vrieslant begin te scriuen, soe isset te welen, dat Hartoch Georgen van Sassen, doen hy wt Vrieslant met synen Hartoch Hans reysde nae Myssen ende verliet Vrieslant, daer had hy noch dye machtichste ende meeste deel van de heerschappen van Vrieslant tot syn hant, dye haer huys ende gueden hadden verlaeten, oindatse geen Gellers wesen, ende waeren geueecken in Leuuarden Franicker en Harlingen, dye hoer oock hilden an den Furst van Sassen met dye deelen by dye voersz. steden leggende, als Franickerdeel, Barradeel, Menaldemadeel, ende hadde sine machtige noch toe Leuuarden opt huys, ende dye voer heerschappen, steden ende deelen hilden ende sterckten a.

Furste van Sassen soelange, als hy syn gerechticheit van 1515
Vrieslant Hartoch Kaerl van Burgoendien ouerdroeg, ende
erliet dye voersz. heerschappen, steden ende deelen hoeren
edt hem gedaen, hoewel veel huysluyden woenende in dye
lelen voersz. met dat hart ende gunst guet Gellers waeren,
naer sy dorstent om den anxtē van den Sassen regenten
oe Leuuarden opt huys wesende ende dye steden voerz. niet
penhaeren. Ende naedat dese heerschappen ende deelen
oersz. van den Furste van Sassen den eedt, hem gedaan,
vas quitgeschouden, bleuen sy an Hartoch Kaerl van Bur-
goendien, van Brabant, Graeue van Vlaenderen, Hollant ende
Keelant, ende swoeren hem trow ende houde, ende oerloech-
len met hem tegen den Geldersche mit haer adherenten in
Vrieslant; daertegens hadden dye Geldersche in, steeden als
Sneeck, Boelwert, Sloeten, Worckum ende Staeueren met
oet dye heele Soeuenuolden, Geesterlant, Wynbritseradeel,
Wonseradeel, Hennaerderadeel, Baerderadeel, Rauuerderahem.
n Oestergoe Doccum met beyde Dongerdelen, Dantumadeel,
Teruerderadeel, Colmerlant, Achtkerspelen, Ydaerderadeel.
Alle dese landen voersz. met veele heerschappen gingen
nettertyt onder den Geldersche, ende oerlochden met den
Geldersche tegen dye ander heerschappen, steden ende landen
oerz. al tot datmen screef 1522, doe dye Graue van Moers
net alle dye Gellersche wt Sneek worden gedreuen, maer
laerna begon dye macht der Gellersche in Vrieslant metter-
yt te verminderen. In dit jaer van 15 begonnen dye Gel-
dersche Vriesen, toe Staueren, Woerckum, Hindeloopen,
Solckwerem, in den Hague ende andere dorpen op Geesterlant
nde buyttendyx, in Wynbritseradeel ende Wonseradeel woe-
nende, veel dubbelde seinscheepen laeten maken, ende roefden
laermede op den Zuiderzee, ende naemen boeuen maeten
roet guet van hoer vianden, ende naemelick deden sy den
Hollanders ende Oesterlingen groeten schaede opten zee. Sy
voeren oeck met hoeren seynscheepen ouer in Hollant ende

1515 beroesden daer dye eylanden, als Thessel, Wyringen, Vlieland ende naemen dan feel goet ende singen veel volck, en brochten dye gefangen binnen Sneek, daer dye Geldersche hoer hoff ende raedt hilden; dese luyden dye dit deden werden in dye tyden genoemt ende waeren al Vriesen, daer groete Pyer ouerste van was. Dese groete Pyer was een eygenerdick huysman ende was een goet vreetsaem man van syn seluers natuer. In dit jaer van 15 den 29 Januari branden Fraenickers Kimsert met dye kerke ende onder anderen groete Pyers huys, want hy toe Kimsert woensel waerom worde groete Pyer vertuyfelt ende creeg tot haer 30 ofte 40 huysluyden van Kimsert, Arum ende Witmaersz ende andere dörpen; dye oek een paert voerbrant waere van den Sassens, wt Franicker ende Harlingen ende haer adherenten, daernae worden sy wel ses hondert sterck. Daer lieten sy scheepen maken ende roesden toe zee op hoer varden opt waeter, dat groete Pyer voernoemt worde ouer in Duitslant. Aldus verbranden, verdreuen ende beroesden dy Vriesen malcanderen, als dye Gellersche Vriesen tegen den anderen Vriesen, diet eerste met dye Sassens hilden ene nae met dye Burgoensche hilden, ende dye heeren an beyd syden hilden dat oerloch lange draegen, ende lieten den Vriesen malcanderen verderuen, ende wolden dat tot gecreynde brengen, op dat dye Vriesen van noede daertoe solden worden gedrongen, datse met wille een heer solden kyesen. Want dye ene tyt sende dye Hartoeh van Gellre knecht int lant dye met syn paert van Vrieslant voerdoruen dy ander paert van Vrieslant, dye metten Sassens ende Burgoense hilden; dan senden dye Burgoense weder knechten int lant tot hoer vrunden ende partie, dye dan verbrande ende verdoruen dye ander paert van Vrieslant, diet met de Geldersche hilden. Ende dit duerde wel 7 jaeren van dien screef 14 tot datmen screeff 22 doen Stoeten geuomen worde, als ghy nae sulten hoeren in dit boeck.

Opten laesten dach Decembris worde Jarich Herozoens Het- 1515
tinga huys belecht van den Geldersche, ende opten 2 dach
February gaff Jarich thuys op, ende ging met dye knechten,
iye hy by hem hadde opt huys, aff behoudens lyues ende
zuedes, ende dye Geldersche besetten thuys met hoer volck.
Op nyjaers nacht quaemen Leuuarders met twe hondert man-
nen toe Jorwert woerden kercke om den huysluyden toe van-
gen, dy daer in waeren. Want dye huysluyden in Wester-
go meest alle nachten in dye kercken slieden om anxele van
den vianden. Toe Jorwert inden kercke waeren 25 huysluy-
den dye hoer soe wt den kercke verweerd, dat Leeuwarders
dye niet mochten crigen. Onder dissemen sloegen in alle kerc-
ken daeromtrent dye clocken, ende dye huysluyden vergae-
erde, waerom dorsten dye Leuuarders daer niet langer bli-
uen, doen sloegen sy daer een man doet ende branden twe
huysen ende toegen weder binnen Leuarden. Daernae opten
22 dach January togen Letuuarders met burgers ende knechten
toe Weidum, Jellum ende Beersbrandende daer sommige huy-
sen, ende naemen veel guet ende sendent met schuytten nae
Leuarden. Onder dissemen sloegen dye klocken ende dye huys-
luyden wt Baerderadeel, Raederahem ende andere delen quae-
men wt ende naemen dat guet met dye scepens ende sloegen
wel 20 knechten ende vingen veel burgers, want dye Vriesen
naemen sy geuangen ende alle dye vreemde ende wtlantsche
knechten sloegen sy doet. Opten 28 dach January quamen
Jancke Douwema, Jw Jwsma, Sicke Douwoz. met 4 hondert
huysluyden wt Rauwarderahem, Ydaerdera ende Wttingera-
delen ende maeckten een leger toe Barrahuys tegen Leuuarders.
Opten dach voersz. quamen Leuwarders wt tegens hoer wel
met anderhalf dusent sterck, burgers ende knechteh. Doen
dye Vriesen saegen, datse soe sterck wt quaemen, soe wee-
ken sy in Wirduymerbueren ende veldwert in ende veel lie-
pen op Wnyahuys. Doen staeken Leuuarders Wnya beste
huys ende dat zael an brant, ende vielen inden roeck ouer

1515 dye muiren ende kregen den keller vant huys in , ende slo-
gen 54 Vriesen doet inden keller ende tusschen den singe-
muer ende thuys , maer dye boeuen den keller bouen op
huys ende gevulst waeren , deden sulken geweerd , dat dye
Leuuarders het huys bouen niet consten crigen. Onder dis-
sem quaemen Murck Sirck z. met dye Woltluyden den Vrie-
sen te ontset. Doen Leuwaerders dat vernaemen toegen sy
weder in hoer statt , ende dye opt gewelst van Wnyahuys
ontquamen. Daernae branden dye Leuuarders Jw Jwsm.
huys toe Wyrdum ende dye mollen. Doen branden dye Gel-
dersche weder Epo Aelua huys toe Witmaersum , want Epo
was binnen Franicker ende hildet met dye Sassens.

Opten 29 dach January quaemen van wegen ende wt nae-
me Hartoch Kaerl van Geldre te Dockum Tyaerd Mockama.
Toenis Keteler ende Hendrick van Lochum , met ses honderd
knechten ; Hartoch Georgen van Sassen hadde noch in Doc-
kum leggen een hofman genoemt Winckebusck met IIII hon-
dert knechten. Onder disse waeren veel Geldersche knech-
ten , dye met sommige burgers van Doccum , dye oock ge-
Gelders waeren , moyterye inaekten ende gaeuen Dockum op
inden Geldersche handen. Doen toeg Winkebusck met dye
ander burgers , dye geen gelders wolden wesen , wt Doccum
nae Leuarden. Als dye Geldersche Doccum dus in hadde
soe verscreef Tyaerd Mockama met dye ander Geldersche
voersz. alle dye Vriesen wt beyde Dongerdeelen , Dantum-
deel ende daer omtrent , hoer raedende ende van huer be-
rende , dat sy anden Hartoch van Geldre solden gaen om
ende Vriesck toe bescermen , sy solden wesen vry sonder
schattinge ende sonder excysen , ende brucken al dye preu-
legien ende vriheden den Vriesen gegeuen van Keyseren ende
Coningen , ende dye Hartoch van Geldre niet dan een be-
schermheer toe wesen van Vrieslant. Doer dese subtile en
schoene beloftenisse vyelen alle dye Omlanden met salte-

voersz. conditien ende anders niet. Doe naemen dye Gelder- 1515
sche Tyardahuys op Rynsmageest in ende besetten dat met
haer volck, want Schelto voersz. was binnen Leuuarden
geuecken met veel andere heerschappen, dye den Furste
van Sassen niet wolden verlaeten ende gaen anden Gelder-
sche. Int selue jaer den 22 dach February toegen twe vaen-
tys knechten by 800 met sommige burgers wt Leuuarden toe
Holwert, ende branden dat dorp schoen wt met dye molen,
want sy mede waeren gegaen anden Geldersche partye, ende
haer heerschappen, naemelicken Syts Bottinga, waeren prin-
cepaele mede van dye Geldersche. Daernae op Sinte Ma-
thias dach toegen dye knechten met sommige burgers ende
ballingen wt Leuuarden in Smallingerland ende branden in
Oldegae 35 huysen. Dit syende dye ander dorpen daer om-
trent sloegen dye klocken ende quamen byeen, ende hebben
den knechten voeriaecht ende sloegen 12 doet, knechten ende
burgers, daer worde mede geslaegen Mr. Dirck procooroer
toe hoeue ende Jelle Bockez. Grietman in Smallingerland met
synen zoen. Dese Jelle wolde gen Gelders worden, ende hadde
daerom dat huys verlaeten, ende hildet met zyn zoen binnen
Leuuarden. Den 11 dach Marty brande Fridts van Groimbach
drost opt huys van Harlingen dye kerckburen aldaer. In-
den Maert hadden dye Sassen scepen toegemaect om
te roeuen op dye Geldersche Vriesen. Hyertegen bereyde
groete Pyer met syn volck hoer schepen ende toegen op den
zee. Doen quaemen sy op den 19 dach Marty met xi cogge
scepen van Hoern aff den Vriesen te gemoete om met hoer
te slaen, maer dye Vriesen hebben den Zassens verwonnen
ende cregen al hoer schepen; dit geschiede voer Hoern in
Hollant.

In dit jaer van 15 den 16 dach Marty gaf Claes van Olms
hofman van wegen des Furst van Sassen op thuys toe Win-
sum by Gronningen op in dye Groningers handen, nae dat-

1515 ser acht daegen hadden voergelegen, sonder noot, want hy wel was voersien met prouande, geschut ende alle wat eer huys van noeden is, maer hy hadde gebreck volck opt huys ende dye van Gronningen scoeten dat huys inden gronde del. In ditselue jaer den 5 dach van April, dat was opten Witte dondersdach, gaeuen dye Sassens knechten den Dam vecht op in des graeuen handen van Emden, ende dye stat Gronningen, beholden lyf ende guedt ende haer geschut, want sy inder stat geen meer prouande ende drincken hadden. Ende dye Graeue ende Gronningers hadden alle stromen ende wegen beset datste geen vitali mochten crigen. Den Graeue ende Gronningers gaeuen den knechten brief ende segel, datse hoer met hoer goet souden veiligen laeten toe Coeuerden tot dat hem dye huysluyden niet solden beschaedigen. Maer soe vroe dye knechten een halue mile gecoemen waren buytten den Damme, quaemen dye boeren ende naemen al haer schepen met geschut ende guet.

Opten 4 dach Aprilis vergaederden toe Boelswert al dye Soeuwenwolden, Geesterlant ende Wonserdeel, ende tegen des anderen dages, dat was opten witten Dondersdach, in Lunkerck ende Lidlum ende hesetten den cloesters om Franicker ende Harlingen toe beuaeren, dat sy niet solden in crigen, ende oek dat sy geen Gellersche Vriesen wt hoer steden souden beschaedigen; ende laegen daer soe lange als dye Suarte hoep weder int lant quam. Daernae opten 12 dae in Aprill quam Syaerd Mockama van Doccum met een Vaenthien Geldersche knechten in Maergaerde, ende besetten dat tegens dye Leuuarders, opdat sy geen schaede solden doen opten Geldersche Vriesen in Feruerderadeel ende Dongerdeel Twe dagen te voeren jaegden Leuuarders 6 ofte 7 knechte van dye Geldersche op den toern toe Fintgum ende sy kregense met brant ende roeck van den toern ende sloegense doet. Ende om wraeck van dese knechten branden dye Geldersche wt Maergaerde Doctor Kempo Martenahuys toe Coer-

ium. Opten 23 Aprilis inder nacht toegen wt Leuuarden 1515
00 ende vyf knechten met sommige Documer ballingen nae
Loccum, ende sloegen binnen Docum vier mannen doet,
inder welcken was een heerschap wt Dantumawolt, genoemt
'ake Buma, want Dockum doe noch niet fast gemaect
was. Ende want doe alle beyde Dongerdeelen ende Dantum-
aadeel Gellers waeren, soe sloegen oweral dye clocken an ende
ye huysluyden quaemen wt. Dit vernaemen dye knechten van
Leuuarden ende toegen haestelick nae hoer scheepen, daer sy mede
ecoemen waeren, dye inden kaeg laegen ende treckende voert
ae Leeuwarden ende hebben met him ellif burgers gevangen
omen wt Docum. Als sy met haere schepen quaemen toe
landerhuys by den brugge, daer waeren veel huysluyden ver-
aedert, ende hadden balcken ende ander scheepen voer den
rugge gebracht, ende meenden den knechten soe te slaen. Dye
knechten dat syende spongen wt haer schepen ant lant met
aar gescutt, want sy by hem hadden acht haecken ende 40
oeren, ende schoeten soe seer in den huysluyden, dye geen
iste weynich roeren hadden, dat sy mosten wicken. Daer
vorden twee huysluyden doetgeschoten ende vyf gewont ende
an dye Sassen knechten worden drye gewont. In dit jaer
intrent Paeschen begeerden dye Geldersche negen stuuers
an dye golden gulden rent om dye knechten daermede te
ersolten, dye Vrieslant solden vry maken. Dit mishaegde
ye gemene Geldersche Vriesen, maer sy mosten nochtans
geuen, wolden sy vry wesen. In desen tyden waeren Hartoch
Georgens volmachtige toe Brusel ende toe Mechelen ende
racteerden daer met Hartoch Kaerl van Burgondien ende
yn raede, dat dye Borgoensche solden Hartoch Georgen een
umma van penningen geuen, ende hy solde hoer Vrieslant
overdragen met al syn gerechticheit, dat hy daerop hadde,
ende dat by consent des Roemschen Keyser Maximiliaen.

■■■■■

Nae Paeschen in dit jaer van 15 begon die Suarte hoepe nae Vrieslant te reysen ende quam den 23 dach in April te Dieueren, dye heer van Suartsenburch met een vaenthe owerlantsche knechten ende veel Vriesen laegen in Stellinwerf om den Suarten hoep toe keren. Den 24 dach in April quaemen Jacob Warnauert ende Casper van Olms ouerst hoefliden met den Suarten hoep in dye woude, maer dy Geldersche Vriesen hadden daer geen moet tegens haer te slaen, waerom weeken sy nae Gronningen niet sonder schade van volck. Doen togen dye Suarte hoep voert ende branden in den wolden, daer sy doer reysden, veel huysen enquaemen in Doccum den 26 Aprilis vyf dusent sterck. Daer braecken dye legeren in Lunkerke Lidlum ende Tzum op, ende toegen in Sneeck ende Boelswert. Ende Franicker quaemen wt ende branden Tzum, Lidlum een paert en Lunkerke all heel, datter te voeren staen bleef, als dy kerke met dat vyercant ende dye olde Abdy, ende hebbet dat schone cloester al heel wt den gronde gedestruueert. End Fridts van Grombach drost toe Harlingen opt huys heest de steen van den pant ende Abdy naederhant laeten haue ende maeckte daer toernen van opt huys toe Harlingen. Dye Gellersche ende burgers waeren oek te voeren wt Doccum geloopen, eer dye Suarte hoep quam. Den 28 dach in Aprill toegen dye Suarte hoep wt Doccum ende quaemt toe Rauuert, ende dye Geldersche liepen van Edo Jongaen huys ende stakent anden brant. Doen branden dye Suarte hoep Rauwardebueren, ende reysden voert ende bleuen die nachts toe Boesum. Den 27 Aprilis, doen noch dye Suarte hoep in Dockum lach, riep Hendrick van Montfoert met dy Geldersche knechten van Hero Hottinga huys toe Wommels, ende staken dat huys anden brant. Doen quam Jarich Hero Hottinga soen, ende nam syn huys weder in, ende beset dit

erbrande huys met knechten, want dat stienwerck stonde 1515
och heel ende was wttet water opgemaecte ende daer een
erdwall buttenom. Opten seluen dach liep Paulus van
auenstein mett syn Geldersche knechten an Jw Decama huys
e Bardt ende branden dat schoene huys. Denseluen daege
erliepen dye Geldersche Douwe Peters huys toe Wiuert.
Vant Douwo was mede Gelders ende Douuo quam opt huys
ide hrande syn eygen huys, opdat daer geen quaet van solde
eschien. Doen dye Suarte hoep toe Boesum quam, doen
as dye heer van Suartsenburg met dat ouerlantsche Vaen-
tien noch niet weer toe Sneeck gecomen wt den Wolde,
ier sy gereyst waeren met dye Wolt-Vriesen, om den Suar-
n hoop toe keeren, als voersz. is, ende Arcklens moest meer
nечтен by hem in Sneeck hebben, waerom verscreef hy
en vaentyen wt Bolswert toe Sneeck tot hem toe coemen.
oen wolden den ander twe vaentyens knechten toe Bolswert
y den burgers niet bliuen, maer toegen in denseluen nacht
t Bolswert ende verlieten den stat ende borgers ende quae-
nen toe Sneeck. Want alst nae blickte, soe wast al ge-
maecte werck metten Geldersche ende Suarten hoep, daer
me te leggen; dat dye Suarte hoep ende Geldersche wel
isten, hoe sy met malcander stonden, blicket daerwt genoech,
ant, als ghy sullen hoeren, doen Graef Edzart van Oost-
rieslant toe Doccum was gecoemen den Geldersche toe hulpe,
oen hadde hy geerne tegen den Suarten hoep geslaegen,
nde dye Vriesen waeren oek willich, maer Arcklens wilde
iet toelaeten. Aldus speelden dye heeren met malcanderen
e lange, dat dye Vriesen an beyde syden waren voerduruen.
oen dye knechten des nachts wt Boelwert waeren gereist,
oen waren dye burgers verslaegen ende hadden genen moet
ye stat alleen to holden; waerom liepen sy elck, waer sy
em conden bergen, ende lieten haer goet in Boelwert staen,
ye rickste burgers toegeen veel binnen Sneeck. Dye selue
acht doen dye Suarte hop lach toe Boesum, ende dye Gel-

1515 dersche hadden Boelswert verloepen, doen branden dye Geldersche wt Sneek datt susters cloester Sigerswier ofte Groen-dick met ende al, datter niet bleef staen. Doen dye suarte hoep dye toe Boesum laegen den brant inder nacht by Sneek saegen, sloegen sy des daeges daernae, dat was Meyeaouen: hoer trommen ende gingen met al den hoep nae Boelswert ende cregen Boelswert in met veel guet, ende sloegen vye olde mannen doet, dye sy in Bolswert vonden, dye niet mochten wech coemen. Dye Suarte hoep bleef binnen Boelswert leggen ontrent drie weecken, ende verdoruen aldat al ende in Boelswert was.

**Graeue Edzart quam met folck in Doccum ende
die Geldersche naemen die Sassens sche-
pen op die suyder zee.**

Terwyle dat die suarte hoop noch in Boelswert lag, da quaemen te Doccum Edzart graeue van Emden, Leenert he van Suartzenburch ende Joncker Wlrick van Oldersum en gescut ende veel volcks den Geldersche te hulpe tegen de suarten hoep. Sy laegen te Doccum lange tyt ende voerduuen; al datter was gebleuen, ende haelden veel beesten van Westergoe ende van Leeuarden, ende beroefden den huy luyden, dye niet Gellers waeren gesworen, ende voerden al goet nae Gronningen toe. Dus worde Vrieslant an hew syden elendelick voerduuen, gebrant ende geplundert. De Suarte hoep met Leeuarden, Frannicker ende Harlingen, dye Sassens waeren, voerduuen ende verbranden dye Vriesen, dye Gellers waeren, desgelicks vorduruen ende verbranden dye Vriesen, dye Gellers waeren, met den Graeue van Emden den Vriesen ende dorpen, diet met dye Sassens hilde.

hus bedroefden den enen Vries den anderen, yegelick holdende 1515
yn partie ende heer, dye hy hadde gecoren. Ende het is
vaergeuonden in Vrieslant, dat onse heer Christus spreeckt
in Euangeli: dat alle rick in syn seluen gedeelt sal worden
erdurven. Dye Graeue van Emden sende veel brieuen toe
Sneeck an Arkles, ende begeerde op den Suarten hoop te
laen. Ende Arkles screef al wederom an den Graef, dat
y al still soude leggen met syn volck, soe lange hy haer
ntboede. Want Arkles was van wegen des Hartoges van
Geldre Stathouder in Vrieslant ouerdye steden ende landen,
iet mit den Hartoch van Geldre hilden. Lenart heer van
uartsenburg was ouerste hofman ende befelsman ouer den
nechten ende vant oerloch, daerom mochte dye Graeue van
Emden, noch dye heere van Suartenburch tegen den Suarten
hoep niet slaen buytten consent van Arkles. Sus dede dye
Suarte hoep syn wille in Vrieslant soe lange, dat dye heer-
chappen ende steden, diet nu mit den Sassens hilden, had-
den Bergoens gesuoren. Den eersten dach May quaemen toe
Sneeck ambesaeten des Coenincks van Vranckrick, ende toe-
en voert toe Boelswert tot den Suarten hoep, om hem an
nemen in des voersz. Coenincks dienste. In desen tyt doen
en Suarten hoep noch toe Bolswart lach, was Hyeronimus
uees in Hollant tot Enckhuysen, ende liet daer veel schepen
oe maken, dye hem solden quer den zee in Vrieslant bren-
en met dye betaelingen, dye den Suarten hoep solden hebben,
oe ist geschiet opten 14 dach May dat Hieronimus voersz,
pten ze quam met 36 schepen, ende wolden vaeren met
ye betaelingen toe Harlingen. Dit vernaemen groete Pyerr
iet syn seynschepen, ende toegen met 18 schepen dye Hol-
inders toegemoet. Doen sy den Vriesen sagen ankommen,
oe schoeten sy al hoer geschut ten eersten aff, maer dye
riesen schoeten geen bussen los, eer sy den ander binnens
choet hadden, ende doen schoeten sy hoer geschut off,
nde vielen aenden ander ende naemen hem aff 28 scheepen,

1515 ende acht scheepen ontquaemen , ende Hieronimus Sues ontquam met den betalinge in Enckhuysen doertsee ter nauuer noet. Dye Vriesen quaemen toe Worckum met dye scheepen aen , ende hadden veel geschut ende boeuen vierhondert geuangen gecregen. Dit hoerden dye Suarte hoep in Bolswert dat dye Geldersche Vriesen dye schepen , daer hoer betaeling in was , hadden nedergeleit , syn sy verbolgen gevorden en toegen des anderen dages daernae , dat was des dingesdaet in dye cruidagen , wt Boelswert ende branden al den huse daer in Bolswart stonden , ende daertoe 15 dorpen in Wonsradeel ende Winbritseradeel met vele kercken. In Winbritseradeel brandense Nylant meest al heel op , Foldsgare , Westhem met dye kercke , in Wonsradeel , Burgert , Hartuert Longerhou met dye kercke Hixtum , Schettens , Exmoer met dye kercke , Allingwier , Pandergae , Hislum , Deegum met dye kercke , Zerckquert met den kercke. Optseluen dach voersz. toegen Fraenickers wt ende verbrandt Wynsum ende Oesterlietens. Alle dese voersz. dorpen wordt opgebrant , datter niet veel huysen staen bleuen. Dewile dat dye Suarte hoep in Bolswert lach , waeren sy met al hul macht voer Sneek , daertegen quamen dye Geldersche coalliken tegen hem wt den stat , ende hilden wat schutgeueet maer sy wilden op malcander niet bytten. Doen brandt dye Suarte hoep sommige huysen toe IJsbrechtrum ende legen weder in Bolswertt.

**Bolswert ende Woereckum gebrant met
veel dorpen van den Suarten hoop.**

Opten 19 dach in den Mey , dat was saterdachs nae het hemelvartsdach , toegen dye Suarte hoep wt Bolswert staeken den stat in alle hoecken endé straeten anden huz

ide dye stat brande heel op, wtgesecht cloesters ende kerc- 1515
ende een klein straatken bij den witte Beginen, want
te worde verdeget met dat cloester. Oeck bleef hyer ende
ter een heel ofte half huys staen, maer seer weynich. Heer
oslick Jongama was self in dye stat by den Suarten hoep
ide mochte syn eygen huys niet beschermen, maer moeste
ede branden. Dye Suarte hoep bleef des nachts toe Wei-
um, Bers, Boxum, Hiellum ende daeromtrent, ende sy bran-
en alle dorpen van Boelswart op, daer sy doer gingen ofte
ysden toe scheep oft toe lande; al dat roefde guet, datse
ende om Bolswart hadden genoemden, dat voerden sy met
hepen nae Leuuarden. Sy branden onderwege op dese nae-
screuen dorpen, als Oestereindt, Burcwert, Hertwert,
ydaerdt, Wommels, Itens, Lutkewirum, Boesum, Oester-
etens, Wiuert ende Britzert. In dese voersz. dorpen bleuen
immige huysen staen, maer niet veel. Den 26 dach May
egen den Suarten hoep voert, ende sloegen hoer leger toe
erlekum, Aenym, Beetgum ende daer ontrent by den dick.
en 28 dach Mey braecken dye Suarte hoep op van Berle-
um, ende toegen te voete den dick om nae Woerckum.
ye burgers van Woerkum hadden haer guet te voeren in
hepen gebracht, ende als dye Suarte hoep anquam, togen
je Geldersche met dye burgers voer wt Woerckum te wae-
r ende te lande, yegelick syn weegen, ende staecken hoer
at anden brant; dye Suarte hoep veruolgden hem opten
e ende branden hem thien ofte ellif scepen aff. Den 29
ach May branden dye Suarte hoep Coldum, Molqueren ende
indeloepen. Den 30 dach Mey branden dye Suarte hoep
woerckum al heel wt, datter te voren was gebleuen staen, met
te kercke ende den schoenen toern, welck alle schepen een
ken ofte teyken was, dye wt den Noertzee dat Vlye ofte
versdiepe inne quaemen. Als den Suarten hoep wt Woerckum
brack, ende reysden toe voet den dick wederom, ende
men toe Berlekum lange leggen, soe hadden sy veel goet

1515 toe Woerckum ende inden dorpen om Woerckum van huyliden genoemen, ende dat hadden in scheepen gehad. ende daer waeren veel knechten, dye dat solden bescherme. ende meenden daermede binnenslands toe Harlingen, Franicker ende Leuuarden te coemen, maer dye huyliden tusschen Woerckum, Bolswert ende Sneeck buytendix woene. hebben hem alle dye scheepen metten gueden genoemen, en alle Duytsche knechten, dye by ofte in dye scheepen waeren hebben sy verdronken ofte doetgeslaegen, ende naemen niemand geuangen. Doen dye Suarte hoep noch in Bolswert lach naemen sy hoer ouerste hofluyden gefangen, als Jacob Wannerer ende Casper van Olms, seggende hem ouer, dat daer knechte betaelinge onderholden, ofte ten minsten bekten, dat het niet een quam, ende dit geschiede doen sy Hollantsche scheepen genoemen waeren van den Geldersche Vriesen als voerz. is, ende daer worden twe ander ouerste hofluyden van den knechten geordineert als Michael van Prallingen ende Costen van Milden ende sy woerden den twee alda geuencklick met wt Boelwert soelange dye knechten betael worden.

**Dat Hartogh Georgen van Sassem Co.
Kaerl van Spangien taint van Vries-
taint heeft overgedragen.**

Als die Suarte hoep met den Vriesen, diet met hoer tinden anden enen syde, ende dye Geldersche met hoer Vries aenden ander syde, Vrieslant aldus verbranden, verdonende spolieerden, soe waren dye volmachtige des Fursten Sassen, dye Harlingen, Franicker ende Leuuarden met huysen noch in hadden, in Brabant te Brussel ende tra-

en met Hartoch Kaerl van Burgoendien, om hem Vrieslant 1515
ier te draegen met des Furstes van Sassen gerechtich-
eden, dye hy vanden Keyser daerop hadde, voer een somma-
in penningen. Ende als sy nae veele communicatien ende
actaten syn geaccoerdeert, soe hebben terstont dye Bergoen-
he een bestant met den Hartoch van Geldre gemaekt vyer
aenden durende, ende began den 7 dach Juny ende worde
publiceert toe Leuuarden, Franicker, Harlingen, Sneek,
Olswert, Gronningen ende in alle ander plaatzen, steden, deea-
n in Frieslant. Daerna den 23 dach Juny quam heer Flo-
s van Iselstein van wegen Co. Mat. van Spangien Hartoch
in Burgondien etc. toe scheep toe Harlingen an, ende toeg-
ert toe Franicker ende Leuuarden, ende met hem quaemen
s volmachtigen van weegen Hartoch Georgen van Sassen,
er Syuerdt van Lutzinck Ridder ende Andries Ploeg, Can-
laer, brengende met hem brieuen ende volcoemen commis-
, dat Georgen Hartoch van Sassen hadde Vrieslant ouer-
draegen met all syn gerechtichheit, dye hye daerop hadde,
aerl Coninck van Spanien, Hartoch van Burgoendien, Bra-
nt etc. Waerommme quaemen alle dye heerschappen, dye
is lang den Hartoch van Sassen hadden trou geweest, ende
et hem tegens den Geldersche gehouden, binnen Leuuar-
n. Ende opten 26 dach Juny absoluerde heer Syuerdt Lut-
zick ende den Cancelaer voersz., wt beuel ende commissie
urtoch Georgen van Sassen, alle den Vriesen heerschappen,
ysluyden ende steden, dye soe lange den Furste van Sassen
ou hadden geweest, ende met den Hartoch van Geldre niet
egeualen een waren, van hoeren eedt, dye sy den Hartoch
n Sassen als Eerfgubernatoer van wegen Key. Mat. ower
ieslant hadden geswoeren, ende begeerden, ende baeden
n wegen des Fursten van Sassen voersz., dat sy goetwil-
h onder den Hartoch van Burgoendien, van Brabant, Graeue
n Hollant etc. wilden gaen, ende hem huldigen voor Eerf-
er. Doen dye heerschappen ende burgers van Leuuarden

1515 Franicker ende Harlingen, met dye ander Vriesen, dye den Hartoch van Sassen dus lange hadden trou geueest, ende met hem tegens den Geldersche gehouden, waeren vry ende van hoeren eede als voersz. is absoluert, soe hadden dye heerschappen ende steden voersz. veel communicatien onder malcanderen, oft sye ondert huys van Burgondien op sulcke conditien ende suarichheden, als sy onder den Furste van Sassen hadden geweest, volden gaen of niet. Daer waeren sommige dye meenden, sy wolden ondert huys van Burgondien gaen op alsulcke contracten ende voeruerden, als dye eerste contracten voermelden, dye Westergoe met Hartoch Albert van Sassen, inden jaere 1400 ende 98, doen heer Willebrordt Scauburch overste int lant quam, want des laetste schattingen, excyten ende swarichheden hadde dy Hartoch van Sassen den Vriesen opgeleegen tot syn self seggen om den rebellicheit voer Franicker geschiedt, als boeuer inden jaere van 1500 gescreuen is. Ende want dye heerschappen, steden ende Vriesen, dye nu niet wille sode duanck onder den Hartoch van Burgondien gingen, tegen huys van Burgondien geenen rebellichheit hadden beueesen soe waert oeck billick ende stonde in reeden, dat dye Burgoensche heeren hoer in sulcke vriheden ende preuilegia soude annemen ende holden, als sy waren, eer den rebellicheit tegen den Furste van Sassen geschiede. Dit vernam heer Florys, dat dye heerschappen ende steden alte samen niet willich waeren op sulcke conditien onder den Burgoensche toe gaen, waerom hyt dye Suarte hoep leggen toe Bilekum tot groete schaede van den omlanden, ende wolt hoer genen solt geuen, soe lange dye Vriesen daer wesen den Burgoensche niet hadden gesuoeren ende angenoemt veer een Eerfheer, ende hadden dye heerschappen ende steden ontslaegen geueest van den Suarten hoep, sy hadden lichtelick ende met alsulcke suaricheden hem onderden Burgoensche niet gegeuen. Maer om den Suarten hoep quitt

worden ende den Geldersche tegen te staen, soe hebben nae 1515
voele communicatie ondermalcanderen. 62 beerschappen met
lye stat Leuuarden ende ander Vriesen, daertoe Leuuarden
vergaedert, Coninck Kaerl van Spangien, Hartoch van Bur-
gondien, Brabant, Graue van Hollant Zelant etc. angenoemen
ende gehuldiget voor een Eersheer van Vrieslant in Sinte Vyts
kerke toe Oldenhoff binnen Leuuarden opten eersten dach
July, beholtlick dat hy den landen van Vrieslant van wegen
Key. Mat. solde ontfaen ende regeren, ende daerop behoer-
icke commissie van den Keyser met den eersten in Vrieslant
te presenteren. Doen liet Florys Graue van Bueren heer van
Iselstein, dye den eedt van den Vriesen hadde ontfangen,
golt ende sulueren penningen werpen in den kercke onder
dat volck. Oeck sloeg hy, wt naeme des Coninxs van Spaen-
gien, Hartoch van Burgoendien voersz., mit tgulden sweert
inder kercken voer dat hoeg altaer, binnen Leuuarden opten
dach voersz. vyer heerschappen toe Ridder als Hessel Martena
Tyaerdt Burmania, Tzalling Bottinga ende Kempo Martena.
Oeck loefden heer Florys den heerschappen voersz. dye preui-
legien, dye sye vanden Hartoch van Sassen hadden, nimmer-
meer te voerminderen, mer toe vermeren met meer articulen
hiernae gescreuen.

**Copia vanden owercomste des Coeninxs van Span-
gien, Hartoch van Burgoendien etc. ende die
heerschappen steden ende Vriesen.**

Omme vereninge verdrach metten doerluchtigen Furste,
Kaerle prince van Spaengien met het tlantschap van Vries-
lant is, als hiernae gescreuen, verenicht ende besloeten int
eerste, wil dye voergenoemde eedele heer onsen Stathouder

1515 yet sonder (*) geordineert van wegen des doerluchtigen Fursten leueren ende doen syen behoerlieke commissie key. Mat angaende dye landen van Vrieslant, ende onderhoudinge van dyen, ende dye selue witt naeme ende tytel als eerfheer ende gubernatoer des key. Mat., in allen manieren van justytie voersien. Item soe veel onsen heer, dye Stathouder van wegen onsen genadigen heere den Prince van Spaengien, dese landen anneme te regieren ende in regieringe te onderhouden in allen maeten, maniren, vryheden, soe hyer voermaels dye hoeggeboeren ende duerluchtige Furste Hartoch Georgen van Sassen etc. gedaen ende toegelaeten heeft. Doch niet weiniger, immers soe veel alst mogelick is, mit meerder vriheeden ende genaeden onderholden ende dye heerschappen, dye by ons genaedigen heer van Sassen getrou ende gehoersaem gebleuen, ende nu willich tot den huldinge sint¹, en die hoer jaerlike lasten afgecoft ende afgedient hebben, sullen voer hoer gueden ende meyers vry ende van alle lasten nu ende tot euige daegen vry veesen ende bliuen, ende daer ouer genoechsame certificatiën geuen. Oeck dat dye Vriesche onderdanen buytten hoer Vriesche paelen in crig noch in andere suaricheden niet geleyschet sullen worden. Ende soe tot enige tyden twiste tusschen den Prince van Spaengien ende enige landen ende ondersaeten int generael fallen mochten, sullen by twe guede mannen vanden Prince wegen en twe vanden Vriesche landen onderdanen wegen ontscheyden ende wtrecht worden. Dat alles tot een waerheit ende rechticheit hebben wy heerschappen daer landen van Vrieslant yllic voer hem selues, dye willich syn, onse selues hantschrift hieronder screuen opten 29 dach Juny anno 1500 ende 15.

(*) *Yet sonder*, d. i. Hoogd. Jetzunder. By Schotanus staat *etiam*.

**Dese naegescreuen heerschappen deden huldin- 1515
ge ende zworen Karel prince van Spanien
hartoch van Burgoendien opten dach
voersz. binnen Leuwarden.**

eer Goslick Iuuinga.	Taeke Glins.
eer Heessel Martena.	Epo Aelua.
eer Tzalling Bottinga.	Hessel Abbinga.
eer Tyaerd Burmania.	Sicko Leuckama.
eer Kempo Martena.	Rinck toe Kammingabuer.
ienck Camstra.	Hette Decama.
w Bottinga.	Low Doenya.
ouwo Burmania.	Onne Zijtzama.
ienck Rioerdz Rorda.	Hessel Bockama.
chelto Roerda.	Serp Osinga.
errolt Heerma.	Willem Hemstra.
errick Tzessens.	Herco Heslinga.
aecko Hemstra.	Kempo Douuez.
ybrant Roerda.	Feddo Doetinga.
olcke Heslinga.	Jeppe Stannie.
obbo Hermana.	Jarich Heroz. Hottinga.
olle Heroz. Ockinga.	Sydt Eminga.
do Martena.	Peter Camminga.
po Martena.	Wilcko Hollinga.
yaerdt Popkama.	Aleff Hemmema.
olkert Aggens.	Hette Hemmema.
uck Eminga.	Jw Decama.
ytze Camminga.	Sicco Gratinga.
ppe Mockama.	Hans Douwoz.
uerdt Abbinga.	Toenis Fernia.
iuue Abbinga.	Doecke Heslinga.
zbe Meckama.	Doeke Sybez.
dser Abinga.	Siuerdt Beima.
rk Boccama.	Luue Siuerdtz. Beima.
oppe Mellama.	Sippe Hemstra.

1515 Deze voersz. heerschappen hadden hoer huysen ende gaden, dye buyten dye steden stonden, voerlaten ende haer inden steden als Leuuarden, Franicker ende Harlingen onderholden, om haer eedt ende eer den Furste van Sassen gedaen te beschermen.

Dye suarte hoep wt Vrieslant ende Graef Edzart wt Dockum getogen.

Doen dese heerschappen, steeden, ende Vriesen voersz. des Prince van Spaengien Hartoch van Burgoendien etc. hadden angenoemen van wegen key. Mat. ende het Roemsche rijk voer een Eersheer, ende hem plicht ende huldt gedaen, dan worde dye Suarte hoep betaelt met 60 dusent golden gld. en gelt ende laeken, dye sy van hoeren besoltinge by den Furste van Sassen tachteren waren, ende Dachfelder ouerste cappitein des Coenincks van Vranckrick naem hoer aen in den Coenincks solt opten 2 dach July, ende reysden den 4 dach July wt Vrieslant nae Franckrick. Ontrent denseluen tyt reyden oock van Sneek 600 Geldersche knechten ende dat ourlantsche vaendel nae Gellerlant, ende voert nae Franckrick dye meest all in Suytzerlant vanden Suytzers worden geslagen. Doen screef oock heer Florys van wegen den Prince van Spanien den Graeue van Emden, dat hy solde vertreken van Dockum. Dye Graeue van Oestvrieslant toeg met syn volck van Dockum in syn lant, ende heeft hem beth bedacht ende met syn vrunden wyslick ouer gelecht, hoe dat hy Gronningen ende Gronningerlant doer lange oerloch was gecomen, ende haddet Hartoch Kaerl van Geldre ouergedreven, Hartoch Georgen van Sassen doer veel ende lange oerloch moste Vrieslant verlaeten ende dragent ower in handen.

es Prince van Spanien, hy considererde ende anmerckten 1515
eck dye macht des Princes voersz., datter alsoe hem metter
yt niet meer orberlick soude wesen, dat hy met den Har-
toch van Geldre hem soude setten tegens Kaerl Prince van
Spanien, Hartoch van Burgoendien besonder, want hy nu in
roete ongenaede was des Roemschen Keysers om den rebel-
heit des Furstes van Sassens, ende dat hy des Keysers
rieuen ende mandaeten soe vaecke hadde veracht ende ver-
maet. Om dese ende andere oersaken den Graeue van Em-
den daertoe mouerende heeft hy duer syn boeden heer Flo-
rys van IJselstein Stathouder van Vrieslant angesocht, dat hy
en middeler woude wesen tusschen Roem. Key. Mat. ende
hem, dat hy in Key. Mat. ende Karle prince van Spaengien
genaede ende hulde mochte weder coemen, twelck heer Flo-
rys metter tyt tot effect heeft gebracht, alsoe dat Edzardt
Graeuen van Emden noch binnen anderhalfjaeren seluen per-
oonlick quam in Westurieslant tot heer Floris, ende oer-
ochde met hem tegen den Geldersche, als ghy nae sullen
voeren. Daerna gauen dye Sassens regenten in Vrieslant
van wegen des Furstes van Sassen ower, ende resigneerden
n handen van heeren Florys van IJselstein, als eerste Stathouder
in Vrieslant van wegen den Prince van Spanien, tlant
van Oestergo, Westergoe ende Soeuenwolden met den stee-
len voersz. ende huysen, als thuys toe Ziardema toe Frani-
cker, thuys toe Harlingen, dat geschut dat den Furst op
len drye huysen hadde, solde daer noch een jaer op bliuen
tot bescherminge der huysen vrs. onder den inuitarisbrief ofte
register ende daertoe gaff dye Prince den Hartoch van Sassen
syn obligatiebrieff dye bussen te restitueren nae den jaer,
ofte het waer saeck, datse middelertyt ouer een quamen om
een somma van penningen voer dye bussen voersz. te betaal-
len, alst nae geschiede, want dye bussen bleven op dye drye
huysen vrs. voerden somma van penningen, dye Hartoch Geor-
gen daer voer ontfangen heeft. Oeck restitueerden ende

1515 ouergaeuen dye volmachtige des Furstes van Sassen , in han-
den des Princes ofte heer Florys syn Gedeputeerde , dye
steede ende slot van Medenblick. Want dese stede endeslot
Hartoch Albert hoeglicker gedachtenisse was mede onder-
set , ende nae , als hy Vrieslant ontfinck , eruelick ende ewe-
lick gegeuen van Philippo Hartoch van Burgondien , dese
jonge prince van Spaengien vaeder. Hyermede scheyden dye
Sassens heren met al haer familie , dienaers ende officiers wt
Vrieslant den thienden dach July voersz. ende haer mac-
was daernae in Vrieslant gedaen , nae datse Vrieslant hadden
regiert ende heeren van Vrieslant te weten Oestergoe , Wes-
tergoe ende Soeuenwolden geueest ontrent **xvi** jaeren van
jaer van 98 , in Aprill tot dit jaer van **1515** in Julio , datse
weder wech reysden. Dye eerste dyet lant in creeg , wa-
Hartoch Albert van Sassen , Marckgraeue van Myssen , Lant-
graeue in Duringen ende worde met Hartoch Hendrick syn
jonckste z. in Vrieslant Hartoch. Hendrick woendde op Sy-
adema huys toe Franicker. Daernae int jaer xvc worde hy
in Franicker belecht van den Vriesen. Ende nae dat Har-
toch Albert Franicker hadde ontset , soe toeg hy met syn
vaeder wt Vrieslant ende quam nie weder int lant , mac-
nae syns vaeders doet , dye int selfde jaer binnen Eemder-
sterf , resigneerde hy Hartoch Georgen syn olste broede-
Vrieslant met all syn gerechticheit , daer hy daerop hadde
Daernae int jaer xvc ende vyer quam Hartoch Georgen in
Vrieslant ende worde gehuldicht in alle steeden ende deel-
in Oestergoe , Westergoe ende Soeuenwolden , voer een Eer-
gubernatoer van Vrieslant van wegen Key. Mat. Dese Har-
toch Georgen was dye derde ende laeste heer van Vrieslant
wt dye eedele Sassens. Tegens dese Hartoch Georgen stond
op Hartoch Kaerl van Geldre , dye soe lange met hulpe d:
Vriesen tegens hem heeft geoerlocht , dat hy Caerlo Hartoch
van Burgondien , van Brabant , Graeue van Flaenderen , Hollan:
etc. heeft moeten ouerdraegen alle synre gerechticheden.

dye hy hadde van Key. Mat. ende dat Roemsche rick, op 1515
Vrieslant.

**Vanden Stathouders in Vrieslant
by den Sassens tydem etc.**

Dye eerste Stathouder in Vrieslant van wegen den Fursten was Hugo Graeue van Lyswinck heer van Peninck. Daer nae anno 4, doen Hartoch Georgen weder wt Vrieslant reisde, ordineerde hy regenten, diet lant solden regieren, van welcke den princepaelste ende owerste was heer Willem Trux. Daernae anno sexto worden dye regenten weder afgeset, ende Hendrick Graue van Stolburch heer van Wernigeroe, dye worde dye anderde Stathouder in Frieslant. Daernae int jaer van negen sterf Graue Hendrick voersz., ende nae hem worde dye darde Stathouder van Vrieslant Eweruin van Benthem Graeue. Ende dit was dye laetste stathouder in Vrieslant van wegen des Furste van Sassen. Dit is cortelicken gerecapeteert ende wederom gehaelt, dat elck op syn plaatse opt langste in dit boeck is geschreuen van den edelen Fursten van Sassen ende hoer Stathouders, dye in Vrieslant hebben geregeert.

Opdat dye Vriesen, dye nae ons sullen coemen ende gene kennisse hebben van den Furste van Sassen, dan allene sulien hoeren, dat dye Hartogen van Sassen hebben gubernatores ende heeren van Vrieslant gewest, mogen dan oek dye waerheit weten, hoe ende in wat maniren sy hebben Vrieslant geresigneert ende ouergedragen, ende doer wat oersaecke Kaerl. Prince van Spanien, Hartoch van Burgondien etc. eerst in Vrieslant is gecomen. Soe wort hierna geschreuen den copia van den ouerdracht der landen van Vrieslant tusschen den Prince van Spanien ende den Furste van Sassen gesciet.

1515 Deze copia is te vinden in 't Charterboek. II. fol. 104. b.
Schot. fol. 569 en Winsem. fol. 427.

Van dit tractaet vinde ick geen datum , want dit geen formelick brief van den resignatie van Vrieslant is , maer alle een tractaet sluittinge is , dat dye gedeputeerden ende v. machtige van beyden heeren onder malcander gesloeten , dat princepael brieuen formelick syn wtgemaect , alsoe dat met dat sin ende verstandt van alle handelinge ende brieuen dese materi rorende , diet tractaet mach crigen ende verstaen Hoewel hyer geen datum staet , het is nochtans seker , dat dit tractaet is gesloeten int beginne van den Meye (†) int jaer 1515. want Hyeronimus Suees van des Fursten van Sassen weg was met dye betaelinge van den Suarten hoep opten Suyderzee ende woldet ouerbrengen in Vrieslant , maer dye Geldersche Vriesen naemen syn scheepen ende hy ontfquam met di gelt , als voersz. is , ende dat geschiede den 14 dach N. ende dat gelt hadde dy Furste van Sassen of syn gedeputeerden ontfangen van den Prins van Spanien , daerom was dit tractaet voersz. al gemaect.

Item dat in dit tractaet woert mentie gemaect hoe Philips Coeninck van Castilien , Hartoch van Burgondien etc. syn P. minie ende eygedom , dye hy te woeren op ende in Vrieslant hadde , heeft toegestanden ende ouergedraegen Hartoch Albrecht van Sassen ende syn eeruen , op conditien , dat hy dat lant weder tot hem mochte nemen betaelende den voersz. Hartoch 80 hondert (*) florenen Renenses met den oncoste daerop ge daen. Dit weet ick niet , van wat dominie , dit is te verstaen , want het kentlick ende openbaer is ende oock gemaect brieuen ende cronicken wort befonden , dat Philips Hartoch van Burgoendien dye eerst Hollant in wan tegen vrou Jacob syn niche , noch nae Hartoch Kaerl synen z. hoewel hy w

(†) Het was 22 April.

(*) Lees : 850 duzent.

beyde omt lant van Vrieslant inte crigen, als boeuen int 1515
er van 1470 is gescreuen, noch Philips Coeninck van Cas-
lien syn zoen voersz. nimmermeer enige dominie, macht,
eualt in Vrieslant als Oestergoe, Westergoe ende Soeuen-
olden hebben gehat int generaael ofte particulaer. Het is
aer dat sojmige Graeuen van Hollant is dit lant gegeuen
in een ofte twe Roemsche Keyseren ende oek int lant heb-
en geregeert, daer ick int darde boeck deses Cronick van
Abbe gescreuen. Oek daernae Hartoch Albert van Beyeren
ide heer Willem syn soen Graeuen van Hollant hebben dit
nt in gehat ende syn nae een jaer geueltlick weder wt
rieslant gedreuen, oft dat heer Philips Coninck van Casti-
en hem wolde usurperen dominie ende eygdom op Vries-
nt voersz., dat mochte hem geen eygdom maken, dan pre-
nse. Want Sigismundus Ro. Key. Mat. int jaer 1418 heeft
syn besegelde brief van previlegien den Vriesen geabsolu-
eert van allen loftenissen, eeden, ende brieuen dye enige
ntsheeren ofte steden voer datum deses voersz. gedaen.
esgelick heeft Fredericus dye darde van dese naeme Roem.
ey. Mat. den Friesen oek in syn preuilegien wt volcomen
eyserlickie macht geabsolueert. Ende daertoen Maximiliaen
erts Hartoch van Oestenrick, Hartoch van Burgoendien, Graeue
in Hollant, tot wille ende begeerte syns vaeders Frederici
om. Key. Mat. voergenoemt, by consent des Hartochinne
ide Graefinne synre huysfrouwen, ende oek by raede deer
oesten ende Eedelingen van Hollant heeft geconfermeert
it syne vaeder voersz. den Vriesen heeft verleent ende daer-
e geabsolueert ende vry gegeuen allen eeden, lasten ende
inden, dye sye enige Graeuen van Hollant mochten hebben
edaen. Dit heb ick cortelicks gescreuen ende verhaelt, dat ick
voren in andere hoecken opt langste hebbe gescreuen. Daer-
en wt mach mercken, dat den Vriesen van allen eeden ende
loftenissen den Graeuen van Hollant ende andere heeren
edaen, oek met segelde brieuen ouergegeuen, sint absol-

1515 ueert. Ende gene lantsheren enige dominie op Vriesland hadden, dan alleen Key. Mat. ende dat Roemsche rick, en Hartoch Albert van Sassen als een gubernatoer van wege Key. Mat. in creeg. Item Hartoch Georgen ofte sin gedepenteerden scriuen int begin van dit voersz. tractaet oneerlijcke ende ondegelick int generael van alle Vriesen, als om haer ingeboren ontrouicheit ende wreetheit te duingen ende temmen, ende dye rebelle halsen onder een jock te brengen etc. Dit hebben dye Vriesen an Hartoch Georgen van Sassen die verdient, want behaluen dye heerschappen wtgecoemt in de platte landen haer huysen ende gueden verlieten, ende weeken in Franicker, Leuuarden ende Harlingen om den Hartoch toe wesen, soe waeren noch meer heerschappen, dye int Holland ende Sticht laegen. Oeck veel burgers witt Sneek, Bolswert ende Staueren ende Woerckum, ende oeck sommige huysluyden verlieten haer eygen huysen ende gueden, ende woenden in steeden voersz., ende oeck sommige buyttens lants, soe lang als dye Geldersche in Vrieslant waeren. Soe waeren noch van Vriesen wt den steden ende oeck dye landen, dye geerne byde Sassens souden hebben gebleuen, hadden sy d. n. cost met haer wyuen ende kinderen op ander plaetsen weeten te crigaen. Oeck solden Bolsuerders ende Sneekers haer steden tot propriaetate des Furstes van Sassen wel gehouden hebben, hadden sy vriesen weest met geschut. Dye Sassens hadden Sneekers voertyden haer bussen genoemt ende haddense gefoert in haer huysen, doen sy noch niet feel geschut int lant hadde, ende als dye Geldersche eerst op Geesterlant aen quaenende sonden Sneekers boeden toe Leuuarden aenden Sassen een volck, geschut ende puluer, datse hoer stat tegens den Geldersche mochten beschermen. Doen wolden dye Sassen herten opt huys toe Leuwarden wesende dat niet geloeuen en seyden, dat sulcke dingen worden wtgeset, om datse geschattinge wolden geuen, ende dreigden den boeden int hertegat te werpen, hyer wt ist opentlick datter veel Vries-

duanck ende niet met wille aen den Geldersche bleuen. 1515
 de alsmen naa den waerheit alle ding sonder partie wil
 ielen, soe salmen vinden dat Hartoch Georgen van Sassen
 n Vriesen eer ende meer heeft verlaeten, dan die Vriesen
 m. Want soe vroech hy hoerde, dat dye Geldersche Sneeck
 de Boelsuert twe opene steeden in hadden, toeg hy met
 rtoch Hans zyn zoen wt Vrieslant ende quam nie weder
 lant, daer hy noch drye stercke steden in hadde, ende
 e machtichste ende meeste paert vanden heerschappen ende
 i meesten deel van Westergoe met heel Oestergoe tot synen
 nt. Dye Suarten hoep quam in Oldecloester meer doer naer-
 cheit der heerschappen, dan doer des Hartoch, meer want
 e heerschappen geen gelt hadde voerden suarten hoep,
 wolden sy Bolswart oock niet aen, ende dye Sassens he-
 ende regenten woldent gelt, daermen dy knechten mede
 de betaelen, al plocken ende schatten vanden scaemelen
 ysmans, daer sy mede worden desperaet, want sy geen
 er mochten geuen, ende dy ander heeren, dye groet schat-
 le groet goet onder den Hartoch int lant hadde voergae-
 t, wolden den gueden vroemen heer niet voerleggen. Daer-
 is Hartoch Georgen meer doer syn seluens cleinmoedicheit
 le syn onderheeren ende officiers giericheit ende quaede
 t dan der Vriesen ontrouuicheit wt Vrieslant gecoemen,
 men noch met meer reeden ende bescheit wel soude mo-
 beuysen, maer is hyer te lange te verhaelen.

Joe Heer Floris van Iselstein metten Sassens heeren opten
 dach July weder wt Vrieslant tot den Prins in Brabant
 gereist ende dat bestandt noch duerde, soliciteerden
 imige heerschappen anden Prins van Spanien, om den
 rsz. ouercomst, tractaet ende sluittinge tusschen heeren
 rys ende den heerschappen geschiet, van Carolo Prins van
 nien geconfermeert ende geaprobeert te worden, dat al-
 is geschiet, van welck dye copia hyernae folcht.

1515 Zie deze Copia in het Charterb. II 90. bij Schotanus is
574 en bij Winsemius fol. 433.

Doen dat bestande van vyer maenden wt was, worde noch bestande gemaect van drie jaeren, maer dat worde in Vrieslant niet geholden, want dye Geldersche Vriesen, dye Brabant waeren, ende hoer guet genoemen tusschen Harlingen ende Bolswert, roefden op den Burgoensche steden ende Vriesen desgelicks tasten Franickers weder wt, en vingen ende naemen, wat sy vanden Geldersche Vries mochten criegeen, soe lange datter in Vrieslant tusschen de Burgoensche ende Geldersche open oerloch worde. Maer de Hollanders ende Geldersche saeten daer stil toe buytten Vrieslant, sy costen, sy voercoften, sy comersierden onder maanderen, recht oft hem luyden niet roerde. In desen tyde voergaederden sommige verbrande huysluyden van Arum Wytmaersum, Kimsert ende ander dorpen daer omtrent, en worden mettertyt bowen hondert sterck ende worden daer noemt Arumer Suarten hoep, daeromme datse te Arum een voergaederden. Desen deden voer Franicker, Harlingen en opt Bill groeten schaede nemende ontalliche veel beeste. In Oestergoe toe Ferwerdt was oock een genoemt R. d. Vries, die sommige voerduruen huysluyden tot zynen hu hadde ende dede Leuuarden ende opt Bill groeten schaede veel beesten roeuende. Doe namen dye Bilckers 60 knechten an op hoer solt ende cost, dye haer van den Geldersche Vriesen solden beschermen, soe lange hoer nott ofgedorschet was welcke voernaemen dye Geldersche Vriesen, ende quaen op Bill, ende hebben veel knechten ende huysluyden op Bill woonende geslaegen ende geuangen, ende naemen met ha veel peerden ende beesten ende branden sommige huyzen.

Terwyle dat bestant voersz. noch duerde, hebben dye Geldersche binnen Sneek een Landach geholden op den 11 Septembris anno 1515. Tot desen dach worden allen plachlanden ouer all Vrieslant voersc. (want dye Geldersche

aden, delen ende steeden in Oestergoe, Westergoe ende 1515
euenwolden voer haer holden behaluen Leuuarden, Franic-
r ende Harlingen) ende wt elcke deel den Grietman met
e ofte drie huysluyden den volmachtigen. In welcke dach
se naegescreuen articulen sint begreepen ende gesloeten van
n staeten van Vrieslant daer voergaedert toe onderholden
sed ende vast.

Inden eersten om onhoudinge van knechten, die men sall
brucken ende leggen, daermens meest van noeden sall
a tegen den vianden, hebben sich dye landen guetuillich
sten vinden, ende by raedt myn genaedige heer van Geldre
a rechte ordinantie te funderen, daer men hoer mede sal
derhouden.

Item ofte onse ondersaeten yet wolden verueruen, gelick
sus lange gedaen hebben, met roeuen, fangen ofte an-
rs, het geschiede dan an wat persoen het wil, zullen dye
mene landen metten klokslag veruolgen ende dat wreeken,
vele dye gemene lantschappen met goet ende bloet moe-
lick sal syn te doene.

Item als dye clocken slaen, soe sullen alle manspersoenen,
sint boeuen 20 jaren ende onder tsestich, bereit syn ende
sen met harnas toe coemen tot dengenen, dye daer ge-
uickt syn, ende volgen ende gehoersaem syn.

Item dit geschiende sal dye ongehoersaeme, dye dan thuys
chte gebleuen wesen, oft enige andere ongehoersaemheit
nende is, sall eerst gestraft worden, voer wy yet voerne-
n te doene tegen onse wederparty.

Item indien oeck enige particulare persoenen gevonden wor-
ende onderstonde tgemene nutt ende weluaert toe weren,
veel hoer mogelick is, dye luyden sal yegelick Grietman
teikenen ende toe Sneck den heeren int script leueren,
le men salse straffen, alsmen landts verraeders schuldich
te doen, sonder genaede.

1515 Item sullen oeck alle Grietsluyden, soe froech sy thuys comen, den inwoenders der Grienien veruyttigen harnas holden yegelick nae syn staet.

Item alle ballingen, dye sich nu buytens lande holden ende oeck dye inden landen syn, ende noch niet gesucre hebben, sullen voor Sinte Michiel coemen, ende dan gelijk dye gemene lantschappen, sy sullen yegelick besonder gelijk wesen hyer vry ende veilich te coemen, ende wederomt hoer woensaemheit te trecken, dye dan coemen, men sal een guetlick incomst laeten eerfaeren nae gelegen daer saken, dye dan oeck niet een comt byder tyt vorscreuen, sal eenlick ende alle tyt wt dye landen van Vrieslant verweseen sy.

Item alle desen articulen sullen dye Grietsluyden, soe froech sy thuys coemen, in allen Grienien laeten publiceren en besueren alsoe te achteruolgen, dye daer contrari doende salmen straffen, als luyden dyet gemene nutt ende weluren niet lyden ende syen mogen.

In desen dach voersz. toe Sneek geholden worde getracteert ende gesloeten, datmen by raet ende consent des Hartoch van Geldre twe geleerde welspreekende Vriesen van allen saken vregeinformeert souden senden anden Co. Mat. van Vranckrick wien dat arbitrament vanden tuysten ende gescheele, wese in tusschen den Prince van Spanien en den Hartoch van Geldre Vrieslant rorende by consent beyde heeren voerscreuen en gecommitteert. Daeromme schickten dye Geldersche Vriesen twe op tot den Co. Mat. voersz. met credentie briuen van staeten van Vrieslant, wtgesecht Leuuarden, Franicker, Harlingen, ende heerschappen voergenoemt gesegelt, daer den Co. Mat. van Franckrick solden informeren ende te kenen geuen, woe dye saeken van Vrieslant hem hadden : schen den Prince van Spanien ende dye Hartoch van Geldre ende dat alle staeten van Vrieslant, wtgesecht Leuuarden, Franicker, Harlingen, ende sommige heerschappen, Harlant, Kaerl van Geldre hadden eendrachtelick gecoeren ende

enoemen voer een heer ende beschermer der landen van 1515
rieslant, begerende dat syn Co. Mat. sulcks duer syn arbit-
raiment wolde confirmeren, ratificeren ende approberen.
Vant syn Co. Mat. dat boeueu allen anderen carsten heeren
lochte rechtelick doen, omdat dye Coningen van Vranckrick
adden Vrieslant eerst wt dye heydensche Coningen macht
onder den croene van Vranckrick gebracht, ende het kar-
ene geloeue in Vrieslant eerst laeten predicken, ende alsoe
etter tijt heel totten karstene geloeve gebrocht. Oeck om
onderlinge diensten ende vromicheden der Vriesen by den
oningen van Franckrick gedaen, hadden sy den Vriesen den
lige vriheit gegeuen. Desen nae gescreuen hebben den Gel-
dersche Vriesen lmet hoer oratoren ende ambesaeten gesentt
enden Co. Mat. van Franckrick Anno 1515 ontrent Martini.
Item dat dye Vriesen hebben hem geholden ende hoer lan-
en in ruste ende vrede geregeert nae insettinge der Conin-
gen van Franckrick, soe lange sy niet worden angefochten
in de Graeuen van Hollant.

Item dat dye Graeuen van Hollant eerst hebben gemaect
len discordien ende twedrachten, dye in Vrieslant eerst heb-
ben geueest, sommige heerschappen ende steden met gaeuen
de beloftien tot hem treckende, doer welcke sy somtyden
al Vrieslant hebben onder hem gecregen.

Item dye donatien Caroli Calui ende Lodouici dye anderde
nt van geene macht. Int eerst vant sy geen Keyseren maer
lene Roemsche Coningen waeren. Ten anderen want sy in
er donatie brieuen dye Preuilegien der Vriesen niet men-
neert, noch reuoceren ofte te niete maken, noch dat dye
natie by consent der Vriesen niet is geschiet.

Mit dese ende andere voersz. articulen worden geschickt
Gelderlant aenden Hartoch, heerschappen ende huysluyden,
almachtige vanden staeten van Oestergoe, Westergoe ende
neuenwolden. Als wt Oestergoe meester Minno pastoor toe
auwert, Jancke Oenema, heerschap, ende Taeke Montiamma

1515 huysman wt Westergoe, heer Riuerdt Pastoer toe Oela, Ek Jongema heerschap ende Tyepke Bottez. huysman, wt den Seuenwolden, meester Gaele, pastoer toe Boern, Fedrick Rorda ende Franck Roelofz. huysman wt Stellinwerf. Dese reysden tot Aernem in Gellerlant, om met den Hartoch van Geldre te communiceren van datgen. dat toe Sneek in den landach was gesloeten ende begrepen. ende voert syn furstellcke genaeden bidden van weegen esd. wt naeme vanden gemene staeten der landen van Vrieslant. dat syn furste genaede seluen, wolde coemen, in Vrieslant sich den staeten van Vrieslant presenterende, omdat dye Burgoensche met hoer adherenten lieten luyden ende seyden. dat dye Hartoch van Geldre tlant van Vrieslant wolde verlaeten ende hem niet meer onderwonde; maar sommige Geldersche heerschappen met Suartsenburch ende Arcklens onderholden den knechten, ende dat oerloch, waerdoer van Vriesen, dye noch met den Burgoenschen hilden ende geneed waeren Geldersk te worden, worden getoegen van den Geldersche. Ende waer dat syn F. g. persoonlich int lant quaerdaer solden veel steeden heerschappen ende huysluyden Gelders worden, dye nu noch met den Burgoensche hilden. Hy Hartoch van Geldre heeft den geschikten van Vrieslant eerlick ontvangen ende getracteert ende montlick ten awoerde gegeuen, dat hy Vrieslant nimmermeer wolde verlaeten, verbuytten, meer lyf ende guet, lant ende luyden hoer te setten, indien sy des weder by hem wolden doen. hoer geuende brieuen anden staeten van Vrieslant, van welke dye copie hyernae folcht:

KAERLE VAN GELRE ENDE VAN GULCK ENDE GRAECE
VAN SUTPHEN ETC.

Onsen vruntlichen groet, waerdige, hoeggeleerde, eerbae vroeme, wyse, ende voersichtige lieuen getrouwuen, wy

jen uwen geschickten ende deputeerden met haeren creden. 1515
 ien ende boetschappen vander samentlicker lantschappen
 wegen doeglick ontfangen, guetlick verhoert ende wel voerstaen,
 laerop wy den seluen een guetlick antwoert gegeuen heb-
 ben aen v' samentlick toe brengen, als ghy aen denseluen
 vel voernemen sult, ende want wij denseluen uwen frunden
 ander anderen by onse fursteliche eere toegesecht hebben,
 ende dye samentliche ondersaeten ende staeten der Vries-
 anden nimmermeer toe verlaeten, dan lyf ende leuen, lant
 ende luyden ende alles, wat wy ter werlt vermoegen, by v
 op te setten, soe veer ghy ons in gelicken doet, als ghy ons
 loer den voersz. v deputeerde vrunden doet verboetschappen
 hebt, als ghy al eer langer ende breeder van uwen vrunden
 voersz. verstaen sult, daer ghy v vastelick op vertroesien
 ende verlaeten moecht, soe wy ons by v holden ende beuysen
 sullen, als een vroeme furste toe staet, dat wy v soe in
 allen gueden te kennen geuen uwen eerbaerheit ende waer-
 licheit, dye God onsen Heeren beuaeren moet. Gegeuen in
 onsen stat Aernnem op onsen lieuen vrouuen conceptionis dach
 aostro sub secreto anno dusent vyfhondert ende 15.

Den Eerbaeren waerdigen hoeggeleerden vromen
 wysen ende voersichtigen heeren, abten, prelaet-
 ten, heerschappen, steden ende ganse gemeente
 les saemlichen onsen Vrieslanden van Oestergoe,
 Westergoe ende Soeuwenwolden, onsen lieuen ge-
 trouwen ende guede vrienden.

Oeck sende den Hartoch van Geldre met den voersz. am-
 besaeten brieuen an synen Canceler ende raeden binnen
 Sneek residereide, van welcke dye copie hyernae volcht:

COPIA.

Kaerle Hartoch van Geldre ende van Guilck Graue van

1515 Sutphen. Lieue Raede ende getrouuen, wy hebben by uwen geschickten ende deputeerden vrunden, van wegen der staeten onser lantschappen van Vrieslant tot ons geschickt, credentie ende boetschappen ontfangen, met ytliche articulen byden staeten vanden landen accordeert ende gesloten. Daerop wy denseluen deputeerden onsen antwoert gegeuen, ende weder anden staeten onser lantschappen gewaerdicht hebbe te scriuen, als ghy in hōren rappoert wel voerstaen sul. Ende want wy dan dye selue onse landen ende ondersaete geensins in gelicken oek weder doen, als sy an ons den voerboetschappen hebben, als ghy alles breder ende wylter van hem verstaen sult, oft dan onse wedepaert enige neryterie, oft yetwes tegens donderdaenen onsen Vrieslander voernomen mochten worden, beueelen wy u mit gansen ernst daertegen te doen, ende versoeken van allen den gener, die onse wederpartye draegen. Desgelicks hebben wy oek alhyer doen bestellen in onsen lantschap. Wy weerden onsen lieuen Raede ende getrouuen eerstes dages mit vdcomel macht ende gestalt tot v. voegen, hierbeneue vertrouuen oek corts van ons vernemen, datmen alsoe ouer wech net scauen mach, dat ghy alsdan middeler tyt onsen saeken aldaer ouerall alsoe stueert ende regeert, als tot eenen, weluaert onser inder seluer tuyst dienen soll, gelick 1 des ende alles guets ganslick te betrouwien, dat sullen wy oek mit samentlick bedencken ende voer oegen holden. Gegeuen is onsen stadt Aernhem op onsen lieuen vrouwen conceptionsdach anno 1515 etc.

Dat rappoert wt Gellerlant aenden Staten van Vrieslant ende van heer Flors brief.

Met dit antwoert ende brieuen voersz. sit die ambesaeter

weder wt Gelderlant gecoemen in Vrieslant, brengende haer 1515
'eport anden landen montlick ende scriptelick, terstont sint
lye copien vanden brieuen gesent in alle Grietenien in Oes-
ergoe, Westergoe ende Soeuwenwolden, dat dye Grietsluyden
len brieuen aenden waer voer allen Vriesen solden publiceren.
Deck worden dese copien heimelick gesent in den Burgoensen
steden, als Leeuarden, Franicker ende Harlingen, waerdoer
veel heerschappen, huysluyden ende burgers inden steden
voersz. genecht worden tot den Hartoch van Geldre. Oeck
ieten dye ambesaeten luyden, dat heer Florys sonder commis-
sie des princes van Spanien in Vrieslant was gecoemen. Deze
haem vernaem heer Florys ende sende synen brieuen aan allen
hoecken van Vrieslant, dye Gelders partie hilden, dat se den
oegen der ambesaten niet souden loeuen etc. van welke
brief dye copie hyernae folcht:

COPIA.

Florys van Egmont, heer toe Iselstein, sinte Martensdick
ende Scherpenessen etc. Stathouder generael in Vrieslant.
Andachtigen ende lieuen besonderen, wy worden metten waer-
heit berecht, hoe ytlickie priesters ende heerschappen syn
geueest een heer Kaerle van Geldre, ende sich daer wt geven
als ambesaten des gances landes van Vrieslant. Ende den-
seluen heer Kaerle van Geldre ytlickie onwaerachtige saken
in te draegen. Ende soe nu weder om thuys comende w
groete loegenen ende onwaerachtigheyden wederom anbrengen,
nits dat sy v moegen brengen ende hoer partylickie saeken
net v wtbraegen. Ende om sulcks beter te weercke te bren-
gen, stroyen sy ende seggen tot w, dat wy hyer in dese lan-
den van ons selfs, ende niet van onsen genaedigen heer den
Prins van Spanien solden wesen. Ende dat wy solden ge-
necht syn om oerloch, twedracht ende onschuldig bloet te

1515 storten , hoe wy doch diergelicken presummeren ende oek een deels wel weten , dat sulcks alle voersz. v. wille , consent ende beuel niet is geueest. Doch hebben wy ons bedocht v opdat selue te aduerteren ende verschoenen , ende laeten v in den besten vorden waerheit weten , dat ons genaedige heere dye Prince van Spanien ons heeft , wt syn fursteliche genaede hoff , dye dato van den 8 Decembris , gescreuen , dat heer Kaerle van Geldre ende syn Furste genaede oek den Coeninck van Vranckrick heeft gescreuen , dat hy in Vrieslant geen niu oerloch wil maken , ende indien syn luyden in Vrieslant sulck beginnen , haer geen hulp doen. Wy sint hier in Vrieslant oek van ons selfs niet gecoemen , dan wt sonderlinge beuel ende groeten begeerte onsen g. h. den Prince van Spanien , alst blickt , ende syn fursteliche genaede commissie dye men u ende alle Vriesen opentlick sal toenen , als ghy dat begeert. Wy sint oek niet genegen enige orloch , tue dracht ende bloedstortinge in Vrieslant toe maken , dan sint bereit , indien ghyt begeert , u allen geestelick ende waerlick edel ende oneedel van wegen onsen g. lieuen here dye Prince van Spanien in genaeden op te nemen , ende alle datgeen se sy tegens den Furste van Sassen mochten ende hebben misdaen ende onrechtelick gehandelt , geheel ende all cleyn ende groet in genaede oms Gods wille te vergeuen ende vergeten , ende tot genen tyt des toegedencken , oek v in genaeden toe onderhouden , ende alle beswaringe , soe v een jaer renthen oft excysen enck anders byden Zassens boeuen v vermoegen mochte opgelegt wesen , te mitigeren ende tot redeliche vermogen manieren stellen. Ende alsoe van onsen genaedigen Princes wett van Spanien met v leuen , dat ghy aen ons guet geualt sult hebben. Ende soe ghy sulcks an ons begeert , moen ghy v volmachtigen by ons schicken , den willen wy dese een vry sterck geleit geuen an ende aff te trekken , met ons op dat gene als voersz. is te handelen ende tra- teren. Desgelycks wederom , indyen ghy v van sulcke voers-

priesters ende heerschappen ende anderen logentaelen laet bren- 1515
gen, ende den Geldersche gelt ofte bystant in clein oft int
groet geuet, ofte doen, ende v in niuuen oproer met logen-
tael laet brengen, willen wy desglicken ende meer gelt van
v hebben. Ende den geen, dye oproer maken ofte stercken,
willen wy straffen, een ander tot een exempell. Twelck wy
v allen ende een ytlyck int sonder geuen te kennen ende met
v vredelick, indyen dat mogelyck sall wesen, te leeuuen, sint
wy geneecht. Gegeuen toe Leuwarden, onder onsen signet
den 18 dach Decembris anno 1515.

**Van des Hartoch van Geldre aenden stat van Sneeck
tegens den heer Florys brief voersz. ende van
dambesaeten in Franckrick gesent.**

Nae dat dese heer Florys voersz. brief was wtgesent
aenden Geldersche Vriesen ende steeden, soe is Arckles van
wegen Hartoch van Geldre, Stathouder in Vrieslant, omden
landen ende steeden, dye doe Gellers waeren, met dese brie-
uen gereist in Gelderland aan den Hartoch, hem dit tonende,
waer op Hartoch Caerle van Geldre een brief heeft gesent
an den steede ende raede van Sneeck, haer informerende te-
gens heer Florys voernemen, ende dat syn Furste genaede
dem seluen metten eersten denckt te voegen in Vrieslant, dat
nochtans niet geschiede, van welcke brief ick dye copie hier-
nae sall setten. Te wyle dat dye ambesaeten noch in Gelder-
land by dye Hartoch waeren, worden daer twe geleerde man-
nen van den Vriesen geordineert by consent des Hartochs dye
metten articulen voersz. solden reysen an Co. Mat. van Vranck-
rick, om syn Co. Mat. te informeren, woe sich dye saeken
van Vrieslant hadden tusschen den Prince van Spanien ende
dye Hartoch van Geldre, als voersz is. Van den Geldersche
Vriesen worden wtgeseth Idzert pastoer toe Grow, doctor in

1515 beyde rechten , dye des Paus commissaris ende collector was, daer ick int jaer van twaleuen te voren van heb gescreuen. ende met hem meester Augustinus Haye Martens z. doctor in dye medicinen; een groett oratoer int Greecks ende Latine. dye veel autenticke brieuen , ende cronicken van Vrieslant met hem nam in Franckrick om syn articulen ende foernemen te beuisen , ende hy loefde een yder dat syn weder te brennen , dye hem sulck hadden geleent , maar hy heeft se alte saemen by hem gehouden, waerom ick hem vaeke hebbe voerman ende geboeden, dat hy sulcke oude autenticke brieuen ende preuilegien solde weder te hande brengen , dese hem hadden gedaen , ende om den eere van Vrieslant niet alieneren noch in vremde handen brengen. Tegen dese ambesaeten voersz. sende heer Florys ende dye Burgoensche Vriesen nae Franckrick meester Bucko , pastoer toe Leuuarden , Licensiaet in beyde rechten , een welspreekend man. Meer met wat instructie ende articulen hy is gereist heb ik niet coenen vereyschen.

Item den 23 dach Nouembris anno 1515 heeft Gabbo Scheltema met syn hulpers opt Bill veel goets genoemen ende heer heer Tyaerd Burmania huys gebrant. Dit heeft heer Tyarit voersz. vernoemen , ende heeft des anderen dages knechten wt Leuuarden gesent toe Hallum , ende hebben thuys angefochten. daer Gabbo met syn vrunden saeten drincken. Daer worde Frans Stanie , heerschap met den huysluyden geslaegen ende Gabbo Scheltema ende Tyepke Goslinge gesangen ende toe Leeuuarden opt huys gebracht. Dit hoerden dye Geldersche ende toegen den 25 dach Nouembris wt Sneek , ende vingen Douwo Abbez. toe Pingjum ende brochten hem binnen Sneek

**Karle Martoch van Geldre ende van Guilek ,
Graeue van Sutphen, heere van Vrieslant.**

Lieuwe getrouwe onse lieue Raedt. Int getrouwel hem oek dye

Graef ersocht tot Ercklens beuelen in Vrieslant heeft ons ge- 1515
toent ende gepresenteert scriften van onsen beuelsluyden al-
daer, met ingelechter copien enige scriften heeren Florys
aen v gesent mach hebben, wt uwer versoek ende verscri-
uen, twelck ons vremdt geeft, nae dyen ghy wete, dye selfte
heer Florys anders niet een soeckt dan moyterye ende tuyste
te maken, ende luyden lyet, hoe dat dye Prince van Casti-
lien den landen van Vrieslant hebben soude, dat sich metter
waerheit nimmermeer befinden soll, want wy geen syns v
ende dye landen van Vrieslant een dencken te verlaeten. Dan
lant ende luyden by v op te setten ende by v te leuen ende
te steruen, ende daeromme onsen heeren ende neuen dye
Coeninck van Vranekrick ende anderen onsen heerēn ende
maegen te beloeuen, als ghy metter waerheit beuinden sult,
Dencken wy daerom ons oek eerst dages selfs in persoenen
in onsen Vrieslanden te voegen. Ende eer sulcks geschiet
onsen lieuen raet ende getrouwuen voersz. mit allen bescheit
voer te schicken, dat ghy des een guet behaegen sult heb-
ben, dye voer dese voersz. voerleeden hoechtyt gecoemen
solde hebben. Dat ouermits meerckliche ende treffeliche on-
leede, daer wy in syn, hebben moeten gebreecken, niet een
heeft willen syn, als ghy allen vorder van hem verstaen sult.
Alsus wilt alsulcke brieuen ende scriften voert meer vermy-
den wes syne comste, dye aldan, mit toedoen van v, alsulcke
regiment ende ordinantie van onsen wegen maken sal, daer
mit dye samentlicke lantschappen aldaer een guet benoegen
hebben sullen. Des getrouwuen ende verlaeten wy ons entlicken
tot v gh. Gegeuen in onsen stat Aernhem op Dingsdach nae
Sinte Pontiaen nostro sub sigillo anno dusent vyf hondert 15.

Onsen lyeuen getrouwuen burgemeesteren, schepen
ende raet onsen stat Sneeck.

Anno 1516 binnen dye octaue Epiphanie worde dye Weer-
denbras by Groningen wt geroit ende Ewerwyn Graue van

1516 Bentem betaelde dye knechten , dye opt huys gelegen hadden haer solt , ende naem dat geschut nae hem.

Int selue jaer betaelde heer Florys van Iselstein dye knechten , dye binnen Leuuarden , Franicker ende Harlingen lagen , ende toech voer in Brabant totten dach , dye te Mechelen soude worde gehouden. Eer hy wt Vrieslant reisde , loefde hy den heerschappen ende steeden dye Burgoens gesuoren hadden , dat hy binnen twe maenden nae den tyt solde weder coemen met vrede int lant , of met sulcke macht , dat hy dye Geldersche wt Vrieslant soude driuen ende des oerloch een eynde maken. Omrent vasten naemen dye Geldersche Vriesen een roefschip dat een Schot toe hoerde met veel guets. Den 22 dach February cregen dye Vriesen opten Zuyderzee Hessel Martena wyf ende Jw Bottinga wyf met veel burgers van Franicker ende worden vencklick gebracht binnen Sneek.

Int begin Marty quam Arcklens weder wt Gelderland toe Sneek. Terstont verscreef hy geestelick ende waerlick wt Westergo ende Soeuenwolden by hem te coemen toe Sneek om daer eenen Landach te holden , opten vyftien dach Marty , ende daer proponeerde Arcklens veell puncten , als van knechten toe onderhouden , oft dye Burgoensche steeden ende Vriesen yet wolden attenteren tegen haer vrunden , datmen dat mochten tegenstaen.

Item vanden ballingen dye noch niet ingesoent maer rebel waeren. Item om een gued middel te vinden , waer doemmen dye landen ende steeden van Vrieslant mochten ouer een brengen etc. met meer anderen. Onder andere puncten worde daer gesloeten , dat alle Grietsluyded solden voer sekere persoenen , daertoe van Arcklens ende den hoegen raet gedeputeert , rekenschap doen van dye negen stuuers ende andere schattinge gegeuen , ende dye Grietmans dye reste niet onbetaelt wt te duingen , ofte executie daervan te doen. Oest wordet daer gesloeten , dat dye gemene landen , als Oester-

hoe, Westergoe ende Soeuenwolden, Groningen ende Gron- 1516
ningerlant, solden dusent knechten holden op haer solt te-
gen dye Bergoensche oftet buytten ghinghe. Daernae den
xi dach Marty reisde Arckles toe Collum, ende verscreef daer
oeck geestelick ende waerlick wt Oestergo by hem te coe-
men, ende sloet daer oeck articulen met hem luyden voersz.,
daernae toech Arckles tot Gronningen ende dede daer desge-
licks. Terwyle dat heer Florys was in Brabant, toegen som-
mige heerschappen met burgers ende knechten wt Leuuar-
den ende Franicker toe Blye voer Jancke Oenema huys,
daer Janke ende syn wyf seluen op waeren met knechten,
sy schoeten seer an dat huys; ende yseren doer ant huys te
stucken, ende Rickle wort doet geschoeten, noch bleef dat
huys des daeges ongeuonnen, want dye burgers ende knech-
ten mosten des nachts weder in hoer steden wesen. Doen
datt belech affgetoegen was, reysde Jancke vant huys ende
dorste hem daer niet weder op betrouwuen. Daernae den 12
Marty togen Leuuarders weder toe Blye, ende wonnent huys
ende brandent. In dese tyden in Martio arbeyden met groe-
ten eernste ende neersticheit sommige heerschappen binnen
Leuuarden, dye Bergoensche partie holdende, ende dat (alst
scheen) by consent ende weten heeren Florys, Stadhouder
ouer den Burgoensche steeden ende Vriesen, an sommige heer-
schappen, dye an dye Geldersche waeren, datse op vry vast-
geleyt by malcanderen mochten coemen, om op sekere arti-
culen toe verenigen tot vrede, velfaert ende eere der länden
van Vrieslant, een steeden vasten vrede met malcanderen te
holden, hem an geen van beyden te kerden met lyf noch met
guedt, ende onder hem noch onder haeren gene geualt van
roewen, branden, vangen ofte doetslaen laeten geschien.
Want doch dye Prince van Spanien ende Hartoch van Geldre
een verdrach gemaectt hadden met malcanderen, dat dye
platte landen van Vrieslant van beyde heeren in ruste solden
staen. Ende geen van hoer dye landen toe beniden ter tyt

1516 sy dat verclaert hadden, wye dye ouerheyt van Vrieslant toe standen wort, ende dan dye gemene Vriesen dengenen behoerliche onderdanicheit te beuysen etc.

Dit ist sin des brief dye heer Tyaerdt Burmania ende Ryenck Camstra, raetsheeren des Princes van Spanien in Vrieslant sampt hoer vrunden, dye in desen saeke mede handelden, screuen wt Leuuarden den 19 dach Marty an Edo Jongama, Tyerck Walta, Hayo Doeckez, ende anderen heerschappen, hoer vrunden. Als dese handelinge vernamen dye Geldersche regenten met sommige heerschappen ende seynschipsluyden, dye meer gewyn in tyden des oerloch dan vrede hadden, hebben dese salichlicke ende nutte handelinge voersz. niet mogen lyden, seggende dat dye handelinge voersz. niet dan een decsel waer om meerder quaet ende moyterye inden landen te maecken, ende dye Burgoensche heerschappen sulcks wtsetten van vlauuicheit ende desperatie, want sy vermeerckten, datt haer cryg geen voertganck solde hebben. Waerdoer daer geen meer worde gedaan. Den 27 dach Aprylis naem groete Pyer met syn seynscheepen voer Enckhuysen een huilck wel gelaeden met rogge, holt ende joepen byer ende brachtet te Woerkum. Den 18 dach Mey naemer dye Burgoensche Jemma heer Jusma huys toe Foerwert, ende beholwerckten dat, ende setten daarop vyftich knechten om den huysman daer omtrent ende dat Bil te beschermer tegen den Geldersche Vriesen.

Dye Burgoense quamen met macht int landt.

Anno 1516 dach May quam heer Florys met veel schepen, hoeden ende pleytten ende twe dusent knechten van Enckhuysen aff seylen voer Woerkum, daer dye Geldersche Vriesen laegen opten ree met dye Schotsche broken huylck enke

hyen ofte ellif rinschepen, dye sye opter zee hadden genoe- 1516
 ien. Dye Burgoensche wonnen dye Scotsche barck met ge-
 alt, ende branden vyer rynscheepen, ende sloegen veel
 oet, worpen veel wt dye scheepen int waeter, dye verdron-
 en, veel sint daer gevangen, dye al toe Harlingen sint ge-
 vort. Daerna senden heer Florys Lubbert Turck met 1500
 knechten nae Harlingen ant lant, ende hy seylde met dye
 enoemen scheepen toe Enckhuysen. Doen den knechten toe
 arlingen waeren gecoemen, ende heer Florys was noch toe
 nckhuysen, toegen heer Godschalck Jongema, heer Hessel
 artena, Epo Aelua, Jw. Bottinga, Douwo Burmania met dye
 knechten voersz. ende noch drye vanttyes knechten wt Leu-
 arden, Franicker, Harlingen den 18 dach Mey binnen Bols-
 art, ende voersc: dye dorpen daerontrent tot hem toe coe-
 en, ende doen den Prince van Spanien behoerlicke eedt,
 ide betaelen den Prince behoerlicke dominie, dye sy hem
 huldich waeren. Ende des anderen dages beleydense Hero
 ottinga huys toe Wommels. Dye Geldersche, dye daerop
 egen, gauent huys op beholdens lyues ende gudes, ende dye
 argoensche setten daer 50 knechten op ende toegen weeder
 Bolswert.

**Die Geldersche met den Vriesen quaemen
 voer Bolswart.**

Doen die Geldersche binnen Sneek vernaemen, dat dye
 argoensche binnen Bolswert waeren, toech dye heer van
 iartsenburg met 7 hondert knechten in Oldecloester met
 4 huysluyden van Geesterlant ende Wymbritzerdeel, opten
 1 dach May, ende wolden Bolswert bestormen. Als dye
 verschappen ende knechten in Bolswart condschap hadden,
 it dye Geldersche Vriesen ende knechten boeuen twe dusent

1516 waeren vergaedert in Oldecloester, ende dat dye Soeuwenwolden ende ander Geldersche Vriesen oek quaemen tegen hen aan, besweeck hem dye moet ende weken wt Bolsward nae Franicker ende Harlingen. Want Boelswert doe noch gewal omhadde, dye van weerde was, want flus daernae begonnen dye burgers met hulpe dye Geldersche Vriesen daer ontrent te graeuen ende boluercken om haer stat. In deser tocht worde Epo Aelue gefangen, heerschap toe Witmaersum. ende toe Sneeck gebracht ende sat daer lange geuangen. Nadat dye Burgoensche wt Bolsuurt waren gereist, ende die Geldersche weder in, toech heer Lenart van Suartsenburch den Vriesen ende knechten dages nae Sacramentsdach, dat was den 23 May, toe Wommels, voer Hero Hottinga huys. Opdat huys waeren 50 vroeme knechten met geschut, prouande ende alle nottrufe wel versien, ende thuys was sterk staende int water ende noch rontom met een eerden wal. Sye laegen voer dat huys tot den Sondach, dat was den 5 Mey. Doen vraechden hoer den heer van Suartsenburch, dat syet huys ende hem seluen wolden geuen in syn handen. Dye opt huys waeren, begeerden een cort beraet, ende beraeden hem, dat sy thuys ende hemseluen gauen in hande des heeren van Suartsenburch, dye dat huys innam, ende sent dye knechten, dye opt huys hadden gelegen, onbeschaedigd met haer geweer nae Franicker, ende dye Vriesen branden huys ende ondergroeuen dye muren vant huys ende worpen onder de voeten. Opten dach voerz. dages daernae, als dat was gheschiet, toegen dye Vriesen yegelick weder thuys en dye knechten bleuen in Oldecloester leggen, ende daer quaemen noch drye vaendelen knechten toe, ende by 60 ruyt van Gronningen, dye al van den Hartoch van Geldre wordt int lant gesent.

**Die Bergoensche branden Rinsmägeest, daer 1516
worden veel knechten geslaegen toe Genum.**

Int selue jaer voersz. den laesten dach May, te wyle dye Geldersche noch laegen in Oeldecloester, togen wt Leuwarren ende Franicker twe hondert knechten, ende met haer dye ofman op Jemma heer Jusma huys, genoempt dye rechter an Bommel, met een deel zyner knechten, dye hy opt huys adde, ende toegen inder nacht op Rinsmägeest, ende sloegen den anganck een man doot, dye buytten waeck hilde, ende randen voert dye Geest meest heel op. Maer Schelto Tyarda-
uys, daer dye Geldersche oplagen, dorsten sy niet an, ende adden dye Geldersche, die opt huys laegen, moet gehat, y mochten den meesten part vanden gebuerte met schieten ant huys wel hebben beschermt. Als Poppe ^{Obbema} Heemstra ende yts Roerda toe Genum met den huysluyden by ende om Clancamp voerz. den brant opter Geest saegen, soe wisten sy wel, dat dye Burgoensche daer te werck waeren. Sy hebben ergadert den huysluyden, dye sy metter haest by een condigen, ende laegen stille by Genum ende Hoege Beyntum, eruachtende den Bergoensche, als sy weder van den Geest uaemen. Als dan dye Burgoensche den Geest hadden gerant, naemen sy alt guet ende beesten vander Geest ende laercamp, dye sy mochten drieuen ende draegen, ende reysen weder nae Ferwert. Mer als sy quaemen by Genum des iorgens voer den sonne opganck, vyelen dye hvysluyden voersz. den knechten an, ende sloegen malcanderen dapperck, ende hoewel dye knechten machtiger waeren dan dye huysluyden, noch cregen dye huysluyden dye overhant, ende oegen wel 70 vromer knechter doet. Daer bleef oeck doet y rechter van Bommel, Hofman op Jemma heer Jusmahuys. aer worden oeck gechoeten in syn aerm een jonck vroem eerschap, Poppe Obbema ofte Hemstra, daer hy nae sturue

1516 ende was den princpael, dye metten huysluydden desen
slag dede.

+

**Jemma heer Jusma huys genomen ende
Franicker ende Leuwarden belecht.**

Anno 1516 den 3 dach Juny toegen opten voeten al die Soeuwenwolden ende Stellingwerf, Geesterlant ende Winbrizeradeel eendrachtelicken, ende quaemen in Oldecloesel. ende toegen denseluen dach voersz. met den heer van Suartsenburg, ende dye ruyters ende dye knechten sloegen neder in Monkebayum tegen Franicker, soe lange Arkles van Gronningen tot hem quam met grof geschut. Daernat den 8 dach Junij brachte Jancke Oenema ende dye ander heerschappen in Oestergoe alle dye huysluyden wt Dongerdeel, Dantumadeel, Feruerderadeel op dye benen, ende toegen voer Jemma heer Jusmahuys, ende by hem quam Arkles met groet geschut van Gronningen. Dye Burgoensche knechten opt huys gauent op beholden lyf ende guet. Daerom reisde Arkles met den heerschappen, dye Gelders waeren. ende huysluyden wt Oestergoe toe Steens, ende sloegen daer een leger tegens Leuuarders. Daerna den 15 dach Juny voergaederden Raederahem, Wttingerdeel ende kregen een leger te Deinum tegen Leuuarders. Dye ruyters van Deinum toegen des eersten nachts voer Leuuarden, ende laegheimelick by dye molen voer Wirdemeroerte, ende naemden 16 dach al Leuuarder koyen, dye des morgens wt den stadt worden gedreuen, ende brochtense toe Deinum met twe mannen, dye sy daer hadden gefangen. Daensinte Joannis dach geboerte, dats den 24 dach Juny braet dye leger op toe Steens, ende sloegen haer neder voer Leuuarden, by het gerecht in een camp ofte veelt, datnae Sint

Joannis camp worde genoempt, ende maeckten daer een wal **1516** om, ende schoeten alle daegen in dye statt. Ende Leuuarders schoeten weder inden Gellersche schansen, ende hilden alle dagen tegen malcanderen schermutsinge, ende aan beyde syden bleuen veel doet, ende dit belech duerden tot assump-tionis Marie. Franickers quaemen ock alle dagen wt tegen den leger in Monnike baium ende sloegen ende vingen oek malcanderen veel volcks aff. In desen somer, te wyle dye Geldersche met dye Vriesen sus laegen voer Leuuarden ende Franicker, soe waeren dye Vriesen van Staueren, Hindeloopen, Workum met den anderen bie den zee-strant voersz. alle dagen opten zee, ende deden den Hollanders groeten schaede, nemende hoer scheepen, dye van Oesten quaemen gelaeden. Ende wat Hollantsche schepen, diese ge-noemmen hadden, niet mochten met hem kriegen, omdat dye Hollanders machtiger wt quaemen, dan sy waren, dye stae-kense andenbrant; soe groet was dye haet ende neydt tusschen den Hollanders ende Vriesen, dye nochtans in tyden van vrede malcanderen niet mogen ontberen.

**Burgoense quamen met macht ende ontsetten
Leuwarden ende Franicker ende toegen
voer Bolsuert.**

Doen die Geldersche sus met den Vriesen voer Leuuarden ende Franicker laegen, soe vergaederden dye Burgoensche veel knechten ende scheepen in Brabant, Hollant ende Zee-ant, ende quaemen den **14** dach Augusti toe Harlingen met anderhalf hondert scheepen ant landt, daer waeren wel 70 heeren. Als heer Floris van Iselstein, Stathouder van wegen des princes van Spanien van Vrieslant, dye Graeue van Nas-ouuen, dye heeren van Artoyen, dye heer van Seuenbergen, dye

1516 heer van Valein , dye heer van Roy , dye heer van Castel , dye heer van Fleeteren ende heer Feelix met seeuen heeren w^{ij} Spaengien , dye nae Ferdinand Coeninck van Spaenien , Har toch Caerls groete vaeders , doet in Brabant waren gecoemen . hem presenterende dye croene van Spaenien , ende veel meer ridderen ende edelmannen , met negen dusent knechten , onder welken waeren veel Spaengers ende Waelen ende soeue hondert Suytzers . Als dit vernaemen dye Geldersche ende Vriesen , dye voer Leuuarden ende Bayum laegen , braken v^{an} haestelick , ende quaemen meestendeel op onsen vrouuen nacht assumptionis omtrent twalef wren toe Tabor int kloester . Dye heer van Suartsenburch met meesten deel knechten en^t huisluyden reisden in Bolswart , ende Arkles met den ande knechten ende huysluyden toegen in Sneeck . Opten 16 dat Augusti toegen den ganse hoep in Ogecloester , ende maeckten voert dammen ouer alle wateren ende graeuen , daisen maeckten voerden ende wagens mochten ryden van Ogecloester tot Tzeerckwert , ende daer maeckten sy een leger . Dye heer van Nassouuen ende veel heeren met hem wolden Bolsward stormen , maer heer Florys , dye ouerste van all dat volk was als Stathouder van Vrieslant , dochte dat geen raede te wesen , seggende dat alle menschen kenlick was , dat dy Bloem van heeren vant huys van Burgoendien tegenwoerdin was voer Boelswert , binnen Bolswart waeren niet daen en^t hoep bloete boeuen , met wat naeken boeren , het mocht verschien datter een Duyts ofte Spaens heer worde geslaegen dy den prince van Spaenien lieuer waer dan heel Vrieslant den gronde . Oft dan sulckes geboerde , dye prince met ande heeren solden hem (als Stathouder ende dye dit oerloch s^oderlinge gecommitteert was) schelden , dat hy sonder discutie ende voersichticheit met syn dolle hoeft dye heeren haaff affliuich gemaect , waerdoer hy een ongenaedich heer sou^t hebben , ende schande voer alle heeren ende Fursten . Hy mede ging dye storm aff , nochtans worden daer veel geschr

len, geslaegen, oek groete personagien, naemelick worden 1516
veel Spaengers ende Waelen geslaegen vanden huysluyden,
lye mede wt liepen te roeuen ende branden, want dit volck
lye conde van dit lant niet een hadden. Doen branden sy
Izerckwert ende om Bolswert, al dat den Suarten hoep int
aer voerleden hadden laeten staen ende niet gebrant. Daer-
nae opten 23 dach Augusti quaemen dye Burgoensche macht
van volck wt Oldecloester ende Oegecloester voer Sneek,
ende stelden hoer geschut tusschen Ysbrechtum ende Sneek.
Snekers quaemen tegen hem wt ende setten hoer groet
s lange op den Dickshorne tegens Ysbrechtum, ende schoeten
tegens dye Burgoensche oerde. Als dan dye Burgoensche
sagen, datse op Sneek geen gewyn hadden, soe weynden
sy hoer oerde nae der Ylst, ende meenden dat toe beroeuen
ende branden. Maer Snekers toegen wt met scheepen voer
hoer, datse inder Ylst niet mochten comen. Waerom reys-
len sy met alden hop weder nae Oldecloester, ende bran-
den Ysbrechtum, Tyallahuysen, Folsgare, Tyrns, Nylant etc.,
al wat te voeren niet was gebrant. In dese toch worden veel
Burgoensche doetgeslaegen vanden huysluyden, dye in laegen
leyden; ende wat sy buytten den oerde beliepen, dye slo-
jense doot.

Dye Burgoense leger brack op van Bolswart ende van Dockum ende van Irnsum.

Den 24 dach Augusti brack dye Burgoense leger op van
Bolswert, ende toeg wt Oldecloester ende Oegecloester, ende
sloeg hem neder in Monnekebayum. Opten 26 dach Augusti
senden heer Florys van Yselstein soeuen vaentyes knech-
ten nae Dockum, om dit in te nemen. In Dockum

1516 waeren veel huysluyden wt Oestergoe met twe vendelen knechten. Ende want Dockum doen ter tyt met wal ende graft niet wel was voersyen, soe dorsten dye Geldersche den Burgoensche in Dockum nie veruachten, meer dye huysluyden toegen yegelick syn wech, ende dye knechten gingen in der oerden nae Collum. Dye Burgoensche hebben den knechten veruolcht, ende bouen hondert daervan geuangen. Terwylē dat dit te Dockum geschieden, reysde heer Florys van Iselstein ende Graeff Foelix met dye ander hoep knechten wt Bayum nae Yrnsum, ende beleyden Epo Douwesz. huys, daer Epo Douwez selfs op was met Abbe Sasskers Heringe syn susters man met 30 mannen. Ende des daeges als sy voert huys quaemen, boedt heer Floris hoer datse vanthuys souden gaen behoudens lyues ende guedes, ende geuent thuys op in syn handen, welcke sy niet wolden doen, want sy verlieten haer op den Geldersche ende op Jancke Douwem met den Woltvriesen, datse haer souden ontsetten. Daernae schoeten sy vanthuys, ende wonden twe knechten, ende scoeten een van Graef Foelix trauanten doet, waerom wurde Graef Foelix toernich ende boes, ende lyet met groet geschut opten toernen ende thuys schieten, ende schoetent huys op drye plaetsen doer. Doe worden sy, dye opt huys laegen. beanxt ende begeerden barnharticheit, ende boeden thuys op te geuen beholden hoer leuen, maer graeff Foelix, en wraeke syns dienaers, woldese tot geen genaede nemen. Ende als dye Burgoensche niet rusten schieten ant huys, en daer een was genen hoep van ontset, soe hebbenset huys op gegeuen, ende hoer seluen inden heere genaede, ende ter stont worden daer thyen gehangen, om dye toornen boeuen vant huys, ende sestien onthoeft, den 28 dach Augusti; dy twe heerschappen wolde Graef Foelix terstond laeten onthoeften, maer dye Vriesche heerschappen holdende den Burgoensche partye, dye daer tegenuoerdich waeren, hebben gehadden, dat men dye twe heerschappen solden reserueren teg-

Epo Aelua , heer Hessel Martena ende Jw Bottinga wyuen , 1516
 ye toe Sneeck saeten geuangen. Daernae hebben dys Bur-
 oensche dat huys geplondert ende gebrant. Oeck hebben
 y denseluen dach Irnsum , Ackrum ende Boern gebrant. Dit
 Idus geschiet toegen dye Burgoensche knechten weder in
 aium ende heer Florys met den anderen knechten in Leu-
 carden. Dye twe heerschappen voersz. worden gefancklick
 abrocht toe Franicker. Daernae hebben heer Hessel Martena
 ade Jw Bottinga gescreuen aen den Geldersche toe Sneeck ,
 at Epo Douwoz. ende Abbe Heringa dat leuen was gegunt
 ter hoer ende anderen frunden bede op sulcke conditien ,
 at Epo Aelua ende hoer vrouwen solden wt dye geuancke-
 isse vry wesen , tegen den twe heerschappen voersz. , ende
 elieden hem dat niet te doone , soe wolde Graef Felix dye
 eerschappen noch rechten , desgelick screuen oeck dye twe
 eerschappen aen Janke Douwes ende andere heerschappen toe
 neeck. Dye Geldersche screuen ende ontboeden weder strack
 ide onweerdich aenden Burgoensche heerschappen ende wol-
 en dye vrouwen niet vry laeten tegen Abbo ende Epo voersz.
 Is Graef Foelix dat antwoert hoerde, worde hy toernich ende
 ram ende sende sonder toeuen dye twe heerschappen met
 en boel toe Harlingen , ende lietse dae beyde onthoeften op-
 n dartienden dach Septembris.

Een Blockhuys te Doekum.

Doen die Burgoensche Dockum in hadden , als voersz. is ,
 egonnen sy daer toe maken een blockhuys boeuen dye Ee ,
 ide braeken Remmartsmahuys met al dye huysen op den
 ick ende opten keppels neder, ende maeckte daer dye graefte
 ant huys , daer all dye deelen daerom leggende mosten aen
 raeuen. Als dat huys was gemaect , worde heer Tyaerdt

1516 Burmania daer drost op geordineert van heer Florys van Yselstein Stathouder. Ende alle dye ballingen wt Dockum ende heerschappen om Dockum, holdende den Burgoensche partye, quaemen in Dockum. Ende alle dye deelen als Feruerderadeel, Dongerdeel, Dantumadeel mosten Burgons swerren, ofte haer huysen ende gueden verlaeten, ende trecke aenden Geldersche, oft daer sy hem mochten bergen. Doer Dockum was geuonnen, sende Lubbert Turck een vendeknechten op Rinsmegeest voer Tyaerdahuys, dat dye Geldersche in hadden, ende als dye Burgoensche een quaemen, verlieten dye Geldersche dat huys, ende dye Burgoenschen besetten dat met hoer volck. Daernae toech Lubbert Turck met vyf vendele knechten toe Collum, ende schatte all Groningerlant ouer dye Lauuerzee ende Gerkesbrugge. Dit geschiet sloegense haer leger toe Bergum int Cloester, en schatten all Smallingerlant ende Opsterlant. Daernae besetten dye Burgoensche thuys thoe Dockum ende dye statt met knechten, want Dockum worde oeck vast gemackt, ende Lubbert Turck toeg met dye ander knechten weder in Mekabayum.

Die Burgoense op Geesterlant, die Geldersche voer Dockum.

Opten 8 dach Septembbris int jaer voersz. sonden heer Florys wel hondert schepen opten Zuyderzee, datse toe Wijkum, Hindeloopen ofte an Geesterlant souden ancoemen lant, om Sloeten te beleggen, (als hy lyete luyden) maer hy was niet te doen om Sloeten te winnen, meer om Geesterlant te brantschatten, op dat hy mochte glorieren ende seggen, dat hy al Vrieslant met geueldiger hant doergegaen en gebrantschattet, hoe wel dat hy met alle dye heeren

roete macht van volck in Vrieslant niet hadde gedaen, dat 1516
vaerdich is te scriuen, omt tlant van Vrieslant onder den
prince van Spanien te brengen, ende den Geldersche te be-
renken, dan allenige dat hy ende dye Geldersche elck hoer-
yt den Vriesen gaeuen, immer toenden een bal met te spe-
en, want als dye Burgoense int lant quamen met macht van
volck, soe weeken dye Geldersche ende lagen still in hoeren
teeden, ende lieten dye Vriesen, dye haer party hilden, be-
oeuen, verbranden ende vangen. Alsdan dye Burgoensche
nechten wt Vrieslant waeren, ende hadden al hoer wille int
ant dye Geldersche subiect gedaen, soe quaemen dye Gel-
dersche met macht van volck ende deden opten Burgoensche
runden, gelick dye Burgoensche opten Geldersche Vriesen
ladden gedaen, soe lang dat heel Vrieslant bloet ende buis-
er worde. Te wylen dat dan dye Burgoensche op te Zuyder-
ee waeren met scheepen als voersz. is, ende dye Vriesen van
Ieesterlant wt Doenyaweerstal, ende wt Wimertsdeel buyt-
en dix, benoerden dye strant, dat sy niet dorsten an koe-
nen, soe quaemen dye heer van Suartsenburch ende Arck-
es met veel Vriesen wt Oestergoe ende Westergoe ende Soe-
lenwolden ende twe venle knechten toe Collum, ende daer
quaemen tot hem den 15 dach Septembris Tyaerdt Mockama,
ancke Oenema met meer heerschappen, ende toegen met den
oep voer Dockum, ende meenden dat in te crigen, eer dye
tat ende thuys sterker worden, meer sy bedreuen niet,
nde reisden weder om nae Collum. Dit vernam heer Flo-
is, dat dye Geldersche voer Dockum waeren, ende sonden
len 16 dach Septembris vyer venlen knechten nae Dockum,
nde veruolgden den Geldersche al ouer Gerkisbrugge in
Ironningerlant. In desen toch vingen dye Burgoense Wybe
Iackes heerschap, ende brochten hem toe Leuuarden, dye
laerop een cerdoys worde onthoeft den 23 dach Septembris,
len Wybe was een guet man, maer hy hadde met dye stadt
Leuuarden (want hy binnen Leuuarden woende) den Bur-

1516 goensche geswoeren , ende liep nae heimelicken wtt Lennarden , ende worde Gelders , daerom moeste hy steruen.

Dye Burgoensche branden Geesterlant.

Doen dese Burgoensche knechten weder quaemen wt Oester-goe , toeg heer Florys seluen met andere heren , heerschappen ende knechten toe schepe van Harlingen aff , ende seilden om nae Geesterlant , ende als sy soe nae quaemen , di seyt mochten gronden , traeden den heeren met den knechten ende Vriesen , dye by hoer waeren , wt den schepen , ende maeckten hoer slagorde int water. Dye Vriesen , die opt lant waeren , schoeten met craft in den Burgoenschen oerden ende traeden den Burgoensche int waeter coenlick te gemoet. Doen scoeten den Burgoensche hoer geschut aff , datse hadden in den scheepen , ende schoeten een doet. Soe geringe dye Vriesen opt lant dat saegen , gaeuen sy den vlucht , doe traeder dye Burgoensche opt lant , ende in een teyken van victory branden sy terstont Mirns , Backhuisen , Backeteen , Laxen . etc. opten 21 dach Septembris. Met heer Florys waeren veld heeren als Graeff Felix , dye heer van Wassenaer , dye heer van Valein , dye heer van Soeuenbergen , dye heer van Futteren , dye heer van Castel , dese stonden al int waeter in voerste gelidt. Dese heeren met den heeren toegen al te Staueren , ende laegen daer thyen daegen stille ; ende screuen ouer all Geesterlant , dat alle dye gene , dye binneu 10 daegen met hem wolden componeren , dye solde met een jaerh vry wesen. Binnen desen tyt verdingde se niet met den Burgoensche , om anxte van den Geldersche , dye in Sloeten liggen , waerom toegen dye Burgoensche wt Staueren nae Sloeten den lesten dag Septembris. Dye Geldersche quaemen v Sloeten te Wickel den Burgoensche tegen. Doen dye Ballen

gen wt Sloeten ende Woerckum dat saegen, onderliepen sy 1516 den Geldersche den wech, datse niet weder mochten coemen binnien Sloeten, ende baeden heer Florys, dat hy nu voert wilde treden met alden hoep aen Sloeten, want Sloeten hem niet mochte wederstaen, omdat dye Geldersche meest al wt Sloeten waeren, ende mochten oek niet weder binnien coenen, waert dat dye Burgoensche oek traeden nae Sloeten. Doen antuoerde heer Florys, ick soll Sloeten wel crigen, alst yt is, ende wende vflux syn oerde van Sloeten ende branden all Geesterlant op, datter niet bleef dan weynich huysen, daer craemen waeren, want sy den craemen ende kercken doen spaerden, ende toegen weder in Staueren ende Woerckum. Nyet lange daernae toegen dye Burgoensche wt Woerckum, ende flux daernae quaemen dye Geldersche met twee endelen knechten, ende Groete Pyer met syn volck, ende aemen Worckum in. Groete Pyer toeg alle daegen met syn einschepen wt opten zee, ende naem veel schepen ende guet, ende wat Hollanders dat hy creeg sloeg hy al doet, of hy erdroncse. Doen voerscreuen dye Geldersche Hindeloopen, Holqueren ende andere dorpen daerby leggende, datse by hoede Woerkum souden coemen ende voerdingen by den brant, want sy hem onder den Burgoensche hadden gegeuen. Diternaemen heer Florys dye te Staeueren was ende voerscreef en knechten wt Bayum, Franiker ende Harlingen. Ende den 11 dach Octobris quaemen heer Florys ende Graef Foeck met den knechten voer Staueren aenden enen syde, ende ye heer van Cortgeen quam met den voersz. knechten van Harlingen aff aenden ander syde van Woerckum. Dye Vrien ende Geldersche, dye in Worckum waeren, stelden hem eerst toe weer tegen den Burgoensche, maer als sy saegen dat dye Burgoensche aan beyde syden aen quaemen, ende ve hoep was groot ende weldich, soe gaeuen sy den flucht, daer liepen soe haestich nae hoer schepen, dat daer veel verzoncken, ende veel worden geslaegen, ende wel hondert ge-

1516 uangen, dye andere ontquaemen te water ende te lande. Daernae den 16 dach Octobris quaem heer Florys met ander heeren inder IJlst met drye dusent knechten toe schepe van Staeueren ende Woerckum. Maer denseluen nacht ontving heer Florys een brief, ende als hy dat hadde geleesen, reysde hy toe middernacht haestelick met all syn volck weder wt Dryl nae Staeueren ende Woerckum. Hyer mach men oock wel merken, dat dye heeren geen eynde van dit oerloch begeerden, want hadden dye Burgoensche dye tyt weynich daer inder IJlst gebleuen, ende hadden dye stromen bewaert, dat Snekers geen cost hadden in gecregen, het hadde met dat Geldersche all gedaen geweest in Vrieslant, want aen Sneek lach doen al den macht. Ende dat vernaem (by auentuer heer Floris wel anden brief dye hem inder nacht quam al voersz. is etc.

Dye Burgoensche op Langweer.

Dye 26 dach Octobris toeg heer Florys met ander heeren ende een groet hoep van knechten op Langweer, ende besetten nochtans Staueren ende Woerckum met syn volck. Alsdan dye Burgoensche op Langweer quaemen, soe branden dye Vriesen, dye op Edsart Douuema huys laegen te bewerren, seluen dat huys ende liepen wech. Dye Burgoense branden Langweer, Boensuaeg ende sommige huysen te Oela. Des anderen dages toegen dye Burgoensche foert den Lemmer met schepen ouer Tuiuckemeer, ende onderweg branden sy Ouster vyfgae ganslick op met dye kercke te Oldegae. Doen dye Geldersche ende Vriesen, dye in den Lemmer laegen, saegen dye Burgoensebe ancoemen, verliezen sy elcks siin wege. Doen heer Florys van Iselstein van de

Burgoenschen wegen Stathouder in Vrieslant, in den Lemmer 1516
schech, doe hadde alt lant met hem voerdinget, behaluen
en Woltman, ende dye verbrandt waeren op Gester-
ant ende ander plaetsen. Ende te wyle hy in den Lemmer
sich, soenden oeck dye Woltluyden met hem, alsoe dat heel
rieslant versoent was meer wt duanck dan wt liefte, behal-
uen Sneeck, Bolswert ende Sloeten. Dit dede heer Florys,
iet dat hy noch begeerde Vrieslant ouer een te hebben,
aer dat hy hem een groete naem mochte maeken in Hol-
ant, Selant ende Brabant, want hy alle platte landen van
rieslant in verding hadde genoemen. Ende dit was ten grote
haede ende achterdeel der landen van Vrieslant ende tot
nger orloch, ende dye Geldersche worden hyer mede niet
verdruckt, meer gesterckt, want dye Geldersche ontbrack
et dan gelt dat oerloch in Vrieslant toe onderhouden, ende
u hadde sy oersaeck niet alleen hoer vianden, maer oeck
uer vrvnden to schatten, om datse nu met heer Florys had-
en verdingt. Doen heer Florys met al syn macht in den
emmer lach, suspiceerden dye Geldersche, datter niet veel
Burgoensche binnen Staeueren waeren gebleuen. Waerom
egen Arckles metten knechten ende een hoep Vriesen wtt
neeck nae Staeueren, ende hoepten dat in te crigen. Doen
ye Geldersche quaemen by Warns, doen maeckten dye van
arns geruchte, alsoe dat dye van Mockquerem wtquaemen,
nde stelden hem tegens dye Geldersche toe weer. Doe dit
ye Burgoensche in Staeueren vernaemen, quaemen sy den
riesen te hulpe, alsoe datter een edelman wt Gellerlant
orde geslaegen met meer anderen. Ende Jan Brant, een
sman van den Geldersche knechten worde gefangen, dye an-
ter toegen weder nae Sneeck, ende branden sommige huysen
e Warns.

1516

**Bye Burgoensche besetten Oldecloester
ende Niecleester.**

Opten 10 dach Nouembris dat is sinte Martens dach auen nae middernacht, quam Tzalling Bottinga met 1200 knechten in Oldecloester ende besetten dat tegen Bolswart. Opten seluen dach voersz. quam Douue Burmania mit vyfhondert Vriesen wt Oestergo in Nyecloester, ende besetten dat tegen Sneekers. Opten seluen dach op Sinte Martens auont voer doe dye Burgoensche in Oldecloester waeren gecoemen, wagen dye Geldersche met burgers wt Bolswert, ende brante Ogecloester all heel wt met den kercke, datter niet sta bleef, opdat dye Burgoensche daer geen leger een solden miken. Doen vergaederden dye Geldersche ende heerschappes binnien Sneeck wesende, ontrent 1500 mannen van seynscheps luyden ende ballingen, dye wt dyuersche plaetsen van Westergoe in Sneeck hem onthilden, om datse geen Burgoen wolden worden, ende toegen voer Nycloester, ende mende dat toewinnen. Maer dye huysluyden binnien Nicloester wearden hem soe manlick, dat dye Geldersche ende Vriesen togen weder binnien Sneeck, ende lyeten Nicloester ongenomen. Dye Burgoensche in Oldecloester ende Nicloester deden niet tegen Bolswart ende Sneeck, dan datse dye Cloester voerdoruen, daer sy in laegen, ende dye naestleggende huyluyden deden groeten schaede; want daer mochten gerantluyden binnien Bolswert ende Sneeck reysen, om entdinck toe haelen ende te brengen. Ende wat man, wif dienstboede worden befonden, dye van Sneeck ofte Boelswa: quaemen, ofte daer hadden geueest, om broet ende ander nottruft, dat dye lantluyden niet mochten ontberen, dye werden terstont geuangen ofte geschat, ofte syn gueden ber men.

**Hoech water. Dye Burgeensche wt Oldecloe-
ster ende Nycloester.**

Den 24 dach Nouembris, dats op Sinte Katrinen auont des 1516
lichts, doer groete wynde ende tempeest des luchts, braken
ye zeedicken oueral Vrieslant in, ende dat solte waeter ginck
veral Vrieslant, een mans knye hoeger, dant ye man ge-
ncken mochte, want het was een sprinck vloet, ende dye
iddel coniunctie van sonne ende maene was opten seluen
ch een verndel voer negen, ende inden rechten loep, soe
is hy des morgens omtrent vyerdehalf wre naeden meridian
n Sneeck. Dit water was alsoe hoeg, datmen met schepen
ver den Indicken mochten vaeren, ende men mochte toe-
eck met een snicke tot dye Norderpoerte in vaeren, ende
ren den dick achter dem ^{Minre}broeders langs totten Oe-
rpoerte weder wt, men mochten oek binnen Sneeck van-
n Burgstraete doer den Peperstrate varen ouer den plaatse
er Doenyahuys anden Wippe. Dit water dede oek groe-
n machtigen schaede in Vrieslant, ende besonder in Wes-
goe, want daer verdroncken veel beesten, ende den lant-
den ontdreef veel guets als kisten, trysoeren, stoelen,
liden etc. besondere dye verbrant waeren inden soemer ende
rst laest geleeden, want dye hadden cleine hutten weder ge-
eckt, daer sy haer guet niet wel mochten in bergen, oek
uen heele hutten wech vanden steeden. Doen dese vloet
ging, waeren heer Florys, Graef Foelix ende andere heeren
tten knechten inden Lemmer, dye hoer op solders huysen
le opten hoys hebben gebercht, daer sy een paert op sae-
totten darden dach. Doen dye tempecst ower was, reis-
heer Florys wt den Lemmer nae Harlingen ende voert
Leuuarden. Ende graef Foelix bleef met den knechten inden
nmer leggen tot den laesten dach Decembris. Opten dach
teinbris, quam mit xvc knechten wt Gelderlant doer

1516 Coeuerden in Gronningerlant ende sloeg syn leger neder in Gerkescloester ende Collum, ende began Colmerlant ende Achtkerspel toe brantschatten, daer omme dat sy heer Florys wt duanck hadden gesuoren. Als dye Geldersche dit in Oestergoe begonnen te doen, verscreeff heer Florys heer Tzalling Bottinga ende Douwe Burmania, datse met hys legers souden opbreken wt Oldecloester ende Niucloester, ende coemen tot hem toe Leuuarden. Sye toegen den 10 dae Decembbris wt Oldecloester ende Nyecloester, ende reysde nae Leuuarden ende voert nae Dockum. Ende heer Tjaert Burmanie drost te Dockum opt huys ende heer Tzalling Bottinga voersz. met andere heerschappen hadden by drye present mannen oft knechten, meer meest huysluyden wt Oestergoe, dye seer willich waeren tegens den Geldersche te schaende toegen tegen den Geldersche nae Collum. Als dye Geldersche dat vernaemen, weken sy voert hen nae Adwert, Vriesen vervolchden hoer tot Zuydhoern toe, ende dye Vriesen toegen weder nae huys, maer dye Burgoensche knechten toegen toe Aengum int cloester, toe Berlckum ende in andere dingen tusschen Leuwarden ende Franicker, ende deden drie huysman hoer eygen vrunden daer groten schaede. Op laesten dach Decembbris toeg Graeff Foelix met al syn wtten Lemmer, ende branden den Lemmer al heel op, gesecht dye kercke ende een huys, ende ginck met syn leggen inden Cuner.

Int jaer ons heeren 1517 laegen dye Geldersche knechten binne Bolswart, ende waeren veel solt ten achteren den Hartoch van Geldre, ende hadden alle dingen gehaald, dye hem van noeden waeren, want om datse geen gelycken, soe brochten dye lantluyden daer niet toe coep, wt omme deden sy den cloesters ende huysluyden groten schade ende geuelt, waerom senden dye knechten wt Bolswert ambesaeten toe Leuuarden an heer Florys, ende begon met hem te tracteren, dat sy hem Bolswert met alt geschen-

daer binnen wesende wolden ouerleueren, des soe soldt hy 1517 hem betaelen hoer solt, datste by den Hartoch van Geldre te achteren waeren. Dit geschiede int jaer van 1517 den eersten dach January. Heer Florys ende dye ambesaeten sint met malcanderen verdragen, als dat hy den knechten binnen Bolswert solde betaelen ses dusent Emders guldens, soe als sy hadden geleyscht ende sy solden den stadt Bolswart met dat geschut leueren in dye Burgoensche handen, alst nae geschieden, want opten iij dach January brachten dye Burgoensche dat gelt voersz. binnen Bolswert, dat hem dye Gelersche schuldich waeren, ende betaelden den knechten. Ende sy leuerden den Burgoensche den stat van Bolswert ouer met al dat geschut, dat daer binnen was, welcke geschut was beeter dan dye ses dusent Emder guldens, dyn dye knechten ontfangen. Want groete Pyer met syn seinscheps uyden hadden daer veel geschuts ingebracht, datse opten scheppen van den Hollanders ende Oesterlingen hadden genoe-nen. Dye selue knechten deden den Burgoensche een eedt, ende bleuen inden stadt Bolswart met weinich schaemele burgers, dye buytten den cost niet wisten te crigen, dye een aert oec onder houden worden vanden Burgoensche. Maer lyke ricke burgers, dye wat hadden te verliesen, reysden wt Bolswart nae Sneek tot den Geldersche. Daer waeren oec wel by honderd knechten in Bolswert, dye hoer niet wolden streden, noch den stat verraeden of vercoepen, en dye ginen wt dye stat, eer dye Burgoensche daerin quaemen, ende tegen int hospitael by Sneek, ende worden wt Sneek ge-gyptet; want Sneekers woldense niet in hebben, soo lange atse reysden in Twente tot den Geldersche hoep, dye doe ich toe Ommen, Goor ende daer ontrent. Dye Hartoch van Geldre rechten nae den tyt den knechten, dye Bolswart ver-oft hadden, waer hy dye crege.

**Bye Burgoensche hebben Sneeck
belecht maer niet gecregen.**

1517 Int jaer voers. opten 11 dach January begant te vriesen. Daernae opten 20 dach January belagen dye Burgoensche Sneeck in vier plaetsen. Graeff Foelix quam wt den Cuner met vyer vendelen knechten ende ginck leggen toe Oppenhuysen. Oeck quam een hoep knechten van Staueren, dye inder IJlst laegen. Nycloester worde oeck beset van den Burgoense Daer quaem oeck een leger in Thabor, van Leuuarden ende Franicker met veel geschut ende instrumenten, om dye stadt Sneeck mede te winnen ofte bestormen, want in Tabor veel heren ende heerschappen laegen, als heer Florys van Iselstein, Graeff Foelix, Graeff Symon, Joest, Graef van Hoy, Joncker Lubbert Turck ende Edzart Graeff van Emden; want dye toe Leuuarden waer gecoemien tot heer Florys, dat heer Florys hem remis van Maximiliaan Roe. Co. Mat. solde vercrigen, om den rebellicheit ofte verachtinge tegen Key. Mat. gedaen int oerloch tegen den Hartoch van Sassen als voers. is. Oeck laegen in Tabor veel heerschappen, dyet met den Burgoensche hilden, als Joncker Reyloff van Eusum, heer Hessel Martena, heer Campo Martena doctor, heer Tzallius van Bottinga, Gerrott Heerma, Jw. Bottinga, Hette Decana Douwo Burmania, met veel meer andere heerschappen. S^e toegen Snekers wt ende branden sinte Joannes cloester dat hospitael heel op, wtgesecht dye kercke, anxe hebbende. dye Burgoensche daer een leger solden in maken. Snekers hadden geen vremde knechten in, want dye Vriesen haer niet betrouden, om datse Bolswart hadden vercoft, maer Grec^e Pyer met syn volck ende veel ballingen wt Bolswert, Wolkum, Staueren, dye onder den Burgoensche niet wolden gaen, waeren daerbinnen.

Ende Groete Pyer met syn volk quam alle dagen wt die stadt, nu tegen den enen leger, dan tegen den ander.

schutgeweer. Joncker Reyloff van Eusum, dye mede in Tabor 1517 lach, arbeyde met groeten neersticheit tusschen den heeren ende den stadt, om soen te maken. Heer Florys wasser wel toe geneget van wegen den prince van Burgondien, dye stat Sneek in gelicke preuilegien ende vryheden als Leuuarden ende Franicker te ontfaen. Dye burgers hadden geerne gezoent metten Burgondien, maer dye heerschappen, Groete Pyer ende dye ballingen daer binnen wesende wolden tot gene compositie coemen, want sy waeren den stadt doe machtich. Terwylen datse sus den stadt in vyer plaeften hadden belecht, ende maeckten int conuent van Tabor stormledders, ende volden veel sleeden met hoy ende bereyden tumelaers, om ouer inden stat toe schieten, ende verwachten noch meer geschut, dat van Leuuarden soude comen, soe begont haestelick te doyen, waerom togen dye Burgoensche haestelick van Sneek met al haer geschut ende ander instrumenten, daerse len stat mede meenden te winnen, opten 28 dach January ende hadden niet bedreuen, dan datse een wynmollen hadden gebrant aan Sneek voer den Noerderpoerte. Heer Florys net den Graeff van Emden reysden nae Leuuarden, Graeff Felix met syn knechten naeden Cuner, Tingnaegel met syn knechten reysden weder wtter IJlst nae Staueren ende Hyndeloppen.

In Nyecloester bleuen twe vendle knechten leggen al tot len 22 dach Aprilis, ende deden den huysluyden daer oment groet schaede ende ouerlast.

**Graf Felix van Huilkenstein, heer Florys
met den Graef van Emdene reysden
in Brabant ten daege.**

Opten 10 dach February brack Graef Foelix op wt den Cuner met al syn knechten, ende toeg nae Fullenhoeff, ende

1517 voert van Vollenhoe ouer den Zuyderzee opt ys voerby Campen nae Nieukerk, ende sloeg daer syn leger. Desanderen dages toe hy voert huys toe Arsendick, ende brande daer veel orlochscheepen, want Hartoch Kaerl van Geldre tyaers te voren hadde daer een blockhuys gemaect met een sterke toem. om met scheepen wt ende in dye Zuyderzee te comen, want daer een schoene hauen was, daer groete gelaeden scheepen mochten ancoemen, ende dit huys worde Hulkenstein ofte Altenae genoemt, omdat het dye Hollanders al toe nae was gelegen. Voer dit huys quaem Graeff Felix met al syn macht ende wan dat huys met geuelt, ende Warner Spigel met den knechten opt huys worden geuangen. Inden toern, dye see sterck was, worde geset een ton bussecruyt, ende dat worde angesteken ende dye toern scherde tot veel steden, ende het huys worde gebrant, Graeff Felix toech vanden knechten in Brabant tot Key. Mat. Maximiliaen. Ende dye hofvuyderreysden met den knechten in Hollant om solt, want sy ry maenden een paert ten achteren waeren. Sy worden Stolck by der Goude betaelt, ende doen naemen oerlof vanden knechten vyer hopluiden, als Kasper van Olms, Recalff, Bartel van Suoll ende Vyt van As, want dye inden Borgoense lande niet wolden gaerden. Dese knechten treckende hyer en daer quaemen ten lesten int land toe Kessel, ende daer quaemen alle daegen meer knechten toe, als dat dye hoep soed dusent sterck worde. Met dese knechten quaemen dye Geldersche niet lange daernae voer Dockum, als ick nae scriuen.

**Een bestant gemackt tot Caemrick.
Grote Pyer wan Hindeloopen.**

In 't eynde des maents February reisden heer Florys van 1517 Iselstein met Edzart Graeff van Emden wt Vrieslant tot Caolum, Prince van Spanien, Hartoch van Burgondien etc. in Brabant, daer Keyser Maximiliaan was met veel duytsche Heeren ende Fursten, ende daer creeg Graeff Edzardt voersz. loer instantie van heeren Florys remis van Key. Mat. tgene lat hy tegen Key. Mat. ende dat Roemsche rick hadde mislaen, dat hy Gronningen inhilt de facto tegen Hartoch Georjen als voersz. Opten 7 dach Martij hilden Key. Mat. ende underen heeren een dach toe Caemrick. Daer worde een bestant tusschen den Co. Mat. van Spanien ende dye Hartoch van Geldre voer dye ondersaeten van Vrieslant gemaect ses weken durende. Welke bestant began den 25 Marty dats op Annuntiationis Marie dach. Als dit voersz. bestande in Vrieslant worde gepubliceert, toech Groete Pyer wt Sneek met syn gesellen ende sommige ballingen van Staueren, Woercum, ende burgers wt Sneek, toe schepe op den Zuyderzee ende quaemen voer Hindeloopen, want dye Burgoensche dat iadden vastgemaect, ende daer was Tingnagel met drye honderd Burgoensche knechten. Dit vyl Groete Pyer met syn volck voersz. haestelick an, ende nam het met stormender vant, ende sloegen hondert ende 7 knechten doet van den Burgoensche, onder welcke daer worde geslaegen een bastert van Cleef ende een van Bochorst. Daer verdroncken oek veel, dye hem met schepen meenden te bergen, daer worden 17 geuangen, dye ander quaemen met scheepen wech, Groete Pyer sloeg geen Vriesen doet, maer alleen wtlandsche knechten. Daernae opten 23 dach van Aprill toegen dye twee veendele Burgoensche knechten wt Nicloester, dye heer Florys daer hadde gelecht, alz voersz. is, dat ene vendle toech binnen Bolswert, lat dye Burgoensche doe inhadden, ende dat ander binnen

1517 Docum. Doen toech Groete Pyer met syn volck wt Sneek tot Nycloester ende royden den wal wtt in den graft, dye den Burgoensche hadden gemaectt ende branden den poerte.

**Dockum belecht ende genomen vanden
Geldersche.**

Onder dit bestant van ses weken voersz. worde in Caemarick ende Brabant wel getracteert ende gearbeit om een soe oft een deel jaeren bestande in Vrieslant te maken tusschen den Prince van Spaenien ende den Hartoch van Geldre, ende als veel luyden meenden ende hoepten ende twiuelden dat niet an, oft dye heeren solden ouer een draegen om Vrieslant, soe sende Hartoch Kael van Geldre, all eer dat bestandt wtginck, ambesaeten aenden knechten voersz., dat int lant van Keisel laegen, presenterende, indient hem luyden beliefde hem te dienen, hy wolde hen geuen spietsen, en schut ende cruit ende elcks een hoerns gulden opten hant, ende vrye rouerye, ende voeren in een lant, daer sy alle souden rick worden. Als dye knechten hy in hadden geconsenteert, doen naemen dye ambesaet hoer aen, ende bescheidense op een seker tyt te coemen by Deuenter. Daer is dye Hartoch van Geldre by hoer gecomen, ende gaf elcks een hoerns gulden opten hant, en heeft hoer befoelen, datse souden trekken doer Tuent en Drent ende voert in Vrieslant, om Docum te beleggen, als bestant wt was, ende het bestant ginck wt den 6 dach den Mey. Dese knechten waeren wel acht dusent sterck, en den genen dye wt Gellerlant by den hoep quaemen; by haer waeren oock Jancko Oenema, Aencke Jaerla, Jancko Dwes, Jw Jousma, Sicko Douues met meer heerschapper maer alleer dese knechten voer Dockum quaemen, doen brae-

ken onderweegen vanden hoop aff Arckles, Jancke Douwes 1517
ende Sicko Douues, ende quaemen inder Ylst met twe vendelen knechten den 11 dach May, ende laegen daer vyf dagen. Opten 16 dach quamen sy int cloester Tabor ende bleuen een nacht. Maer Arckles met den heerschappen togen in Drylst vanden knechten binnen Sneek, ende senden ses dye treeflickste burgers wt Sneek nae Gellerlant, als Aggo Edo z., Pyeter Douwes, Feycko Tyercks, Wibet Idtsz., Goesvrient Goslickz. ende Gerryt crudener. Jancke ende sommige anderen sloegen dye voersz. burgers ouer, datse heymelick metten Burgoensche gehandelt souden hebben, om Sneek Burgoens te maken, hyerom riedt Arckles hoer ende wolde, datse wt Sneek nae Gelderland souden reysen, ende voer antuoerden hoer daer voer den Hartoch, sye solden geen schaede lyden an goet noch an bloet, dat hem luyden niet worde gehouden, want soe sy toe Aernhem quaemen, worden sy beuaert ende mosten hem naederhant met groet gelt vrycoopen, ende daer thoe lange wt Sneek bliuen. Doe dye Burgemeesters ende borgers wt Sneek waren gereist nae Gellerlant opten 17 dach May, opten seluen dach toech Arckles ende dye heerschappen ende Groete Pyer met syn volck ende dye twe vendelen knechten in Tabor voersz. nae Doekum, ende naemen mede wt Sneek dat groeste geschutt ende andere instrumenten, dye Arckles binnen Sneek hadde laeten maken, om Doekum mede te bestormen, ende quaemen opten 18 dach May voer Dockum aen ende woldent ouerualen, maer sy worden weder affgeslaegen van dengenen, dye daer binnen waeren, ende daer worden wel by twe hondert geslaegen vanden Gellersche, dye eerste stormden; sy maeckten voer Dockum drie legers, een onse vrouue toe Bergh, den anderen toe Betterwyrdt, den darden toe Aelsum. Maer naederhant hebbense naeder anden stat sranst ende rondt om belecht, ende maeckten met een lege ebbe dammen duars ouer Documerdiep, datse den vloet mochten buytten keren,

1517 ende benaemen alsoe den stat het waeter ; sy cregen oek groff geschutt van Gronningen ende schoeten met craft inde stat. Doen dye Geldersche eerst voer Dockum quaemen, sonden dye Geldersche een hoep knechten voer meester Syts Tyarda huys opper Geest ; want Schelto Tyarda syn vaeder toe Leuuarden was gestoruen anno 1500 , ende meester Syts Tyarda was binnen Leuwarden , ende hadde op het huys geset 20 mannen met geweer , geschut ende prouande , dyel solden beuaeren ; maer als sy den Geldersche met groot geschut ende macht van volck voert huys sagen , ende hadde geen hoep van ontset , soe beriden sy hoer ende gauent huys op , ende gingen aff beholdens liues , ende toegen binner Leuuarden tot meester Syts Tyarda hoer heerschap , ende die Geldersche besetten dat huys met hoer volck . Dye Geldersche dus voer Dockum leggende , dat daer niet wt noch in mochte coemen , began binnen Dockum prouande toe onbreken ende cruyt , alsoe dat heer Tyaerd Burmania Drost op huys binnen Dockum met den burgers ende knechten over een droegen , datmen met den Geldersche spraeck soudet houden . Sy sloeten soe met malcanderen , dat dye heerschappen , burgers ende knechten solden den stadt Dockum met dat huys opgeuen , behouden hoer lyf , geweer ende peerden , ende dye Geldersche souden niemant van hoer luyden beschaedigen aen lyf noch an guet , noch heerschappen , noch burgers , noch knechten . Des anderen dages , dat was opter 2 dach Juny , gauen sy Dockum op met dat huys , ende heer Tyaerd met den heerschappen ende met sommige burgers . dye geen Gelders wolden worden , gingen den 3 dach Juny des morgens vroe nae Leuuarden . Doe maeckten Arckt een wt Gellerlant , geheten Jan Golsteen , Drost vant huys binnen Dockum , ende inden stat bleuen Jancko Vnema ende Aemcke Jaerla met hijs knechten ende dye heelen andere hoep reisden doer Drente naeden Cunre den 22 dach Juny Grote Pyer was met syn volck ende seynscheepen in den

Juner gereyst, eer dye groete hoop daer quam, ende had- 1517
 en veel scheepen groet ende cleyn bouen anderhalf hondert
 oergaedert wt Vrieslant, Cunere, Blockzyl, Zuartewaeter
 Ielmuyden ende aldaer omtrent, wat sy conden crigen.

**Die Geldersche in Hollant veel gebrant
 ende geroeft.**

Doen dese schepen in den Cuner als voersz. waren voer-
 gaedert, voer dyn heele hoep knechten, ende Groete Pyer
 net syn seinschepen wel vyer hondert sterck altesaenen voeren
 iff vanden Cuner den 24 dach Juny, dats op sinte Joannis Baptiste
 lach nativitatis des morgens nae acht uren, ende quaemen inden
 morgen tyt in Hollant toe Medenblick ant lant. Daer hilden sy
 gemein ende sloeten, dat sy Medenblick wolden in vallen.
 Ende sy vyelen den seluen morgen Medenblick an ende won-
 nent met stormender hant, nietegenstaende datse een vend-
 le knechten in hadden, dye meest al worden geslaegen met
 veel burgers, dye ander ontliepen, ende veel quamen opt
 huys. Doen plunderden sy den stat ende stakense anden
 brant an alle hoecken, ende brandent heel wt met den kerc-
 ke ende dat cloester, ende toegen opten seluen dach, dat was
 den 25 Juny, voert nae Alckmer ende branden onder wegen
 al op, waer sy doer reysden, alsoe dat den roeck van den
 brant voerdonckerde dye lucht in Westergoe. Grote Pyer met
 syn volck quamen weder in Vrieslant, doe Medenblick was
 geplundert, ende gebrant, groet goet met hem brengende,
 datse binnen Medenblick hadden gecregen. Ende Groete
 Pyer met syn Vriesen waren dye princepael, dyet aen brant
 staeken. Dye reeden waer desen, want dye burgers van
 Medenblick in allen oerlogen in Vrieslant geschiet, quamen
 meer dan andere steden van Hollant in Vrieslant, ende coftten

1517 vanden knechten, al dat sy den Vriesen conden benemen, als ossen, koyen, peerden, bedden ende andere cleinoedien ende roerlicke gueden wt kercken ende huysen genoemer. Ende hadden sy den geroefden gueden vanden knechten soe geringen niet gecoest, dye Vriesen souden hoer eygen goet om enen kleinen penninck van den knechten wel weder gecoest hebben. Ende dat meer is, als dye van Medenblick dat geroefde guet van den knechten om weynich hadden gecoest, ende dye Vriesen quaemen ende boeden hoer eer eerlicke penninck meer voer eygen goet, dan sy den knechten daer voer hadden gegeuen, soe wolden sy den Vriesen hoer eigen goet niet laeten volgen, dan voer den wierste waerdy, maer voerdent al nae Hollant toe, dit was die princepael oersaect, waerom dye Vriesen Medenblik branden.

Dye Geldersche Alckmer gewonnen ende geplundert, en Boelswart is weeder Gelders geworden.

Dye Geldersche quaemen in Alckmer den 25 Juny ende cringen daer ontallick schat, an golt, suluer, laken, vollen ende linnen, syde, flaweele ende allerley joueelen ende costelickheeden, alsoe dat cooper, messinck, tinne, bedden ende dekens, was daer geen waer ende nie geacht. Sy laegen in Alckmer totten sondach ende toegen alle daegen wt Alckmer ende branden of brantschatten alle dye omlanden tot hoere wille ende selues seggen. Dye heeren vanden raede vle Hollant dit verhorende deden wtbyeden dye leenmannen, ende voert den mij man wt alle steden, ende allen den lantluyden, om te coemen den 27 dach Juny binnen Haerle byden heer van Iselsteyn. Den leenmannen met alle burgeuren van den steden ende lantluyden sint gecoemden tot Har-

hem , om met den knechten ontrent 1500 sterk wesende , dye 1517
 heer Florys by hem hadde , daer hofluyden van waren Lub-
 bert Turck , Willem Turck , Peter van Aeldenboeck , Casper
 van Vulms , Dorsteyn ende Peter Lutzenburch hen gereist ,
 om met den Geldersche te slaen , of te keeren , dat se geen
 neer schaede in Hollant souden doen. Doen verscreef heer
 Florys stathouder vanden Burgoensche Vriesen ende steeden
 len knechten , dye in Bolswart waeren , ende dye in Dockum
 iadden gelegen. Ende Douuo Burmannie quam van Leuuar-
 leu toe Boelswart den 29 dach Juny , ende schickte den
 knechten met dat geschut , dat in Bolswart was , nae Har-
 ingen ende voeren voert ouer nae Hollant met alle dye Bur-
 goensche knechten in Vrieslant wesende , behaluen een paert ,
 lye in Franicker bleuen , om den Hollanders te ontsetten ,
 want Hollant wast van noede. Aldus lieten dye Burgoensche
 staen met groete schande dye stadt Bolswert , ende scheyden
 laer wt , daer sy int jaer voersz. met soe veel groete heeren
 ende macht van volck voer hadden geweest , ende condense
 of woldense niet winnen. Ende haddense in dat selue jaer
 vanden Geldersche knechten gecofft als voersz. ende haddense
 oeck stercker gemaect , danse te voeren was. Doen dye
 Burgoensche knechten wt Bolswart waeren , quaem terstont
 Tyerck Waltha met syn volck daer weder in , ende refor-
 neerden datgene , dat dye knechten hadden gedestruert , an
 wallen ende paelen als sy daer witt toegen. Aldus is dye
 stadt Bolswert weder Gelders geuorden.

**Die knechten wt Alckmer , ende hebben Asperen
 gewonnen ende veel gebrant in Hollant.**

Opten eersten dach July toegen die Geldersche wt Alckmer
 met hoer roef ende geuangen naer Bewerwick , dat sy bran-

1517 den ende voer toegen sy nae Sparendam. Doen dat dye heeren, knechten ende lantluyden vernaemen, dye binnen Haerlem waeren vergaedert, toegen veel reysgers ende knechte wt, ende voeruolgden den knechten ende ontiaechden hem sommige gefangens ende waegens met guet; sommige knechten worpen hoer packen van hem ende schickten hem te weer, ende al vechtende quaemen sy toe Sparendam, ende branden Sparendam op met den capelle ende sluysen. dat daer niet stan bleef. Dye van Amsterdam hadden een blockhuys tusschen Amsterdam ende Sparendam byden dicht gemaect, daer 16 of 17 mannen op laegen, welcke sy stormenderhand wonnen, ende sloegense al doet, dye daer lagen, ende passeerden soe voert an voer by Amsterdam nae Amsterfeen ende brandent al op, daer sy doer reysden, se lange sy quaemen int sticht van Wtrecht, ende slogen hec des nachts neer voer Abcou in Sticht. Des anderen daeg reysden sy foert voerby Wtrecht, ende scheepelen by Culemburch ouer dye Lecke ende toegen voer Asperen. Ende op den 9 July wonnen sy den stadt met stormender hant, nae dat drie mael waeren affgeslaegen, alsoe datse wel by dusen mannen verloeren, alleer sy den stadt wonnen. Doen s. gen sy al doet, wat sy voer den hant in Asperen cregen, mannen ende wyuen, priesters ende klercken, alsoe datt groete jammer geschide; hoefluyden van dese Geldersche knechten woeren Albert van den Busch, Wilke Vries, Hans van Binsel, Balthasar van Tricht, Sneewangen, met andere hofluyden. Doen quam' dye Graeff van Nassouwe Stathouder van Hollant met den heeren van Iselstein, van Wassenaer, Graeff Foelix ende meer andere heeren mit groten macht van volck toe peerde ende toe voeten, ende leyden den Geldersche in Asperen.

**Dat huys op Rinsmageest gewonnon
ende gebrant.**

Terwyle dat dye Burgoensche voer Asperen laegen, sende **1517** leester Syts Schelte z. Tyarda by 70 knechten wt Leuuarden p Rinsmageest, ende leyden een laege int coern voer Tyerahuys, dat dye Geldersche in hadden. Opdat huys lag Douuo rost van Dockum met 16 knechten. Opten 11 dach Augusti ingen dye knechten vant huys toe kercken. Doen brack dye teg op, ende onderliopen dye Geldersche dat huys, ende ingen den knechten. Terstont als Golsten drost toe Dockum pt huys dat hoerde, sende hy twe hondert knechten, dye dat uys weder beleyden. Als dat geruchte binnen Leuuarden uam, dat dye Geldersche den Burgoensche knechten met den euangenen hadden belecht, reysden by drye hondert knechten wt Leuuarden, omf huys toe ontsetten. Soe dye Geldersche, dye voert huys laegen, vernamen, dat dye Burgoensche quae-
nen, om thuys tontsetten, gaeuen sy den vlucht nae Docum oe. Dye Burgoensche hebbense veruolcht ende hebben van iem vyer off vyf mannen affgeschoeten, ende sommige geuangen. Dae nae toegen dye Burgoensche nae Leuuarden metten euangenen, dye sye nu hadden gecregen, ende oeck dye opt huys saeten geuangen, ende verlieten dat huys, om dat sye niet geen moet hadden te holden, want hoer Dockum, daer lye Geldersche lagen met macht, te nae lag. Daernae den larden dag Augusti kregen dye Geldersche thuys weder, ende irakent all wt, dat hoer diende, ende voerden binnen Docum, ende stakent huys anden brant.

**Dye Geldersche knechten wt Asperen ende dye
Burgoensche in Gelderland te branden.**

1517 Als dye Burgoensche by een maent voer Asperen hadde gelegen, als voers. is, syn dye Geldersche gescheyden wt Asperen ontrent den 5 Augusti, want siet van honger daer ni langer maken mochten, gemerkt dat dye Burgoensche ende ruitteren beletten, datse geen vitalie mochten in crigen. Ende sint doert Sticht van Wtrecht ontrent Aaemsfort in den fene getogen ende dorsten den rechten wech niet holden om anxe van den Burgoensche. Dit voernemende dye Burgoensche sint hem nae gereist, soe wel met dat reistuch als met den knechten; dye Burgoenschen branden al dye Veluen op tot Hattum toe, voer Hattum branden sy den voerstat. Hier tusschen quaemen dye Geldersche knechten, dye wt Asperen waren gereyst, voer Arnhem, daer dye Hartoch van Geldre was, ende hy naem een paert van dye hoep knechten binnen Aernhem, ende dye ander lyet hy setten ouer den Ryn, daer dye Burgoensche soe geringe niet mochten coemen. Daernae toegen dye Burgonsche van Hattum nae Zutphen, ende voer nae Aerhem, ende branden al op, daer sy doer reysden. Voer Aernhem, daer dye Hartoch van Geldre in lach stelde, sy all haer geschut, ende schoeten met craft in den stadt Doen dye Burgoensche hoer geschut eens hadden losgescote, quam een brief wt den stadt in dat Burgoensche heer vande ambesaeten Co. Mat. van Vranckrick, dye daer binnen waren. Doen heer Florys met den anderen heeren den brief hadden gelesen, terstont worden den trommen geslagen ende verboeden by lyf ende guet dat niemand meer brande ofte schaen doen in Gelderland, ende reysden voert met den hoep reitgers ende knechten wt Gelderland. Daernae quamen by en tot Wtrecht volmachtigen van Co. Mat. van Spanien, Hartoch van Burgoendien etc. ende Hartoch van Geldre, om een enig soen te maken vanden landen van Vrieslant. Maer dye hee-

en conden niet accorderen om soen te maken, dan daer 1517
orde een bestant gemaectt ses maenden durende, ende dit
bestant worde in Vrieslant aff geleesien den 21 dach Septem-
bris, van welcke bestant dye copie hyerna volget:

COPIE DES BESTANTS.

Gude vaste sekere ende gestendich bestande ende anstant
genoemien, geaccordert ende gesloten tusschen den Coe.
at. van Spanien ter eenre, ende myn heer Caerle van Geldre
n anderen syden, voer hoer ende den ondersaeten ende in-
venderen van Vrieslant, holdende haer beyde syden ende par-
ten, voer dien tyt ende termyn van ses maenden naestco-
ende, ende achteruolgende, beginnende ende ingaende opten
ich van huyden den 17 Septembris anno 1517, durende
elcke bestant ende anstant van oerlogen alle viantschappen,
egen wanfeiten ende veruolgen van oerlogen cesseren, aff
de te niet sullen wesen, soe wel ter zee als te lande, ende
llen dye ondersaeten, dienaren ende chrisluyden vander
nder zyden, van wat staeten ende conditien dye syn, gee-
rley oploep, nie grepen, anslaegen ofte toetastinge mogen
en ofte voeruorderen op dye steden, flecken, sloeten ofte
stenissen, van der ener syden met enigen legeren ouerloe-
n in nemen scattinge ofte andersins in eniger manieren.
y een sullen oeck niemant mogen vangen, spannen, pille-
n, roeuen, rantsoenen, brantschatten noch beschadigen van
r eenre syden noch vanden anderen, oeck hoeren perso-
en, beesten ofte anderen gueden, in wat manieren dat het
, meer sullen allen den ondersaeten ende dienaren van
yde syden, van wat staeten ende conditien dat sy syn, du-
n den tyt des bestandes, woenende ende bliuen yegelick
dye stede ende plaatse van syn gehoersaemheit, vry
lich ende ongelet, ende onbesorcht van hoeren liues ende.

1517 guedes, hoedanich sy syn ofte mogen wesen. Ende tot meerder vesticheit ende sterckicheit desselues bestande, dy Co. Mat. van Spanien ende heer Caerl van Geldre voersz. hebben voersocht ende gebeeden den Furstelicken Coninck van Franckrick, conseruatoer ende beschermer willen wesen van den seluen bestande, hulpe ende bystant willen verlenen ende geval dye partye, dyet selue bestant onderhouden soll, om te doa ende te laeten repareren ende beteren den attentaten ende ouergrepen, dye den anderen partie niet obserueren solde willen ofte mogen doen ende vorderen tegen ende in prejudicie desselues bestandes. Aldus gedaen geaccoerdeert ende gesloten by den ambesaten ende geschickten Raeden des Co. Mat. van Spanien ende heere Kaerle van Geldre voersz. In de stadt van Wtrecht den 17 dach Septembris anno 1517 voersz.

~~████████~~

Kaerle, Prince reysde in Spanien ende enen dachuert tot Wtrecht tuschen den Co. van Spanien ende Hartoch van Geldre.

Anno 17 reisde Kaerle Hartoch van Burgondien met verschepen in Spanien, om daer nae Ferdinandi Conincks te Spangien doet, dye syn moeders vader was, ende hadde gesoenen, dye den croen van Spangien mochte onthaen. Dessetten Maximiliaen Ro. Key., Kaerls voersz. groete vaeder, Statholders, dye Hollant, Zelant ende Brabant solden bewaerde regieren, als dye heer van Nassouwen, heer Florys te Iselsteyn, heer Johan van Wassenaer, ende Key. Mat. maect heer Willem van Roggendorff wt Flaenderen Stathouder te Vrieslant. Onder dit bestant van ses maenden senden Co. Mat. van Franckrick aenden Kaerle Prince van Spanien Hartoch van Burgondien etc., ende aen Kaerle Hartoch van Ge-

re synen ambesaten als heeren Robrecht de La Mantonie 1517
an Boemen, synen raede ende hofmeester ordinarius, heren
rançois le Ronge, doctor in den rechten, protonotarius des
heiligen Stoel van Roeme, oec Raedt ende meester van den
equesten ende Senatoer van Melaen, om te verenigen den
eschillen ende tuysten wesende tusschen den Co. Mat. van
panien ter eender, ende den Hartoch van Geldre ten ande-
en zyde, ter causen van den Vrieschen landen met datter
nkleeft, van welcken geschillen dye paerten voersz. hem
oertyts gesubmitteert hadden met seggen ende met arbitrie
an den Coninck van Franckrick. Ende om dit voersz. oer-
sch te cesseren, ende dye paerten voersz. te induceeren tot
reede ende reedeliche apponctament, rorende den geschille
an Vrieslant voersz., isser een dachwaer geassigneert inden
adt van Wtrecht den 27 dach Septembris. Terseluer dach-
aert sint gecompareert dye ambesaten van Franckrick voersz.
nde van wegen Coe. Mat. van Spanien, heer Hendrick Graeue
an Nassouuen, heer van Brede, heer Antonis van Laleyn,
eer van Montigi van Culenburch, tweede camerlinck, heer
acob van Gaure heer van Fresin, hoegbaeliu van Henegou-
en, alle Ridders van den oerden ende gulden Vlyese, Mr.
an Jongen, raet ende meester van den requesten, ordinarius
an den huyse, ende Phs. Hannetan dye ouerste Secreta-
us ende audentier van derseluer Co. Mat. van Spa-
ien, ende vanden Hartoch van Geldre voersz. Hendrick heer
an Gent, eerhofmeester van Geldre, Meester Willem Lanck,
doctor inden rechten cancelier van Geldre, ende Willem
uinon, comendeur van Sint Jans oerde in dye steden Aern-
em ende Nimwegen, alle syn Raetsluyden. Dese voersz.
mbesaten ende raet gedeputeerden, nae veele communica-
en ende handelingen, hebbent siet — by consent van beyde
aerten voersz. geaccoordeert ende gesloten, angaende dye
eschillen ende tuisten van Vrieslant vreede van Hollant ende
ellerlant voersz. dat dye voersz. Hartoch van Geldre solde

* 1517 ouerdraegen, cederen ende transporteren den voersz. co. Ma. van Spanyen voer hem ende sinen eruen tot euigen dage alsulcke recht, actie ende toesegginge, als hy hadde ende na maels soude mogen crigen ende pretenderen aenden voersz. Vrieslanden met hoeren toebehoren toe waeter ende toe lande wtgescheiden allene Gronningen, daer van dye voersz. partien hem submitteren aen den Coeninck van Franckrick, hy soll voert binnen dye ses maenden, toerekenen vanden daeg vanden conclusie vanden tegenuoerdigen tractaet, oft eer indient hem mogelick sy, doen vertrecken syn ruytteren ende luyden van oerloge witten steeden, dorpen ende andere steden, holdende syn partie inden voersz. landen van Vrieslant tot synen costen, ende solden den officiers ende ondersaeten van dyn quytshelden ende onlasten van sulcke eedt enk gelosten, als sy hem gedaen hadden. Oeck solde dye Hartoch van Geldre ouerleueren dye Co. Mat. van Spanien si ke brieuen beuisen ende bescheydt, als hy hadde ofte na maels soude mogen crigen, roerende dye landen van Vrieslant voersz. Oeck solde dye Hartoch van Geldre doen wtieren wt Vrieslant alle syn geschut ende andere instrumente van oerloge, dye hy daer hadde, sonder yemants tegense gen. Dit gedaen by den Hartoch van Geldre, solde Co. Ma. van Spanien voersz. den Hartoch van Geldre oft synen eruen betaelen dye somma van hondert dusent gouden croenen met dye somma eens ofte anderen munte nae ad uenant terminen nae verclaert. Te weten 25 dusent croenen te stont gereedt, naedat dye Hartoch van Geldre gebracht haet het inhoudt vant tractaet. Ende Co. Mat. het gelt te leuen te Campen in handen van sekere coopluyden, dye Hartoch van Geldre noemen soude, Co. Mat. van Spanien doen betalen noch 15 dusent croenen het jaere omgecoemen wesen ende soevoert an van jaer toe jaer gelicke 15 dusent cronen des jaers, so lange dye hondert dusent croenen ende al betaelt waren, ende tot sekerheit van desen solde

lo. Mat. voersz. toe borge stellen dye steeden van 1517^{*}
hartogenbusck, Dordrecht ende Amsteladum ende Goercum,
welcke steden hem soe voerbinden solden, dat by gebreck
an betalinge ten daege ende terminen voersz. of binnen een
aent daernae onbegrepen, dye Hartoch van Geldre voersz.
olde dye borgeren ende ingesetenen derseluer steeden mogen
eruolgen by alle wegen, middelen hem doenlick ende ree-
lick denckende. Inden seluen dach worde oek een gene-
tele abolitie ende quytscheldinge gedaen, den inwoenderen
es voersz. lants van Vrieslant, dye hem wolden stellen tot
choersaemheit der Co. Mat. van Spanien, van allen stucken
nde misbrucken by hem geperpetrert durende dit orloch
versz., in wat manieren dattet sy ofte wesen mochte, tot
u toe, sonder dat men hem ter causen van dynet solde
ogen eyschen ende imputeren criminalick ofte commerlick.
nde soe soude een yegelick weder omme coemen tot synen
ieden, ende dye ontfangen in sulcke staeten, als sy dye
uden vinden. Ende sollen den voersz. ondersaeten van
rieslant getracteert worden gelick dye van Brabant ende
ollant. Daervan Co. Mat van Spanien particulaer brieuen
euen sonde den genen, dye dat begerden ende behoeuen
olde. Dit was dye syn des tractaets ende soen gemaect
nnen Wtrecht by den heeren voersz. Maer dye Hartoch
in Geldre doer informatie ende scriuinge sommiger Vriescher
verschappen syn partie holdende ende syn regenten in Vries-
nt residerende, heeft den soen voersz. niet willen onder-
juden.

**Een niw Statholder in Vrieslant toe Leuuarden
van die Burgoensche ende brieuen ewert
tiant gesent.**

1517 Anno 17 naedat die soen voersz. was gesloeten, quam binnen Leuuarden den 24 dach Octobris heer Willem van Rogendorf dye nie Stathouder voersz., ende met hem quam heer Florys van Iselstein olde Stathouder, dye hem soude brengen in besit ende leueren hem huyzen ende steden ouer. Ter stont daernae senden heer Floris ende heer Willem voersz. boeden ouer all Vrieslant, dat wt yegelick dorp solden come twe ofte drie by hem te Leuuarden, want dye heere van Geldre hadde Vrieslant met syn gerechticheit, dye hy daerop hadde, den Prince van Spaenien ouergedraegen, ende dye landen van Vrieslant souden onderhouden worden, als dye landen van Brabant ende Hollant. Dye boeden lopende dier dye landen worden met dese brieuen geuangen ende qualick van den Geldersche gehandelt. Want Reemstick toe Sloetie opt huys van weegen des Furstes van Geldre creg een boe met sulcke brieuen ende liet hem inder nacht heymelick verdrencken. Toe Sneeck worde oeck een geuangen dye niet soude hebben geuaren, hadde hy niet voerbeeden worden omdat syn vader binnen Sneeck woende. Toe Dockum won oock een gecregen van Johan Goltstein drost toe Dockum huis, ende dye moste dye brieuen op eeten. Dye Geldersch seyden, dat dye brieuen valsch waeren ende vanden Burgoensche wtgesent, om moyterye in Vrieslant toe maken want dye Hartoch van Geldre hadde den Prince van Spaen. Vrieslant niet ouergedragen ende woldet oock nimmerme verlaeten. Doen dye boeden met den brieuen soe qualick vanden Geldersche worden gehandelt, ginck dye dach Leuuarden te niete, ende heer Florys reysde weder wt Vrieslant in Brabant naet thof van Burgoendien, maer dye nieu Stathouder bleef toe Leuuarden met een vendle knechten.

dye meest binnen Franicker worden gelecht. Daernae opten 1517
 20 Nouembris voerscreff Arckles wt alle steden ende delen
 in Westergoe volmachtige, toe Sneek toe coemen, om te
 hoeren des Furstes van Geldre brieuen ende meningen. Daer
 las hy des Furstes brief, hoe dat syn Fursteliche genaede
 tot gene tyt wolde verlaeten, maer lyf ende guet by haer
 luyden opsetten, indyen dye Vriesen in gelicke forme by hem
 weder wolden doen, ende dye Burgoensche hadden hem vals-
 lick ende verraedelick ouergeloegen ende gescreuen.

Die gesten van den jare van 18.

Int jaer ons heren 1518, als dat bestant van ses maenden
 wt was, maeckten dye Burgoensche ende Geldersche heeren
 binnen Wtrecht een niu bestant durende een jaer, als van
 den 17 Marty des jaers voersz. totten 17 Marty des jaers van
 19, van welke bestant dye Copie hyernae volcht.

COPIE.

Alsoe die geschickten Raede der Co. Mat. van Spanien ende
 heeren Kaerl van Geldre nu vergaerdert sinde binnen dese
 stat van Wtrecht. Te weten heeren Antonis van Lalein heer
 van Montigni ende van Culenburch twede Caemelinck ende
 Jacob van Gauren heere van Fresyn, hoogbaeliw van Henne-
 gouuen ridderen van den oerden, Mr. Albert van Loe alle
 raeden, ende meester Phs. Hanneton eerste Secretarius ende
 audientyer van wegen der Co. Mat. Ende heer Johan van
 Zulen van Nieuwelt, ridder, Hendrick heere tot Gent eerhof-
 neester, Willem van Lanck doctor ende cancelaer, ende
 neester Willem Quinon Commandur van Nimmegen ende

1518 Aernhem, van wegen des heeren van Geldre. Om te tracie-
ren ende handelen om sekere differentien, wesende tusschen
beyde dye Fursten voersz., ouermits dye clachten gedaen
beyde syden van owergrepen, dye een yegelick pretenderet
van hem geschiet toe syn, tegen ende contrary den besta-
alhier gemaect ende gesloeten opten 17 dach Septembr:
laestleeden, voer een half jaer, tusschen hem ende den inge-
setenenen ende ondersaeten vanden landen van Vrieslant en
anderen gebreken by hem gepretendeert. Syende ende mer-
kende dat sy van den sake ende gebreken voerscreuen op dat
pas niet wel accorderen een mochten, ende dat dye tyt des
bestants cort wtginck ende expereren soldē. Soe hebben dy-
selue geschickte raeden by gemeneaccoerdende consentē.
wt macht van haer commissie daervan wesende, tselue be-
stant gecontinueerd ende voerlenget, continueren ende voer-
lengen mits desen totten 17 dach vander maent Maert naest
comende int jaer van 19 denselven dach daerinne begreepen.
Op alsulcke voruarden ende conditien, ende inder voegza-
ende manieren, als inden brieuen van den voergaende be-
stant voersz. begrepen ende verclaert staet. Soe dat durende
den tyt derseluer continuatiē ende prorogatiē alle maats-
chappen wegen vanfeiten, oplopen, sullen soe wel le-
waeter als te lande. Ende sullen dye ondersaeten an beve-
zyden mogen aenvaerden ende gebrucken hoer goeden roerli-
ende onroerlick in sulcken staet, als sy dye vinden sulle-
vry ende veylīch ende ongeleeth, sonder dat yemant, van wi-
staet dat hy sy, den anderen soll mogen vangen, spannen-
schaten ofte beschaeidigen, an liue noch an guede in enig
manieren. Oeck sal den een nae des anderen steeden enig
vlecken binnen tyde deses bestande niet staen, directelick of
indirectelick, heymelick ofte openbaer. Ende ingeual sul-
vanden eenre ofte vanden andere zyde geschiede, dat na-
met daer waerheit beuisen conde, soe een soll dye Fur-
sten sulcks geschiet, wyder in desen bestande niet geholde-

yn. Dan geschieden enige andere ouergreepen, daerom sall 1518 lit bestant niet gebroken, dan euen well in synder machten nuerbreecklick geholden worden. Ende dye ouergrepen voer lesen tyt geschiet ende dye contrari den bestant geschien nogen, sullen tot beyde zyden repareert ende verricht worlen, soet nae reedenen ende billicheit behoeren sall. Ende al dye karsteliche Coninck van Franckrick conseruatuer wesennde bliuen van desen bestande, soe hy te voeren geweest eest, ende byden voersz. geschickten raeden, inden naeme nde van wegen hoeren Fursten ende heren voersz., is geacordeerd ende gesloten, dat dit tegenwoerdige bestant gepubliceert ende vercondicht sall worden in alle steden ende fleggen van Frieslant, daermen geuoentlick is publicatie ende stroeping te doene, opten achten dach van den toecoemende naent van Martio. Ende den officiers, Amptluyden ende onversaeten van beyde syden ist scherplick beuoelen, tselue onverbreecklick toe holden ende achteruolgen opten verboerte an lyf ende van guet. Aldus gedaen geaccordeert ende ge- loeten by den geschickten raede voersz. onder hoere hantelen inden voersz. stat van Wtrecht. Den 24 dach in Februario anno 1518. Aldus geteikent A. de Lalein, I. de Gaure, .00, Hannonet, Jan van Zulen ende Nieuwelt, Ridder, Henrick here tot Gent eerhofmeester, Guilhelmy, Lanck Can- elier g. Quinon.

Een nye Geldersche Statholder, een Landach toe Sneeck ende wtsettiuge der Vriesen.

Int jaer voersz. omtrent Laurenty is toe Sneek gecomen t Gellerlant Arckles, dye sus lange van wegen des Fursten an Geldre hadde in Vrieslant ouer den Geldersche Vriesen tathouder geweest, ende bracht met hem Marten van Ros-

1518 sen, heer van Piroyen, dye nu Stathouder soude wesen over
 dye staden ende deelen in Oestergoe, Westergoe ende Soe-
 uenwolden, dyet met den Hartoch van Geldre hilden. Doe-
 screeff Arckles an alle prelaeten, heerschappen ende eygen
 eeruen, datse volmachtigen solden senden, om binnen Sneeck
 een landach toe holden, ende des Furstes van Geldre menige
 te hoeren. Daer heeft Arckles den xi Augusti proponeert
 Int eerste om dat Bill, wat dye landen daer best in rieden.
 Want het stonde den Hartoch van Geldre niet langer an toe lyden.
 dat dye Burgoense dat Bill souden tot hoeren wille besitten

Ten anderen dat het den Hartoch van Geldre wel raet
 dochte, datmen in Vrieslant den excys van wyn byer ende
 van andere gueden aff setten want als hy vernam ende on-
 derrecht worde, soe compt dye landen van Vrieslant daer
 geen profyt aff, maer groeten schaede, omdat dye coepluyde
 hoer guet niet in Vrieslant, maer inden Burgoensche steden
 daer geen excys wort gegeuen, brengen, waerdoer dye Bur-
 goensche landen ende steden groten baet ende gewyn heb-
 ben, dat al is tot achterdeel der landen van Vrieslant. Daer-
 om van noeden is den excys aff te setten, opdat dye or-
 man op alle plaatzen in Vrieslant syn goeden vry ende onbe-
 schadicht mach gebrucken ende vercoopen. Voert proponeer-
 den Arckles, dat dye landen souden raeden ende een middel
 vinden, waermede men den knechten ende anderen suarich-
 heden, dye den landen mochten anfallen, ende ancoemer-
 soude onderhouden, als dye excys aff waere, want dye Fur-
 ste van Geldre conde qualik den suaricheit van Vrieslant
 syn eerfgueden wt rechten. Op desen artickel gaeuen
 staeten van Vrieslant, doen toe Sneeck vergaedert, toe
 antuoert, dat dye landen des jaers, soe lange dye landen
 van Vrieslant alheel niet ouereen waren, solden geuen
 betaelen een halfjaar tax, soe also by tyden dat Furste
 van Sassens plegen toe geuen.

Dye darde artickel dye Arckles proponeerden was om reparat-

van dicken , dat dye landen daer onder mochten bliuen , be- 1518
wolden dye nu te hant te seer verduruen waeren.

Alsoe dye Geldersche heeren dese voersz. articulen hadden
proponeerdt , ende begeerden daerop een antwoert , wat dye
anden daer in wolden doen. Soe hebben dye Gedeputeerde
ende Volmachtige Vriesen sekere articulen ende punten con-
spieert ende den heeren scriptelick owergegeuen , welcke
artickulen ende puncten sy begeerden vanden Hartoch van
Geldre weder beuestiget te hebben , in forma hye nae be-
creuen.

Soe dye hoeggeboren Furst Hartoch Kaerle van Geldre ons
lder ff. g. heer syn fursteliche genaede raede hyer in Vries-
ant geschickt heuet , om een regiment ordinantie te maken ,
laer dye landen tott profyt ons g. heer ende der lantschap-
pen mede mochten onderhouden worden , daer dye landen yt-
liche articklen altera die Laurenty anno 18 in synre ff. g.
tat Sneeck voergeholden. Daerop dye staeten der landen
ypplicken beraeden hebben ende angemerkt , dat het van
toede soude syn , voer all besekert ende bewist toe syn van
men g. heren voersz. , op wat manier dye Vriesche landen
ende doer wien van synen ff. g. wegen sullen regiert ende
reuelegeert syn , hebben dye staeten ytlische articulen nae
gescreuen bestemmet ende wt geseit , dye welcke verhoepende
ns alder g. ff. ende heere voersz. niet willen weigeren ,
nde den staeten der landen voersz. in sulcke articulen ,
yernae ontuorpen van gescreuen in willen voersekeren ende
euissen met sy ff. g. groet hangende segel , voer hem ende
yn ff. g. eruen ende naecomelingen beuestigen. Alsdan wil-
en dye landen ende ondersaeten vernoegen een opcomste ,
laer dye met syn f.g. voer een eerlandis Furste deser Vries-
icker landen soll bekent worden , ende dye ondersaeten sich
euysen , als gude getrouwe ondersaeten toe steyt.

1518

COPIE VANDEN ONTWERPINGE DER ARTIKULEN.

Wy Kaerle van Gods genaeden Hartoch van Geldre ende van Guilck ende Graeue van Zutphen etc. ter euiger memorie doen kentlick ende openbaer, ende wi chrafte van desen onsen brieue betuigen ende bekennen, voer ons onsen eruen ende naecomelingen, voer allen dengene dye desen onsen brief sullen syen lesen ofte horen lesen, hoe dat wy met onbreekeliche furste geloeue ons hebben bewillicht, verwilcoert ende belast met desen onsen brieue, voeruilcoren ende belasten tot desen naebescreven articulen.

Inden eersten onthieten, geloeuen ende annemen wy alle persoenen, geestelick ende waerlick, steden, landen, dorpen, deelen ende inwoenders van Oestergoe, Westergoe ende Soeuenwolden in Vrieslant, voer alle geualt ouerlast te onderhouden, beschutten ende beschermen voer alle heeren Fursten, landen, steden binnen ende buyttens lants, soe voele ons mogelick is te doene. Ende dye selue Vriesche landen voersz. ende inwoenderen nu noch nymmermeer te verlaeten, dat onse eerflickie landen luyden ende macht by sy op te setten, niettegenstaende enige contracten compositien by enige Fursten ende heeren daerinne gehandelt mochte worden. Iter in deze voersz. artickel sullen sich dye lantschappen in geliche reuersael wederomme an ons verbinden ende verplichten.

Voert meer dye selue inwoenders voersz. utten landen v^{an} Vrieslant niet te verdachuaerden, noch om enige saken of diensten mit gebyet te dringen, ofte ten sy sake, des sy des geerne deden met horen vryen wille.

Voert geloeuen ende onthieten wy hyer boeuen hulpe en bystant, van justitie te houden ende verueruen tegen alle hoer weder partien.

Geloewen ende onthieten wy den inwoenderen ende landen 1518 voersz. orbarheit, nut ende profyt ende weluaert in sluysen, waeteren, lant, sant, dicken ende dammen ofte anders te raemen ende nerstentlick te veruolgen.

Voert onthieten wy ende beloeuen wy meer, in onsen aff wesen, enen van onsen vernuftichten raede tot een generael Stathouder ower den Vriesche landen, Gronningen met dye omlanden niet wtigescht, toe stellen ende toe ordineren, dye dyltyt in onsen aff wesen by den inwoenderen van Vrieslant bliuen ende woenen soll, daer beneuen een hoeg geleerdende voernaem Cancaelaer. Ende daertoe sullen dye lant-chappen van Vrieslant mogen kyesen ses vanden voernuf-ichten wt Vrieslant, Vriesen geboeren, te weten twe wt Westergoe, twe wt Westergoe ende twe wt dye Soeuenwolden, lyt metten seluen Statholder ende Cancaelaer sullen regieren ende alle rechts saeken ende anders verhandelen. Ende vor-ler beuelsluyden van ons in steden ende vesten gestelt, allen niet hieten Stadhouders dan Ambtluyden.

Vorder willen wy off onse Stathouders geen beuelsluyden tellen ende ordineren in onsen steden ende vesten in Vries-ant buyten consent ende wille der lantschappen off vander intschappen verordent.

Voerder geloeuen wy, oft weder tot verloep van oerlochnde vrede quaeme tusschen ons ende enigen heere ende 'urste, aengaende dye differentien van Vrieslant, willen wy an met onser ganser macht steden, landen ende luyden nser eerflicker landen insonderheit met den vianden aen te emen. By alsoe of wy in onsen landen ofte furstdom van heldre van enigen heeren ofte Vursten benoedicht worden, allen onse lantschappen van Vrieslant alsdan nae horen ver-hogen ons onsen eeruen ende naecomelingen toe dienste coe-uen in den seluen onsen landen voersz.

1518 Item op desen artickel sullen dye landen hoer reuersaliter verbunden ende overplichten.

Voert meer geloeuen wy dye inwoenderen deser Vriescher landen geestelick ende waerlick, allen hoeren olden preulegien gerechticheit ende heerlickheit te laten gebrucken ende genieten, soedat van oltz ouer hondert jaren in Vrieslant geuoentlick is geueest.

Desen artickel voersz. hadden dye Geldersche geset in dese forme :

Voert meer geloewen wy alle oude geloeflike geuoenten ende preuilegien der Vriescher landen te holden ende doen holden, in allet gene onsen hoegen heerlickheeden niet inne vercort worden, olte enige corruptele ofte abbusie der preulegien ende geuoenten waren, daer met justicie ende politie ende regument geen loflicke voertganck hadde, sall alty staen op onse correctie ende onsen beuelsluyden gedeputeerde hoefrechters ende geordende met raeden.

Oeck geloewen wij den inwoenderen in onse Vrieslander genen last, tzy van schattingen, excyse, nye geuoenten, nifondige of enige saken meer in te setten, raemen, ende stellē bouen dye puncten ende articulen van denseluen landen beuillinge ende verscriuinge.

Dese artickel hadden dye Geldersche after an sett.

Beholtlick in allen of in toecomende tyden, van noede worde syn tot nut weluaert onsen ende onse gemene land van Vrieslant enige vorandringe van enige puncten te doen sullen wy met gueden rype raede onse deputeerde raede van Vrieslant voersz. doen, niet anders des torconde etc.

In desen seluen Landach gaeuen dye heerschappen ende 1518
edeputeerde meer articulen ouer, dye sye van den Furst van
Geldre in een ander brief wolden beuestiget hebben ende
esegelt.

Int eerste dat den Hartoch den heerschappen ende anderen,
ye sich noch onthilden by den Burgoensche, tot gener com-
ositie nemen noch remis geuen, heymelick noch openbaer,
ff in gene digniteyt van officien stellen, buytten consent
nde weten der lantschappen of opt wennichte der ses Vrie-
sen van den landen verordent.

Vorder dat dye Furst van Geldre den steden in Vrieslant,
an wat partien sy waeren, geen preuilegien ofte vryheyden
boude geuen of verlenen in preiuditie ende achterdeel der
lantschappen. Ende wy sulcks, wat by den Stathouder of
neuelsluyden doer quaede informatie was gegeuen, solde nul
ende niet wesen. Dese ende dye andere voersz. articulen
worden Arckles ende den nie Statholder gepresenteert, dye
ye naemen ende setten sommige van dye eerste articulen in
een ander form, ende hebben daer sommige wtgelachten, ende
ommige toegeset, alst bouen is geteykent, want al dat met
een linie ondergestreken is dat hebben sy wt gelaten, ende
daer sulcken teyken A int spatium staet hebben sy daerin
escreuen. Dese articulen worden daer niet gesent aan den
Hartoch, mer Arckles hildse by hem ende brochtse den
Hartoch.

Daerna hebben Jancka Douuema, Aucke Jaerla, Jw Jousma,
icke Douwes met sommige andere hoer gunners gesent in
ellerlant aan den Hartoch meester Galko met andere articu-
len, dye in den landach van den staeten der landen niet
waren begrepen ende geaccoordeert. Onder ander articulen
egeerden sy anden Furst, dat sy dye vesten ofte huysen,

1518 als Sloeten ende Doccum, mochten inhebben, ende bediener soe syn fursteliche genaede hemluyden voermaels sulcks seluen hadde offereert ende onthieten, ende nu doer quaede informatie van sommige worde vertogen ende beleth. Sy verboeden hem daer behoerliche ende genoechsame cautie voerte doen, dat syn ff. g. noch dye lantschappen daer laste noch schaede van soude comen. Begeerden daerom noch als voren syn ff. g. hem hilde ende standich bleue, int gene hemluyden toegesecht was ende onthieten etc. Doen meester Galka weder quam wt Gelderland, ende hadde vanden Furste niet veruoruen, dat sy Dockum ende Sloeten mochten inhebben, synt sy toernich geuorden ende verstoert, endingen voerden Stathouder Marten van Rossen, Ruerd van Heegen, doctor Hubert Cancelaer ende anderen raetsheren, ende seyden hem den eedt op, dye sye tot Wtrecht hadde gesuoren, ende wolden naemelick met den cancelier niet meer in den raet sitten, want sy hildent op den cancelaer dat hoer saken by den Hartoch niet tot quamen.

**Die gesten vant jaer van 15. Een Landdach toe
Sneeck, een nuu Geldersche Statholder etc.**

Int jaer ons heeren 1519 quamen tot Sneeck des Hartoch van Geldre raede, als Hendrick heere van Gent, Doctor Wnolt, Mr. Gerrit Licentiaet, ende voersc. volmacht van alz. Prelaeten, heerschappen, steden en deelen, toe Sneeck toe comen den 26 dach February om een landach toe holden. Daerhen dye staeten van den landen dye onder dye Geldersche jurisdictie saeten, soliciteert aenden heeren altera Lauren: int jaer voerleden ouergegeuen, beuesticht ende besegelt v. des Fursten groet segel, soe als Arckles rentameester v.

helderlant den regenten in den dach voersz. hadde onthieten. 1519
Doen begeerden dye Geldersche heeren een reuersaelbrief we-
terom van den landen, daermede dye landen den Furste van
Geldre ende syn eeruen en naecomelingen solden bekennen
oer een eerfheer, ende soedane jaerlike penningen, als sy
en Hartoch van Sassen toegekent ende verordent hadden,
tot synre g. staete mede toe onderhouden. Hierop hebben
Jancke Douma ende Jw Jousma, Sicko Douues (dye alder eerst
met den Hartoch van Geldre hebben gehandelt ende hem int
nt gehaelt) geantwort dat sulcks tot groeten besuaringe der
landen souden wese, en soe dye lantschappen alle tyt tot de-
n dach toe verment hebben, dat syn f. g. dye lantschap-
pen van Vrieslant tot hueden van allen laesten, suaricheden
ende geualt der voer, ende den Bergoensche nae vryen ende
atlasten souden, als syn f. g. datt faeck des lants ambesae-
n toegesecht heeft. Oeck beuestiget met toescriuunge der
lantschappen van Vrieslant met syn f. g. hant ondertekent.
Eeck soe dye Sassens tlant van Vrieslant met geualt geuon-
n ende ingenoemen hebben, soe hebben sy aller inuoeneren
ichtich geweest, ende met sulcken incomst, zyn f. genaede
begeert, te vrede geweest, ende guede benoegen daervan
hat. Nu is dit anders gelegen met zyn fursteliche genaede,
nt dye Vriesen wt lyfsten ende met gueden harten zyn f. g.
enen heer hebben vercoren, ende lyf, goet, bloet, by
re genaede hebben opgeset, ende noch willen opsetten,
den dan dye lantschappen van Vrieslant in gelicker eygen-
n bliven, soe sy by des Sassens tyden waren; des bedenckt
niet redelick uoch den lantschappen niet lydelick te zyn,
nt dan elende, lyden, jammer ende schaede in Vrieslant
chiet niet ander een waer dan mutatie des tytels. Als
n Sassens nu Gelders. Nyettemin soe syn f. g. dye lant-
appenn tot gueden dye articulen besegelt gegunt, dye doch
alle billicheden vermogen, willen wy dan aengaende een
ersaelbrief ons beuysen, tusschen syn f. g. ende den lant-

1519 schappen, dat syn f. g. voer een heer genoechsaem beke-
sall syn.

**Jancke Douwema met anderen heerschappen syn
den Geldersche contrari geworden.**

In desen seluen Landach heeft Jancke Douma met anderen heerschappen voersz. den cancelaer doctor Hubert voersz. gescholden, als dat hy den moyte stelde ende maeckten tuschen den Furst van Geldre ende den lantschappen van Vrieslant, want doer syn informatie ende valsche anbrengen dy. Furst van Geldre (dye in hem seluea guet ende oplet: was) den Vriesen ende hoer niet hilden, dat syn furstelick genaede montlick ende scriptelick hadden onthieten, welk noch soude coemen tot schaede ende achterdeel des Furst van Geldre, ende voerdeernis der landen van Vrieslant. Of dese twe saeken voersz. (als dat dye Hartoch van Geldre wolde sulcke dominie ende incomst van Vrieslant, als dy Furst van Sassen hadde gehat, ende ten anderen dat dy Hartoch van Geldre den heerschappen voersz. niet wolde betrrouuen, ende ingeuen dye huysen ende vesten) soe cond: dye Geldersche ende sommige heerschappen niet accordert, ende dye articulen van dye gemene landen gesloten e: angegeuen met dat Reuersaelbrief quamen tot geen eff. Ende Jancke Douma, Jancke Oenema ende Jw Jousma ann: kende, dat dye Hartoch van Geldre hemluyden den huy: tot Sloeten ende Dockum niet betrouden, ende den lan: meer suaricheden ende eygendommen wolden opleggen, dye eerste contracten met hem aengegaen vermochten, sy niet een wilden in consenteren (hoewel veel heerschappen den Geldersche partie holdende met den cancelaer ende dersche toe vielen in preiuditium ende achterdeel der lan:

n Vrieslant) soe sint sy naderhant wt Sneeck gereist nae 1519
 tonningen, ende wolden met den Cancelaer niet meer han-
 len, noch raeden, noch weder in Sneeck comen, soe lange
 daer int regiment was. Doen dese heerschappen voersz
 Sneeck waren, ontstaeken dye cancelaer met dye drosten
 den huyzen toe Dockum ende toe Sloeten, ende sommige
 der Geldersche ende Vriesche heerschappen, dye den Har-
 tach wolden behaegen, datt vuer ende toernicheit noch meer
 ischen den Hartoch ende heerschappen voersz. ende brach-
 it soe veer, dat den heerschappen voersz. wt beuel vanden
 rtoch van Geldre worden Gronningen verboeden, datse
 er niet langer mosten woenen noch bliuen. Doen togen
 toe Deuenter, Campen, Swoll, Wtrecht, ende ower al
 er sy quaemen, worde hoer nae gescreuen, datse nergens
 sten bliuen, welcke sy aenden Geldersche niet hadden
 dient. Sy reisden vanden eenen stadt tot den anderen,
 lange datse doer guede middelaers genaede ende remis-
 gen vanden Burgoensche, ende mochten passeren in alle
 rgoensche landen, waer dat het hem geluste ende gelief-
 , ende worden noch nae groet ende wel gesien int hoff
 Boergoendien onder den heeren, als ick nae in dit boeck
 scriuen.

nt jaer van 19 opten 12 January sterff toe Lints
 Wets in Oes-
 trick Maximiliaen Roems. Keyser int 60 jaer sins older-
 is, ende intselue jaer worde binnen Franckfort gecoren
 den Kurfursten Carolus Coninck van Spaenien, Hartoch
 Burgoendien, van Brabant etc. tot Roemsche Keyser. In
 jaer voersz. reysde Marten van Rossen heer van Pyreyen
 ler van Sneeck in Gelderlandt, ende wolde niet langer Stat-
 ler van Vrieslant wesen, omdat hy sach, dat dye Geldersche
 elsluyden in Vrieslant wesende met sommighe Vriesche heer-
 uppen, den rechten wech niet wandelden, omt lant duegde-

1519 licken te regieren, want sy sochten hoer seluen meer den profyt der gemeenten. Ende int begin van Aprill quam een nye Stathouder toe Sneeck genoemt Christoffel Graeue van Moers ende Ferwerden, ende was geordineert vanden Hertog van Geldre generael Stathouder van Gronningen ende hooch omlanden, ouer Oestergoe, Westergoe ende Soewenwoldes, dye de Geldersche partie hilden. Dese Christoffel hadde geen macht ower dye stadt Moers, noch dye landen, meer syn suster besat Moers met alle dominien, ende hadde den grae van Wedt toe man, want syn suster met andere heere hilden hem voer een bastert van Moers. Maer sommige seiden, dat syn moeder was een eedel persoen, ende syn vrouwe hadde haer getrouw op syn doedt bedt.

**Een Landach toe Wtrecht. Stoffel gemangen
ende gerecht.**

In dit jaer van 19 als dat bestant van een jaer wt den 17 dach Marty tusschen den Burgoensche ende Geldersche aengaende Vrieslant, soe sint dye Burgoensche en Geldersche heeren ende volmachtige weder toe Wtrech gaedert, om een vrede of nie bestant toe maken in Vries. Maer want sy om euich vrede te maken noet wolden conden accorderen, want dye Vriesen noch niet noech gunden hadden, soe wolden sy oek geen meer bestant maken maer het worde an beyde syden befoelen, dat niemant anderen soude beschaeidigen aen lyf noch aen guet, ende worde een wyl tyt in Vrieslant onderhouden van beyde syden. Maer dye Geldersche onderwonden hem alle platte landen van Vrieslant toe regieren. Sy ordineerden Grietsluyden sommige deelen, dye de Burgoensche oek Grietsluyden den geordineert, ende mosten dye huysluyden in som-

elen in Westergoe beyde heeren jaerlixe tax geuen ofte 1519
nattinge. Ende dyet niet wolden, ofte om anxt van dye
rgoensche, want sy nae by den steden lagen, niet dorsten
uen, dye worden vanden Geldersche geuangen. Dye Gel-
dersche vingen doer informatie van hoer Grietsluyden den
ysluyden by Leuuarden, Franicker, ende Harlingen, ende
ochtense binnen Sneek. Hyerom tasten dye Burgoensche
ntyts weder wt ende vingen Geldersche Vriesen. Maar sy
rcktent soe groet niet, als dye Geldersche. In dit jaer
s Stoffel Bredenbach opten zuyderzee met twe hoeden om
beuaren, datter geen saet, solt, molt, wyn noch byer
de comen in den Geldersche steeden, als Sneek, Bols-
art, Sloeten, Staeueren, Worckum ende andere haeuenen
der den Geldersche jurisdictie gelegen; soe isset geschiet
den begin van den Mey, datse naemen een schip met
er ende vingen ende bonden den schipper, ende sy dron-
n haer droncken ende voll, ende tegen den nacht setten
den stuerman van dat schip, daer sy dat byer hadden
dden wtgenoemen, aent roer van haer hoedt, ende sy gin-
n leggen slaepen ende beuoelen hem, dat hy soude seylen

Enckhuysen, maer dye stuerman seylde inder nacht aen
esterlant op Oldemirdemar sant. Als sy des morgens op
egen ende meenden, dat sy by Enckhuysen waren, soe
sten sy met den hoedt opt sant beëpt, ende mochten niet

Dit vernaemen dye Geestluyden byden zeestrant, dat
er vyanden ant lant waeren, ende togen wt ende cregen
offel met 25 mannen opten 9 dach May ende brochten hem
nen Sloeten.

Ende dye Graeff van Moers liet hem selfs dye vyfte opten
sten dach May rechten, ende opden hoeck van Sloetmanne-
er op raeden setten. Dages daernae worden noch een van
gesellen by hem op een radt geset, dye andere worden
erbeeden. Dese Stoffel hadde by tyden des Furstes van
uen lange toe Sloeten excysmeester geweest, ende was een

1519 lief ende ontsiende man by den Sassen ende oek onder Vriesen toe Sneek ende Sloeten. Dye sake waerom hy wort gerecht, was dit, want hy hadde eens van den Geldersche gevangen geueest, als ick boeuwen int jaer 15 hebbe gescreuen, ende worde doe in Gelderland gesent, ende hadde Hartoch een eedt gedaen, dat hy hem tegen hem niet mocht solde doen, ende nu tegen syn eedt roefde hy op dye Geldersche Vriesen.

In dit jaer van 19 in den winter Martini ontboed dye Hartoch van Geldre Groete Pyer met syn seinscheepen luyder hem in Gelderland toe coemen. Daer quam dye Hartoch hem met een deel ruyters ende reysden nae Emrick en meenden den stat in der nacht heimelick te verasschen en criegeen.

Die gesten vant jaer van 20, in Vrieslant geschie

1520 Int jaer ons heeren 1520 hadde dye Graeff van Moerschholder binnen Sneek een cappellaen genaempt heer Frans dese worde ower gesecht, dat hy met gelt van den Burgoensche daer toe solde gecofft wesen, dat hy solde Sneek en leueren inden Burgoensche, ende dat solde geschien op Soendach voer Pinxteren in dit jaer. Want opten dach burgers wt Sneek reysden alle jaeren nae Boelswert, den omganek van ons Lieuen Vrou daer toeholden, ende solden dye Burgoensche in coepluyde cleren binnelijc stadt coemen, voert hadde hy alle dye sloetelen van poorten ende paelen des stats Sneek in was gedruckt ende te Ljwarden gesent, datse daer sleutelen soude maken want dye sloetelen van poorten ende paelen worden nachten by den Stathouder gebracht, ende dese heer Frans

voende by hem als syn cappellaen. Dye Graef lyet hem ge- 1520
 angan ende vernam van hem alsoe, dat hy hem sendt toe
 loeten opt huys. In dese selue somer is toe Sneeck een kris-
 necht geuangen, dye solde gesecht hebben, dat dye Burgoensche
 em hadden geloest vystich gouden gl. ende hy soude den stadt
 Sneeck op een sekeren dach anden brant steken an vier hoeken,
 ende dan souden dye Burgoensche byder hant wesen ende stor-
 men den stat an. Dye Graue van Moers liet dese man quartieren
 1 vyer verndelen, ende liet hem toe Sneeck voer vyer poer-
 en ende paelen hangen opten 4 dach Augusti. Dese man
 iete Otto van Lingen, ende veel menschen seyden, dat hy
 inde oock heer Frans waeren onschuldich, ende al datse ge-
 eeden hadden, haddense van pine gedaen. Dye Burgoensche
 urgeerden hem oock seggende, datse niemant hadden gelt
 eloeft, noch gegeuen, om Sneeck toe verraeden ofte barnen.

Grote Pyer is toe Sneeck gestormen.

In dit jaer van 20 is Grote Pyer binnen Sneeck gestoruen
 vreede den 28 dach Octobris. Dese Pyer hadde veel coene
 aten gedaen toe lande, meer toe waeter tegens, den Hollan-
 ers syn vyanden. Oeck hadde hy dye Oesterse coepluyden,
 ye op Hollant voren, groeten schaede gedaen op den zee,
 eer niet altyt met recht, ende reeden, want wat Pyer nam
 oter zee met zyn seynschepen, terstont alst binnen lant quam,
 he wordet van den Geldersche Statholder prys kent, ende
 buyt ende paert dat goet ende Pyer creeg daert weynichte
 in, want hy voer syn persoen gelt noch goet socht, dan
 een syn vianden toe crencken. Hy sochte anders niet, dan
 et hulpe ende bystant des Furstes van Geldre, Vrieslant te
 yen van allen vyanden, vremde heeren, schattingen, excysen

1520 ende andere suarichheden den landen van den Sassen opelecht, ende weder toe brengen tot den olden preuilegien en vryheden. Maer doe hy naderhant sach, dat dye Geldersche van dye meninge niet waren, den Vriesen by hoer olde laeten, daernae hilde hy hem stille in alle saken.

•

Vant oerloch in Sticht tusschen Campen ende Zuoll.

Anno 20 in Julio begant oerloch in Sticht tusschen Campen ende Zuoll wt een clein oersaek, daer nae soe groeten oerloch wt rees. Dye eerste oerspronck was, dat Campers seide datse olde brieuen hadden gefonden, dat alle Oesterse guedaer dye van Amsterdam ende andere steden quaemen, ende op Zuoll voren, waeren schuldich toe Campen eerst toe vertolken waert dat dye van Zuoll niet meer dan twe voerscheeps ende twe voerwaegens solden holden, hyer om hilden dat twe steden lang oerloch tegen malcanderen, groeten schaet met brande, roeuen ende doetslaen den een den ander doenende ende dye ander Stichse steden saeten daer stille toe. Doch arbeyde dye stadt Deuenter met den ridderschap wt Sticht om den twe voersz. toe verlicken, meer twolde noch niet wesen. Dye Bisschop sach oek doer dye vingeren en mochte lyden, dat dye steden malcanderen tribuleerden. Om dese injurie dye Campers den Suolschen deden, hebben dy van Suoll hoer voer den Bisshop ende vyf Goedes huysen binnen Wtrecht hem terecht verbooden, ende protesteende daer opentlick, datse recht ende geen genaede begeerte. Ende waer dat hoer van den Bisshop hoeren heer ende dy vyf Goedes huysen, daer sy haer saken hadden an begeerte gebleuen, recht worde geweygert, soe solden sy nu noede daertoe worden gedrongen, datse een anderen besolden moeten soeken, dys hem hulpe haer rechticheit.

eschermen. Maer Bischop Philips van Boergondien faueer- 1520
en den stadt van Campen meer dan Suoll. Waerdoer dye
an Suoll tot geen gerechticheit conden comen. Maer hy
ees haer anden Keyser. Dit dus staende hebben dye van
uoll heimelick gehandelt met Hartoch Kaerl van Geldre,
m hem tot een beschermheer toe kyesen ende in te halen,
welck also is geschiet.

**Dat Romsche Co. Mat. Carolus die 5 is gecomen
wt Spanien in Brabant ende voert in Aecken
gecroent in Roemsche Coninck.**

In dat jaer is Roemsche Co. Mat. ende Coeninck van Spaen
gecoomen wt Spanien binnen den octaeue van Pinxteren
1 Zeelant aen, ende heuet binnen Chaelis met den Coninck van
Engelant lange spraeck ende tractaet gehat. Doe senden dye ste-
en ende heerschappen dye Burgoensche partie in Vrieslant hol-
ende sekere deputeerde an syn Mat., om syn Mat. te kennen
geuen, wat syn Mat. onderdanen in Vrieslant in syn Mat.
swesen hadden geleeden van den Geldersche, supplicerende
nde begerende, dat syn Mat. sonder langer vertrecken synen
uetwilligen onderdanen wolden belieuen wt den miserien te
elpen, ende dye Vriesen, dye noch Geldersche partie hilden,
wt syne Mat. subiectie doen brengen. Waer op dede dye
lat. den Vriesen scriuen wt Coelen, dat sy hem luyden ende
atientie hebben tot op den ricks dach tot Worms. Daer
volde syn Mat. dye saeck van Vrieslant bescheiden, welcke
icksdach toe Worms ingaan soude. In dit jaer voersz. om-
ent Sinte Michiel is dye machtige Coninck Kaerl van Spaen
dye vyfste van desen naeme, Coe. van Spanien, Eerts-
artoch van Oestentrick, van Burgoendien, van Brabant etc.,
ecoren Romsche Coninck binnen Aken nae older ordinantie

1520 ende obseruatie gecroent. Daer grote triumphe van Heeren, Princen, Graeuen, Edelen heeft geweest, ende groete geta van volck beyde geestelick ende waerlick. Daer van dae is syn Mat. met groot getal van Heeren, Princen, ruytieren ende knechten gereist nae Coelen, ende foert nae Worms, om den richdach voersz. toe holden.

**Dye gesten vant jaer 21. Ambesaten aan den
Keyser tot Worms van den Vriesen ende
Burgoensche heerschappen ende ste-
den gescut, met sekere instructie.**

Als Key. Mat. anno 1521 in Januario was toe Worms, daer een Ricksdach als voersz. is toe holden, soe hebben dy prelaeten, heerschappen ende steeden in Vrieslant den Burgoensche partie holdende gecoeren ende geordineert Doct. Kempo Martena, ridder ende Key. Mat. Raedt in Vrieslant, ende Sybrant Roerda, dye op solden reysen toe Worms, sekere instructie vanden landen, dye hyer nae folgen en solden daeges elck hebben 40 sts. voer hoer teringe.

COPIA VANDEN INSTRUCTIE AEN DEN KEISER. (*)

Inden eersten toe bidden, dat syn Mat. voer al hem lyke ontlasten wil wt dye Geldersche handen, helpen will tot eerdrachticheit met rusteliche besitt, gebruck ende possessie van hueren huysen, domicilien, eerwen, renthen ende gueden.

Ten anderen dat syn Mat. sulck volcoemen hebben voer:

(*) Chtb. II. 112.

in synre Mat. Vriesche landen guede regieringe van recht, **1521** justicie ende behoerlickheden ordineren ende beachten will.

Ten darden ende ten laesten sullen dye voergenoemde commissarissen bouen den voersz. articulen niett solliciteren, dat dye lantschappen of yemant int generael oft speciael hinderen mochten ofte preuiditieren. Onderteikent. Wy Joes (Johannes) toe Lidlum bekenne voer ons ende dye ander geestelickheit, Goslick van Jongama ridder, om beede van den gemenen Aedel ende landen van Vrieslant dye Key. Mat. onderdanich sint; Tzalling van Bottinga ridder, om beden wille der stat Franicker, Burgemeisteren recht ende raedt der stadt Harlingen van wegen etc. voerden armen gemeente ende ondersaten der stede voersz.

Vorder ingeualle ofte by yemande int generael oft speciael by Key. Mat. gesoliciteert worde, dat syn Mat. ten voersten ende den gemene landen in generael oft iemant int particulaer hinderlick, preuidiciael ofte schaedelick mochte wesen, daer van synre Mat. byden Commissaryssen te aduerteren ende onderrichtinge te doene, ende syn Mat. oetmoedelick te bidden niet geschien te laeten buyten den lantschappen eerst daer op te verhoren ende te verhoeren ende te veruyttigen. Onderteikent Joës abt van Lidlum van den gemene geesteliche priesteren voersz., Goslick van Jongama ridder hebbe dit ondergescreuen om bede die gemene Aedel ende landen van Vrieslant, dye Key. Mat. onderdanich sint, Tzalling van Bottinga ridder om bede wille der stadt van Franicker, Burgemeesteren, Schepen ende raedt daer stadt Harlingen be kennen als voersz. is.

**1521 ARTIKEL VOER DIE GEESTELICKHEIT VAN DEN SELUEN
COMMISSARIEN VOERSZ. GESOLICITEERT. (*)**

Bidt oeck die geestlicheit van Vrieslant onder syn Mat. subiectie, protectie ende beschermenisse geseten, dat dye selue syn Mat. gelieuen will, hemluyden by all hoer geesteliche preuilegien (van oltz by Pauslickhe heyligheden ende Key. Mat. gegunt, gegeuen ende geconfirmeert) toe te laten ont halten, ende handt holden, als hem daerop by den edelen ende welgeboren heeren, heer Florys van Egmont heere tot Yselstein voertyts in desen synen Mat. Vrieslanden, Statholder Generael toe seggen gedaen is, sy met horen innigen, deuoetigen gebeden willich voer den Almachtigen Godt om syn Mat. te verdienien. Onderteykent Wy Joës Abt toe Lid lum bekenne voer ons ende dye ander geestlicheit voersz.

Mit desen Instructie reisden dye voersz. gedeputeerden naer Worms aenden Keyser, ende laegen daer lange tyt, ende sint voert Key. Mat. naegeeuolcht in andere steden ende landen, al eer sy hoer afscheidt cregen van den Keyser, ende dat om voele suare saken, dye syn Maj. dye tyt hadde te handelen, alsoe datse niet weder thuys quamen eer ic December, als ghy nae wt hoer rapport sult hoeren, maer ic wil erst veruolgen dye gesten dye in dit jaer van 21 ic Vrieslant sint geschiet, ende oeck cortelick van dat oerloct in Sticht, want dat Vrieslant in vele mede roert.

**Een nye Statholder toe Leeuwarden gecomen
van wegen Key. Mat.**

Anno 21 worde den Eedelen Welgeboren Willem van Rœ-

(*) Chtb. II 112.

endorf van Key. Mat. verdragen dat Stathouderschap van 1521 Vrieslant, ende in syn plaatse quam dye eedelen welgeboren ieren, heer Georgen Schenck, vrye heer van Tautenburck, dye lange hadde geueest drost toe Wollenhoef opt huys, ende hadde toe wyue Anna Egmonda Mulaerts dochter, ende hy was op dit pas int hoff van Burgondien, ende suppliceerde daer dat hy mocht wesen heer Willem van Roggendorffs Statholler in Vrieslant Lutenant, ende hy is doer hulpe ende gunst an sommige heeren, als naemelick heer Florys van Iselstein, euorden Stathouder van Vrieslant, welke landen hy soe wysick heeft geregeert, ende hem soe vromelick tegens den Geldersche heeft gebruckt, eerst in Vrieslant, nae in Stichtse ende Oueryssel, ten laesten in Gelderland, dat hy van Key. Mat. tot meerder officien ende groeter digniteiten is promoveert, als ick nae op syn tyden soll beschriuen; hy quam binnen Leuuarden volcomen commissie hebbende van Key. Mat. den 24 Marty, dat was palmen dach.

In dit jaer den 7 dach Aprilis, dat was Paeschen achten lach, brande dat suster cloester toe Aelsum áll heel wt met tercke ende all, dat daer niet bleef staen.

In dit jaer den 22 May heeft Christoffel Graef van Moers allen den Omlanden van Gronningen van Gerkesbrugge all ot den Emse voerscreuen tot hem toe coemen binnen Groningen. Want hy niet alleen Stathouder was van Vrieslant ouer dye Steden ende landen, dye de Geldersche partye hille, meer oek ouer Gronningerlant. Ende daer hebben alle Staeten vanden landen, als Prelaeten, heerschappen, geneerfden, huysluyden, hem gesuoren van wegen des Fursten van Geldre, alle syn beste te vorderen, ende alle quaet te verhoeden, nae haer beste vermogen. Sus lange hadden dye

1521 landen om Gronningen den Geldersche genen eedt gedaen
allene hadde dye stat Gronningen gesuoren anno 14.

**Dye van Suoll hebben den Hartoch van Geldre in
hoer stadt gehaelt tot een beschermerheer ende
die Ridderschap in Sticht gevangen.**

Nae dat dye steeden van Oueryssel als Campen ende ~~se~~
lange tegen malcanderen hadden geoorlocht ende elckander-
groeten schaede hadden gedaen in branden, roeuen ende do-
slaen, ende Philips van Burgondien Bisschop tot Wtrecht ~~se~~
schene fouerden meer den stadt Campen dan Suol, ~~se~~
hebben dye van Suol den 10 July inder nacht den Hartoch
van Geldre ingehaelt tot een beschermerheer ende hem ~~et~~
ende pligt gedaen. Dye selue nacht waeren alle dye droste
ende ridderschap van Oueryssel vergaerd toe Nyebrugge ~~in~~
Ominen, om met malcanderen toe spreken ende raeden, datse dy-
schelinge tusschen Campen ende Svoll mochten nederleggen. D~~e~~
wysten dye van van Zuolle ende hebbent dye Geldersche ~~se~~
derseluer nacht voersz. nae Nyebrugge geschickt, ende hebbent
een groet paert van den Ridderschap, dye met niemant w~~ant~~
antschap hadden, daer gevangen, ende dye ander ontlie-
pen. Dye gevangen worden brocht binnen Suoll. Hyer hadden
dye van Suoll groeten schande ende opspraect van, voer allen
heeren ende in allen landen. In dye selue nacht voersz. maer-
ten dye van Suoll oeck twe kogge schepen wt met volck,
dye inder nacht, oft daegraet quaemen uor Hasselt, en
meenden Hasselt toe verrasschen ende den stat in te criege
met dat dye poerten opgingen, alleer dattet yemant wiste, dat
den Geldersche hadden ingelaeten. Maer dye van Hasselt wordt
den lage wys ende beschermden haer stat. Weynich daer
vergaerde dye Hartoch van Geldre veel volck wt Gelderla.

de verscreef dye seinscheepen wt Vrieslant by hem te coe- 1521
n, ende beleyden Hasselt op drie oerden. Daertegen scre-
n dye van Campen aan den Bisschop ende Deuenter ende
er andere frunden, ende cregen een hoep volck byeen, beyde
water ende te lande, om Hasselt te ontsetten. Dit vernam
e Hartoch van Geldre ende brack op Marie Magdalene nacht
et alle syn legers op van Hasselt, ende ygelyck toeg syn
g. Dye Hartog binnen Suoll ende dye seinschepen weder
e Vrieslant; ende soe worde op dat pas ontset. Niet lange
ernaer voerscreef dy Hartoch van Geldre weer dye sein-
heepsluyden wt Vrieslant tot hem toe coemen tot Gelmuy-
n, ende boedt oeck wt den darde man wt Gelderlant, dye
ck by hem quaemen, ende hy began Gelmuyden sterck te
aken, om Hasselt, Campen ende dye Zuyderzee daermede
duingen, hy brack al dye huysen op, dye op ende inden
ck stonden, ende maecktet clein ende ronde, ende maeckte
er een graeue ende eerden wall om met sterckten op den
all ende inden groaue. Campers met hoer vrunden voer-
zarden volck om dit werck te beletten, maer sy haddent gene
nacht. Ende Gelmuyden vorde genoempt Gelremonden, omdat
hartoch Kaerl dat sterck hadde gemaecth ende met geuelt
eset. Daernaer den xi Septembris began den Hartoch voersz.
het weldigerhant een Blockhuys te maken an Hasselt voerden
rugge aen den dick, ende doe dat huys gemaecth was wordet
heeten Corfhuysen, omdat het van groete coruen vol aerde
erst worde begonnen. Dit huys lyet dye Hartoch voer Hasselt
naken, omdat dye van Hasselt (want sy veel knechten in
adden) niemant souden beschaedigen, dye van Suol tott
Gelmuyden of oeck van Gelmuyden tot Suoll met prouande
s met anderen gueden wolden reysen.

1521 **Key. Mat. antwoert den gedeputeerde heer
mede gegeuen opten artieulen vanden
landen wegen ewergegeuen.**

Ontrent Sinte Thomas in dit jaer quamen weder toe Leuwarden dye ambesaten van den steden, landen ende heerschappen, dye Burgoensche partie in Vrieslant holdende, van Key. Mat. brengende hoer raepoert aen den genen dye haer wtgesonden hadden, sus inhondende als hye nae volcht.

COPIA. (*)

Edele, lieue besondere, als soe wen geschickten brenger vadesen, dye wy in onsen stadt Worms op hoer anbrengt affgeueerdicht hadden, sulcks als wy nae gelegenheit des tyts ende onsen geschaften alsoe doen mochten, gecomen syne in onse stadt Mechelen tot onsen lieuen vrouue ende mocht dye Eertshartoginne van Oestenrick etc. hem was beuoelen dat sy noch wat tyts toeuen souden, verhoepende dat mer hem naemaels beter ende meerder bescheit souden mogengen, op den saeken hemluyden gelast ende beuoelen van uwa wegen. Tuelck tot hyertoe vertrocken is, owermits dye groet ende suare lasten, dye wy gehat hebben om te verstaen dyt boese opsetten, dye onreedeliche voernemen van den Co. van Franckrick ende syne wapinge daermede hy gepoecht ende gepint heeft onse staeten, coninckricken, landen ende heerlickheden in te nemen, ende metter chrachte. ende genet te ontueldigen, soe in Spanien ende Italien. als in dese onse Nederlanden. Daer tegen wy sulcke prouisie gedaen hebben dat wy metter hulpe Goedts ende van onsen vrunden, grallierden, dienaren ende ondersaten, dye selue onse Conick landen ende onderdaenen beschut, beschermt ende verleest, ende den vianden ouer all voerdreuen ende verslaegen betben. Ende dye stat ende slot Doernick, dye een groet

(*) Cthb. II. 113.

ercke vermaerde stadt is, gelegen inden middel van onse 1521
len, ingecregen hebben. Ende dese anmerckende hoepende,
wy v oeck seer corts sullen mogen verlossen vanden
aeden, lasten ende verdriete, daer ghy lange tyt in ge-
st hebt, tot onsen groeten onwille ende ongenochte, ende
wy nu goeden raet ende middel toe weten, soe hebben
gedacht uwen voersz. geschickten te weerdigen, om v
ks an te brengen ende te kennen te geuen. Ende dat wy
dencken v langer in sulcken staeten ende verdriet te lae-

Als van den regumente ende justitie in Vrieslant, wy
pen daer wel ende doeglick in versien toe hebben, son-
linge van enen gueden froemen Stathouder, ende voerts
raetsluyden, dye met den anderen dye justitie, eere,
e nut ende welfaert van ons ende onsen landen te be-
ten wel vorderen sullen, ende daerinne soe versien, dat
yegelick des een goet vernoegen soll hebben. Als van den
uilegien ende vryheden, dye enige aen ons soude mogen
soken ende begeren, in preiuditie van onse landen ende
lersaeten van Vrieslant. Wy hebben tot hyer geen gege-
oste verleent int generael oft particulaer, ende syn van
e mening enige toe geuen sonder aduys ende gueden raet.
dat wy hoopen, dat niemand reeden hebben soll hem des
beclaegen. Aengaende den compositien ofte belastinge,
dy priesteren ende geesteliche persoenen in Vrieslant
beclaegen, wy sullen ons daer aff naeder laeten infor-
men, ende daerinne ordineren, soe wy vinden sullen ree-
ck ende billich toe zyn. Ende dye tyt hangende sullen alle
ten bliuen in sulcken staet, als dye nu syn, soe wy dese
andere saeken vorder hebben doen seggen ende vercla-
uwen geschickten voersz., om v daer rapport van te doen,
wilt hem des geloeuen, ende dese onse treflicke antwoert
besten nemen ende kerent, v altyt voegende ende bewy-
le gelick goede trouwe ondersaten schuldich syn te doene,
ghy hyer toe gedaen hebt, ende wy v des guets betrouwuen.

1521 Edele lieue besondere, onse heer Godt sy met v; gescreuen
toe Oudenaerde den xij dach Decembris anno 1521. Onder-
teykent Charles, ende by den Secretarius Haneton.

**Bisop van Wtrecht vergaederde knechten inden
Cuner ende Steenwick die nae in Vrieslant veel
quaets deden dit was die Bisops heop.**

Heer Philips van Burgoendien Bisop tot Wtrecht vergaeden in Hollant ende andere plaetsen veel knechten, daer he Willem van Roggendorff alle ouerste van was. Dese knechten quamen inden maent October ouer dye zuyderzee, en sloegen hoer leger inden Cuner, recht oft sy daer solden leggen, tot bescherminge des lants van Oweryssel tegen de Geldersche in Suoll ende Gelmuyden wesende, maer t al om Vrieslant te doen. Dye Burgoensche wolden knechten in Vrieslant hebben, dye den Vriesen noch Geldersche pholdende soe veel quaet ende schaed souden an doen, dat sich willich onder Key. Mat. solden geuen. Ende want noch een bedecksel was in Vrieslant van een bestand t schen den Burgoensche ende Geldersche, soe dye Geldersche geen oersaeck souden hebben noch nemen, dye Burgoensche ondersaeten in Hollant, Vrieslant ofte andere horen lant an te tasten ende te beschaeidigen. Dat dit dus is gescreuen als ick hebbe gescreuen, blickt hyer wt, want op dese wyt als Roggendorf voersz. met den knechten inden Cunelach ende oeck in Steenwick oeck veel Biscops ofte Burgoensche knechten. Doen rechten Douue Burmannie, wt bende consent des Stadhouder heren Georgen Schenck, veenle knechten opt Bill ende naem daeraen ontrent hondert knechten, ende schickten dye toe Harlingen ende toegen tot den knechten inden Cuner, ende sova-

ieuen ende boden in Lemstervyfgae, dat sy solden comen 1521
t hem in den Cuiner ende verdraegen. Doen screef dye
aeff van Moens een Doenyewerstall, Schoeterlant ende
mstervyfgae, datse solden reysen inden Lemmer om den
inden te keren, voer datse an quaemen ende solden met
er verdingen. Dit vernaemen dye knechten in den Cuiner
de quaemen nae den Lemmer toe, daer dye Vriesen laegen.
e Vriesen begonnen tegens te staen, maer dye vianden
amen soe sterck an dringen, dat dye Vriesen dat velt mos-
t verlaten, daer worden weynich geslaegen ende sommige
fangen, dye andere ontliepent. Daer worde Fredrick
eda grietman van Scoeterlant geuangen. Doe branden dye
echten den Lemmer ende oeck een paert van Oesterzee,
le mosten met den knechten componeren ende brantschat-
ge geuen. Ende niemant dye met henluyden componeerden
chten langer stilsaet kriegen dan ellef weken, want dye
ldersche alsoe in Sticht Oueryssell hadden dye huysluyden
laen. Daernae reysden heer Willem van Roggendorff ouer
Hollant, ende voert naet hoff van Burgondien, ende dye
echten, daer Claes Wolderstoff owerste hofman van was,
ken op wt den Cuiner ende toegen in Doenye Werstal,
le voert in Schoeterlant, Stellingwerf, Achtkerspelen, Col-
rlant ende alle dye landen daeromtrent tot Gerkeshrugge,
le brantschatten alle dese landen vsz. tot hoer wille, ende
niet wolden geuen, worden hoer huysen gebrant, ende dit
ide om geen ander saeken, dan datse den Geldersche par-
hilden. Daernae toegen dese knechten in Buencloester
e laegen daerby acht dagen ende wolden voert reisen in
igerdeel ende brantschatten daer oeck, als sy in dye ander
len voersz. gedaen hadden. Dit vernam dye Graeff van
ers dye Geldersche Stathouder, dye toe Sneek woende,
r noch tGelders hoff was, ende reysde met drye ofte vyer
ischeps knechten ende ander Vriesen toe Dockum, Claer-
ip ende daeromtrent, ende bleef daer leggen ende weerde

1524 dye knechten, datse niet in Dongerdeel souden coemēn. ¹⁴
 dye Graeue van Moers ende dye Biscop hoep sus sommēr
 dagen hadden gelegen tegen malcanderen, brack dye Graeue
 van Moers op met syn volck, ende reysden weder nae Sneek
 ende dye Biscop quam wt Bouuecloester, ende quam ende gind
 leggen in Bergercloester.

Dese knechten voersz. quamēn in Westergoe.

Dye landen van Westergoe met den stadt Leuuarden ¹⁵
 den ende soliciteerden by hoer Stathouder, dat dese knechten
 voer by Leuuarden in Westergoe, mer Georgen Schenck
 wolde datse in Westergoe solden reysen, want by weel ¹⁶
 wat commissie dat hy van Key. Mat. hadde. Hyer wt ist oel
 kentlick dat dye knechten vant hoff van Burgondien waer
 gesent in Vrieslant om den Vriesen, dye noch Geldersche
 partye hilden, soe moet te maken datse Key. Mat. tot he
 eer solden begeren, als ik voer hebbe geschreuen. Sus ¹⁷
 uen dye Geldersche Biscopshoop by een weeck leggen in ¹⁸
 gum, om dye schelinge tusschen den Stathouder, ende Wester
 goe met dye stat Leuuarden. Ten laesten quaemen ¹⁹
 voersz. knechten voer by den stadt Leuuarden op Sinte ²⁰
 uensdach doer hulpe des Stathouders in Westergoe met ²¹
 hoer macht, ende sloegen hoer leger toe Arum ende ²²
 dorpen daeromtrent, ende deden groeten schaede in allen ²³
 len ende dorpen daernae by, ende all an Sneek ende ²⁴
 wert, want dye twee steeden doe noch Geldersch ²⁵
 ende worden nau ende wel beuacht, alsoe datse den ²⁶
 niet mochten doen.

Die gesten geschiedt in Vrieslant Anno 1522. 1522

Anno 22 in Januario lach die Biscops hoop toe Aerum, Itmarsum, Achlum ende daeromtrent; ende brantschatten e dye dorpen ende cloesters tot hoer selues seggen, ende e geen Key. wolden sueren, mochten niet langer saluerde voeren, ende brantschat kriegen dan ses weken om eden voersz. Doen toeg dye Graef van Moers wt Sneeck ett knechten ende Seinscheeps luyden nae Woerckum ende setten dat, want hy sorgde, dat dye Biscops hoop dat ude in nemen ende makent vaste. Dese knechten toe rum leggende brochten Hinnaerderadeel ende Baerderadeel erto, datse Key. Mat. oft zyn Stathouder ende volmachten mosten loeuen ende sueren, alle jaren den geuoentlichek, dye sye by tyden des Furstes van Sassen plegen toe uen, soude betaelen. Ende dye sus lange den Geldersche enige hadden den jaerlike tax betaelt, mosten nu voert an. Mat. Stathouderen renthemeesteren toe Leuuarden den geuen. Ende dit duerde soe lange dye Geldersche int waren, ende dat Key. Mat. anno 23 het lant al heel der syn subiectie creeg. Om anxta van desen knechten dden dye huysluyden hoer roerlicke gueden inden steeden flucht ende dye geen Keysers wolden sueren in Wonserade Winbritseradeelen, dorsten nachts in haer huysen niet open, maer onthilden haer nacht in dye steeden off keercen. Soe ist geschiedt, op heylige drye Coningen nacht van hant gaende, dat daer van Arum wt den hoep drye yscheepen met knechten quamen toe Tyruse by Sneeck, de vochten den kercke an. Dye huysluyden daer binnen sende hebben hem coenlick tegen den knechten verweert, en schoeten dye knechten doer dye noerder kercke duer huysman doet in dye kercke, voer sloegense dye glaesen it choer te stucken ende klommen daer geueltlick in. en vloeden den huysluyden opden kercken toeren ende

1522 clipten dye clocken, ende worpen soe craftich met steen aff, dat dye knechten den toern niet mochten winnen. In knechten souden den kercke aen den brant gestoken hebben om alsoe dye huysluyden met roeck ende brant vanden kercke crigen, meer dye clocken in alle dorpen daer omringt clipten, ende dye huysluyden quaemen byeen om den kercke ontsetten, oock senden Sneekers een schip met volck wt waerom dorsten dye Bisschops knechten daer niet langer bliuen ende reysden weder nae den hoep toe Aerum. Daer dan dese knechten in Westerlant groete schaede met roeuwe branden ende schatten hadden gedaen, om den Vriesen die de Geldersche partie hilden, ende oock veel van dyen subiectie vanden Keyser gebracht, soe brakense van Aerum op den 13 dach January ende gingen ouert ys toe Mariagaeerd int Cloester, daer slogen sy hen des eersten naecht neder. Daernae reysden sy inden Cuner ende meenden daer van Roggendorff hoer solt toe ontsaen. Ende als sy Roggendorff daer niet vonden, ende oock geen gelt cregen, staeken sy den Cuner an beyde einden aenden brant, en branden beyde eynden op, ende het middelste bleef staen. Doe togen sy voert op in Drent ende schatten daer oock, en nae Lichtmissoe toegen sy in Gronningerlant ende gingen inden Dam, ende begonnen daer oock toe schatten, sy in ander plaetsen hadden gedaen. Doe screuen dye Gronningen toe Sneek aen den Graeue van Moers en Stathouder, ende dye Graeff voert anden Hartoch van Groningen ruytters ende knechten, alsoe datter in ende om Groningen voergaederden drye dusent ruytters ende knechten ende daertoe soe veel huysluyden wt dye omlanden by Groningen ende Gronningers schutters mit geschut, ende toenae den Dam om tegens den hoep te slaen. Dit vernael dye Bisschops hoep ende weken wt den Dam, ende meenower den Dillaert te coemen, mer dye ruytters hebben inden wech onder reeden, datse daer niet ouer mochten com-

nde reysden doe nae Westphalen. Dye Graeff van Moers **1522** iet syn volck heeft den hoep veruolcht tot een cloester toe heten Appels. Dye knechten reysden voert op nae Deuener, ende verliepen yegelick **syn** weges. Den darden dages february worde den Cuner voert opgebrant, dat te foeren was staen gebleuen vanden Vriesen, wtgeset dye kercke ende slot. Oeck branden dye Vriessen alle dye scheepen, dye iden Cuner lagen.

dat oerloch tuschen die Burgoensche ende Gellersche partye in Vrieslant began weder toe rysen.

Daernae dat die Bisscop hoep wt Vrieslant was getoegen, egan dye crieg tusschen dye Burgoensche ende Geldersche eder toe ontfangen, want om dat dye Burgoensche ofte Bishops hoep voersz. ytlicke delen ofte Grienien, dye te voeren elders hadden geueest; nu hadden gedrongen byden brant ey. Mat. den jaertax te geuen, ende voert dye Geldersche riesen dye Geldersche partye holdende beroest ende brant-hat, soe meynden dye Graeff van Moers Geldersche Stathouder in Vrieslant, dat dye Burgoensche het bestandt hadden ingebroken, ende daertegen gedaen, waerom hy weder ste op den Vriesen Key. Mat. partie holdende, alst blickte t dese nae gescreuen copie aen allen Grienien in Wester-ee Key. Mat. partye holdende vanden Graeff van Moers wt neeck gesent.

COPIA. (*)

Christoffel Graeue toe Moers ende tot Zaer den Stathouder

(*) Chtb. II. 115.

1522 generael Lieue besondere, soe dye van Leuuarden den wier partye myns g.h. met prouande ende anders bystant doende. ende daer byneuen een deels van dye verbonten ende onder- saeten syn f.g. penningen ende een jaertax, ende weder di- selue met verseeblinge alle jaeren dye selue penningen wi- ende tegens den tractaet vanden bestande, waerdoer ich geoersaeckt worde ingeliche wederomme op v te veruol- ende sulcks te becoemen. Is daeromme van wegen syn f.g. myn eernste gesinne, dat ghy terstont comen ende soedan- gen penningen ingelicken in minen handen doet betaelen ende wt rechten. In dyen sulcks oeck niet geschiet, denck ic vorder daerop gedacht te zyn. Daerna ghy v moegen wel- te rechten. Datum Sloeten den 28 dach January anno duserd vyfhondert ende twe ende twyntich. Ondertekent Cristoffel.

**Douwo Drost toe Snickhuysen met een
venle knechten.**

Douwo drost van Dockum lach in dese tyt met een vend- knechten dye Gelders waeren toe Snickhuysen in Achtkarsp- ende veruachten meer knechten dye van Dockum daer by he- solden coemen. Dit vernam heer Georgen Schenck van Key. Mat. Statholder toe Leuuarden, dat dye Geldersche da- een vergaringe van knechten maeckten, sorgende dat dye he- groeter en weldiger mochte worden tot schaede ende achtkar- deel Key. Mat. onderdanen in Vrieslant, heeft dye knech- ten van Franicker by hem laeten coemen te Leuuarden ende met den voorsz. knechten ende burgeren ende knechten van Leuuarden ende andere Vriesen gereist, ower ys nae Sny- huysen, daer dye Geldersche knechten lagen, ende is dy- Geldersche onwersyens haestelick overgecomen ende he- den hoep verslaegen, gevangen, veriacht. Douwo drost won-

geuont ende liep doer dye Wolden ende quam binnen Sloeten, 1522
heer Georgen Schenck worde door den aerm geschoeten,
ende veel van syn volck worden oekc geuont. Dit geschieden
den 5 dach February. Daer nae den 22 dach February
schickten dye Stathouder heer Georgen Schenck burgers knech-
ten wt Leuuarden ende Franicker ende oekc huysluyden ower
ys toe Woerckum, ende verbranden daer vyf seynschepen
met den Geldersche baerse, dye daer laegen bevroren, ende
naemen met hem seyl ende takel ende al dat toe den schee-
pen hoorde; meer inden burgers huysen deden sy geen schaede;
dye burgers waeren voer wech getogen nae Coldum ende
Molquerem alsoe dye Burgoensche sagen aencoemen, dit ver-
nam dye Graef van Moers Geldersche Stathouder ende liet
dye clocken slaen in alle dorpen om Sneeck ende Bolswert,
ende dye knechten wt Sneeck ende Boelswert met dye huys-
luyden toegen nae Worckum, om den vianden daertoe ver-
soeken, oekc quam alle dye Zuyde Horne wt nae Worckum;
doen dit dye toernwachter toe Woerckum op dye toern sach,
soe riep hy van den toern, dat alt lant ende ys swart met
volck was, dye nae Woerckum toe quaemen, doen toegen
dye Burgoensche met hoer sleeden weder wt Worckum nae
Franicker ende Leuuarden, dye Geldersche Vriesen hebben
hem veruolcht ende sommige geslagen.

**Bye Geldersche lieten aresteren ende aenbrengem
die renthen van den genen, die tegen hem met
Key. Mat. hilden in Vrieslant.**

In dit jaer van 22 Johan Goltsteen bewelre van wegen den
Hartoch van Geldre toe Dockum opt huys seynden brieuen
aen alle Grietenien in Oestergoe, datse souden vercondigen
ouer dye kercken hoerder Grietenien, ende lieten verbieden

1522 dat niemant dye ballingen , dye de Geldersche weder partie waren , enich pachten ofte renthen voorschenen ofte in toecomende tyden verschinen mochten , solden geuen ofte betaelen , buytten syn weten ende consent , dan onder hem holden ter tyt hy hoer anders liet weten. Ende dye tegensyn beueel yemant sulcks gaeue , dye wolde hy van wegen des Furstes van Geldre dubbelt soe viel af nemen , ende daertoe eernstelick straffen. Oeck geboet dye sulfte Goltsteen voersz. dat alle dye gene , dye landen , renthen , huysen ofte andere gueden den Ballingen ende den Burgoensche partie toecomende gebrucken , sulcks ende hoeveel daer elck van gaff , den rechter ytlicke van syn dorp solde angeuen , ende scriuen laeten , ende dye scripten hem ouerschicken sonder enige simulatie by verboertenisse liues ende guedes , ende by dye rebellicheit een ander tot een exempli , dye sulcks niet liet opscriuen. Sulcke brieuen gingen wt Dockum van Golsteen den 10 dach Martii , desgelicks geboet dye Graeff van Moers oeck in Westergoe.

**Steenwick van den Gellersche belecht ende
Michel van Pomeren doet geschoeten.**

In dit jaer den 27 dach Martij beleiden den Graeff van Moers Steenwick met dye Vriesen wt Stellingwerf , Schoterlant , Doenyewerstall ende andere Vriesen. Ende daer quam tot hem wt Gelderland Michel van Pomeren met vendle knechten. In Steenwick laegen veel knechten van de Bisschops van Wtrecht heer Phs. van Burgoendien daer in gelecht , daer in Stellingwerff roesden , branden ende singen Opten laesten dach Martij hebben dye Geldersche den staet bestormt met groeter chraft , ende worden met gewelt wels affgeslaegen , daer veel van den Vriessen ende knechten w

den geslaegen, ende meer gevonden. Daer worde inden slach 1522 oek geschoeten dye vornoemde cappitein in Duslant ende Franckrick Michel van Pomeren, hadde huys van Hattum beleent voer een somma van penningen van Hartoch Kaerl Geldre, want hy hadde toe wyf Joncker Jans dochter des Hartochs van Geldre bastert broer. Doen dye storm van Steenwick dus was verloren ende Michiel van Pomeren geschoeten, brack dat belech op vanden stadt ende reysden elck weder thuys.

**Bye eerste oerspronck waer om die stad Sneeck
rebelleerden tegen den Geldersche.**

Doen die Bisschops hoep lach toe Arum als voersz. is, doen brochten dye huysluyden om Sneeck ende Boelswert woenende doer anxte van den knechten voersz. hoer roerlicke gueden in Sneeck ende Bolswart, opdat het hem vanden vianden niet solde worde genomen. Ende ouermits dye harde ende lange furst, want het vroer vierthien dagen nae Sinte Peter ad Cathedram sonder opholden, soe wasser groet gebreck in dye omlanden ende oek mede in Sneeck ende Boelswert, ende dye huysluyden mochten hoer eygen saet niet sonder groet suaricheit weder wt dye steeden crigen, datse daer seluen hadden ingebracht. Oek mosten dye backers toe Sneeck geen broet vercoepen den lantluyden buytten den stadt woenende, ofte dye lantluyden mosten niet buyten dye stadt voeren buytten consent ende oerlof van den Stadhouder ofte syn volmachtige, want dye hadden dye sloetelen van poerten ende paelen, ende dye Burgemeesters hadden daer geen macht van. Oek hadden dye Geldersche verbooden by lyf ende goet, dat geen Vriesen dye hoer partye hilden, mosten reysen toe Leeuwarden, Franicker ofte Har-

1522 lingen. Desgelick hadde oeck verboeden den Burgoense Stathouder heer Georgen Schenck syn steeden als Leeuwarden, Franicker ende Harlingen, dat sy den Geldersche Vriesen geen saet, byer, noch broot mosten vercoopen, alsoe dat dye Geldersche Vriesen opt lant woenende groeten gebreck ende armode hadden, om datse om hoer gelt geen saet ofte broet mochfen crigen. Soe ist op een tyt geschiet, dat een lantman quam wt Sneeck vaeren ende hadde een broot in syn schip leggen, dat hy binnen Sneeck hadde gecost ende met swaricheit wt cregen, doe quam hem een lantman in een schip te gemoete, ende sach dat broot in des anders mans schip leggen, ende nam twe blancken ende worp dat den ander man in syn schip, dye dat broot hadde, seggende, nemt dat gelt en doet my dat halve broot off ick soll v hyer doet steeken ofte ghy my, dye man dede den anderen man dat halve broet ende naemt tgelt. Oeck toegen dye Geldersche faek wt Sneeck ofte sonden hoer volk wt, dye den huysluyden vinge, ende bonden, dye onder den Burgoensche jurisdictie woenden, oft oeck hoer eygen huysluyden, dye vermeld waeren, datse toe Leeuwarden, Franicker ende Harlingen geweest hadden, om hoer noottrufticheit toe coopen, ende brochten dye gefencklick binnen Sneeck. Om dese voorsz. saeken wolden dye huysluyden den burgers binnen Sneeck doet slaen, als sy buytten den stadt in den Omlanden quamen, om haer comenschap te doen.

Waerdoer dye neringe binnen Sneeck verginck, ende dye scamele burgers ende inwoonders leeden groeten armoede, om datse inden Omlanden niet dorsten reysen, hoer cost toe winnen. Ende als dye ricke burgers tegen dit vangen, binden, ende schatten wat seyden, soe worden sy van den Geldersche gedreicht, dat men hoer een paert in Gelderland souden senden anden Hartoch.

Ende opdat dye Graaff van Moers syn opset ende wille te beth tot effect solde mogen brengen met dye burgers

ende stadt Sneeck, arbeyde hy met alle neersticheit ende 1522 subtylicheit vremde knechten inden stadt toe crigen, om also den burgers weldich ende machtich toe wesen, ende een blockhuys binnen Sneeck toe maken op dye nye stadt. Dit sus staende ende elckander suspect wesende, hebben dye ricke burgers, dye dit gewelt vanden Geldersche meest contrari was, heymelick boeden gesent an Sicko Liauckama hoer heerschap, dye toe Leuuarden ballinck lag, hem dye stat van Sneeck toe weten doende ende mede biddende, dat hy met heeren Georgen Schenck Key. Mat. Stathouder in Vrieslant wolde spreken, dat hy een drie of vyer hondert gouden gl. in hoer hand wolde schicken om dye schamele amptluyden, burgers ende inwoenders daermede toe onderhouden, ende tot hoer hant ende wille te trecken, sy hoopten eer niet lange met hulpe voorsz. een anslag te maken, datse vanden Geldersche souden ontslaegen worden, ende den stadt tot subiectie Key. Matt. te brengen. Sicko Leuckama heeft met hulpe van den Stathouder eene somma van penningen binnen Sneeck geschickt, in syn vrunden handen. Daerna syn dye schamele burgers, dye nergens noch binnen noch buyten lands mochten off dorsten reyzen, om den cost toe winnen, onderhouden, ende des maents een stukke gelts geuen, ende tegen dye alsoe tot haer hant. Als dye Graeff van Moers met dye cancelaer sagen, datse geen knechten binnen Sneeck tot hoer hant ende wille mochten crigen, omdat dye burgers daer scherp waeckten, doen arbeyden sy dat groeue schut wt Sneeck toe crigen, ende want dat sy dat op hoer selves geleydt niet dorsten doen, omdat het tusschen hoer ende dye burgers niet wel stonde, soe heeft dye cancelaer gesproken met dye burgemeesteren, dye goet Gellers waeren, seggende, dat dye Furst van Geldre hadde gescreuen aenden Graeff van Moers, dat hy met all syn macht wolde Steenwick beleggen, op dat dye Burgoense daer wt geen meer schade in Vrieslant solden doen, ende dye Graeff van Moers solde met allt tlant

1522 daermede voorcomen, ende dye Furst van Geldre begeerde aenden stadt Sneeck, datse hoer drie groote bussen als dy noetslange, veltslange ende halue cartouwe hem voor Steenwick wolden lenen, hy woldet altyt aan hem voordienende vergelden. Dye Burgemeesteren dorsten dit niet doen buitter weten ende consent vanden ses ende dartich gecoren gemeente. Sy hebbent den 36 toe voeren geholden, als dat dye Hartoch van Geldre begeerde, datse hoer groff geschut wolden melden senden voer Steenwick, want syn genade dochte dat soe sterck toe beleggen, dattet hem niet lange soude tegen staen. Die 36 hebben geantwoert, dat hem sulcks niet stonde te consenteren, want sy seluen voor den vianden laegen, ende mochtet hoer schut niet ontheren, mer dye Furste van Geldre soide geschut laeten haelen wt Zutphen, dye beth dan sy van geschut waeren voersien. Als desen anslag oeck te niete gindt, soe hebben dye Graeff van Moers ende die cancelaer een ander anslag gemaect, om dye arme burgers wt Sneeck te crigen, omdat sy dan met die ander burgers, dye hem contrari waren, hoer wille te beth mochten doen, als dat dye Graeff van Moers ouer dye hogyt van Paschen solde brieven binnen Sneeck senden, dat alle dye gene, dye met Harmer van der Hall wolde vaeren tot thuys Altenae, dye solde tot Sloeten by den Graeff comen, dye hem ylick twe gouden gulden op dye hant solde geuen. Doen dese opset dye ricke burgers vernaemen, dye des Geldersche onduechdelicke voernemen sus lange hadden tegen gestaen, ende dye stats weluaeren gesocht, soe hebben sy met malcanderen geraeden ende gesproken, om een eynde te maken, ende hebben hondert golden gulden enen schipper, genoemt Heyn Doeskis, gegeuen, hem seggende, dat hy tot soude wesen ende onderhouden daermede dye schaemele burgers ende datse met hem ter zee solden waren ende maecken met den eersten een anslag; sy wolden met een hoep burgers op syn harwachten ende hem toe hulp coemen.

**Van den opleep binnen Sneek en hoe die Gel- 1522
tersche daer wt worden gedreuen.**

Opten Passchen dingdach dat was den 20 April ist ge-
chiet dat Hein Doeskis voersz. liet met een tromme omslaen
innen Sneek, dat alle dye geen dye dyenst wolden hebben
ende vaeren met hem ter zee, solde tot hem comen en hy
voldense een yegelick een golden gulden geuen op dye hant.
Dit horende dye Cancaelaer, Sierck Doenya, Bocke Peter z. met
neer andere Burgemeesteren, dye goet Gellers waren, heb-
ben den tromslaeger verboeden, dat hy sulcks niet meer solde
omslaen. Doe is dye tromslager gegaen tot Heyn Doeskes
iem seggende, dat dye Cancaelaer met dye Burgemeesteren
waren opt stadhuis, dye hem hadden verboeden, dat hy
sulcks niet meer moest omslaan. Soe is Hein Doeskis met
syn gesellen met toernigen moede opt stadhuis gegaen tot-
ten Cancaelaer ende den raet, ende hebben hem gevraecht,
waaromme datse den tromslaeger hadden verboeden, dat hy
sulcks niet meer soude omslaen; sye hadden een paert butter
noch broot in horen huyzen, daer was in den stadt geen
ieringe, sy mosten nergens reysen om den cost toe winnen,
ende sy wolden hoer niet geuen, oft hoer meninge was, dat
lye schamele burgers van honger souden vergaen. Dye Can-
cuelaer met al den raet in groeten anxte was, heeft geant-
woert, dat het om dat beste was gedaen, om meerder quaet,
lat daer mochte wt comen, te beschermen. Hein met syn
gesellen seyden, hy hadde hoer lang genseeg brillen vercoft,
hy wolden met den Geldersche rancken niet langer bedroegen
wesen, met dyen toegen sy hoer messen van leer ende sloe-
gen opten raedt. Dye raedt heeft den flucht gegeuen van dat
aethuys, ende liepen een paert achter vant huys, een paert
voer. Dye Cancaelaer, Bocke Peter z. ende sommige ander
ryelen van boeuen den trappen aff, ende liepen in den kercke.
Dye achter wt liepen, quamen int cruce broedercloester. Mit

1522 dat dyt geschieden, quamen wt alle dye ander burgers met hoer geueer op dye plaatse, dye quaet Gelders waeren, ende hebben dye sloetelen van dye poerten ende sluytboemen van den heeren genoemt, ende lieten dye olde sloeten aff slaen, ende nie daer an maken. Voert soe hebben sy den olden raet affgeset, dye goet Gellers waeren, ende een niue raet gemaect; woert drenense wt den stat alle Grietsluyden, seynscheepsluyden, dye jaergelt vanden Geldersche hadden, ende met den burgers niet wolden sueeren den stadt trou toe wesen.

**Bye Graef van Moers is binnen Sneeck gecomen
ende dye nye raedt hebben articulen
aengegeven den Graeff.**

Daernae den 2 dach Mey quam die Graef van Moers binn Sneeck, dye meest alden winter te Sloeten hadde geleegen, ende ontboedt by hem te coemen dye olde ende nye raedt, om te verstaen, hoe disse oploep in Sneeck was gecomen, nae veel woerden (dats den anderen dages, dats Inuentionis crucis groet hoeg tyt was om dye omganck) intsluytten wordet begreepen; dat se des maendaegs daernae weder solden by hem comen, ende midler tyt solden scheeplick porten ende paelen beuaeren, dat dye stadt in eeren bleef ende geen vreemde volck in quamen. Des maendaegs nae crucis, dat was den vyften dach inden Mey, quamen beyde oude ende nye raet byden Graeff, ende daer voerclaerde dye nye raet, doer wat oersaken dese oploep gecomen was binnen Sneeck. Als int eerste, dat die Grietsluyden vingen, bonden ende schatten den huysluyden, dye in Sneeck brochten, ende maeckten alsoe den huysluyden contrari dye stadt Sneeck, welcke dye burgers niet lange stonde toelyen. Desgelicks deden oeck dye seynscheeps luyden

re alle geuangen ende geroefde gueden, dat sy te waeter 1522
de te lande ende van vrunden ende vianden naemen, ende
ochtent toe Sneek, ende buyttent ende partent aldaer.
Aerdoer dye burgers veel vianden creegen beyde buyttens ende
nnens lants. Voert vraegden sy den raet of hy enige raet wiste
1 hondert last rogge inden stat toe crigen voerden burgers, in
cortinge van hoer schulden, dye sy by den Geldersche
echten hadden opgescreuen. Hyerop antworde dye Graeff,
t met hulpe der burgeren wel wolde raeden, datter rog
len stadt soude comen. Doen vraegde dye Graeff om dye
etelen van poerten ende paelen ofte sluytbomen, want het
onde doch in reeden, dat hy van wegen des Furstes van
eldre van yegeliche poerte ende sluytboem drye ofte meer
dde. Hierop antwoerden dye raet, datse met dye 36 gecoren
et een wolden spreken, want sy dat buytten hoer niet
uchtich waren, ende geuen op den woensdach naestcomende
1 antwoert. Opten woensdach voersz. dat was den 7 dach
y, nae dyen dye raedt hadde gesproken met den volmach-
en van den gemeente ende dye hofsluyden vanden gilden,
nden dye Graeff van Moers opt stadtshuys aenden raedt
chel van Horstein, Mr. Hubert ende Bernardus syn scriver,
een antwoert te haelen. Doen gaff hoer dye raedt dese
escreuen vyer artikulen, dye sy den Graeff solden presen-
en, daer hy hem op soude beraeden, ende geuen den bur-
gen daer des anderen dages een antwoert daerop. In eerste,
t hy den burgers solde bestellen 33 dusent golden guldens,
e sy ten achteren waren by den Geldersche ende op hadden
creuen, dye heer Leenaert van Suartsenburch ende Arckles
temeester van Gellerlant van wegen des Furstes van Geldre
oeft hadden toe betaelen, doen sy den knechten eerst in
eck brochten, Anno 1514. Ten anderen, of hy geen raedt
dye penningen nu wiste, soe solde hy den burgers
Sneeck dat huys toe Sloeten in leueren voerden pennis-
tot een onderpant. Ten darden, wolden dye burgers vys-

1522 tich last rog vanden Graeff geleuert hebben in den stadt, afcortinge van haer schulden. Ten vierden, wolde hy, dye burgers hem souden trou wesen, soe moeste hy vertrig dat dye burgers in alle landen onbeschaedicht souden mogen reysen ende vaeren, gaen ende staen, coepen ende veropen, te water ende te lande, als dye steeden in Gellerax deden, om al soe te stillen dye clachten van dye schame burgers, daer sy dagelicks groete elende ansaegen ende moet, welcke hem niet langer stonde toe lyen. Tot dese voersz. articulen wiste dye Graeue van Moers geen rat ende dorste daer geen antwoert op geuen, anxt hebbende dat sy hem solden holden ende setten voer dye penningen voer waer om is hy in een van syn dienaers cleederen met een vrou ende een cleyn kint by hoer hebbende, dat hy op syn knyen hadde, heimelick des morgens vroe in een cleyn schippen wt den Stadt voeren door Sanlaen voorby Bolswert tot Sloeten. Als dye burgers waer worden, dat dye Graeue vanden stadt was, hebben sy hem met drye scheepen veruokt ende wolden hem geset hebben om saken voersz., maer was hoer ontcomen ende quam niet weder in Sneek. X. weinich dagen toeg doctor Hubert cancelaer oeck van ant heimelick wt den stadt van Sneek nae Boelswart ende tot den Graeff binnen Sloeten. Desgelick togen oeck de graues scriuers ende dienaers wt Sneek nae Sloeten. Den nae den 10 dach May quam Joncker Michel Horsten binn Sneek gesent vanden Graeue met een commissiebrief indende, dat hy des Graeffs Lutenant soude wesen binnen Sneek ende creeg noch veel burgers, dye noch Gellers waeren, syn hant. Onder disse sprack Horstein heimelick met se mige lichte burgers, dye hy wiste goet Gellers te wesen datse met den andere schamele burgers souden spreken, dy hy yegelicks des maents wolde geuen vyer eemder guld datse den Furste van Geldre wolden dienen, ende sy sou coer hebben, off sy inden stadt wolden bliuen ende wiss

em trou, dan oft sy lieuer opden seinscheepen wolde we- 1522
en ende vaeren in Gelderland, toe Altenae. Dit vernam
ye Raet ende liet dyn gesellen verbyeden, datse by
verboertenisse der stadt geen gelt van Hartstein solden
ontfangen, ende dyet ontfangen hadden, soldent hem
eeder geuen. Sommige van dese gesellen, dye haer
iuen ende kinderen niet wolden verlaeten, hebbent
elt weder gegeuen. Dye ander dye dat gelt niet wolden
edergeuen, droncken hem droncken ende voll, ende inden
ronckenheit quamen sy met haer geueer ende Hartstein met
en op dat Stadtshuys, daer dye heeren noch byeensaeten, ende
epen met luyder stemmen: slaet doot, slaet doot. Dye Raet
orde voerwert ende liepen achter vant raethuys aff int cruce-
oeders cloester, dye stats clocke worde geluytt, ende dye
omme sloegen allarm, dye burgers quamen byeen ende
echden Hartstein met syn gesellen inden kercke; daer worde
arstein inden costerye een dach bewaert, ende nae van sy-
en gunners heymelick wt den stat gebracht, ende dye an-
ren worden geuangen ende naederhant wt den stadt ge-
euen. Dese Hartstein met syn adherenten ende ander bur-
gers, dye guet Gellers waren, hebben laeten luyden ende
secht onder den burgers, dat Sicko Leuckama heerschap
n Sneek, dye vander tyt dat dye Geldersche eerst binnen
sneeck quamen, Anno 1514, hadde balling geweest wt Sneek
et vrou Luttya Harinxma ende toe Leuuarden gewoent,
adde knechten tot zyn hant ende was der meninge met een
trassinge Sneek intoe nemen, ende dye burgeren ende
woenderen, dye guet Gelders waren, te straffen ende ver-
ruen. Sicko voersz. dit horende heeft gescreuen aenden
adt van Sneek, dattet hem seer verureemde, dat dye bur-
gers van Sneek sulcks van hem seyden, dat hy den stadt
sneeck yet soude doen, wesende tot hoer achterdeel ende pre-
litien, ende enige burger schaedige an lyf ofte guet, hy
opte dat alle dye burgers binnen Sneek condich was, dat

1522 hy noch syn voeruaeders, dye Sneek voer mennich jaer hadde geregert, sulck niet aenden stadt Sneek noch aenden burgers hadde beuesen, waerom hij begeerden vander raet, datse hem wolden geuen geleydt, dat hy binnen Sneek mochte comen, om hem voer den burgers toe verantwoerende syn eere te beschermen. Doen is Sicko geleydt gegeuen om in Sneek toe comen, ende hy wort opten 27 dach Mey geleydt van Leuuarden toe Nyeloester; ende daer quamen Sneekers ende haelden hem eerlick in, ende hy heeft hem also byden burgers voerantwoert, dat hy by wille vanden burgers inden stadt is gebleuen, ende was heerschende olderman van Sneek, soe lange hy leefde.

Geluiden belecht ende twe stuivers op die gulden renthe.

Den 7 dach May anno 22 heeft Georgen Schenck commissie ontfangen van Key. Mat., dat hy solde trecken tot Egchuyzen, daer hy xvc knechten solde vinden, daermede tot solde trecken in dye landen van Oweryssell ende doen daernae Key. Mat. beuel hem gedaen. Soe heeft dye Statholder eerst met Key. Mat. raeden ouergelecht, dat van noeden vande wesen vanden landen van Vrieslant Key. Mat. gesw. vyfhondert knechten aen te nemen opdes 'lants costen, of Geldersche wt Dockum ende Sloeten yet wolden tegen Key. Mat. ondersaeten attenteren. Dit is met gemene account Key. Mat. raeden ende consent sommige heerschappen ende Burmeesteren van Leuuarden alsoe gesloeten, datinen opten gulden renthen solden leggen twe st. tott onderhoudinge vyfhondert knechten, daer heer Tyaeerdt Burmania Hofmar worde geordineert, ende laegen in Claei camp tegen dye Dockum. Maer, want dese knechten tot costinge van

anden worden onderholden, was angenoemen ende gesloe- 1522
en van den gulden twe st. toe geuen, hebben sommige
eerschappen daertegens opponeert, ende wolden haer twe
tuuers van huer landen niet geuen. Daer wt verrees groet
issentie tusschen den Stathouder, raedt ende enyge heer-
chappen, die niet wolden betaelen. Heere Georgen Schenck
gereist met dye knechten voersz. van Enckhuysen toe
lasselt, ende heeft int eerst opgeleyscht van wegen Key. Mat.
at huys Corffhuysen, dat dye Geldersche hadden gemaect
te Hasselt voer den Brugge opten dick, ende gaeuen sy dat
uys op, soe mochten sy affgaen beholden lyff ende hoer
eweer, deden sy nu dat niet, hy wolde dat huys bestormen
ende all hangen. Dye Hofman opt huys genaempt Hans be-
edt hem met syn knechten ende gaft huys op, ende ginck
ae Zuoll, ende als hy daer binnen quam, worde hy ge-
angen ende met twe syner knechten gehangen, omdat hy
et huys sonder noet hadde opgegeuen. Daerna opten 11
ach May toeg Georgen Schenck met al syn macht voer
elmuyden ende beleyde datt. In Gelmuyden was Willem
in Merwick met drie hondert vromer knechten, dye hem
vromelick verwerden tegen den vianden om den vlecke to-
olden.

Die Gellersche Vriesen hebben Tessel ende Wieringen brantschat.

Ter wylen dat Gelmuiden was belecht, toegen den Vriesen,
e noch Gellers waeren, met twintich seinschepen in Hollant
Tesselt. Dye Tesselaers hebben gecomponeert met den
riesen, datse op hoer lant niet solden roeuen noch branden,
ervoer solden sy binnen sekeren dagen den seinsceeps-

1522 luyden betaelen thien dusent Phs. gulden, ende voer dese penningen hebben sy gyselers mede vant lant genoemt ende in Vrieslant gebracht. Oeck togen sy opten 27 dae inden Mey op Wiringen, ende branden daer ontrent 60 huysen, daernae wordet gesoent, dat dye Vriesen daer geen meer souden branden noch roeuen, ende daer solden dye van Wiringen binnen corten tyt betaelen iiiij dusent Phs. gl., welke penningen dye Vriesen gyselers mede naemen in Vrieslant. Doen dye Graef van Moers vernam binnen Sloet, dat Sicko Leuckema in Sneeck was gecomem, screef hij een brief an den stadt van Sneeck, van welcke dye copie hyerse geschreuen is.

COPIA.

Eersame voersichtige liewe vrunden, ick worde van wege myns genaedige heer onderrecht, woe ghy ytlick vanden wederpartien zynre F. G. aldaer ingelaeten ende met denselue conuersatie gehouden, waer in dye gemene landen mercklyk lasten ende periculen gelegen syn. Soe dan sulcks buytix weten ende wil myns genaedigen heer ofste myns van sij F. G. wegen, ende contrary v eer ende eedt geschiedt, can ick niet bedencken, waerom dye selue wederpartie aldaer ingelaeten synt, ende ghy altyt voer ende nae menne voldich met een ander anders verbonden, geloeft ende gesworen hebben. Is daerom myn gesinne, van wegen syn F. G. Genaede my willen laeten weten, waeromme dye selue wederpartie voersz. ingelaeten syn ende sulcks geschiet is. Dus of ghy enigesyns boeuen billicke reeden ende oersaeke eer ende eedt der meninge waeren, dye stat alsoe in hande der wederpartien myns genaedige heeren te brengen en vercopen, des men nochtans tot v niet versien een heeft, dye gemene landen alsoe in vorder last ende verloep brengt vermanen v als dan, ghy aldaer toe gedencken, ghy

enaedige heer Zynre F. G. gesent niet affhandich een maken 1522
nde in syne F. G. vianden handen nie leueren ende bren-
en, off ghy conen gedencken Zynre F. G. solde sulcks op
ende op uwen op zynre tyt wederom gedencken te verhae-
n, hyer aff v weder bescreuuen antwoert was, sich myns G.
I. nae vermogen v eedt versien ende verlaeten soll, waer-
ae sich syn Fursteliche genaede sullen weten toe rechten.
eck heeft men van wegen myns genaedigen heer op toeco-
ende dach binnen der stadt Bolswert voersc. ende beraemt
nen gemenen Landach. Daeromme van wegen myn G. H.
hy alsdan daer v volmachtige oek by schicke, om voert
yn F. G. meninge te voerstaen. Datum Sloeten den 29/19
ach May Anno 1522.

Een Landach toe Boelswert vanden Graef van Moers tegens die Sneekers geholden.

Anno 22 den 2 dach in Junio is binnen Boelswart int
lynrebroeders reuenter een landach gehouden van den Gel-
ersche, daer den Graeff van Moers met den cancelaer ende
olmacht van allen steden ende deelen noch Gelders wesende,
het volmacht van Sneek tegenuerdich wesende. Daer
ragde dye Graeff Sneekers aff, wt wat oersaeck dye eerste
pstall binnen Sneek was gecomen opten Paeschen Dings-
ach laestleden. Ten anderen, wt wat oersaek sy knechten
adden genoemen, wantse doch geen heer hadden. Ten
arden, wt wat oersaeck dye hofman Hein Doeskis hadden
en knechten voergeholden, dat hy een heer wiste, dye hem
ryden des maents solde geuen vyer Eemder gulden etc. met
och twe ofte drie puncten. Hyerop hebben dye van Sneek
eantwoert, seggende opten eersten punct, dat dye opstall

1522 eerst was gecomen, ouermits armoedt, hunger ende gebrek onder dye schaemele burgers, dye rogge noch broet in haer eygen huysen hadden ende mochtent oeck niet betaelen.

Opten anderen punct seyden Sneeckers, datse dye scamele burgers, dye nergens geen neringe mochten doen, solt gaeue om haer daermede te onderholden. Den darden punct hebbes Sneeckers ontkent, meer heer Woll hadde daer vyer geschenen toe gecost, dye den Hofman dat solden ouerseggren.

Als dese voersz. met meer ander puncten waren met lanze woerden an beyde syden verantuoert, soe spracken dye Staten van den landen daertoe, dat men solden ordineren en kyesen twee preesteren, twe heerschappen ende twye eyg eerfden huysluyden, onertylick wesende, dye den scheelin, tusschen den Graaff van Moers ende den Sneeckers solden rechte verstaen, handelen ende nederleggen, maer daer woen niemant befonden, dye ouer dye saeck wolde gaen, om an van den Graeff, want dye gemene presteren ende huysluyde dye Sneeckers gunstiger waeren dan den Graeff, soe dat niemant wolde doen. Doen liet dye Graeff seluen ytliche artikelen scriuen, dye hy dye volmachtige van Sneeck mede gaet, dye men den gemeente van Sneeck solden voorholden, eack hem daer een antwoort wederop scriuen.

Articulen van den Graeff anden Stadt Sneeck gescreuen

Inden eersten dat van alsulcke oploep ende onwerstant binnen Sneeck by den mynsten als den meesten geschiet maet syn, daer myn G. H. in vertoernt mach wesen oft yemar synre G. oeck misdaen mochte hebben, daeraff sall myn ge naedige heer of dye generaele Stathouder Graeue tot Moers van wegen syn F. G. den stadt Sneeck met allen hoer insetenen, inuoenderen, borgeren of van wat staeten dat

yn, geuen segel ende brieuen, dat eyntlick alletgeen inden 1522 oloop voersz. misdaen off geschien is, vergeten ende vergeuen sall wesen, ende des nu noch tot gene tyt verhaelen noch vermanen.

Oeck zall myn G.H. versegelen ende geloeuen, niemant dye n desen oloop bedacht, daerby geueest oft schult mochten hebben, laeten off hieten arresteren, vangen oft nergens verneeren oft voerbrengen laeten. Dan oft men op yemant tot nige tyt enyge opseggen kriegen, voer denseluen salmen doen enspreeken met recht voer hoeren behoerlichen rechter, ende des sall dye generael Stathouder voersz. den eersamen burgemeesteren, schepen ende raet der stat Bolswart beuilligen, ende vernogen, dat sy om vesticheit deser articulen ende puncten, opdat dye toe beter onderholden sullen worlen, met syn edelheiden te besegelen ende voer hem geloeien, des dye eersame raedt om synen wille geern goetwillich loen will.

Oeck dat geen Grietsluyden oft anderen, dye wt der stadt vertogen syn, weder incomen sullen dan by consent myns G. H. beuelsluyden, burgemeesteren ende acht Gedeputeerde ende dye ses en dartich daer stadt Sneeck. Orcunden van lesen articulen, dat sy all dus byden voersz. generael Stathouder in by wesen burgemeesteren ende raedt der stadt Bolswart, sampt dye deputeerde vander lantschappen, gechiet syn, heeft dye Generael Stathouder syn, sampt dye stadt Bolswart, hoer geuoentliche signetten onder opt spatium geset, dingelsdach nae asscensionis domini Anno dusent vyfondert ende 22.

Dit sinnen dye gedeputeerde daer lantschoppen dye byden voersz. deser articulen ouer ende an syn geweest, ende ge-loeten is dat sy opgeleydt daerby syn sullen. Datmen sy lyce gemeente van Sneeck alst voersz. verholt, want dye graeue uspiceerden, datment dye gemeente van Sneeck niet publice-

1522 ceren solden , daerom solden dese naegescreuen als tuige
daer by wesen , alsmense laesen , alst oec geschiede inde
kercke toe Sneeck , heer Wibe pastoer toe Lutke Wyrum.
Hans Stapert , Hessel toe Reen , Taco Syuerdt z. toe Wons ,
Pyer Anskis in Doenyegae.

**Dat Gelmuyden werde ontset van den Hertog van
Geldre ende die Burgoensche nedergielecht.**

Anno 22 naedat die Furst van Geldre Gelmuyden hadde
ontseth , ende heer Georgen Schenck Stathouder van wegen
Key. Mat. van Vrieslant was toe Follenhoe , quam hem commis-
sie van Key. Mat. dat hy solde reysen tot Enckhuyzen.
Daer Jancka Onema , Jancke Douma ende Jw Jousma , die
van den Geldersche partye gegaen ende Keysers gesuoren ,
waeren hem verwachtende , om met hem in Vrieslant toe-
trecken , ende tlant ouer een te brengen alles by raedt der
voersz. persoenen , soe is den Stathouder met den heerschap-
pen vrsz. ende omtrent dusent knechten te Staeueren ange-
coemen opten 12 dach Juny , ende hebben daer een wyltige
gelegen ende den stadt vastgemaect , ende daertoe een sterck
huys met muren , toernen , wallen ende graften angeleit.
Terwyle dye Stathouder was toe Staeueren , als voersz. is
lach heer Tyardt Burmania met vyf hondert knechten te
Claercamp tegen den Geldersche in Dockum. Oeck laeger
by Coeuerden dye Gellersche met 1500 knechten , ende want
dye Stathouder binnen Staeueren niet veel knechten by hem
hadde ende lach rontom in syn vianden , want Woerck
Sloeten , Geesterlant met alle dye omlanden ende heill So-
wenwolden noch Gellers waeren , ende Staeueren was daer
niet sterck , soe hadden dye Gellersche van Coeuerden
ringe op Staeueren mogen coemen , ende den Stathouder

ueruallen, waerom heeft dye Stathouder Tyaerdt Burmania 1522 net syn vyfhondert knechten opgescreuen tot hem binnen Staeueren toe comen, voernemende den vc. knechten in Key. Maj. solt, ontlastende tlant daervan. Nae dat heer Tyaerdt Burmania met syn knechten wt Clarendcamp was gebroken, ende nae Staueren gereist, quaemen dye Geldersche 1500 sterck opten 28 dach in Claercamp oppergeest, ende daer omtrent; lit horende dye Stathouder schickte heer Tyaerdt Burmania met we vendle knechten nae Mariengeerdt, om dat toe besetten tegen dye Geldersche, ende daer toevoeren dye Grietenien Key. Mat. partien holdende opgeboeden, om man by man daerby toe comen. Ende all eer dye huysluyden eendrachtelick wt quaemen by den knechten, braeken dye Geldersche op wt Claercamp ende togen nae Mariengaerde toe opten 22 dach Juny. Heer Tyaerdt met syn knechten ende huysluyden, dye hy by hem hadde, dorsten den Geldersche niet veruachten, want dye Geldersche sterker waren met reysgers ende voetknechten dan hy, ende toegen voer heen toe Steens ende voert nae Leuuarden. Dye Geldersche hoep veruolgden dye ander toe Steens, ende toegen voert nae Berlckum opt Bill ende by Franicker, ende roefden, branden ende brantschatten Key. Mat. onderdanen. Ende hebben brieuen gesent wt Dockum, mit datse opbraken, om den huysluyden toe verueren ende meer gelt toe kriegen an Leuwarderadeel, Franickeradeel, Barradeel, Menaldemadeel etc. datse aensiende des briefs haer volmachtigen souden schicken, om met hemluyden te verdingen, van welcke brief dye copie hyernaer volcht.

COPIA VAN EEN GELDERSBRIEFF.

Raeden beuelsluyden onsen genadigen Lieuen heer Hartoge van Geldre in Vrieslant laeten weten, v samptlicken rechten, gemene ingeseten, geestelick ende waerlick der Grietenien Leuwarderadeel, Soe Georgen Schenck van Tautenburch

1522 mit een deel heerschappen ende andere vergaerde Hollander
 buyten beuell der Key. Mat. sich inden vlecken ende lantschappen onsen G. H. voersz. ergeuen, om dye selue toe beschaedigen, ende anders toe beduingen, waertegens wy ingelicken als rebellen dencken toe procederen, v allen beuelende ende eernstelick gesinnen in naem ende van wegen zyner F. G. gy wt yticke dorp twe volmachtigen by schicken in onsen leger. Dye seluen wy vermits deser geleyd aen ende aff geuen, om onsen genaedigen heer huidinge ende dedinge als dat behoert te doene, ende als dat worder met ons te handelen, als tot uwer aller weluaere best dienen soll. Soe ferre ghy oek sulcks niet een doet gedenken wy v van wegen synre F. G. met roeff ende hante strafien anderen in exemplell. Oek een hebben wy niet willeu voersuiegen, woemen dat vastelicken en sekerlickien, wt sekere scriften ende instructie Georgen Schenk voersz. voer Gelremuyden gecregen, v daer inne beuinden. dye selue met synen adherenten van Key. Mat., om den ondersaeten onsen g. here te beschaedigen, commissie noch huel hebben, dan wt syner eygen bedencken gesoliciteert heeft niet bedenkende, wat schaede ende ouerlasten v daer wt men mochten. Gelick dat meester Geert Mulaerts brieue ende oppositien worder wel inholt. Daerom ist niet ander dan tot bederfnisse der landen, des ghy v allen acht nemt ende v eer hoe beter toe vreden mochten comen stellen, daer nae wilt v weten te rechten Datum Dockum, principis nac sub secreto opten 22 dach Juny Ao. etc. 22. Opten voersz. voerscriuinge heeft elcke dorp besondere wt Leuuarderade. Menaldumadeel ende Barradeel, dye nie noch heel Gelre hebben geueest, hoer volmachtigen geschikt inden Geldersche leger, om met hemluyden te componeren, ende hebben woddingt niet langer dan ellif weken, ende daervoer moesten sp van stonden aen, aennemen te geuen vyer jaer tax, behoelick dat sy geen huysen of bruggen opbreecken, dicken,

ammen opgraeuen, geen wapengetuich of veruolginge in 1522
enerley manieren doen ofte handelen souden, dat den Gel-
dersche mochte tegen wesen, ende oft beuonden mochte wor-
en, dat sy daer tegen deden, solden dye saluegaerde null
nde van gener waerden wesen. Hyer een boeuen hebben
ye selue Geldersche voersz. dat Bill all heel meest opgebrant,
nde togen den 26 dach Juny weder in hoer leger toe Claer-
amp. Dye ruyters togen in Dockum, om onder wylen een
og te doen opt Bill ende dat te becoemen, ende dye voet-
nechten toegen voert op nae Bergum, ende voert doer den
Nolden ende quaemen toe Zeerckgeest by Sloeten, ende dye
Graeff van Moers heftse ouersetten laeten op Geesterlant, ende
oeugen toe Hemmelen ende daernae toe Warlens ende Scherll,
echt oft sy Staueren wolden stormen, daer dye heer van
Tautenburch met syn volck lach, ende maeckten dat sterck.
Den 5 dach July togen dye Geldersche knechten voer by Sta-
ueren nae Worckum, ende bleuen daer leggen. Daer quam
lye Graeff van Sloeten met drye seinschepen tot haer.

**Van een roef dat die seinscheepsluyden opter zee
namen ende een Blockhuys in den Lemmer.**

Opten **vij** dach July saegen die Geldersche te Woerckum
an den kercken toern een hoep Oestersche scheepen incoen-
nen by Harlingen. Om dese scheepen toe nemen, toegen dye
seinscheepen van Woerckum toe Mackum wt op den zee,
ende naemen dye scheepen welgelaeden met rogge, teer, asche,
was ende oestershyer ende brochten dat goet toe Mackum,
innen den sluysen. Dit hoorende dye Graef van Moers is
nit dye knechten gereist van Worckum toe Mackum,
ende dye schippers ende coopluyden vry gekent, maer datt

1522 goet prys, om datse met dat goet voeren op Hollant. Dye burgers van Bolswart ende andere Geldersche Vriesen hebbet den rogge van den Graeue gecoft ende worden alsoe omsel met rogge ende broet. Dat ander goet liet dye Graeff voeren nae Worckum ende Sloeten. Doen dit goet was gebuyt ende veruoert, brack dye Graeff van Moers met dye knechten op van Mackum, ende toeg inden Lemmer, ende liet daeroen den dick aen den haeuen een blockhuys maken met een wylde graft ende een dicke eerden wal omgetogen. Om dit huyse toe maken, voorscreef dye Graeff alle deelen die Gelderswaeren, datse in den Lemmer souden comen te graeuen by groeten penen ende byden brant. Opten 24 dach July senden dye Graeff van Moers dye seinscheepen luyden by dye honderd sterck wt den Lemmer toe Wirdum, dye dat solden op branden, om dat sy haer rantsoen als ses hondert guldens, daer sy met den Geldersche ruyters ende knechten doen sy opt. Bill als voersz. is hadden voerdinget, op heertyt niet hadden betaelt, sy branden toe Wirdum drye huyse. Onder dissem componeerden sy met den seynscheepluyder, datse geen meer solden branden, ende sy souden geuen ach hondert gouden gls. Daer voer naemen dye Geldersche Wicarium toe Wirdum inede toe Sloten, soe lange dye penninghen nae quaeinen.

Een landach toe Harlingen geholden daer Janke Vnama, Janke Bouwema ende Jw Jousma toen den den owercomst met Key. Mat. aengegaen.

Den 22 dach July Anno 22 is een landach toe Harlingen geholden, van allen steeden, prelaten ende heerschappijen ende volmachtige wt alle deelen in Oostergoe ende Westergoe, Key. Mat. partie holdende, in welke dach hebben

eerst dye heer van Tautenburch Stadhouder ende dye heer 1522 van Castren getoent, dattet oerloch ende voert alle voerernen Key. Mat. werck was etc. als voersz. is.

Ten anderen proponeerde dye Stathouder, dat hy toe hans den knechten wt Staueren mochte ontberen, omdat dye flecke witter noet was gebracht, wes dye landen daerom goet dochten, om wat voor te nemen tot Key. Mat. eere ende profytende weluaert der landen. Daer woude hy lyff ende leuen an wagen ende hangen, van welcken hy begeerde der landen willen ende aduys te verstaen.

Ten derden worde dye landen voergeholden ende getoent Janke Vnama, Jancke Douwema ende Jow Jousma remis ende commissie met articulen by den Keyser gegunt, ludende als nae uolget:

Kaerles byde Gratien Goedts gecoren Ro. Key. alle tyt voermeerder des ricks, Coninck van Germanien, van Spanien, van Arragon, van Nauarre, van beyde Cecilien, van Hyerusalem, van Hongarien, van Dalmatiën, van Croatiën etc. Archidux van Oostentricke, Hartoge van Burgoendien, van Lottring, van Brabant, van Styr, van Karinte, van Carnole, van Limburgh, van Lutzenburch ende van Geldre, Graeue van Hasburgh, van Vlaenderen, van Tyroel, van Artoys, van Burgoenien, Palsgraue ende van Hennegouuen, Lantgraeue van Elsaeten, Prince van Suauen, Merckgraeue van Burgauie ende des heyligen ricks, van Hollant, van Zelant, van Spire, van Kynsburg, van Naemen ende van Zutphen, Graeue, Heere van Vrieslant, van Windesmerck, van Poertenau, van Zalins ende van Mechelen. Allen den Ingesetenen van steden ende platte landen onsen lant van Vrieslant saluyt. Alsoe Janke Vnema, Jancke Douwema ende Iw Iousma den welcken tot hoeren vorsoeke wy in onsen gratie ende genaede ontfangen hebben, ende sekere conuentie ende tractaet met ons ge-

1522 maeckt hebben, soe wel voer henluyden als oeck voer v allen, by denwelken wy beloeft hebben, dat alle dye ondersaeten, dye in onsen gehoersaemhelyt hem sullen willen begeuen gratie ende genaede hebben sullen, tselue blicke mach byden briuen vanden seluen conuentie ende ouercomst. Soe ist dat wy des angemeerckt doen te weten een yegelick van v, dat allen den genen, dye hemluyden begeuen sullen willen a ons, sullen ontfangen worden in onsen genaede ende gratie, ende tgunt des hem luyden byden voerscreuen Jancke Vnama, Jancke Douwema ende Jw Jousma ter causa van dyen toegeseit sal worden — wy in ganser wille ende meninge sint, tselue v tonderholden ende laeten onderhouden, naeuolgende dye brieuen van dye ouercomste voersz., sonder daertegens yet te doen ofte laeten doen. Gegeuen ja onse stadt van Brugge den 20 dach van Meye, in 't jaer ons Heeren dusel vyfhondert ende 22, ende van onsen ricke, toe wetene vanden Romschen ende Hongarien het darde, ende van Spaenien het 1.

Een conventie ende overcomst voersz. van den landen voersz. van Vrieslant biden perseuen voersz. gesoliciteerd. (*)

Dye Key. Mat. wil alle Edelen steden ende platte landen van Vrieslant, dye tot noch toe Zyne Mat. gene hulde ende eedt gedaen hebben, ende mits desen Keys. Mat. eede ende plichte doende sint, ontfangen ende voer goede ondersaeten an nemen op conditien hyerna volgende:

Inden eersten will Key. Mat. hoer aboleren, remitteren en quytschelden alle misdaden ende misbruck, dye sy misdae mochten hebben voer dato van desen.

Ten anderen, omdat Key. Mat. ende syn eerfgenaemen ha-

(*) Chtb. II. 119.

en schaede in Vrieslant sonder haeren schaede ende mynste 1522
etsing daer lantschappen onderhouden mogen, is by Key.
Int. belieft, dat geheel Westerlandt, te weten van Staeue-
n toe Gerkisbrugge, sullen Key. Mat. all jaeren schuldich-
esen te betaelen, boeuen het Bilt ende andere rechten ende
minien der hoge heerlicheit betreffende, dye somma van
erthien dusent gouden gl. ende boeuen dese somma voersz.
Key. Mat. noch synen eeruen ofte eerfgenamen den Wes-
terlanden nimmermeer hoeger belasten ofte besuaren met
ige precarien, inpositien, subuentien, excisen ofte andere
actien.

Ten darden, het Bill is geestimeert op 16 dusent golden
guldens jaerlickse renthen, woe Key. Mat. vermando, dattet
veel niet bedraegen mach, sullent dye Westerlanden soe
et maken, by alsoe dat Key. Mat. hoer dat ouer geuen soll,
sulcke groete ende mennichte van morgen taelen, als eerst
dickt is geweest, sonder belastinge.

Ten vyerden, Gronningerlant, toe weten van Gerkisbrugge tot
dye Eems, is taxeert op acht dusent guldens, soe sye byer
voeren enen Graeue van Eemden, ende nu tegenwoerdich
en heer van Geldre betaelt hebben ende betalen.

Ten vyfden, alle eedelen, steden, ende dye opt platte lant
enen ende in sich onder Key. Mat. willen geuen, sullen
e gratien ende prevelegien ende vryheden mede genieten
le gebrucken, gelick die eedelen ende platte landen van Leu-
den, Franicker ende Harlingen nu hebben, ende genieten,
le in toecomende tyden mogen eerlangen ende gebruckende
rden. Ondersc. Charles Hanneton.

**Dat die heerschappen in desen landach versz. twe
drachtig onder malcanderen worden ende Janck
Douwema ende Iw Iousma sint nae Hoeue
gereist sommige articulen aengenende.**

1522 Doen dese voersz. articulen by Jancke Unema, Jancke Douwema ende Iw Iousma met Key. Mat. voert gemene lant geaccordeert den staeten van Vrieslant inden dach voersz. waeren voergeholden, ende oock dye commissie van Key. Mat. gedaen, hebben sommige heerschappen daer tegenwoerdt wesende daer tegen gesecht, ende wolden dye niet ontgaen. Int eerste omdatse den eersten ouercomst, byden Graeff en Bueren Anno 1515 ghemaect, mochten wesen preiudicie. Oeck ende aldermeest dat Jancke Douwema, dye de eerste oorlog met dye Geldersche tegen den Furst van Sassen in Vrieslant maeckte, ende veel heerschappen gueden ende rechten, dye eerste den Furste Saxen ende nae Key. Mat. aldaer trou ende onderdaen waeren, ende parthye hadden geholde misbruck ende dye uithanden hadden gebracht, hoer huyse gebrant ende spolieert, oock naederhant den Furste van Gelre affgegaen ende van Key. Mat. remis gecregen. Om des voersz. ende meer andere saeken waren ytlicke heerschappen met dye conuentie ende ouerdrach by Jancka Douwema vergangen niet te vrede, alsoe dat op dye landach niet veel wapensloeten tot des lants orbaer. Doch worde inden seluen landach geaccordeert, enige te Hoeue an vrou Margariet, prænatrix ouer alle Key. Mat. landen van herwerts ouer, in dat Mat. absentie te schicken, dan vermits tselve niet eendrachtelicken geschiede, ende sommige een mishagen hadden inden genen, dye nomineert waren, van welcke meninge heeren oock waeren, soe is dit besluyt voor desen tyd tergebleuen, doch om des toe veruolgen zyn Jancka Douwema ende Iw Iwsma wtt hoer eygen naem nae Hoeue te reyst, daer sy dese nae bescreuen articulen hebben aengezet.

(*) Inden eersten is van noeden, datmen onse commissie 1522 an Key. Mat. mede gegeuen een weynich bet verclaert ende xpresselick wtgedruckt wordt, opdat dye van Sneek ende Bolswert met sampt het geheele platte lant te vrimodiger on-edacht an Key. Mat. sich eergeuen mogen.

Ten anderden, dat men moet onderstaen, Sloeten voer all eerst te beleggen ende alsoe benauuen, dat ment wit handen an den Geldersche, ende dat gecregen sinde, dan Dockum, inde wat daer anders te doen voergenoemen wort, is niet dan st verloren. Dit te doen is niet mogelick, tsy dat het gehiet byden Graeue van Oesturieslant.

Ten darden, dat men williger knechten sou moeten hebben inde holden, woe dat niet een geschiet, mach men niet goets affaffen, twelck staet aenden hofluyden ende den betalinge.

Ten vyerden, dat men stelt ter emende alle saeken, dye et quaet presumptien strecken, ende lantschappen affkenge maken Key. Mat. beuel ende assistentie te doen.

Ten vyfden, dat men acht ende sorch draget van den Zuy-er zee, dat dye bewaert ende inghehouden wort, daer lach el an.

Ten sesten, dat men perseuereer in begonnen werk, want t waer veel nutter niet begonnen, dan sus te laten leggen.

Ten soeuende, dat men voer all Staueren beuestiget, ende et schut, puluer ende loet versie, nae noettruft ende oec- gen den winter met prouande, daer lecht veel an.

Vorder sullen dese naeuolgende artickulen den landen seer genaem wesen, ende willick maken, om an Key. Mat. te en, soe sy dan op reeden staan ende Key. Mat. geen schaede brengen, hoopen wy dat sulcks toegelaten sullen worden.

1522 Dye Key. Mat. belieft, dat syn Mat. Stathouder ende raeden in Vrieslant gene eedelingen of officianten sullen mogen straffen aen lyf aen guet, tzy dan dat dye saeck waer ende openbaer is, ende tgene hem opgelecht wort, openlich voerden staeten van Vrieslant ouerbracht wort.

Dye Key. Mat. belieft oeck, dat dye gemene Vriesen sullen hebben ende houden hoer rechten in Ius Patronatus, soe sy dat alle tyt hebben gehat, omme selven te mogen eligeren, ordineren, stellen ende setten Pastoren, Vicarien ende prebenden nae noettrufst, sonder inseggien Key. Mat. oft syne Stathouder, het waer dan dat dye rechte collatoren ende protonen niet verdragen een conden ofte mochten, soe sall dye Stathouder met sampt dye Vriesen raedt van wegen Key. Mat. daer in handelen, ende doen soe recht is.

Dye Key. Mat. belieft dat geen geestelick man, hy syquificeert hoe hy wil, twe beneficien in Vrieslant hebben sal. Oeck een sal niemant in Vrieslant enich proeuen genieten off hy sal dat op dye rechte plaetse nae vermogen der fundtien bedienen, tzy saecke dat hem sulks vanden rechten patrinnen doer redeliche oersaecken admitteert ende toegelaten wordt.

Dye Key. Mat. belieft oeck, dat alle Vriesen geen andert toll schuldich sullen wesen, te betalen in allen des Keysers prouincien, landen, heerlickheden ende steeden, dan soe van als des Keysers eygen ondersaeten des landes dye dagelijc moeten geuen ende betaelen.

**Jancka Douwama ende Jw Jouwsma rapport
ende een landach toe Leuwarden gehouden.** (1)

Jancke Douwema ende Jw Jouwsma thuys comende

(*) Chtb. II. 121.

Hoeue, is een boede met hem luyden gecomen met briuen 1522 van vrou Margareta aenden Staten van Vrieslant Key Mat. parthie holdende, doer welcke is een landach voersc. toe Leuuarden te holden opten 20 Septembris Anno 22, om ly Staeten Key. Mat. brieuen te verhoeren, welcke inholt van den brief was, hoe hoer G. was onderrecht, als dat on anx by den voernoemden Staeten een landdach begrepen ende oe Harlingen geholden was geuest, in welcke sekere gedeputeerde by haer genaede, om sonderlinge saken te kennen hoe geuen, gecoeren ende beuillicht souden geueest syn, verhoepende dat dye voersz. Staeten by alsulcke conclusie tot vorderinge ende eer deer Key. Mat. ende profyt der landen ende ondersaeten van Vrieslant, geachtervolget solden hebben. Begerende noch hoe eer hoe beter dye selue by haer gesant te worden, als dye brieuen breder inhouden ende dye gemene Staten getoent op den dach voersz. te Leuuarden in den Cancelarie. Waerop is gesloten ende geaccoerdeert te reysen Gerrolt Heerma, Sybrant Roerde, Wytya van Camminga, Jancke Douwema, heerschappen ende Wybo Gerryt z. van Leuuarden ende Symon Hendrickz. van Harlingen met een credentiebrief ende sekere articulen hyernae volgende.

COPIA VANDEN CREDENTIEBRIEF. (*)

Alder doerluchtichster groetmogenster Margareta Eertshartoginne van Oestentrick Hartoginne ende Graefinne van Burgondien regente ende guuer- noer, onsen genadigen vrou onsen gehoersaemen trouuen dienst.

Alsoe vue mogentheit den Staten van Vrieslant geestelick ende waerlick, Edelen, heerschappen, steden ende landen ge-

(*) Chtb. II. 121.

1522 screuen heeft, omme ytlicke gedeputeerden van t gemelantschap Key. partie holdende in Vrieslant, by v. G. te senden, tselve ter eere Key. Mat. v. G. heere ende neue, immet tot welfaert ende profyt van den gemenen ende inwoenderen van Vrieslant zoude zyn, tot gueder audientie ende expeditien, huyt den tenoer desselfs brieff, met aendachtichheit en diligentie wel voerstanden sulx naeuolgende sint de gemel Staeten geestelick ende waerlick, prelaeten, Eedelen, Heerschappen, Steden ende gemene lantschappen binnen Leuuarden, daer omme versamelt geueest. Alles doer verscriuyn vanden Eedelen welgeboren Heren Heer Georgen Schenck vryheer tot Tautenburch, Key. Mat. Stathouder in Vrieslant. Waeromme wy Prelaeten, Ridderschap, Raeden, Edele Steeden, Staeten ende gemene stemmen houdende Key. Mat. onsen alder genaedichsten heer partie in Vrieslant. Doer kont opentlick, dat wy nae gemene raetslaeginge ende rypp deliberatie den eerbaren ende Eedelen Gerrolt Heerma, Sybrant Roerda, Wytya Kammenga ende Jancke Douwema, Heerschappen met sampt Wybe Gerritsz. ende Peter Janz. der stede Leuuarden Burgemeesteren, onse guede vrunden, tot onse volmachtigen ambesaeten ende gedeputeerde met dese crediet ende instructie by v. G. ende by onsen aldergenaedichsten heer vermogende hoege raede te reysen, ende deser Key. Mat. mennichvoldige beswaeringe ende groeter miserien kennen te geuen, daerop prouisie te solliciteren, soe de groetelicken van noeden is, ende ons daer aff rapport te doen afgeweerdiget, gedeputeert, gecommitteert, volcomen autoriteit ende geualt geuen hebben, ende mits desen committeren, deputeren, volcomen autoriteit ende macht geue alle na tenoer ende inhout van hoer articulen, instructie ende mondelinge verclaringe. Begerende ootmoedelicken deselftigen willen geuen genedelickie audientie ende expeditie. Geloeuen mits desen oecck, wat by hemluyden gehandelt, gesoliciteert. vercregen ende wtgerecht sal worden, in da-

ieren als voersz., trouwelick sonder enige contradicsye stede, 1522
 ast ende van waerden holden, volcoemen ende naegaen,
 onder alle fraude ende argelist. Toe orcvnde hebben wy
 edeputeerden vant gemene lantschapswegen, luyt onser sup-
 licatielen, den Eedelen ende welgeboren heeren, heer Geor-
 en Schenck vryheer tot Tautenburgh Key. Mat. onsen G. H.
 tathouder in Vrieslant gebeden, dese credentie met syn G.
 ignet ende geuoentliche hantteeken te willen beuestigen.
 Datum Leuuarden opten 24 dach Septembris Anno 1522.

Heer Georgen Schenck Stathouder, dese voersz. credentie
 met den naebescreuen articulen doorlesende, heft hy door
 ersaeck ende suspetie van enigerleye twist ende partie, dye
 erseluer tyt was; als voersz. is, tusschen den Eedelingen
 nde Key. Mat. niet in Vrieslant, geueygert dye selue cre-
 dentie ende articulen toe besegelen ende onderteykenen. Doch
 y solden tot hoer behaegen dye credentie seluen onder mel-
 anderden signeren, ende hy wolde hemluyden met scheepen
 van oerloge vorderen, waer hy conde. Doen heeft dye Statt-
 ouder an vrou Margareta doch te reysen met zeekere beuel,
 Tjaerdt van Burmania Ridder, Meester Frans van Alphen
 aeden Key. Mat. in Vrieslant ende meester Tjaerdt Elgersma,
 lye met den ander Gedeputeerden voersz. van des lants wegen
 yn gereyst tsaemen an vrou Margaret.

**COPIA VANDEN ARTICULEN BYDEN LANDEN VAN VRIESLANT,
 DOCH NIET EENDRACHTELICKEN BYDEN GEDEPUTEERDEN
 AN VROU MARGARIET ENDE KEY. MAT. RAET IN
 BRABANT GESONDEN. (*)**

Inden eersten, dat alle Vriesen den Heere van Geldre par-
 ye holdende, ende nu sich an Key. Mat. onsen genadigen
 eer willen begeuen, in gratie sullen genoemien worden, met

(*) Chtb. II. 122.

1522 abolicie quytscheldinge van allet gene, soe sy tegens Key Mat. ende den Hooggeboren Fursten van Sassen ende ocl andere landen ende steden, versekert ende beuestiget sullen worden, ende voertaen als lytmaten des heyligen ricks g-acht te wesen.

Ten tweden, dat Graeue nae Graeue van Hollant tot enige dagen ouerden landen van Vrieslant erfsheer ende guberneur van wegen Key. Mat. ende des heiligen ricks sullen wesen.

Ten darden, dat dye lantschappen of Staeten van Vrieslant enen beuanten heer des heyligen ricks tot enen potestaet thyen ofte twaelif oprechte doeche same persoenen sullen kyssen mogen, dye alle saken des hoecheits eeran ende politie van wegen der eerfguernoer in steedt Key. Mat. regiere sullen ende beuaeren.

Ten vyerden, dat dye gemene Vriesen elck in haer Jurisdictie amptluyden (dyet onderrecht bewaeren) kiesen sullen mogen.

Ten vyfden dat geen Eedelman ofte naemafftich persoen alijf ende guedt om misdaet, sonder dye landen daertoe req- reert te syn, zall worden in enige criminale saken conde- neert, het waer dat dye saeck heel openbaer waer.

Ten sexten een yegelick zall by syn jus patronatus bluc-

Ten 7 dat geen priester meer dan een beneficie ende sall in loco resideren sall.

Ten achten, dat van noeden sall zyn reuocatie te schien allen confiscatien der gueden ende dye met sulcks begift van Key, Mat. met anderen manieren contenteert toe worde-

Ten 9 dat byden potestaet ende Gedeputeerde een redelick 1522 incomst, tot behoef ende eere der eerfgubernoer aen steedt Key. Mat. ende bescherminge der landen, sonder yet daerom te besuaren ende belasten ordineren sullen.

Ten 10, dat dye gemene Vriesen in allen tollen, waer sy gelegen mogen wesen, niet hoeger dan anderen onsen eerff-guwernoers onderdaenen beswaert, sullen schuldich syn toe betaelen, ende dat dye Stichse dye tollen nieus opgelecht aff stellen ende niet beswaeren, als sy sus lange gedaen hebben ende daegelich noch doen.

Ten 11, dat niemand meer dan een officie ende ampt hebben sal toe gebrucken.

Ten 12, dat geen citatie noch appellatie van geesteliche noch waerlicke personen wt den landen van Vrieslant toegelaeten soll worden, ende in dye landen te gebrucken Key. rechten.

Ten 13, dat dye lantschappen van Vrieslant tot geen cryg ofte oerloge vorder, dan dye Vrieske boedum streckt, met reysen ofte contributie geuordert ofte belast sullen worden.

Ten 14, dat articulen ende preuilegien, soe dye landen toe guede sullen naegelaeten worden, vast ende onverbreeclick geholden moeten worden, ende hoe gebreck daerin geschiede, als dan dye voersz. landen van Vrieslant weder omme van allen eeden ende beloften geabsoluteert toe syn.

**Vanden wedercomst der voersz. gedeputeerden
endeaccoerdt op die lant articulen ende een
Landach binnen Leuuarden geholden.**

1522 (*) Die voersz. gedeputeerde die te Howe geweest zyn, synt wedergecoemen den 27 Octobris binnen Leuuarden, behaluen Jancke Douwema, ende met hem twe commissarissen als meester Jasper Luuesz. raedt ordinaris in Hollant, ende Jan Hubert schout van Amsterdam, geschickt van vrou Margarete, w welcke versoeck dye Stathouder een Landach heeft laeten verscriuen binnen den stat Leuuarden te holden, daer dye geschichten, Gerrott Heerma, Sybrant Roerda, Wytya Camminga, Wybe Gerritz., Peter Janz. ende Symen Hendrixi van Harlingen, dye landen rapport ende antwoert getoew hebben, soe hyernae volget.

Opten eersten artickel, aengaende dye Remissie vanden weder partyen.

ANTWOERT :

Dye Key. Mat. soll den genen, dye onder syn gehoersaer-
heyt coemen ende eedt doen willen, remitteren van alle mi-
daden ende excessen tot desen daege toe geschiet, toe wat
ende toe lande, binnen bestandt ofte daer buytten, soe aen
den Furst van Sassen als andersyn.

Opten tweden, aengaende dat eerfgubernaetschip,

ANTWOERT :

Sy sullen sueeren den Keyser, ende dye van hem comt
sullen, ende alle syn eeruen ende successoren, voer eerfhe-

(*) Chtb. II. 128.

ren ende gubernatoeren vanden landen van Vrieslant, als 1522 van naeme ende van wegen des heyligen Roemschen ricks, nae vermogen ende inholt des Fursten eedt.

Opten derden artickel, aengaende den potestaet ende hogen aedt,

ANTWOERT :

Dye Keyser soll hem stellen een man van macht van harwarts ouer, niet wesende vander hoeger duyscher tongen, iaer sy reeden sullen hebben met te vrede te wesen. Ende zal twe van den raede stellen, hetzy wt Vrieslant ofte ander landen, soedat syne Mat. belieuen soll. Ende als enige vanden anderen plaetsen vaceren, soe sullen dye staeten deputeerden een wt den geestelickheit ende een wt den Eedelen ende een vanden steeden, dye met den potestaet, ende anderen vanden raeden, drye guede mannen daertoe kyesen vanden landen van Vrieslant, dye sy gehouden worden den Key. Mat. te presenteren, dye daer een bequaem aff nemen sal, om dat by syn commissie te bedienen.

Opten vyerden artickel, aengaende die officianten int onderrecht,

ANTWOERT.

Dye Keyser consenteert, dat elck in syn Grietenien ende Jurisdictien sullen mogen noemen drye persoenen, daer dye Key. Mat. oft syn potestaet ende raet enen bequamen aff nemen soll, dye dat by commissie vanden Keyser bedienen zall.

Opten vyften artickel, dat geen Eedelman ofte naemaftich

1522 persoen aan lyf ofte guet gestraft zall worden , om misdaet sonder condemnatie ende bywesen den staeten vanden landen , te weten criminael saeken.

ANTWOERT :

Dye Key. accordeert , dat in crimine lese maiestatis , dat dye Keyser oft syn potestaet ende raedt dye kennisse behoert , geen Eedelman oft naemaftich persoen verwesen sal worden van lyf ofte guet , ten sy dat eerst ende al voeren daerour geroopen sullen wesen twe vanden eedelen ende twe vande steden , dye daertoe vanden staeten gedeputeert zullen wesen dye present sullen syn om te kennen , tgunt dat aengaende tselue nae sufficientie beuonden , ofte byden delinquent confesseert sall wesen , dye welke staeten daer aff toegeholden sullen wesen haer gedeputeerde te schicken binnen thien daegen nae dat sy daer geropen sullen wesen , ende indien sy byden seluen tyt hoer gedeputeerden niet een senden , sullen dye potestaet ende raet alsdan voerts mogen procederen en recht doen.

Opten sesten , aengaende geesteliche beneficien etc.

ANTWOERT :

Sy sullen mogen nomineren , doer dat oude recht van Ies Patronatus , alle Pastoren , Vicarien ende prebenden , dyes den Keyser oft potestaet ende raet binnen den tyt van twaenden geholden sullen wesen te presenteren , dye tsel conferen sall.

Opten 7 , dat geen priester meer dan een beneficie , en selfs persoenlick in loco resideren sall.

ANTWOERT :

1522

Nae older geuoente sall geen geestelick man twee beneficien bedienen mogen, ende sall resideren in loco.

Opten 8 artickel, aengaende den reuocatie der confisqueerde gueden etc.

ANTWOERT :

Dye Key. Mat. accordeert datselffde.

Opten 9 artickel, aengaende dye redeliche incomst ower len landen van Vrieslant.

ANTWOERT :

Alsoe dye geschickten dat lieuer te doen hadden by den gemene landen, soe is die keyser te vreden, dat sy tselue ilsoo doen, om by die ene manire ofte andere te aduiseren, of eere ende hoecheit der Key. Mat., een reedeliche incomst, lyce den Keyser genoegen ende den landen lydelick sal wesen om draegen.

Opten 10 artickel, aengaende dye tollen etc.

ANTWOERT :

Dye Vriesen een sullen in gene tollen, binnen des Keysers anden, niet meer belast wesen of hoeger, dan dye gemene Hollanders niet toll vry synde dagelicks geuen moeten.

Opten 11 artickell, angaende twederlei officien,

ANTWOERT :

Nyemant een sollt twe officien in Vrieslant bedienen mogen,

1522 Opten 12 artickul, aengaende citatien ende appellation niet toe laeten wt den landen van Vrieslant, geestelicken noch waerlickien etc. ende Key. Mat. rechten toe gebrucken.

ANTWOERT:

Dye Key. Mat. consenteert, dat men der geen citatien noch appellationen toe laeten zall in generley wyse in civile saken, ende dye Keyser accordeert inden landen toe gebrucken Keyserlickie rechten.

Opten 13 artickel, aengaende dat geen Vriesen vorder, dan dye Vrieske boedum strect, in criegeen noch in oerloger ofste in andere saken geuordert sullen worden.

ANTWOERT:

Fiat, dan soe veel als sy by haer eygen consent ende goed wille doen solden.

Opten 14 artickel, aengaende alle naegelaten preuilegien toe onderhouden, ende dat Key. Mat. daertoe verholden sy.

ANTWOERT:

Dye Key. Mat. wil altgene, dat hy den landen toe goed naegelaten heeft, will syn Maiestet onverbreecklick holderende doen onderhouden.

Item noch byden selfden gedeputeerden twe articulen ouer-gegeuen, ende byden hoeue apponctueert.

Eersten, dat dye landen sullen mogen ordineren op pachten van dicken, dammen, slusen, diepten ende wateringen.

ANTWOERT:

Sy sullen mogen ordineren stellen, dicken, dammen,

sluysen , diepten ende waeteren , dynende tot profiten ende 1522
orbaer vanden landen , dye sye geholden sullen wesen den
Keyser ofte den potestaet ende raet te presenteren , dese selfe
te approberen ende te confirmeren.

Ten anderden , dat dye Key. Mat. Vrieslant niet soll alieneren
vanden graefschip van Hollant ende dat heylige Roemsche rick.

ANTWOERT :

Dye Key. Mat. sal den Vriesen by syn opene briefen beloeuen , tlant van Vrieslant tot gene tyden te vercopen , wech
zeuen , alieneren vant Graefschap van Hollant ende dat Heylige Roemsche rick.

Item voert hebben dye selue gedeputeerde voersz. vander
wegen te hoeue an vrou Margareta scriftelick ouer gegeuen
ils nae volcht :

Alsoe dye landen van Vrieslant ons gebeden ende geuordert
hebben om an onsen G. V. met sampt Key. Mat. raet te trec-
ken , om ten alderfoeglickste wt desen elende , miserie ende
ribulatie te mogen raecken , hetsy dan met pays , bestant
nde anstant , off met crighandel , soe dat dye eysschende ,
welck wy nae alle vermogen an Key. Mat. hoegen raet ge-
rocht ende angegeuen hebben , waerop wy beantwoert syn.
Ioe dan pays te hebben anden heere van Geldre genoech ver-
ocht waere , ende tot genen effect comen conde , waer ons
iet noet verder daer aff toe spreken , dan wy souden onsen
aet angeuen , in wat vogen ende manieren , dat men den
eere van Geldre met craft wt den landen souden mogen
rengen. Dat woldense guetlick hoeren , ende daer antwoert
ae geuen ; wy aen syende dat andere hyer bynae haer raet

1522 gegeuen hadden, hoewel sulcken raet niet geuolcht wart, gaf men haer dye schult, daer ouer wy ongaerne quamen onsen raet tegeuen. Nyetemyn soe wy daer niet ouer mochten, of wy mosten onsen raet met deelen, soe hebben wy met wegen ende maniren voergenoemen, ende onsen G. V. ouergegeuen. woemen dye nae volget, hopen wy sonder middel, dat daer wat goets wt comen soll, woe desen oeck niet achtervolget wort, dencken wy voer gude Key. Mat. ende der lantschap ons daermede onschuldiget toe hebben, ende syn dese hyer-nae bescreuen:

Primo, dat Key. Mat. moet doer myn heer van Wtrecht ofste een andere den heere van Geldre in syn lant trekken om hem aldaer soe aen te vexten, dat hyt lant van Vrieslant verlaete, ende daer moest men in perseuereren.

Myn G. V. heeft den scickten doen verclaren by monde, t'gant daer dye Key. Mat. gedelibereert is te doen.

Secundo, dat van noeden is, ende sonder middel oeck geschien moet, dat Key, Mat. met den Graeue van Oest-Vrieslant aleantie moet maken, ende dat in soedanige wyse, dat hy niet alleen persoenlick maer oeck met landen ende luyden sich eergift in Key. Mat. dienst ende hulp.

ANTWOERT:

Dye Key. Mat. sal syn gedeputeerde senden by den Graeue van over Eems, aldaer dye landen van Vrieslant oeck hemede by sullen voegen, om te tracteren in allen saken te eere vanden Key. ende dye meeste profyt vanden landen.

Tertio, dat men dese vyer hondert knechten, dye nu in Vrieslant versolt worden, wil versyen met bequaerne hophouden ende regierders, dye daer aff verstant ende enen gue-

ville ende meninge hebben, ende daer een ordinantie in te 1522
 aaken te water ende te lande, soe dat alder best dyent,
 m dye te voeren tot eere ende welfaert der Key. Mat. ende
 tot salicheit ende bescherminge vanden lande, ende datmen
 ye knechten willich holt met betaelinge ende anders. Ende
 eck datmen den hoep versiet met geschut ende andere in-
 rumenten, tot soe daene handel, waer met men steden ende
 ecken mogen noedigen ende destrueren. Oeck waer wel van
 oeden, datmen opsicht heeft opten monstringe, also dat dye
 knechten niet geuandelt worden in souten ende penningen,
 aer met alsmen yet wat doen soll, weinich oft niet mede
 onderen solde mogen.

ANTWOERT :

Den Key. Mat. sal syn luyden van oerloge doen versien
 in guede hofluyden, dyet verstaen, oeck dye ordinantie toe
 aken te water ende te lande, aldaer geroert, ten meeste
 ofyte vanden landen. Ende soude om dat wel te doen,
 ter gern op hebben der landen aduys, soll oeck den knech-
 n met wapenen ende geschut ende andere gereetschap
 daertoe dienende versien. Aengaende den monstringe, dye
 ey. Mat. soll syn commissaryssen daertoe gedeputeert beue-
 n, dat sy alsoe doen, ende soll puniren den genen, dye
 beuinden soll anders gedaen te hebben.

ekere misbruck ende clachten inde Landach toe Leuwarden tegen den Stathouder ende hogen raet van Vrieslant overgegeuen.

Want dye gedeputeerde voersz., an vrou Margareta ende
 ey. Mat. raet ter hoeue, den Stathouder sampt dye raedt

1522 in Vrieslant grotelicken hadden beclaget, soe hebben dy commissaryssen, als Mr. Jasper Luue z. raedt ordinarys in Holland ende Jan Hubrecht z. Schout in Amsterdam, om dye voersz. riplick te verstaen, onderstaen, commissie hebbende inden seluen landach toe Leuuarden, sekere persoenen geleputeert, dye den gebreken van Vrieslant solden aengeuen, ende dye als nae volget by articulen stellen opten clachten byden naesten gedeputeerden vrou Margareta angegeuen.

Inden voersz. landach zyn 14 persoenen genoemineert, onder lasten der landen ende zuaricheyden aen te geuen, ende dye syn te laesten op achte. Dye selue hebben by articulen gestelt aen dye commissarissen, soe nae volget. (*)

Eedele hoeggeleerden commissarien, van weegen ons G. V. Margareta met sampt den hoegen raet Key. Mat., alhyer in Vrieslant geschickt, omme te verstaen dye besuaringe, lastende gebreken dese landen van Vrieslant onder alle staeten, steden, landen, om daeraff genoechsaem instructie den horen schriftelicken te presenteren, van alsulcke gebreken ende sverquerelen remedie te exhiberen, van welcker beneficien voersz. dye lantschappen onser Genaedigen Vrou met sampt den hogen raedt ende commissarissen seer hoeglickien bedanckende tot geenre tyt genoechsame mogen of connen verschijden, dat wtlicken hartlichen liefde daer inne beuysen, en oeck om clement exauditie ende dachtelick tractaet den besaten der landen ter hoeue geexhibeert. Waeromme de faste confidentie dye prelaten, steden ende landen, aangezien dese nae bescreuen articulen opten beklachten vanden machtigen ambesaeten, te hoeue geschicket.

(*) Chtb. II. 180.

**Articulen ende beswaernisse der Prelaten, 1522
Gestelicheit, Steden ende gemene landen
van' Vrieslant.**

Ten eersten beclaegen die Prelaeten ende geestelicheit be-
waert te wesen in hoeren preuilegien, dye hem luyden in-
oren renthen ende persoenen gegunt syn, dat haer meyers
onder enige schattinge Jacobi ende Martine byden eedelen
nde welgeboren heer Florys van wegen Key. Mat. gegunt
nde geconfirmeert toe syn, waer om sy vercort worden.

Ten tweeden worden dye prelaten ende cloesters in Vries-
int dagelijx met legeren groetelicken beswaert, ende in ho-
ren gueden grotelicken gespolieert ende beschadicht, soe dat
ye huysen van dye cloesteren afgebroken ende gebrant wor-
en, ende dye knechten met hoer vrouwen in dye kercken
nde sacrerde plaetsen hoer nachtrust ende acta venerea ple-
en ende doen, welcke legeren tot meerder profyt Key. Mat.
nde den landen voerden Geldersche steeden, als Dockum
nde Sloeten, mochten geslaegen worden, ende dye te be-
aren, waerduer dye vianden sullen worden gekrenkt, ende
ye vrienden onbeschadicht bliuen.

Ten darden, dat ouermits den Stathouder heér Tyaerdt van
urmania, heer Julius van Botniga, heer doctor Kempo van
artena, mr. Tyaerdt Elgersma ende Jan Rattaller Rente-
eester, boeuen consent der landen ende steden enen gue-
n bestandt, wesende tusschen den groetmogende Key. Mat.
nde den heere van Geldre, ingebroken is duer hoer vreemde
egen ende anslaegen, soe een somma van knechten tot mit
en hoeg geboren heeren Philips van Burgoendien, bisschop
e Utrecht, hyer inden landen opten gaerde hy heeren

(*) Chtb. II. 130.

1522 Tyaerdt Burmannie worden angenoemen, ende in dat Sticht geschickt, ende corts daer nae is dye heele bisschopshoep van knechten in dye landen van Vrieslant gecoemen, dye schattende, brandende ende spolieerende, met hulp ende hystant vanden Stathouder ende regenten voersz. met bussen. puluer, prouande ende met folck, soe dat Key. Mat. landen doer dye knechten seer voerduruen worden in brande ende cost, soet een suare duer tyt was. Ende in dye selfte handelinge heeft dye Stathouder van Grietenien ende dorpen grote incomst genoemen, ende nae vertoch des bisschopshoep een groete somma van restante penningen, daer dye bisschop toe quamen, heeft opgehoert. Ende inden seluen winter voerleden tot Suyrhuyzen inder Geldersche Jurisdicte oeck buytten consent der landen getoegen, ende den Geldersche knechten aldaer neder geleit, waervan hy adviseer worde om sulcks niet te veruorderen, ende toe Worckum ge toegen dye Geldersche schepen ende andere te verbranden: ende waeren dese aenslaegen niet geschiet, soe souden die landen in gueden vrede durende den bestande hebben metteliken geseeten, waer duer Key. Mat. ende dye landen groeten onmercklike ende onuerwinliche schaden gebro syn, te wetene dat dye burgeren van Leuuarden ende ander steeden, inden vasten laest ledien oft daeromtrent, botter by groeten lasten huyden ende andere gueden gemaen syn van dye Geldersche opter zee, ende den landen weef, brant ende schattinge gecomen.

Ten vyerden, dat doen des Bisschops hoep hyer landen toe brantschatten waren, syn dye van Stellingw toe Leuuarden gecoemen, begerende vanden Stathouder. hy hemluyden in protectie nemen wolde, ende sy behoert eedt Key. Mat. wolden doen, omdat sy ontlast mochten den van des Bisschops hoop, twelck dye Stathouder wege stelde.

Ten vyften, dat toe Mey voerleden, als dye voerscreuen 1522
anslaegen geschiet waren, dye Stathouder wt den landen
reysden, den omslag makende voer Gelmuden, voerlatende
dese landen desolaet, waer van hy aduiseert worde, dat hy
iese landen eerst wtter last solde helpen, want in Doccum
ende Sloeten geen prouande een waren, sulcks niet ach-
ende, waer daer tot groten moedicheit prouant quam, ende
lye landen der Key. Mat. tot groten schaden, miserien ende
urmoet syn gecomen, blickende by den artickel hyernae
volgende.

Ten sesten, dat ontrent Mey voerleden by heer Tyardt van
Burmania iijc knechten voersamelt worden, ende met den
sulstigen knechten tot Mariengaerdt een leger gemaect,
eggende in dye Jurisdictie der Key. Mat. een groete myle
van Dockum. Ende te wyle hy daer een tyt lang gelegen hadde,
iebben dye voersz. regenten sonder landage te holden, van-
len floreenrenthen twe strs. by brieuen van executien laeten
xequeren, ende persoenen in steeden laeten arresteren, tot
leine profytte immers tot groete schaede der Key. Mat. ende
len landen. Daer van Mariengaerde getogen tot Foswert int
cloester, ende daernae int cloester Clarencamp, welcke een
value myl is van Dockum, waer van oek dye Geldersche
verueckt syn den landen toe beschaedigen ende den Gel-
dersche duer heer Tyaerdt met syn knechten niet gekrenct syn.

Ten soeuende, dat wt sulken eysschenge vanden dubelt
trs. discordie ende twedracht onder Key. Mat. eedelingen,
uer scriptelicken clachten ende accusatie vanden regenten
enden Stadhouder inden leger voer Gellmuiden geschiet,
welcke accusatie sommige vanden Eedelingen tot groeten
niurie is, betreffende dat sy conspiratores tegens Key. Mat.
cueest ende commotie onder den gemene luyden solden heb-
ben gemaect tot achterdeel Key. Mat., omdat sy tegenstandt

1522 deden, den dubbelt sts. vanden floreenrenthen, sonder landage te holden ende consent, mede te geuen, ouermits hoe preuilegien, als dese breder sullen blicken byden brief vanden voerscreuen regenten den Eedelingen ouergescreuen.

Ten achten, dat die onderdaenen Key. Mat. groetelick beschaedicht syn, in rooff, brant, brantschattinge van den geheelen hoep des soendach nae Sacramenti, doer groete negligentie ende versumenisse van heeren Tyaerdt ende Douw van Burmanie gebroeders hofluyden, soe sy geschickt ware by den eedelingen ende huysluyden der landen, den Geldersche knechten in Barradeel, Menaldamadeel verstroyt liet leggen, waerdan dye hofluyden vanden anslag der Geldersche aduiseert zyn, om Mariengaerdt sonder vertreck in toe nemet

Ten 9, dat dye voersz. officianten ende hofluyden dese voerleden soemer ten oerlog geordineert geweest ende beghat, gesocht hebben den cryg te verlangen ende den plattelanden toe verderuen, te schatten ende te platten tot achterdeel Key. Mat. ende der landen, want den landen onder de Geldersche protectie sittende seer geneecht, ende oek al lieten gaen, dat sy Dockum ende Sloeten wolden mede belleggen, daer dye omslag vanden Stathouder ende regent niet veruordert worden.

Ten 10, dat van noeden wel wesen, dat ons aldergenadichste vrou brieuen van mandamenten in den landen geschickt om dye priuelegien vergunt tot effect toe brengen, want by onsen heer den Stathouder worden impedieert, nadat den 10 dach Nouembbris den raet vragende in tegenwoerdicheit vanden commissarie, wat hy soude met den Grietenien, onthietinge gedaen hadden om den jaerlickse tyns op te brengen, ende hy met vangen, ende brandinge, te veruolgen. crigen, luyden synder jurisdictie, dye den landen noyt gedaen ende contrarie den natuer vanden landen ende luyden

ende, soe sy onder gene subiectie ymmers met clementie 1522
ende guetlickheit sint te benoegen, waerop dye volmachtigen
umbesaeten aduys den hoeue geschickt is.

Ten 11, dat dye landen van Key. Mat. knechten behaluen
generaal roeuen, brant ende brantschattinge in desen soemer
yn beschaedicht ende geuancklick invoert, specialick een vrouwe
geslagen, dat sy terstont een doet kint baerde, kysten, try-
oren in vel plaetsen opgeslaegen, bedden, kysten ende pro-
lande genoemen, niet anders of sy vianden waren der Key.
dat, geueest, ende op den leueringe gelecht sonder betalinge,
lochtans wel betaelt; daer by den Stathouder sampt den re-
genten wel impideert mochten hebben geweest, welck den
anden suaerlick is te lyden, ende noch dagelix doer quaede
ustitie, als den enen misdader van een ander natie deser
anden toe quytten, ende van deser landen in minder schult
n lyf punieert worden.

Ten 12, dat dye landen Key. Mat. subiect ouermits roef,
rantschattinge nu seer verdoruen worden doer oeliff geuinge (*)
er knechten, dye den landen tot bescherminge gegunt ende
begesecht syn te Hoeue by apponcemente, dye welcke knech-
ten van groeter noet syn om bescherminge der landen ende
enauinge ende beleggen den Geldersche steeden, want men
en stadt Sloeten soe wel des winters als somers mogen be-
gggen, ende benauuen, ende dye landen met lyf ende goet
ae vermogenheit willen doen, om den landen, steeden ende
ruchten toe beschermen, want sie duer dye vruchten beson-
er dat Bilt in desen duren tyt sustenteert worden ende on-
erhouden.

Ten 13, dat dye regenten onbehoerlickien ende tot groten

(*) d. i. oorlof geving.

1522 achterdeel Key. Mat. ende der landen gedaen hebben, omdat dye Vriesche knechten, daer dye ennde ende anslaegen van dese landen meer hebben dan andere knechten, dye alle vre
ende stonden den landen, doer konde mogen verderuen. Waeromme van noeden is, dye sulftige geschickte Vriesche
knechten aen te nemen, ende in Staueren ende andere plae
sen te leggen, daert van noeden is, soe die steeden ende
landen, om reeden voersz. daertoe geneicht syn.

Ten 14, dat itlicke beuanten Key. Mat. den Stathouder voren gelecht ende aengegeuen hebben, dat sy met acht hon
dert knechteu sampt ytlische huysluyden, dye sy tot hoere
hulpe hadden mogen crigen, Sloeten belecht hebben, twel
vanden Stathouder affgeslagen is, ende doen ter tyt soe cranch
in Bolswart stonde, dye sick wel guetlicken onder Key. Ma
solden hebben mogen begeuen, indyen enige veruolg om Slo
ten te beleggen ende te benanuen hadde geueest, waar
dye landen ende dye stadt Sneec voerdoruen worden,
des groetlick te besorgen staet.

Ten 15, is oek van noeden dat sulcks onderhouden wort
dat koern ende alle saet hyer inden landen wesende tot nu
der landen ende steeden niet wtgeuoert te worden tot pro
ditie der landen, hoe wel tot nu toe wtgefoert syn by man
ren van pasborden vanden Stathouder, dye niet aengemerkt
heeft Key. Mat. ende der landen profyt, soe in dit jaer
ende weynich van vruchten gewassen is geueest. Waerom
van noeden is, inhibitie te geschien sonder exceptie
persoenen.

Ten 16, datter ambesaeten inden Landach toe Harling
gestelt waren, ende Wytya Camminga, Jancka Oenama
Doctor Peter Camminga hier te Hoeue uerschenen, om
dentiebrieuen te hebben vorden ambesaeten, welche
luyden vanden heeren geweigert worde, ende daernae

dye vorscriuinge van onsen genaedigen Vrou weeder een landach 1522 geholden, dye welcke ambesaeten inden eersten landage gestelt, inden anderen worden geconfirmeert, zoe dat dye ge-deputeerden van den Stathouder metten hoegen raedt communiceerden, ende sulcks oeck weigeringe dede, ende dye raet sich stellende tegens den landen in plachte, om dye autte ende eere Key. Mat. ende den landen te verlaten.

Ten 17, dat dye Stathouder huysluyden all hyer te meerkt wesende ende in huyseren heeft laeten vangen ende op penninge gestelt.

Ten 18, dat heer Tyaerdt van Burmannia vanden Eedelen ende welgeboren heer Florys gestelt ware, om dat blockhuys ende der stadt Dockum te beuaeren ende beuestigen, dye welcke heer Tyaerdt doer quaede prouisie van prouande, puluer ende anders den stadt Dockum, sampt dat blockhuys in handen der Geldersche gebrocht heeft. Ende dat duer dye selftige oersaeck, soe dye landen van Hollant knechten behoeftich waren, dye regenten der stede Bolswart ledich lieten staen, soe comen laeten in dye handen der Geldersche, welcke nu vanden regenten wel prouidert mochten hebben met knechten, inden steeden Leuuarden ende Franicker leggende, dye de steeden wel hadden mogen ontberen ende lyden.

Ten 19, dat mr. Tyaerdt Elgersma opentlick heeft gesecht, datmen des Keyses crieg niet haestelicken behoert toe eynden.

Ten 20, dat dye voersz. meester Tyaerdt veel nieuue commissie brieuen boeuen oldergeuoente, omme dye geestelickheit te exactioneren, opbrengt ende vercriget, waerduer dye geestelickheit ende waerlickheit quaede toeneyginge an Key. Mat. hebben.

1522 Ten 21, dat heer Julius van Bottinga weduen ende wesen ende andere luyden onder dye Geldersche jurisdictie renthen opboert, soe dat daerduer vel Burgoensche renthen byden Geldersche weder opgeboert worden. Waeromme vermoeden(*) is inhibitie opten seluigen opgeboerden penningen van heer Julius comminuert toe worden dengenen, dye hoer renthen opgeboert worden.

Ten 22, soe in desen tegenwoordigen jaere ontrent Ma is een landach toe Leuuarden beraamt byden raeden, syn aldaer ytlickien byden lantschappen gedeputeerden, omme articulen te concipieren aan Key. Mat. dye gebreeken te remedieren, ende dye landen wt hoer elende ende miserien te helpen gestelt, hebben dye selfte vor genoemde raede, sonder weten, wille ende consent der lantschappen, ytlicke artculen wtsendende, an Key. Mat. boeuen gescreuen, met instructie geschickt.

Ten 23, soe dan onsen genadigen vrou commissarien inde landen van Vrieslant van wegen Key. Mat., om alle gebreken clachten, ende andere te vernemen ende te vragen ende examen, soe dat behoeren soll, heeft geschikt, ende des ova saecken behaluen een landach beraamt, heeft onsen g. heil Stathouder gesecht tot enen Otto Jancke zoen genoemt, te Burgemeester binnen Sneeck, dat hy den genen hem nu te genstaende soll gedencken, begerende hyer op dye burgemasters te verhoren ende geexamineert te worden.

Concluderende begerende dye gemene platte landen, heilschappen, steeden ende lantschappen van Vrieslant, dat hoeue om dese voersz. gebreken den Stathouder sampt regenten van stonden aan aff stellen, want daer groet perk kel Key. Mat. ende den landen in gelegen is, ende enen 1.

(*) Lees: van noeden.

deren gueden heere voer een Stathouder ende raeden , luyt dye 1522 articulen te hoeue gesloeten ende gegeuen, stellen ende stellen laet , oft staet te besorgen van meerder disordre ende twyst , soe inden landen mocht opstaen.

Dit heeft Jancka Douwema van Oldeboern voersz. hebbende tot zyn hant veel heerschappen , oock niet van den mynsten ende dye Key. Mat. parthie altyt hadden geholden , tegen den Stathouder ende hoegen Raedt gedaan , inden eersten omdat iye raet sampt meer heerschappen , daer dye Stathouder oock nede hilden , dye tractaet ende ouercomst by Jancka Douwema voersz. voercregen van Key. Mat. voert lant van Vries-ant niet hebben willen admitteren, niet dat dye tractaet voersz. lant onnut ende preiudicieel solde geweest hebben , maar omdat dye persoen , diet hadden vercregen , niet aengenaem was om reden voersz. , want of dese tractaet ende accoert by Jancke voert lant van Key. Mat. vercregen , tland van Vries- lant nuttlicker ende profylicker is , dan dye nae int jaer van 24 by K. M. commissaryssen ende tgemene landt geaccoert , aet ick staen tot juditium der geene , dye se beyde sullen esen ende met malcanderen confereren. Ten anderen, arbeyde Jancka om heeren Georgen Schenck Stathouder aff te hebben, omdat by Edzart Graeue van Emderlant weder Stathouder ouer Vrieslant begeerde te hebben. Ende hadde vrou Margareta ende Key. Mat. raedt soe voer al indicteert, datse Jancka commissie hadden gegeuen aan den Graeue toe reysen ende oliciteren , dat hy soude aennemen toerloch toe voeren in Vrieslant tegen den Geldersche. Dit stonden dye regenten net meer heerschappen oock tegen , ende wolden den Graeff niet hebben , om syn handelingen tegen den Furst van Sassen oerpetreert. Thadde oock Key. Mat. ende den landen van Vrieslant in dye tyden noch niet gedient.

**Anslagen der Geldersche tegen den stadt
Sneeck ende ander plaatzen.**

1522 Anno 22 voergaederde die Graef van Moers , binnen Sloeten opt huys woenende , alle dye knechten , seinscheepsluyden ende ballingen van Sneeck wt Sloeten , Lemmer ende Belswart , ende toeg inder nacht al stille met syn volck voer Sneeck , ende laegen een paert int cloester toe Hospitael , ende een paert onder den dick by Eersterzyl , omme Sneeck te verrassen ende heimelick in te nemen , als dye poerten opgingen . Soe ist geschiet op onsen Vrouwen assumptionis auont , des morgens tusschen vyer ende vyf wren , als dye poerten opgingen , ende dye wakers van den waeck waren , ende dye maegden quamen wt den noerder poert om den koyen te melcken , dat daer een quaemen gaen nae dye poert drie mannen in wiue clederen , ende hadden yegelick een corff , daer butter in was , aenden aerm , ende een opstekken op dye mouuen recht off sy landt wyuen hadden geueest , dye inden stadt hoer butter wolden vercoepen , ende meende soe dye poerte op te holden , soe lange dat daer meer hadden angekommen , ende of hem yemant hadde tegen staen , den wolden sy den hals afgesteeken hebben . Soe stonde daer een burger voer den noerder poerte opt rondeel , ende sach den drye mannen in wiue clederen aencomen , ende began anderganck ende twesen toe twiuelen , dat het geen wiuen waren , ende liep haestelick wederom nae den poerte , ende begaden valbrugge op te trekken . Doen dat saegen den man in wiue clederen , ende noch drie mannen dye hoer naeden , togen opden loep naeden poerte , ende dye burger voersz . mochte dye valbrugge soe geringe vorden poerte ophaelen , off dye vianden waren daerby , ende haelden den brug met helbaerden weder met craft neder . Doen verden burger den brugge , ende creeg met nauuer noet en hulpe van een ander burger , dye daer onwersiens by qua-

dat klinckket ofte dye clemme doer van den poerte toe; ende 1522
dye Geldersche cregen den brugge in, ende schoeten met
haeken ende roeren inden stadt doer den schietgaeten inden
poerte daer gemaect. Doen brack al dye Geldersche leger
op ende riepen met luyder stemme, val an, vall an. Onder
dissem sloeg dye trom inder stadt allarm, ende dye burgers
quamen aenden wal ende op den poerte, ende worpen met
stenen boeuen vanden poerte, dat den Geldersche dye brug
mosten begeuen, ende wicken buyten vanden poerte, voert
ginck dat geschut wt den stadt los, alsoe dat dye Geldersche
iss wecken vanden stadt ende togen yegelick weder nae zyn
plaets, ende dye Graeue na Sloeten, ende dye stadt Sneeck
bleeff ongenomen. Ende dat Godt den stadt ende burgers
loen beschermde buytten enige versienicheit vanden burgers,
hebben dye pastoer ende Sicko Liauckama heerschap sampt
alle dye inwoenders geestelick ende waerlick gesloeten ende
geordineert Godt Almachtich toe loff ende danck, dat syn
gotlickie barmharticheit den burgers doen beuaerden vanden
groeten bloetstortinge, dye de graeue van Moers solde onder
ien burgers hebben gedaen, datse alle jaren sullen proces-
sie holden met dat weerdige heylige sacrament op assump-
tionis Marie auont; dat is den 14 dach Augusti.

Omtrent Egidy toeg Heerko Feyke z. heerschap dye Gel-
dersche partye holdende met 20 Geldersche knechten toe
Wiuert op Douuo Pieters z. huys, ende besetten dat ende
woldent sterck maken, om dye passagie te waeter ende te
ande tusschen Leuuarden ende Sneeck ende Franicker te
oolettten. Dit hoerden dye Stathouder toe Leuuarden, ende
quam binnen drye dagen, naedat dat huys van dye Gelde-
rsche was ingenomen, met knechten ende burgers wt Leuuaren-
len ende groet geschut, ende beleyden dat huys, ende schoe-
ren met geschut soe craftich aent huys, dat dye Geldersche
opt huys wesende hem niet mochten weren, ende onder dat

1522 schieten stormden dye Burgoensche ende wonnen dat huys. ende Heercke worde met al dye knechten werender hant doet geslaegen, wt gesecht een dye worde gefangen ende nae gehangen. Int begin Septembris beleyden dye Hartoch van Geldre met hulpe van Groningers ende huer geschut thys toe Couorden, ende laegen daer voer 10 dagen of ellif, ende schoeten met groeter chraft opt huys, alsoe dat Freedrik van Tuickel drost vanden Bisschops ende steeden wegen op huys, dit huys op gaff in handen des Hartochs van Geldre opten 12 dach Septembris; die Hartoch van Geldre besette dat huys met syn volck ende maecktent stercker, dant ic voren was.

Opten 22 dach Septembris quamen burgers, seynscheeps luyden ende knechten met twe Vendelen wt Bolswart, ende maecktent Hottinga huys op Nylandt wt op dye weer, ende toegen voert byden dick om nae Sneeck, ende toenden haer aldaer ende reysden weder nae Boelswart. Doen dye van Boelswert wedor nae hoer stat waeren gereist, lieten Sneekers met dye trom omslaen, dat alle dye burgers met hew geueer solden coemen op dye plaetse, om sekere woerden toe onderstaen, ende dye gemeynte voer te holden van ylck burgers, dye suspect waren noch goet Gelders toe wesen gesproken, recht eer dye Geldersche voer dye stadt quaem. Dat alleer niet lange men solde wat anders in Sneeck vennen. Alsdan dye gemeinte op den plaets by een waerden ende dese voersz. woerden hoer voer geholden, dat se sullen ouerleggen, wt wat gront ende meninge sulcke woerden waeren gesproken, soe is het beuonden, dat dye sulcke woerden hadden gesproken, met veel ander burgers, die suspect, niet mede opten plaets waren, waerom worden tot huer huysen ende andere plaetsen gesocht, ende gevonden, ende wt den stadt gedreuen, tot vyftig burgers toe, en all meeste van den rickdom, dye hem te Sloeten, Bolswart

nde andere plaetsen onthilden, soe lange dat sy duer com- 1522
ositie oft tractaten wederom in Sneeck quaemen. Dit ge-
chiet worden omtrent hondert Vriesche knechten binnen
neek op Key. Mat. solt tot beuaernisse daer stadt, daer
wo Frytsma, Low Doenya swaeger, hofman van was, ge-
cht. Doe lyet dye Graeue van Moers duer syn brieuen
nde boeden verbieden alle dye Omlanden by Sneeck leg-
ende by lyff ende guet ende byden brant, dat niemant met
nekers moste handelen, coepen, noch voercoepen toe Sneeck,
iet toe reysen, niet toe haelen, noch toe brengen. Doen
an dye huysluyden, ouermits anxte vanden Graeue van
loers, binnen Sneeck geen gueden opten merckte brochten
e vercopen, toegen dye Snekers wt opten dorpen om Sneeck
eggende, ende haelden wt dye weyde alle dye vette beesten
ende brochtense inden stadt, ende beuoelen den genen, dye
e beesten toe quaemen, datse solden nae coemen inden
tadt, men solden hem betaelen. Sy worden betaelt, maer
niet opt duerste.

Int begin Octobris quamen die Burgoensche knechten in
Claercamp, daer heer Tyaerdt van Burmania hofman van
was, ende deden daer geen groet profyt, dan sy het cloester
ende huysluyden daeromtrent wonende groten schaede deden.
Daerna den 10 dach Octobris braken den Burgoense op wt
Claercamp, daer latende een vendel huysluyden leggen in
Claercamp, ende dye Burgoensche toegen in Bergum ende
laer omtrent, ende vingen ende bonden ende naemen al,
wat sy crigen conden, vanden huysluyden, dye noch Gellers
vaeren. In Collum, Gerkiscloester ende tot Vrouwencloester
aegen Geldersche knechten, ende deden niet tot bescher-
nenisse der Geldersche Vriesen tegen den Burgoensche
knechten in Bergum leggende, meer yegelick verdurf dye
huysluyden aan syn syde. Marigaert was oeck beset met
Vriesen, dye Keysers hadden gesuoren, tegen den Geldersche

1522 knechten in Dockum, dat dye opt Bil niet solden come

In dit jaer in Octobri hebben dye steeden Deuenter ende Campen met dye Hartoch van Geldre componeert ende verdrach gemaect, dat sy vry, veyligh, ombeschaedicht vanden Geldersche mochten reysen, coepen ende vercoepen in allen landen, waer dat het hem beliefde. Duer welke oersaet veel moeyterye ende murmuratie rees binnen Suoll onder den burgers tegen den Geldersche, want sy nergens onbeschadicht mochten reysen om neringhe te doen, dan alleen in Gelderland, daer niet veel was te haelen. Den anderdaach Nouembris quam Hartoch Kaerl van Geldre self in persoen binnen Groningen met ijc peerden. Ende opten dach Nouembris hebben dye Gilden ende gemeente den Hartoch van Geldre houdt ende trou gesuoren in Sinte Walburgiskercke. Den 6 dach suoren oek dye Omlanden by Groningen houdt ende trou den Hartoch toe weesen als hoer recht heer, ende niet lange daernae senden dye Hartoch van Geldre binnen Groningen een nieuwe Stathouder genoemt Jasper van Marwick, ende Graeue van Moerse worde dat verdraeg.

Die gesten vant jaer 23 in Vrieslant.

1523 Inden jaer ons heeren 1523 inden Aprill liet dye Graet van Moerse een sterck blockhuys maken met graften en een eerden wall toe Worckum op dat westeynde, ende bracht veel burgers huysen op om dat Blockhuys wille, ende want daer meninge, hadde hem dye Burgoensche soe geringe ouergecoemen, dat hy den stadt wilde duer graeuen heilende dye ront ende sterck gemaect. Oek lyet hy dycs tyt dye kercketoern toe Worckum wast maken, ende besten dye met geschut, prouande ende knechten. Int s

ier omtrent Mey quam dye selue Graeff van Moerse met 6 1523 ondert knechten, ende sloeg syn leeger in Nycloester, ende schatten Sneeker vyfgae op groet gelt; voert sende hy syn knechten in Raederahem, als toe Deersum, Poppingwyer, Terhoel, Sybrandebueren etc. ende plunderden ende beroefden aer dye huysluyden, ende naemen all dat sy mochten draeven ende driuen, ende sloegent den huysluyden ouer, dat is egen den Graeuen gebot ende beuel hadden haer guet toe neeck gebracht te vercopen. Ende als hy van Nyecloester ederomme quam, ende ginck met syn oerde nae Boelswert eer by Thabort, soe quamen Sneekers wt ende voeruolgden aer op Nyelant, ende an beyde syden bleuen doeden ende euonden.

De Stathouder heer Georgen Schenck mitten Raedt hebben hem te hoeue verantwoert op tgene datter tegen hem van den gedeputeerden ouergesecht ende by Commissarien ge-registreert ende te hoeue gebracht is.

(*) Georgen Schenck Vryheer tot Tautenburch, van wegen ey. Mat. Stathouder in Vrieslant met sampt dye Raedt, ver-eerckende datter te hoeue tegens hem luyden groetlicken slaecht was, soe sint dye Stathouder ende Doctor Kempo artena van des raets wegen ower getoegen toe hoeue tot ou Margareta van des raets wegen ende Key. Mat. hoegen et, om tgene te verantuoerden, dat hemluyden ouergesecht as. Oeck was daer Jancke Douwema van Oldeboern met n vrunden, daer een beyde zyden seer hart gesoliciteert de veruolcht worde, op welcke twist ende schelinge ten

(*) Verg. Chtb. II. 134.

1523 laesten beyde paerten der beuel van vrou Margariet te ant woert gegeuen worde , als hyernae volcht , Anno dusent vijf hondert 23 opten 9 dach May.

(*) Mynen G. V. heeft ontfangen die informatie gedaen by den Commissarien tot haren begerten daer toe geordineert Inden winter voerleden heeft oeck ontfangen dye requesta by prelaeten , steeden ende andere geesteliche ende waerlike personen geexhibeert ende ouergegeuen.

Item oeck tgene , dat den Guuernoer belieft heeft te vertoene ende ouergegeuen , beroerende dye scheelen inden landen van Vrieslant ende anders.

Myn G. V. heeft eensgelick ontfangen allet tgene , dat den Guuernoer mitsgaders dye vanden raeden in Vrieslant enghy heft willen ouergegeuen , om Vrieslant te willen reducere tot obedientie van Key. Mat. , ende tselue alles doen wiskren ende ryplicken verstaen.

Ende verstaet myn G. V. eerst witer informatie , dat dy voersz. Guuernoer heeft belast geueest , dat hy onprofyteliken ende onrechtueerdelicken wt gegeuen soude hebben seker solten , waerop haer G. int lange gehoert heeft den voersz. guuernoer ende heeft verstaen , dat dye voersz. payen en solten nutlicker hebben geueest gegeuen , dan beholden , soet hare F.G. des voersz. guuernoers ende syn diensten wel tevreden.

Beuindt oeck haer G. , hoe dat dye voersz. Guuernoer last had geueest , omdat hy int jaer van 22 hulp ende bestandt gedaen heeft den knechten van minen heer van Wtrech. Daer aff ende ter causa vanden welcken dye oerloge sou gereesen wesen , gemerckt , dat dye Guuernoer daer in gedaen heeft dat beuel van Key. Mat.

Voerstaet oeck myn G. V. mit dye voersz. informatie , dat enige andere belast worden , dat sy niet geholden soude.

(*) Chtb. II. 184.

hebben hoer behoerliche tall van knechten , ende dat sy ouer- 1523
 last ende onreedelick bedreuen souden hebben , alst breeder
 blickt by dye informatie , waerop myn G. V. sal doen hoeren
 ende examineren dye voersz. belaste persoenen. Ende indyen
 haere G. sy oft yemant schuldich zynt , sal dye straffen
 ende corrigeren sulcks , als behoren soll.

Aengaende den requesten bouen gementioneert , myn G. V.
 heeft doen maken sekere quoys , ende tselue doen geuen den
 Guuernoer voersz. , dye elcke antwoert geueh sal , sulcks dat
 een yegelick soll hebben toe wreede te wesen.

Item myn G. V. visiterende hetgene , dat geexhibeert is ge-
 ueest by den voersz. Guuernoer ende dye vanden raeden van
 Vrieslant , beuinde dat by quaede ingeuen zekere dachuaerden
 ende vergaringe geholden hebben geueest , sonder hueren con-
 sent ofte enige committeerden van hemluyden. In welcke
 voergaringe ende dachuaerde soe veele gedaen is , dat dop-
 settinge vanden dubbelde sts. opten gulden renthen wtgeset
 by consent der genen , dye daer in behoeren te consenteeren
 ende tot profyt ende onderholdinge van vyf hondert knechten ,
 als affgestelt ende te niete gedaen geweest , waer aff
 haren G. niet toe vreeden is , gemerckt dat tselue compt tot
 groete achterdeel vanden Key. Mat. , dye noyt belast noch ye
 geleyscht heeft tot dye hulpe van zynre oft anders , maer heeft
 gehat groete excessieue costen , ende wtgegeuen groete onspre-
 kelicke sommen van penningen , omt tlant te preserueren ende
 te beschermen , wil daeromme ende beueelt hoer genaede ,
 dat alsoe daene ende gelicke vergaringe int heimelick oft int
 openbaer , sonder consent van heure G. ofte vanden Guuernoer ,
 niet meer geholden sullen worden.

Aengaende den middelen ende concepten , oeck overgege-
 ien byden voersz. Guuernoer , dye raeden ende by v luyden ,
 vant lant te reduceren tot obediente etc. heur G. , beuindt den
 selve guet ende loslick , ende heeft heur G. by rypen raede
 gemaect al sulcke ordinantie ende alsoe danige woerden ge-

1523 bat, dat huer G. hoept by hulpe van Godt seer corts tot obediente te brengen dye rebelle Vriesen ende anderen on-gehoersamen Key. Mat.

Myn G. V. heeft oock verstaen dye onder den raeden soude wesen, om datse onder een ander vrunt ende maecht, ende dat sy niet resideren. Item dat sy hebben veel andere officien, twelck alsoe niet een behoert. Is daeromme haer G. van meninge, daer toe setten ende seer corts te senden een guet notabel geleert man voer een raedt met sekere instructien, om goede ordinantie toe holden ende op alles te remedieren.

Begeert hyeromme myn G. V. niettemin van wegen Key. Mat. beuelt v, dat ghij v voertaen wilt draegen ende thoenen gude ende getrouue onderdanen van den Key. Mat. obediencie syn Mat. ende heuren G. ende syn Mat. guuernoer ende raede, sonder enich partye to holden anders dan Keysers al-leine. Ende van huer syde zall huer G. huer sulcks tegen beuysen, dat ghy alle sult reden hebben te vrede te wesen. Ende dye Key. Mat. ende heuren G. te bedanken als ghy corts wel voernemen sullen in sulcken wyse, dat dye vianden van den Key. Mat., soe wel in Vrieslant als anders, gewilt sullen hebben, dat sy wyser geweest hadden. Gedaen als boeuen.

Dit sus gedaen hebben dye Stathouder ende doctor Kemp gesoliciteerd aen vrou Margareta om scriften an dye prelaeten, Eedelen, steden ende anderen van Vrieslant aengaende hoer rechtwerdige regeringe, gelick hyernae volcht:

COPIA.

Margareta Eertshartochinne van Oestentrick
Hartoginne ende Graefinne van Burgoen-
dien, Regente en Guvernante etc.

Eerwaerdige en Goede, Edele, Lieue ende seer beminde.

(*) Chtb. II. 185.

alsoe ons sekere tyt aangebrocht ende ter kennisse gecomen 1523 is, dat enige van den princepael ondersaten der Key. Mat. ons liefs heeren ende neuen in Vrieslant hem beclaechden, dat dye Guuernuer ende dye luyden vanden raede aldaer hoer in horen officien misdraegen, ende anders ghehandelt hadden, dan nae wtwysen heuren eedt, dienst ende rechtuaerdicheit schuldich waeren ende behoerden te doen. Soe hebben wy, omme daerinne te remedieren ende te scuuuen alle tuist ende tuedracht, dye daer wt soude soe langer soe meer hebben mogen rysen ende opcomen, tot groete achterdeel der landen ende ondersaeten van dyen, doen daer sekere der reedeliche informatie der enigen onser commissaryssen niet partiael oft suspect wesende der eender often den anderen partyen, dye welcke ons dye selue commissarien all hyer ouergeleuert hebben. Ende naedat wy dyeselue wel ende int lange hebben doen visiteren ende ondersoecken, soe een beuynde wy niet noch dye vanden raede Key. Mat. neffens ons wesende, dat dye selue Stathouder ofte raeden in Vrieslant sich anders gedragen ofte gehat hebben int generael ofte particulaer, dan dat guede getrouwue officiren schuldich waren ofte behoeren te doene, naevolgende hoeren officien ende diensten. Waeromme wy geoersaekt syn geweest hem daer aff te dancken. Ende tot hoeren onschult ende onlastinge, ende oeck op datse voer sulcks niet gehouden oft gereputeert een worden, hebben v daer aff wel willen aduerteren. Begeren ende versoeken van onsen wegen, ordineren, lasten ende beselen van wegen Key. Mat. denseluen Stathouder ende raeden van nu voertaen onderdanich ende gehoersaem willen wesen, gelick guede ende getrouwue ondersaeten schuldich syn van doene dengenen, dye representeren den personen van den Prince in syn absentie. Ende wy een twiuelen niet naet wtwysinge der lasten ende beuell, dat wy hem yets (*) ge-

(*) Yets == jetzt == tans.

1523 geuen hebben, sy sullen v wederom guetlick tracteren, rechte wet ende justitie doen, ende administreren den groelen gelick den cleinen sonder dissimulatie, soet nae recht ende reden behoeren soll, dus wilt v daerinne fuegen, soe wy des ende alle guets betrouwuen. Ende ghy sult ons daerinne eere ende liefste beuisen, dat kenne Godt, dye v eerwederige ende guede, eedel, lieuen ende seer beminde beuaeren wilt. Datum Mechlen Anno 1523 den 9 dach Mey ondertekent Margareta. Ende byden Secretarius Desplegen. Opt opscript den eeruardigen ende gueden eedelen, steden ende andere reprenterende staeten vanden landen van Vrieslant.

**Die heer van Wassenaer metten Statholder int
lant die toern ende thuys toe Worckum
genomen ende Jancke geuangen.**

Met dat heer Georgen Schenck Stathouder sampt Key Matraede in Vrieslant hem hadden purgeert van alletgen hem luyden was van den Gedeputeerden ende andere ouergescht, alsoe dat Vrou Margareta ende Key Mat hoege raedt te hoeue hem allen danckten guede dienst, tydinge te hoeue gecomen wt Vrieslant, dat dye Graeue van Moers te Worckum een blockhuys ende den kerckentoorn vast maeckten. Soe worde Jancke Douma van Oudeboern om saken den heeren daertoe mouerende, toe Mechelen geuangen ende te Wuluoerden opt huys gebracht, daer hy bleef, soe lange hy leefde, ende sterf opt huys syn naturlick doet anno 30. Doen worde van vrou Margareta geordineert den Eedelen ende welgeboeren heere, heeren Jan vryheer van Wassenaer etc. met syn knechten wesende ontrent 900 ster met sampt dye heere van Castre, om te trekken met den Stathouder in Vrieslant, ende dat huys ende sterckt te Worckum aff te doen, welke beuel den heeren voersz achteru

gende sint gecomen toe Worckum, ende hebben den kercken- 1523
 toern eerst belecht. Doen branden dye Geldersche, dye op
 den toern waeren, den kercke, nochtans hebben dye Bur-
 goensche den toern gewonnen den 14 dach Juny, ende sloe-
 gen all doet dye opten toern waeren, wtgesecht negen, dye
 sy lieten hangen opt suyd van Woerckum by den zyl. Nae
 dat dye toern was geuonnen, beleyden sy dat huys by den
 Graeue van Moers, dat selue jaer als voersz. is, daer ge-
 maeckt, dye Burgoenschen schoeten vanden toern int block-
 huys, dat daer niemant was gebercht. Dye heer van Wasse-
 naer driegde hemluyden all te hangen, of sy soldent huys op-
 geuen in syn handen. Dye Geldersche gauent huys op, ende
 gingen aff beholden haer lyff; dye heeren besetten dat huys
 en lieten den schoenen kercketoern te gronde affbreken, dye
 seer hoeg ende schoen ende een baken vander zee, daer dye
 groete scheepen wt dye norder zee int tlant comende, nae
 zeylden.

Een Landach toe Harlingen geholden. (*)

Naedat thuys ende toern te Worckum syn gewonnen heb-
 ben dye heeren voersz. een landach beroepen bynnen Harlin-
 gen, metten gemenen staeten ende stemmen der landen van
 Vrieslant te holden, om een guede middel te vinden, by
 welcke tlandt toe vreede ende eendrachtichheit mochte comen.
 In welcke landach dye landen eendrachtelicken aengenoemien
 hebben ende gesloeten, in tegenwoerdichheit vanden voer-
 noemden heeren van Wassenaer Stathouder ende van Castren,
 gene hyernae volcht:

Opten 24 dach Juny etc. 23 hebben dye Staeten ende stem-
 men der lantschap van Vrieslant te Harlingen tot den gemene
 andach vergaedert synde, Key. Mat. partie holdende, nae

(*) Verg. Chtb. II. 187.

1523 dye propositie by myn heer Statholder der voersz. lantschap in tegenwoerdicheit vanden eedelen ende welgeboren heer dye heer van Wassenaer, als ouersteveltheere ende van Castren gedaen, nae rype communicatie ende deliberatuer daerop, aengaende stuck van den cryg, defensie ende beschermnisse der voersz. landen van Vrieslant, gesloten, geconsenteert ende eendrachtelick veruilliget, te weten vanden prelaeten, geestelicken, Ridderschap, Eedelingen, steden ende onderdaenen wegen 1500 solten knechten, dat crisluyden synt voerden tyt van drie maenten aentenemen, onderholden ende te betaelen, naemlick dye lantheren een dusent ende dye huerlingen 500 solten, omme tot een eynde te coemen, ende dae voornoemde landen ende onderdaenen te mogen verlossen witten groeten lasten ende miserien, daer sy nu inne syn, doch dese contributie haer preuilegien onschadelick.

Op welcke veruillinge begeren dye voersz. staeten, landen eude onderdaenen, dat dye voersz. heere van Wassenaer, Castren ende Stathouder van Key. Mat. ende myn G. V. wegen, tot sulcke assistentie met ruyteren ende knechten daer toe stercken ende versien, ten eynde dat dye vianden wederstanden, steden ende sloeten belegert, benaute ende erroueert (¹) mogen worden ende te continueren tot eynde toe, hebbende oek dye prelaeten begeren, datmen in hore cloesteren gelegeren maken soude.

Begeren oek dye huysluyden, dye hyertoe contribueren sullen, datmen hemluyden daerouer niet belastigen noch beschadigen een willen, ende dat dye graeuers genoemden vanden eynden ende plaetsen naest dye legers geseten. Als gedaen toe Harlingen byden voersz. staeten, opten jaer en dach als boeuen.

(*) erroveert d. i. veroverd.

Met dese bescheydt endeaccoerdt vanden landen is dye 1523 voersz. heer van Wassenaer, heer Gosschalck van Jongama, doctor Kempo van Martena, ende Wytya van Camminga nae hoeue gereyst, tselue vrou Margareta toe toenen ende verclaren, ende assistentie begerende om tot een eynde te coemen, twelck alsoe by vrou Margareta geconsenteert ende gedaen worde met alle diligentie ende neersticheit.

Dye heer van Wassenaer met sampt dye heerschappen voersz. vedercomende van hoeue hebben een goet rapport gebracht, alsdat vrou Margareta dye ouerboedicheit ende goet-willicheit der landen aengenoem was, ende wolde daertoe van Key. Mat. wegen noch 1500 knechten op 's Keysers solten ordineren, om tlant sonder langer vertrek ouer een tot subiectie Key. Mat. te brengen. Dye 1500 knechten vant tlants wegen worden corts vergaedert by drye hopluyden, als mr. Bartolt, Jackle van Coelen ende Belderbosk, ende toe Leu-narden worden veel grou ende schoen geschut vergaedert ende reedt gemaect. Ende want dye heeren der meninge waren eerst Dockum te beleggen, omdat den Key. Mat. onderdanen opt hoeglandt woenende geen schaede van Sloeten, Lemmer ofte Boelswart solde worde gedaen, hebben se dat Carmelite cloester toe Woldsende laeten om graeuen ende besetten dat met Vriesche knechten, daer Douuo Burmanie hofman van was. Oeck lieten dye heeren een blockhuys maken toe Mackum aenden dick tusschen tue sluysen, dat Boelswart wt dye zee niet solde incrigen. Doen seynden dye van Bolswert ambesaeten aenden Hartoch van Geldre huer heer, hem te kennen geuende huer gelegenheit ende gebreken, datse seer benaudt waeren met dye Burgoensche blockhuysen toe Woerkum, Mackum, ende datse sonder prouisie syns F. G. ende ontset huer stat niet langer mochten holden, off sy mosten den Burgoensche te hande gaen, datse ongeerne solden doen. Dye Hartoch gaff den ambesaeten tot een

1523 antuoert ende affscheideyt, indien sy den stadt Bolswert mochten houden tot Sint Jacob, hy soldese binnen dese tyt ontsetten met all syn macht, soe verre hy een vroem furst was.

•

Een toch byden Burgoense inden Soeuenwolden en Grenningerlant.

Anno 23 quamen die heere van Wassenaer, dye Statholder ende dye heer van Castren met al hoer macht in Claren-camp. Maer want Dockum vast ende sterck was ende hadden veel knechten daer binnen, soe deden dye heeren voersz een loptocht voer Dockum, ende toegen op nae Bergum ende voert inden Soeuenwolden, ende duongen alle dye huysluyden datse Keysers solden sweren byden brant. Desgelick screef oeck dye Graeue van Moers leggende met knechten binnet Sloeten, datse den Hartoch van Geldre niet souden verlaeten ende sueren Key. Mat. byden brant. Insgelick screuen oec dye Geldersche wt Steenwick aenden gemeinte van Stellingwerff. Dit niet tegenstaende branden dye Burgoense Aenwirdt, Oldehaskehoerne, Westermeer, dye Jouwer, Schotlant ende meer dorpen heel op, om datse geen Keysers wolden sweren ofte dorsten om anxt vanden Geldersche, wld dye Burgoensche hoer noch niet mochten beschermen. Dye Burgoensche quamen inden Wolden den 30 dach July, ende bleue daer aenden vyftien dach. Want sy toegen op in Stellingwerff ende slogen hem neer toe Oldebercoep, ende duongen oeck tot een eedt Key. Mat. te doen. Voert soe verscreuen daer by hem te koemen, Opsterlant, Smallingerlant oec alle dye Soeuenwolden, daer sy niet hadden geweest, dat by hem in haer leger souden coemen, ende sueren Key. Maer houdt ende trou toe wesen, dat alsoe is geschiet, om den

brant toe ontgaen. Tewyle dat dye Burgoensche heren met 1523
3000 knechten dus in dye wolden waren te werck, soe ver-
gaerden Groningers al haer Omlanden, ende reysden den
6 dach Augusti nae Roeden, ende voert op dye paelen van
noer lant, ende hadden by een int vett met burgeren, huys-
uyden, ruyteren ende knechten by acht dusent mannen, ende
lorsten niet voert aan dye vianden. Dye Burgoensche heeren
vermerckende, dat dye Groningers dus lagen, ende dorsten
niet voert aan dye vianden; soe braken sy op van Oldeber-
coep om Groningers te versoeken, ende deylden haer volck
n twe heeren, ende quaemen Groningers aenden syde ende
van achteren aen, daer sy hem niet veruachten, ende sol-
lense al soe hebben verrasset, hadden dat huer reysgers niet
te waer worden, dye tegen den Burgoensche schutgeweer
hilden, soe lange dat Groningers opraken, ende reysden
veeder nae Groningen den 6 dach Augusti. Dye Burgoen-
sche bleuen dye nacht in Buuencloester. Den 7 dach Augusti
oegen dye Burgoense heeren voersz. met haer macht voert
na Groningerlant, ende gingen leggen toe Noerthoern, ende
creuen brieuen wt naemen Key. Mat. an al Gronninger-Om-
landen, datse onder vast geleidt souden by hen coemen son-
der geweer toe Noerthoern in huer leger, om Key. Mat.
uldt ende eedt te doen, van welcke brief dye copie hyer-
ae volcht:

COPIA.

Johan Vriheer toe Wassenaer ende Valkenburch, Burg-
raue toe Leiden, Ridder vander Oerde, Georgen Schenck,
Vriheer tot Tautenburch Key. Mat. Statholder der Landen
an Vrieslant.

Laeten weeten v, Prelaten, Pastoren, Eedelen, ingeseten
nde gemene meente der generael ende gemene landen van
Groningerlant, ende een ytlische besonder, also dye voersz.

1523 Roemsche Keyserliche Mat. betrachtende dye elendichheit, miserie ende verderfnisse der gemene landen van Vrieslant. sus lange doer benauwinge ende onrechtliche occupatie der Geldersche ende hueren annexie oft geuanten gedreuen ende gecontinueert, wt gehaedelicker Key. Mat. affectie geneigcht is, dese voersz. landen wt dese voersz. eelende ende voerdeerfnisse tot rust ende vrede ende eendrachticheit te brennen ende te reduceren. Ende ons des haluen met ruyteren ende knechten ende anderen apparaten van voerlogen in dese landen, om voersz. syn Key. Mat. meninge te achteruolgen, geschickt ende gecommitteert heeft. Ist dat wy v allen ende een ylick besonder ontyeden, ende vander Key. Mat. eerstelicken ende entlicken beuelen, dat ghy tusschen dit ende morgen middage alle ende man by man alle hier by ons in onsen leeger toe Noerthoern verschinen sonder geueer, enden voersz. Key. Mat. van naetuerlichen rechte eerfheer hulde ende eedt te doene, gelick anderen eedelen, steden ende landen van Vrieslant gedaen hebben. Ende v voerts met van wegen Key. Mat. van v rebellicheit verdragen, waer wy v genaedelick tracteren sullen, geuende v vry ende geleydt aen ende aff te mogen passeren. Indien ghy het genuerdigen onsen mandaet ongehoersaem synt, gedendt wy naeuolgende onse commissie op v. als rebellen der Key. Mat. met allen penen van ongenaede te veruolgen. Adverte rende v mitsdesen van vuen schaeden. Gegeuen onder sen eygen hantschrift ende secreteen in onsen voersz. legt Noerthoern den 7 dach Augusti Anno 23. Onderscreuen: Wassenaer Tautenburch.

Opten dach voersz. quamen by die heeren voersz. toe hoern, Langwoldt, Midwolt, Hommertse lant ende alle landen, in Gronninger gebiedt leggende int west van Groningen, ende hebben Key. Mat. huldt ende eedt gedaen. En voer datse Key. Mat. dus lange rebel hadden geweest, soemt

y geuen vier jaertax dat sinnen acht dusent golden gulden, 1523
 ye helft binnen vier dagen te betaelen, ende dye ander helft
 innen 14 dagen te betaelen. Sy hebben vyer gysselaer wt
 ye voersz. landen genoemen voer dye voersz. penningen.
 ye ander landen ouer Gronningerdiep, ende oek voert
 int oest van Gronningen, hebbent oek boeden ge-
 nt toe Noerthoern aan dye heeren voersz., om met haer te
 erdingen, ende wolden doen, als dye andere int west hadden
 daen. Toe Noerthoern sint oek toe dye heeren gecoemen
 t Colmerlant ende Achtkarspelen, ende deden Key. Mat. huldt
 de eedt ende trou toe wesen.

Dockum van Key. Mat. beleit ende gewonnen.

Te wyle die heeren van Wassenaer ende Tautenburch van
 y. Mat. wege nochtoe Noerthoern laegen, ende tracteerden
 t dye landen om Gronningen, meende Goltsten, ouerste van
 ckum, noch langer vry te wesen, ende seynden wt Doc-
 n syn knechten met scheepen, geschut ende prouant ter
 , als hy was geuoentlick te doen, om roef ende buyt te
 en. Dit is dye heeren toe Noerthoern noch wesende, te
 eten gedaen, ende braeken van Noerthoern opten 10 dach
 gusti, ende bleuen dye nacht toe Collum, ende toegen des
 eren dages metter haest voer Dockum ende beleyden dat
 e screuen aan heer Tyerd van Burmania, dye toe Marien-
 rde met huysluyden lach, van stonden aen by hem te
 kum te comen, alsoe dat Dockum rontom worde be-
 byden eedelen heeren van Wassenaer ende van Tau-
 burch Statholder met 3000 gueder knechten ende een groet
 ill van huysluyden oek met groff geschut ende dat daer toe
 ende, ende schoeten met schoeten met scherpetinen,
 rpe metisen, cartouuen, noodslangen ende mortiren, nacht

1523 ende dach sonder opholden. Met dat dye heeren voer dye stadt quaemen, liet Goltsteen Drost van dye stadt ende thys toe Dockum van wegen Hartoch Kaerl van Geldre, Aelsum ende Beterwirdt branden, op dat dye Burgoensche daer geleeper solden maken. Dye Burgoensche heeren lieten een dach voer Dockum ouert diep slaen, om hem twaeter te benemen. Onder den belech voer Dockum quaemen toe Groningen wt Gellerlant, Marten van Rossen heer van Pyroyen, Maerschalk ende Arclas, Rentemeester van Gellerlant; tot dese quaemen alle daegen briuen wt Dockum om twe hondert knechten, off sy mochten dye stat niet langer holden. Groningers ende dye Geldersche attendeerden vaecke ende dictmael te waeter ende te lande, om knechten in Dockum te schicken, maer dye huysluyden, op dye paelen ende fonteinge vanden landen, daer dye Geldersche doer moesten, voenende, waeren daersoe vlux ende neerstich by met de clocke slag, datse neergens mochten doer raken, want dye Geldersche seer haetich ende contrari waeren, om groeten ouerlast hemluyden wt Dockum van Goltsteen gedreven. Den 18 dach Augusti reysden wt Groningen by twe hondert knechten met sommige ruytters, ende maeckten ondernemcanderen een verdrach, dat dye ruytters een aenslach vanden maecken in dye wolden, ende dye knechten souden ressen in Dongerdeel ende pinen (*) soe voert in Dockum te comen. Dese aenslach geschiede soe voersz. is, meer dye ruytters ende knechten ytlicke in syn plaets worde soe getrouwende veruolcht vanden huysluyden, datse met nauerned ongeslaegen ontquaemen. Opten 25 Augusti reysden Marten van Rossen wt Groningen met hondert reysgers ende foetknechten nae Collum, want hy hadde verstaen, dat de Burgoensche des anderen daeges wilden aenstormen. Enden den storm toe beletten, branden sy sommige huysen Buer ende te Collum inden bueren, ende dye knechten

(†) Pinen = trachten. KIL.

men voer hem peerden , ossen , koyen , schaepen , ende al 1523
jatse mochten driuen ende draegen , ende toegen met dat
oeff nae Gronningen. Dye huysluyden syn byeengecoemen
ende hebben dye Geldersche soe eernstich voervolcht , datse
ten beyde syden gevonden ende doeden cregen. Dye heeren
voer Dockum hadden alle dye huysluyden met wagen
ende peerden tot Leuuarden toe opgescrcuen voer Doc-
kum te coemen , ende bereiden hem tot een storm. Als
lan dye burgers ende knechten saegen , dat dye Burgoense
item in alles bereiden tot een storm , ende daer quam geen
ontset van den Hartoch van Geldre , noch wt Gronningen ,
ende hadden groeten schaede an huysen ende menschen vant
eschut geleeden , soe worden sy verslagen ende cleinmoe-
lich , ende spraeken heerschappen burgers ende knechten met
malcanderen ende metten droste Goltsteen , alsoe dat sy met
en heeren van Wassenaer ende Tautenborch spraeck hilden
nde tracteerden van zoen. Ende nae veel communicatien
hde handelingen synt sy met den heren accordert op sekere
rtiekulen , dye sy met malcanderen aennaemen te holden ,
nde met brieuen te beuestigen , waerop worden voer gyse-
ers geseth , soe lange dyeaccoerdt ende contracten worden
esloeten , gescreuen ende gemaect , als van dye Geldersche
opke Mockama , Sippe Albaeda , van dye heerschappen ende
ruisse vanden Drost , een van dye knechten ende twe van
ye burgers , dese voersz. quaemen inden Burgoenschen lee-
er. Item van dye Burgoensche gingent hiertegen inden stadt
eer Julius van Bottinga Ridder ende Otto van Diepholt ende
och vier , dese bleuen snachts in Dockum , ende dye Gel-
dersche inden leger.

1523 **Dit syn die articulen ende puncten tusschen den Burgoensche aen die eene, ende die heerschappen burgers knechten van Dokum aen die andersyde gemaeckt.**

Opten 27 dach Augusti anno 1523 is dit tegenuerdige naegescreuen tractaet gemaect, geraempt ende gesloten tusschen den Eedelen welgeboeren heeren Johan Vryheer tot Wassenaer heren tot Verschoeten ende Walckenburch Key. Mat. ouerste velt hofman ende Georgen Schenck Vryheer tot Tautenburch Stathouder Generael derseluer Key. Mat inden landen van Vrieslant. Ende Johan Goltsteen ouerste ene beuelhebber vanden stadt ende huyse Dockum, als hyer volcht:

Ten eersten sollen dye voersz. Johan Goltsteen met zyn huyfrouwe ende gesinde afftrecken, vry ende veyligh passeren met zyn toebehoeren. Te weten, gelt, clennodien, cledere, peerden ende harnnas, mer sal alle prouande ende huisraet op datselue huys omueracht, onuerdoruen oft verstecken ouerleueren ende opten huyse laeten.

Ten anderen sollen dye hofman binnen der stadt Reiuwer van Bullich met alle eedelluyden, beuelsluyden, knechten ende crysluyden als voersz. is veilich passeren.

Ten darden sullen alle heerschappen, burgers ende huyfsluyden, dient gelieft, mogen bliuen met hoer wiuen en kinderen by hoer guederen sonder compositien, om daer Key. Mat. huldt ende eedt te doene, als ander landen hebben gedaen. Ende diet niet belieft te bliuen, soll vry ende veyligh passeren als voersz. is. Ende dye gene, diet soll belieuen te bliuen, sullen anders niet aenfeerden noch annemen, daer eygen toe behoert, by hoer eedt ende heere straffing.

Ten vierden sullen dye voersz. heeren dese voergemaeckt

rsoenen ende luyden doen veyligen ende geleyden doer der 1523
ey. Mat. gebiede, tot in haer geuaersaemheit (*) ende tot
n paelen van Gronningerlant.

Ten vyftien sullen alle lantsaeten, ende dye tegen Key. Mat.
daen hebben, oock mogen vrylick passeren, ende diet be-
ft, sall mogen bliuen.

Des sall voersz. Goltsteen ouerleueren in handen der voersz.
eren van wegen der Key. Mat. dat huys ende stadt Dockum
et alle geschut, attelarie, cruyt, gereetschap, prouande
ein ende groet, sonder yet hiervan voerruct, vordoruen,
rsteecken oft verulucht worden, by inbrekinge des contracts,
er tusschen beyden Gyselers vorgestalt syn, dese contract
uerbreeckelicken te holden ende onderholden ende te ach-
tuolgen, morgen te acht uren toe ongeueerlick. Orconden
sen eygen hantscriften hyer onder gestelt den voersz. dach,
dus onderteekent J. Wassenaer. Tautenburch.

Opten 28 dach Augusti toeg Goltsteen wt Dockum, ende
et hem Gabbe Scheltema, ende Douue Doenya heerschappen,
e mede in Dockum hadden gelecht ende niet beliefde Key-
rs te worden, ende quaemen des auents in Aeduert. Ende
s hy des morgens binnen Gronningen quam, soe worde hy
uangen ende in syn heerberge gesloeten, omdat hy dye
adt Dockum met het huys den Furste van Geldre hadde
handich gemaect, mits dat hy dye knechten wt dye stadt
r zee seinde te roeuen, want in Dockum niet ontbrack dan
ick. Doen Dockum was opgegeuen, nae dat het 18 daegen
adde belecht weest, besetten dye heeren dye stadt ende
uys met Key. Mat. volck, ende dye Burgoensche knechten
gen op nae Visfliet ende laegen daer in Gronninger gebiet,

(*) d. i. veiligheid.

1523 ende vernachten aldaer tot den mij dach Septembris, of daer yemant mogte coemen tegen Key. Mat. ondersaeten wat doende. Opten 4 dach Septembris braeken dye Burgoensche knechten op van Visvliet, ende toegen doer dye Wolde nae Sloeten, om dat te beleggen, ende dye heeren van Wassenaer enk Tautenburg reysden nae Leuuarden, ende rusten hem we nich daegen, soe lange dye Stathouder was genesen, dy inden leger voer Dockum doer syn scholder was geschoelez.

Dye stadt Boelswert worde Keyzers.

Doen den stadt Sneeck met den Graeue van Moers contrarie worden was, dreuen sy den Geldersche grietsluyden seynscheepsluyden ende veel burgers wt Sneeck, dye meer allen metter woen toegen toe Boelswert, dye metter tyt verschaeemele ende lichte burgers tot haer hant cregen, also dat dye Geldersche den stadt Boelswart machtich worden ende alhoewel dat daer veel burgers waeren, dye dat Geldersche regiment niet aan stonde, sy dorsten dat noch niet straffen, om vrese van den Geldersche knechten en ballingen van Sneeck binnen Boelswert wesende. Soe dy dye Eedelen ende welgeboren heeren, heer van Wassenaer ende dye heer van Tautenburch Stathouder met knechten volcoemen commissie van Key. Mat. hebbende, dye landen ende steeden, dye noch Gellers waren, tot subiectie Key. Mat. te brengen, int tlant waren gecoemen ende thuys en toern toe Woerckum genommen, ende te Mackum een bloe huys gemaect, daer dye stadt Bolswert was mede behauct, ende Dockum belecht, ende twas lange ouer sint Jacob, ende men vernam noch niet, dat dye Hartoch van Gelde enige vergaringe van knechten hadde, om den steeden en landen, dye syn partie noch hilden in Vrieslant, te gesetten, soe hy hem by huer ambesaeten hadde ontboet.

nde geloeft, soe spraeken sommige vanden princepael bur- 1523
eren met malcanderen, dye Key. Mat. niet langer dorsten
f wolden rebel wesen, ende senden heymelick boeden aen
eer Goslick Jongema hoer heerschap, dye wt Boelswert
alling hadde geueest, vander tyt dat dye Geldersche eerst
innen quamen anno 14, dat hy met dye heeren van Was-
enaer ende van Tautenburch Statholder soude spreken,
nde comen met een hoep volck in Oldecloester, sy hoepten
er niet lange met hulpe van andere burgers den stat Boels-
wert in handen Key. Mat. te brengen. Soe ist geschiet,
at heer Goslick Jongama, Mr. Jarich Decama met Baerde-
ideel ende Jarich Hottinga met Hennaerderadeel ende som-
mige knechten sint gecoemen in Oldecloester den 26 dach
ugusti. Ende heer Goslick heeft gescreuen an recht ende
iet ende gemeente der stadt Bolswartt, dat hy den stadt
olswardt van Key. Mat. wegen opeyste, ende solden heb-
en, genieten ende gebrucken alle preuilegien, vryheidien
nde gratien, dye den stat Leuuarden ende andere steeden in
rieslant Key. Mat. subiect, hadden, voert alle misdaeden int
enerael ofte speciaell, wt Bolswert geschiet, solden verge-
en ende vergeuen wesen, indien sy hem nu met wille onder
ey. Mat. subiectie ende protectie gauen. Ende alle vreemde
lyden, geestelick, eedel ende oneedel binnen Bolsuert we-
nde, souden mogen sonder enige ander compositie op hoer
gen reysen, woennen ende soe sy dat vonden gebrucken.
nde, dye dat niet beliefde, soude vry vast geleydt hebben
reysen, waer hem luyden beliefde, ende wat knechten int
eldersche solt hadden gelegen, solden in Key. Mat. solt bli-
en yder nae aduenant. Op sulcke ende ander articulen heb-
en volmachtige van des stads wegen ende oek der knech-
en wegen alle daegen binnen Oldecloester met heer Goslick
ide andere heerschappen voersz. gehandelt. Ende als dye
adt ende heer Goslick al waren accordert ende gesloten,
se wordet vanden Grietluyden ende ballingen van Sneek

1523 verdreuen, met den seynscheepluyden ende sommige lichte burgers weder omgestoeten, alsoe datter meest alle daegen allarm binnen Bolsuert gemaecte worde, in welke dye principael burgers in perickel waren haers lyfs. Ten laesten van veel communicationen tusschen den stadt ende heer Goslick gehat, ende nae veel raeden vanden knechten in huer gemeyn holden binnen Boelswart, hebben dye burgers veel knechten ende schaemele burgers tot haer hant gecregen, ouermits dat hem worde geloest int Keysers solt te wesen, waerduer dye macht der wederpartien worde seer gebroeken, ende dye seynscheepluyden sampt alle dye gene, dye niet beliefde te bliue ende Keysers te worden, toegen met vvf scheepen van Boelswart totten Graeue van Moerse binnen Sloeten, ende dit waren dye princepaelen, dye Sloeten inden belech soe lange hadden, dat het niet eer worde opgegeuen. Ende met dat dat voersz. knechten of seynscheepluyden met den anderen voersz. wif Boelswart waren, quam heer Goslick Jongema voersz. die weder in van wegen Key. Mat. opten 6 dach Septembris anno 1523, ende daernae worde ende bleef dye stadt Bolswart Keysers ende deden eedt ende hulde, als dye stat Sneek gedaen hadde.

**Een Landach by den eedelen heeren van Wassenaer ende den heer van Tautenburch
Statholder toe Sneek geholden.**

Naedat Docum was geuonnen, worden die knechten en tgeschut geschickt nae Sneek, om voort Sloeten ende huren inden Lemmer te beleggen; maer eerst hilden dye heer voersz. een landach to Sneek, daer dye staeten van Vreeland by monde vanden Stathouder worde voorgehelden, en hyernae volget, den 15 dach Septembris Anno 1523 etc.

Eerst, alsoe dye lantschap toe Harlingen op dye gewoenen 1523
indach, leest vergaedert sinde, der Key. Mat. ter eere ende
ye lantschap tot guet in recongnitie toe een guetlicke ge-
oersaemheit ende assistentie neuens Key. Mat. crysvolck den
inden wt den groeten lasten ende miserien van oerlogen,
aer sy soe lange in geueest syn, te verlossen, geconsenteert
ebben 1500 solten crysluyden opten vornoemden landen cost
oer drie maanden aen te nemen, holden ende voersolten.
tot welcke onderhoudinge negen sts. opten golden gulden
enthe ouer dye grietenien, dye onder Key. Mat. protectie
tonden, omme geslaegen syn. Ende soe nu dye darde maent
a corts expererende is, ende dye penningen wtgeuordert moe-
en worden, ende indien dye negen str. dye voersz. somma
an drye maenden niet opbrengen een mochten, dattet van
oden waere in tyts prouisie daer inne te soecken.

Ten anderen, of men by onueder ende andere inconue-
nienten Sloeten ende dye Lemmer soe balde voer den wtganck
anden voersz. drye maenden niet ouercoemen een conden,
oe dye lantschappen sich bedochten te holden aengaende dye
order onderhoudinge der voersz. knechten, omme te mogen
ontinueren ten einde.

Ten derden, dye legeren voer Sloeten ende dye Lemmer
eslaegen wesende, ende dat indien dye Geldersche wt Gron-
ingen ofte anders, onderstaen wolden, in dese landen enich
ueruall met geualt te doene, om myn voersz. heeren wtten
egeren voer Sloeten ende dye Lemmer te locken, datmen
duiseren solden hoe men die' Geldersche wederstaen, keeren,
nde dye landen ende onderdaenen beschermen mochten.

Op welcke propositionen voersz., nae vele communicatien
andien, hebben opten eersten dye onderdaenen des Griete-
iens, dye beloeft hadden 1500 solten drie maenden te hol-

1523 den, aengenoemen dye voersz. somme wt te vorderen ende betaelen sonder gebreecke.

Opten 2 hebben voert dye andere Grietenien, dye nu t Key. Mat. obedientie getoegen syn, by wille aengenoemen die voersz. 1500 solten ses weken toe onderhouden ende betaeler ter seluer intentie als sy eerst aengenoemen syn by den anderen Grietenien om tot een ende toe koemen, ende omtrent noet sy, dat Sloeten en dye Lemmer noch binnen den ty niet geuonnen een worden, soe sall het staen op beyde die heeren verclaringe, of dye selue Grietenien noch vierthe dagen dye voersz. 1500 solten onderholden sullen buiten as vanden anderen Grietenien, of niet.

Opten derden artickel, soe willen dye gemene landen s. nae harnas ende geueer tot defensie der landen ende van het lyf, indien dye landen aengeuochten worden, soe veel h. luyden binnenslants mogelick sy, stellen.

Aldus gerelateert by heeren Kempo van Martena Dock Ridder Key. Mat. Raedt ende Mr. Sydts Tiaerda opper Gevoer dye heeren, gedeputeert daertoe van den Lantschap Vrieslant toe Sneek tegenwoerdich synde.

•••••

Vanden belech voor Sloeten ende andere onder den belech geschiet.

Dese Landach sus toe Sneek geholden, toegen dye he. voersz. veel stercker ende geueldiger voer Sloeten, da. ye voer Dockum hadden geweest, ende laegen daer v. waeter ende te lande met dye darde man wt Wester schietende daer binnen, soe wel van dye schepen als

ant, met scherpe metsen, cartouuen, nodslangen ende mor- 1523
iren of tuimelaers, nacht ende dach sonder ophouden, dat-
nen tgeschut mochten hoeren toe Zutphen ende Aernem in
Felderlant ende tot Amsterdam in Hollant. Sy scoeter eerst
a stukken dye wintmollen, daernae dye rosmolen binnen
Sloeten, alsoe dat sy geen meel inden stadt hadden, dan sy
het mostermollens maelden ende daer maeckten sy koeken
ff, dye sye braeden opten roester. Oeck hadden sy int einde
reck fleys ende byer ende boeuen al bussen cruyt, alsoe dat-
e geen storm dorsten veruachten. Ondert belech voer Sloe-
ten toegen dye Geldersche wt Steenwick in Stellingwerf ende
randen ende vingen daer, dye sy conden criegeen, niettegen-
taende dat dye selue huysluyden hadden met den Geldersche
omponeert. Dit horende dye heeren voer Sloeten, seinde
houuo Hoytez. met dye woltluyden ende een venle knechten
egen dye Geldersche to Steenwick. Binnen Steenwick was
Christofiel Graeue van Moers, dye wt Sloeten reysde, eer dye
elech daervoer lag, ende seyde tot syn volck binnen Sloeten,
at hy aenden Hartoch van Geldre wolde reysen om ontset,
naer hy toeg binnen Steenwick, dat dye Geldersche doe in
adden, ende waer daer soe lange, dat Sloten worde opge-
euen. Doen verliep hy Steenwick oeck. Binnen Sloeten was
doctor Hubert Cancelaer, Ryenck ende Kempo Jongama
erschappen gebroeders, ende Wierdt ende Sicko Koythaen
an Bolswert met dye seynschepsluyden, met meer Gelder-
sche knechten ende ballingen wt Sneek. In dit belech voer
Sloeten worden dye Eedelen heeren van Wassenaer ende dye
tatholder beyde geschoeten op een tyt inder nacht. Wasse-
naer doer den arm, ende den Stathouder inden syde int lyf,
bleuen nochtans beyde int felt voer Sloeten leggen. Alsdan
Sloeten dus sterck was beleit, als datter niemant in noch
t mochte, ende groet gebreck aen alles in dye stadt was,
nde dye daer binnen waren nachts noch dachs rusten had-
en vant geschut. Oeck was daer geen gewach van ontset,

1523 soe begeerden sy opten anderen dach Nouembbris spraeck men den heren te holden, ende boeden dye stat op te geuen i dye heeren handen, beholtlickien datse met hem wolden nemen wt Sloeten dye seinscheepen, tgeschut ende dye geuagen, dye sy hadden, mer dat wolden hem dye heren nie consenteren, nae vele tractaten syn sy met dye heren accordeert, dat dye heerschappen, hofluyden, knechten ende burgers met alle dye gene, die binnen Sloeten waren, mochte vry ende vrylich wt reysen, waer dat hem beliefde, wic secht inden Lemmer ende toe Steenwick, hebbende een maes huer beraedt oft dye lantsaeten int lant wolden bliuen sondis compositie ende doen Key. Mat. huldt ende eedt, als dye ander landen ende steeden in Vrieslant hadden gedaen. Oec mochten dye burgers van Sloeten bliuen sonder enige compositie ende doen als voersz. is. Dese contracten gesloten ende beuesticht, toegen dye Geldersche ende Vriesen, dye gei Keysers wolden worden wt Sloeten. Rienck ende Kempo Joz gema gebroeders, Sirck Doenya heerschappen met veel Vriesen ende knechten reisden nae Gelderlant aenden Hartoch Doctor Hubert Cancelaer ende Wierdt van Bolswart overs hofman van dye seynschepluyden reysden nae Steenwick aend den Graeue van Moerse, nae dat se acht weken ende vijfda gen belecht hadden geueest. Nae dat dye Geldersche wt Sloeten waren gereist, als voersz. is, quaemen dye Eedelen heren van Wassenaer ende Georgen Schenck, Stathouder, binen Sloeten opten 8 dach Novembbris, ende dye burgers den hulde ende eedt Key. Mat., als anderen steeden hadde gedaen. Doen Sloeten was geuonnen gauen dye Geldersche thuys in den Lemmer oec op in handen der heeren voers op artickulen ende conditien, soe dye van Sloeten hadden gedaen opten 8 dach Nouembbris. Ende thuys in den Lemmer wt beuel vanden heeren worde vanden huysluyden geroert ende slecht gemaect. Hyermede waren dye Geldersche heel ende al wt Vrieslant geextirpeert ende wtgeroeij

nae negen jaren myn vierthien dagen, dat sy eerst in Vries- 1523
ant quamen. Doctor Hubert, cancelaer ende Wirdt voersz.
worden beuonden ende gecregen, datse nae Steenwick wolden
eysen tegen den tractaet tusschen den heeren voersz. van wegen
Key. Mat. ende dye Geldersche binnen Sloeten gemaect, dat
niemant van hem luyden solde inden Lemmer of toe Steenwick
eysen, ende sy worden heimelick brocht toe Leeuwarden ende
les anderen dages, dat was op den 23 dach Nouembris, worde
Wierdt van Bolswart, ouerste hofman vanden seinscheepen
nae groete Piers doet, binnen Leeuwarden voer dye cancelarie
opt ordoys dat hoeft affgeslaegen ende buytten Leeuwarden by
lat gerecht op een radt geseth. Dye cancelaer, want hy
Priester was, sat geuangen toe Leeuwarden op huys ter tyt
lat dye heer van Wassenaer sterf. Doen worde hy mede ouer-
geoert nae Hollant ende wort gebracht nae Mechelen aen
Margareta, dye hem condemneerde tot euige geuanckenisse
opt huys toe Rippermonde in Vlaenderen. Naedat Sloeten
ende dye Lemmer waren opgegeuen, worden dye Burgoensche
knechten geschickt nae Steenwick omdatt te beleggen, alsdat
dye Geldersche binnen Steenwick wesende vernaemen, liepen
sy wt Steenwick ende verlieten dat den 11 dach Nouembris,
ende dye Burgoensche naemen dat in ende besetten dat met
haer volck, ende Georgen Schenck Stathouder maeckte daer
een Blockhuys in.

**Van een Landach binnen Sneeck geholden nae
dat Sloeten ende thuys in den Lemmer
syn gewonnen. (*)**

In desen landach toe Sneeck geholden proponeerde den
Eedelen heeren van Wassenaer ende Tautenburch Stathouder,

(*) Chtb. II. 189.

1523 dat dye stemmen ende Staeten wolden om leggen om dye betaeling vanden 1500 solten. Oeck om dye knechten noch een tyt te versolten ende onderhouden tot beschermenisse der lantschap van Vrieslant, want dye heer van Geldre Groningen nae byder hant noch in hadde, ende mochtie Vrieslant noch allen dagen noch veel quaet, schaadt ende ouerlast doen.

(*) Opten gemene landach toe Sneeck den 10 Nouembris Anno 1523 beroopen by den Eedelen ende Welgeboren heeren Johan vryheer tot Wassenaer Tautenburch, Stathouder der Key. Mat. in Vrieslant, hebben dye gemene Staeten Prelaeten, Eedelingen, Steeden ende gemeenten dye vijf maenden voerleden, daer van drye maenden ses weken veraccoerdeert waren, geconsenteert wel te betaelen, mits dye heeren sampt dye raeden met dye gedeputeerden willen handelen met dye luyden vant Bill van des naeuolgende onthou tot profyt vanden landen.

Ten anderen, boeuen allet gene en twitterste vermogen by den landen gedaen, hebben sy noch verwilliget tot eere ende guet geuallen den Key. Mat. ende dese voersz. heren in steedt Zyne Mat. noch een maent dye zomma vanden 1500 solten, ende dye landen renthen buytten dye steeden leggende te betaelen, daer enen ytlickien diet vermach binnen dye maest sullen betaelen, ende dye ander bynnen dye naeste vijf weken daernae, ende daernae hemluyden niet meer daer ouer willen eischen noch belasten.

Ten darden soe dan dye Eedelen ende welgeboren heer Johaen Vriheer tot Wassenaer als ouerste veltheer der Key. Mat. in desen landen van Vrieslant ende den Eedelen en Welgeboren Georgen Schenck Vryheer tot Tautenburch Stathouder der Key. Mat. hoer lyf ende leuen voer dese landen

(*) Chtb. II. 184.

elecht hebben, ende alsoe vere continueert met hare beyde 1523
 eluer perickel, moyte ende arbeyt ende volhardicheit, dat
 lye landen alouer enn reduceert syn, daer van dye landen
 ler voersz. heeren niet genoech coennen affdancken ende loe-
 len, soe hebben dye landen vanden renthen buytten dye ste-
 len leggende in een kennisse van danckberheit beyde voersz.
 heeren 4000 current gl. Biddende beyde den heereu voersz.,
 lat sye tselue in dancke willen nemen, ende ytlische in synen
 staet ende vermoegen dye landen van Vrieslant willen vorstaen
 ende gunstich wesen. Aldus gedaen concipieert ende gelesen
 nder presentie vanden staeten ende stemmen dese landen
 voersz. Ondertekent Cempo Martena Doctor ende Key. Mat.
 aet in Vrieslant.

Item op desen seluen landach den 10 Nouembris Anno 23
 oe Sneeck vergaedert zyn geueest dye gemene Staeten stem-
 men van Vriesland, Prelaeten, geestelickheit, ridderen, Eede-
 en, steeden ende huysluyden, hebben geaccoerdeert ende ge-
 sloeten, ende dat duer merckliche oersaken, dat dye ganse
 somma van dye negen strs. aengaende ytlische Grietenien ende
 vyste halue sts. aengaende dye ander grietenien, nae dye flo-
 teen luyt des rentemeesters registerboeck, gans wel ende al
 sonder rest soll wigefordert ende betaelt worden. Ende oit
 daeromme by singulariteit van persoenen of landen doer ar-
 moedt ofte anders gebreke letsel vyel, tselue dye Grietman
 net den ingeseten sinder (*) Grietenien sal remedieren ende
 prouisie soeken, dat men dye gebreecke veruult.

Ten anderen hebben dye landen vanden renthen buitten
 steeden leggende geaccoerdert van nius totten welcke betae-
 linge ses maenden der 1500 solten voer XIIIJ dagen daertoe
 buytten, inde tot den schenck van vyer dusent current
 gulden den heeren gedaen in remuneratie, ende totten costen

(*) d. i. zyner.

1523 vanden deputeerden ende den ontfanger op yegeliche florenthen te leggen twe sts. , dye lant heere dye ene, ende der huerman den ander, beholtlick van vyer Grieterien, Feruerderadeel, Dantumadeel ende beyde Dongerdeelen , die totten schenck van vier dusent gl. niet schuldich sullen wesen. waerom sullen dye renthen nae aduenant soe veel myn geuen als dye defalcatie dat demonstreren soll.

Ten darden soe hebben dye Prelaeten ende geestelichheit van huer possessie , dye landen tot een geuall ende voer dese reys , geconsenteert mede te betaelen , daer sy van protesteert hadden ende noch naemaels protesteren, daervan vry te bliuen , alst billich is.

Ten vierden hebben dye landen voersz. accordeert te stellen van dese negen stuuers vfyte halue sts. ende 2 stuuers Lernert Hugo z. clerk vanden rentemeester vanden landen wera toe ontfangen , ende daer van dye raeden Key. Mat. ende dy gedeputeerden , als van dye Prelaeten wegen dye Pater Aengum , vanden Edelen Wyttje van Camminga, vanden sterden Peter Janz. , vanden huysluyden Onne Tzalling z. rekening te doen , dye den landen voert daeraff sullen moer reeden geuen , ende dye ouerschiet vanden penningen sulle tot den landen wille nut holden ende stellen.

Opten 4 dach Decembris Anno 23 toe Leuarden opt huy^{is} gestoruen dye Eedele heer Johan toe Wassenaer toe Versoeten toe Walkenburg Burchgraeff toe Leyden aen dye wende hem voer Sloeten in den aerm geschoeten , van wiens d^e all Vrieslant droeuich was, want hy hem int recupereren, d^e lant van Vrieslant wt dye Geldersche handen ende ouer te brengen , soe vroemelick ende eernstelick heeft gebruikt tegen den vianden , ende sochte geen verlengen, als sommi voer hem gelicke commissie hebbende in Vrieslant hadden.

aen, waerouer hy syn lyf ende leeuuen heeft gelaeten, ende **1523** vorde opten 21 dach Decembris met eerlickien staet ouergeoert nae Hollant, ende voert gebrocht inden Haeg, int Pre-ebroeders cloester by zyn olders heren van Wassenaer beraeuen.

**Dye Geldersche in Stellingwerff ende van-
den Eedt Key. Mat. gedaen.**

Nae den doet des heeren van Wassenaer heeft heer Geerten Schenck den knechten oerlof gegeuen, ende Vrieslant heeft eendrachtelick in guede rusten ende vreeden geseten onder Key. Mat. protectie ende syne Mat. Statholders heeren Geerten Schenck Vryheer tot Tautenburch wiheit ende guede egieringe, vry van alle aenstoeten ende oproer van binnen iennich jaeren. Beholtlicken dat dye Geldersche int jaer an 24 inden Meymaent quaemen in Stellingwerf ende beondond daertoe branden, roeuen ende vangen. Dit verneende dye Statholder heeft van stonden aen al Vrieslant met uer geweer opgescreuen by hem te Leuuarden toe coemen, m dye Geldersche toe slaen. Doe dye Geldersche dat hoeren, toegen sy wederom, daersy van daen gecoemen waeren ade hebben tot noch toe Vrieslant niet weder aengeuochten. Ie Stathouder danckte den Vriesen, datse trouuelick ende eendrachtelick tot syne verscruinge waeren by hem gecoemen ade lietse weder nae huys reysen. Ende want ick hyermede et vyfte boeck deser Cronicken wil besluyten, omdat Key. lat., nae des furstes van Sassens regieringe ende der Geldersche inuasie, (nae veele oerloge bloetstortinge, roef ende rant) in dit jaer van drye ende twintigen Vrieslant van taeueren tot Gerkes brugge toe heeft tot synre Mat. gehoer-aeemheit ende subiectie gebracht, ende nu rustelicken beset,

1523 Met sonder meercklike hulp ende bystant derseluer Vriesen als ick voer opt lanxte in dit boeck nae myn beste vermege hebbe gescreuen, ende dye Vriesen nu geen heer bekennen noch hebben dan Key. Mat. ende syn Mat. in dese lande Guuernoers wort geholden, dat hem is versegelt ende geloest. Ende om te wetene, wat dye Vriesen weder hebben gesuren te holden behaluen Key. Mat. besegelde briuen, soe ick int eynde van dit boeck beyde eeden hierin scriuen, dat dye Vriesen moegen weten, wat sy Key. Mat. syn schuldich toe houden etc.

Forme vanden eedt der Vriesen Key. Mat. gedaen

Wy burgers, huysluyden, ingeseten der steeden Kerspen van N loeuen ende sueren den Key. Mat. trou, hoersaem ende onderdanich te zyn, als onse natuerlicker eerflicker heer, ende syn Key. Mat. eersgenaemen, aefesten, successoren, als gude, trouue ondersaeten, en willen syne Key. Mat. Stathouders ende regenten ende haer vanden raede gehoersaem syn, in alle datgene dat ons hem vander Key. Mat. wegen beuoelen wort. Ende oft in enige plaatzen iets vernaemen, hoerden oft saegen, dye Key. Mat. ofte syn Statholders tegens mochte wesen, sullen wy ende een yegelick besonder dat selue in syn Lutenant ende den voersz. luyden van den te kennen te geuen, ende daeruan aduerteren by onsen. Ende sullen den ordinantie gemaectt byden Furste van Ssen onderholden ter tyt, dat dye Key. Mat. met dye gemaectt landen anders verdraegen zall. Ende willen ons trouue holden, in allen dingen beuisen, als gude vroeme ende trouwe ondersaeten toebehoert, gelick ende in allen mit als andere synre Key. Mat. ondersaeten in Vrieslant ye gedaen.

hebben ende doen, sonder argelyst ende bedroch als ons al- 1523
len ende ytlick besonder, dat ons Godt alsoe helpe ende
alle synen heyligen, amen.

**Den eedt die den Stadt Sneeck hebben
gedaen Keyserliche Mat.**

Wy Eedelen, heerschappen, regierders ende burgemeesters,
chepen ende alle gemeente der stadt Sneeck sueren ende
eloeven den alderdoerluchtichsten, hoeggeborensten, onueruinc-
ickste Furst ende heere Caerl byden genaeden Goedts Keyser
van Roemen, Coninck van Germanien, van Spaenien, van
Arragon, van beyde Cicilien ende Hierusalem, Eertshartoge
van Oestentrick, Hartoge van Burgondien, van Brabant etc.,
Graeue van Hollant, van Zeelant, Heere van Vrieslant, dat
wy hem ende dye van hem coemen sullen, ende allen sinnen
ruen ende successoren, als natuerliche eerfheeren ende eerf-
ubernatoers vanden landen van Vrieslant van wegen ende
wt den naeme Key. Mat. heyligen ricks, guede, getrouwe,
nderdanige ondersaeten wesen sullen, ende synre Key. Mat.
loogheit, recht ende justitie, te helpen onderhouden, dye
ernoemde stede tot eere ende profyt synder Mat. te beuaeren.
inder Mat. Statholder, regenten, cancelaer, ende raede te
ren ende te obedieren ende dat wy nimmermeer in raede of
actaet comen sullen, daer men tegen synre Mat. ofte synen
Statholder raeden oft officieren spreckt, tracteert oft handelt,
nde oft wy sulck horden te geboeren, tselue tegen te staen
nde wt te brengen ende voerts generaelicken all te doen,
at guede ende getrouue ondersaeten schuldich syn ende be-
oeren te doen. Soe helpe ons Godt ende alle syn heiligen.
Actum et datum in den jaer 1522 den 4 dach Nouembris in
ennisse etc. onsen stats secreet segel hyer onder gedruckt.

1525 **Die eedt die de heeren van wegen Key. Mat den stadt Sneeck dedem.**

Wy Georgen Schenk, vriheer tot Tautenburch, Stathouder Generael vanden landen van Vrieslant, Jasper Luuesz. raedtordinarius inden landen van Hollant, ende Jan Hubrechitz schout van Amsterdam, al inden naeme ende van wegen des alderdorluchtingsten, hoeggeborenster ende onueruinlicksten Furst ende heere heeren Caerl byder genaeden Goeds Keyser van Roemen, Coeninck van Germanien, van Spanien, van Arragon, van beyde Cecilyen, van Hierusalem etc., Eerlshartoge van Oestentrick, Hartoge van Burgondien, van Brabant, van Holland, Zeelant etc., eerfheer ende eerfgubernaetor van Vrieslant, sueren, dat wy dye stadt Sneeck als een lidt vanden landen van Vrieslant houden sullen in justitie ende guedt regimente, gelick dye ander landen ende steeden van Vrieslant, dye heylige kerck, geesteliche luyden ende hoers gueden, mitschaders dyer Ridderschip, heeren ende heerschappen aldaer, toe beschermen ende niet te verlaeten, hoerdelicke preuilegien, vriheiten ende olden heercoemen, suuenten ende rechten tonderholden. Beloeuen voerts weduen ende wesen aldaer te beschermen, endē den ondesaeten ende inwoenders der vernoemder stadt Sneeck gendelick ende guetlick te tracteren, handelen ende in justitie te onderhouden ende al te doen, dat een guet eerfheer ende eerfguuenoer des Keyser ricks schuldich ende behoert te doen, soe moet ons Godt helpen ende alle syn lieue Heyligen. Ende want wy Georgen Schenck, Jasper Liuuesz. ende Jan Hubrechitz. voersz. wtte naeme des Key. Mat. den voersz. eedthuinen den stadt Sneeck op huyden den 4 dach der maent Nouembris int jaer 1522, gedaen hebben den inwoenders derseluer stadt nae datten seluen dach wt den naeme des Key. Mat. gelick eedt vanden eedelen Burgemeesteren, Raeden ende gemeen van Sneeck ontfangen hadden. Soe hebben wy Georgen

chenck, Jasper Lieuee z. in absentie van onsen segelen tot 1523
en orcondtschap onsen signetten hyeronder gedruckt ende
ck onse geuoentlieke hanteken hyeronder gestelt. Ende
k Jan Hubrecht z. hebbe myn segel hyeraen gehangen ende
inen geuoentlichen hanteken hyeronder gestelt, opten dach
de jaer als boeuen.

Tautenburch. Liuuis. Jan Hubrecht z.

DAT EYNDE VAN DAT VYFTE BOECK DESER CRONICKEN
VAN VRIESLANT.

Dnus Mathias Guilhelmi, prepudatus in ecclesia Bolsuer-
ensi, scripsit hos libros Cronicorum Phrisie.

B I J L A C E N.

STUKKEN UIT HET ARCHIEF

VAN

MR. BUCHO AYTTA,

BETREFFENDE DEN OVERGANG VAN

B O L S W A R D.

a. Tractaat met Bolsward.

COPIE.

1523

Kaerle by der gracie Gods gecoren Roomsch Keyser altyt 16
Vermeerder 's Rycx, Coninck van Germanie, van Spaegnen, Sept.
van Arragon, van Navarre, van beeden den Cecilien, van
Jherusalem, van Hongrie, van Dalmacie, van Croacie etc.
Eertshertoghe van Oestenricke, Hertoge van Bourgognen, van
Lothringen, van Brabant, van Styer, van Carinte, van Carni-
nole, van Limbourg, van Luxembourg ende van Gelre,
Graue van Vlaendren, van Habsbourg, van Tirol, van Artois,
van Bourgogne, Palsgrave ende van Henegouwe, Lantgrave
van Elsate, Prince van Zwave, Marcgrave van Burgau ende
des heyllicx Rycx van Hollandt, van Zeelandt ende van Phiert,
van Kebourg, van Namen ende van Zutphen, Grave, Heere
van Vrieslandt, van opten Windismarck, van Sclavonie, van
Portenau, van Salms ende van Mechelen, Allen denghenen
die dese jegewoirdige zullen sien, Saluyt. Alsoe onse lieve ende
ghetrouwe Ritter, Raet ende Camerlinck Heere Godscalck
Juvinga by onsen ordonnancie ende bevel ende by speciael
commissie by briefven van onse zeere lieve ende zeere beminde
Vrouwe moeye die Eertshertoginne van Oistenryck, Hertog-
inne ende Gravinne van Bourgognen etc. Regente ende Gou-
vernante in onsen landen van herwertoever van onsen wegen
net den Recht, Raet heerscapen, burgers ende gemeen in-
geseten onser stadt van Bolzwaert in onsen lande van Vries-
ant over zeker tyt van onsen onderdanicheyt ende obedience
gedistraheert diverschen communicacie gehadt heeft ende mit
hemluyden zekere handelinge ende tractaat innegegaen ende

1523 inhoudende diversche articulen ouermits denwelcken de voor
 16 noemde stede, die heerscapen, burgers ende ingeseten van
 Sept. dier in onsen onderdanicheyt gereduceert soude wesen, vander
 welcken commissie ende articulen die teneur in substancie
 ende effecte hierna volghet: Alzoo heer Godschalk van Jon-
 ghema, Ritter, by zeekere concept ofte articulen die hy myne
 ghenadichste Vrouwe die Ertshertoginne van Oistenrick, Re-
 gente ende Gouvernante gesonden heeft, dienende om te re-
 duceren Bolzweert ter obediencie van de Keyserliche Majes-
 teyt onder ander heeft doen verthonen, dat om ter voersz. re-
 ductie te mogen commen van noode is, de Keyserliche Majes-
 teyt, geve alle heerscipen burgers ende inwoonders der voirs-
 creuen stadt van Bolzweert een generale abolicie ende
 speciale voor allen den ghenen dient begheren sullen van
 feyten, exploiten, delicten, roverien te lande ende te wi-
 tere ende allen anderen rebellicheyden etc. beschadig-
 die zy voor de oirloge ende die geduerende gedaen heb-
 ben, in wat manieren dattet zy etc. Myne voorsz. genadichste
 Vrouwe begeerende, dat de voorscreuen reductie volbrach-
 mach wordde ende dat voorsz. heerschappen, burgeren en-
 inwoonders der voorscreuen stadt van Bolzwart guetelyck ende
 gracelyck getracteert werden, heeft belooft ende belovet myn
 desen denselven heerscapen, borgeren ende inwoonders ende
 allen denghenen die 't begheeren zullen, te de doen hebb-
 van den Keyserliche Majesteyt een generael ende speciael abo-
 licie van allen feyten, exploiten, delicten, roverien te lande
 ende te watere ende allen anderen rebellicheyt ende bescha-
 dinge, dat zy voor desen oirloge ende die gheduerende gedaen
 hebben, in wat manieren dat ghedaen mach wesen, in besta-
 oft buyten bestandt, ende voirts al tgene des zy misdaen
 gen hebbet, hem voirts belovende dat zij gerestitueerd se-
 wesen in ende tot al hueren goeden erven ende voirts
 huere goede name ende fame, gelyck zy te voeren waren, en
 dat zy voortaen ende als zy den eedt gedaen ende hem in

bediencie van den Keyserliche Majesteyt gegeven hebben, zul- 1523
 en brycken hoeren voorscreven erven niet jegenstaende eenige 16
 onfiscatie off dat huer goeden overmits confiscatie mochten Sept.
 ercoft oft vergeven zijn (oick dat zy zullen brycken alle pre-
 ilegien gelyck andere heerscapen, borgeren ende inwoenders
 er steden van Leeuwaerden, Franicker, Herlingen ende
 neeck, ende hem op als te doen hebben ende verleenen opene
 egeselde brieven van de Keyserliche Majesteyt in goede vorme.
 Idus gedaen by myne voorsz. genadichste Vrouwe in den
 aet te Mechelen den xv^{en} dach van Meerte anno vysthien
 ondert tweentwintich ondergeteyckent Marguerite ende van
 en Secretarys Verde Rue. — Artikelen overgegeven in den
 andel ende tractate tusschen den gestrenghen heer Heer
 odscalck van Juvynga Ritter &c. ende die Stadt Bolzweert
 in wegen hoichgedachtiger Keyserliche Majesteyt, primo dat
 e commissie by den eerstgenoemden Heeren Godscalck Jon-
 ema gethoent van die hoichgeboren vrouwe Marguerite on-
 erscreven der Stadt geleveert worde mit Keyserliche Majes-
 teyt grooten segel versegelt, voir al eer men yemandt eedt
 inde plicht voirhouden werden sal. Secundo, dat de wallen
 inde vasticheyt die nu zijn staende ende dat gescut in de voorsz.
 adt Bolzweert te blyven ende dit al ter deffencie van der
 voorsz. stede ende dat men die artillerye oft geschut niet en sal
 ogen alinieren, dan by beliefte van den Keyser, ende advys
 in den burgeren. Tercio, dat de Keyserliche Majesteyt gheen
 nechten of crygluyden in die stadt Bolzweert en sal leggen
 in zoo in tyden des vrede ende oirloghe om bewaerenisse
 inde nootroufficheyt waere ende dat by recht ende raedts advys
 dat de Keyserliche Majesteyt in ghenen tyden vasticheyt
 t blockhuysen in die stadt Bolzweert oft daeraen bouwen
 s maeken sal laeten, ten waere dat van nooden waere meer-
 er vasticheyt oft sterckte te hebben, dewelcke men als dan
 dien gevalle maken sal by Raedt ende advys van den voor-
 reven burgers. Dat alle presentacien, landen, huysen, con-

1523 senten ende sentencie in tyden des Furst van Gelre ge-
 16 schiet machtich zullen blyven, ende geestelick ende weerlyck
 Sept. elck in zyn recht ende besitte sonder falicant te blyven. De
 de burgers ende inwoonende ende alle die hem binnen Bol-
 zweert onthouden, een gheenen handel noch saicken in tyden
 des Fursten van Ghelre geschiet in Keyserlicke Majestets-
 den niet gearresteert off angesproken mogen worden, ende
 anderen landen offt steden wo zulcx gebuerde een voorstander
 te zyn vuytgeseyt schulden. Dat alle scippers binnen Bolzweert
 wesende, die op huere schepen ennige daghen ten affteren
 restitueert te wesen, dat zy deshalven gheen scade en lyd
 ende' dye sceepsdaghen een tyt lang in suspens opgescort wor-
 den, ende insgelycx sal geschien den schippers dewelcken de
 partie van den Keyserlicke Majesteyt geholden hebben. Dat
 alle rechten, privilegien, stedebouck, statuyten ende gec-
 gewoonten der stadt Bolzweert in voortyden gehadt ende gehad
 hebben ende van denzelven deugdelycke gebruyyc van den Key-
 serlicke Majesteyt wegen geconfirmeert worden, nietjegenstaet
 dat die stadt verbrant is geweest. Dat alle rechten, wyl-
 den, privilegien die stede Leeuwarden, Franiken, Haerling
 ende Sneek in 't gemeen off in 't byzonder gegunt ende
 geven zyn, ende te hebben daerop zekerheyt van den Keyserlicke
 Majesteyt. Dat die Grietenyen van Wonseradeel tot Har-
 lingen off anderen waer buyten dat deel, dan naer oll
 gewoonten tot Bolzweert te holden niet distraheert
 verlecht sal worden ende die vuyfbuyren aen die stadt
 alsoe dat geweest is by geleden tyden, te blyven, Endit
 al van Keyserlicke Majesteyt wegen mitter commissie
 segelt te leveren. Dat alle scade, deluen ende deur
 der stadt Bolzweert reparacie geschiet, ende renten uuyter-
 gen geboert dat welcken Heeren Godscalck van Jwyna
 nae mochte gaen, der stadt remitteert ende gescenct zy.
 die scamele burgeren, die noch eenige pachten ende buy-
 aengaende Heeren Godscalck ten achteren zyn, drie jaren

gescholden worde, aengemeerct die groote scade die d' inge- 1523
 setene der voorsz. stad Bolzwaert ende pachtenaers geleden ¹⁶
 hebben, Dat int gemeen ende byzondere heere Godschalck ^{Sept.}
 hem mitten burgeren ende inwoonende gracelyck ende vrede-
 lyck halde ende gheene olde woorde noch handelinge up te
 brecken off gedachtich zyn, des die borgers ende inwoonders
 desgelicken by heeren Godtschalck weder te doen. Dat alle die
 gheene die aen der stadt Bolzweert geslegen zyn geestelick
 of waerlyck, heerscippen, huysluyden ende ballingen van Sneeck
 ende andere vry veyligh ende onbescadicht van allen beveels-
 luyden, ruyteren ende knechten op huer eygen mogen com-
 men ende gebruycken ende te doen als huere nabuyren, doende
 by den zelven behoerlick eedt den Keyserliche Majestet goet
 ende getrouwe te zyn. Dat die scamele borgeren die des be-
 gheren in Keyserliche Majestet solt gelacht worden als an-
 dere knechten in Keyserlyke Majesteyts solt liggende, zoe varre
 men dieselvē behoeff ende zy daertoe nut zyn. Dat Heeren
 Godtschalck als een Ridder van trouwen die stadt Bolzwaert
 om diepen ende veeren hierby vaeren aengeheven naar byll
 naerder Ilst sal bystaen, ende ander behulpelyck zyn op te
 graven ende die aerme stede mit neringen te voirzien naer
 zyn beste vermoegen. Item off die stadt eenige ander arti-
 celen die nut off nootroufftich waren noch bedochten ende
 inleyden, dat Keyserliche Majesteyt den scameLEN borgeren
 daerinne gracelyck ende pie sal voirsien, dat zy zullen reden
 hebben de Keyserliche Majesteyt te bedancken, ende dat die
 overmits den voirsz. raet, recht, heerscappen, burgers ende
 ingesetene van Bolzweerde den Keyserliche Majesteyt als Grave
 van Hollant ende zyn nacommelingen, graven ende gravinnen
 van Hollant eedt doen sullen ende denselven zweeren ende
 geloven goet ende getrouwe te wesen, inderzelver vougen ende
 manieren als die vanden Stede van Sneeck gedaen hebben,
 ons oitmoeedelick biddende den voirgenoemden Heeren God-
 scalck die heerscip bourgers ende gemeynen ingeseten van

1523 onser voorsz. Stede Bolzwaert den voorsz. Commissie ende
 16 articlen te willen approberen ende ratificeren ende onsen be-
 Sept. hoirlycken brieffven dairaff te doen expedieren, doen te we-
 tene, dat wy willende in goeder trouwen mit den voorsz.
 Heere Godschalk ende den heerschipen, borghers ende inge-
 setenen van onsen voorsz. stede van Bolzwaerde, procederen
 wy by den deliberacie van onser voirsz. vrouwe moye Regente
 Gouvernante, ten advyse van onser zeere lieve ende getrouw-
 den hoofst president ende de luyden van onsen secreten Raede
 ende financien neffens haer, geordonneert den voirscreven
 commissie ende ariikelen in allen hueren punten ende een
 yegelyck van die geaprobleert geratificeert ende geconfirmeert
 hebben, approberen, ratificeren ende confirmeren vuyt onser
 zonderlinge gracie mits desen onsen jegenwoordigen beneficie
 daertoe gelovende in Keyserliche ende princelycke woirde
 denzelven commissie ende artickelen onverbreckelyck 't onder-
 houden ende te doen onderhouden tot eeuwighen daghen, son-
 der nemmermeer daertegens te doen off gedoogen gedaen te
 werden, direcktelycken oft indirecktelycken, in wat maniere
 dat het zy. Ontbieden daerom onsen lieven ende getrouw-
 den Cancellier, den hoofst ende president van onsen secreten
 ende grooten Raden, den Stathouder, president ende luyde
 van onsen Rade ende rekeninge in Hollant, Zeelant en
 Vrieslandt, onsen procureur-generael ende allen anderen on-
 sen Rechteren, officieren ende ondersaeten dien dit aen-
 sal dat zy den voirnoemden Rechters, Raedt, heerschip
 borghers ende ingeseten van Bolzwaert ende een yegelyck van
 hem van onsen voirscreven approbacie, ratificacie ende con-
 firmacie ende effect van al 't inhout van desen doen laten en
 gedoogen rustelic ende vredelyck genyeten ende gebruiken
 zouden, hem daertegens eenichsins te vexeren, molestie
 oft traveilleren in lyffve off in goede, hoe dat zy, want ons
 soe gelyeft. Oirconde van des voirscreven is, hebben wy
 sen zegel hieraen doen hangen, onsen hoocheyt, heerlycke

nde rechten ende een yegelyck zyns rechts in desen bewaert 1523
nde voirsien.

16

Sept.

Gegeven in onser Stede van Bruessel den <sup>xvi^{en} dach van
Septembri int jaer ons Heeren duysent vyff hondert drie ende
wintich ende van onsen Rycken te wetene van den Roomsc
nde Hongrien &c. 't vyfste, ende van Spaegnen ende anderen
achtste. Ende up ten ploy van den brief stondt gescreven
by den Keyser myn genadichste Vrouwe den Regente, den
Bertsbiscop van Pallarme, hooft vanden Secreten Rade, de
grave van Hoochstaten, hooft vanden Financien ende den
leer van Berghen, Ridders, den Domproost van Utrecht,
ancellier van den Ordene, den Heer van Neufville tresorier
nde andere gegenwoirdich ende geteekent, Dublioul.</sup>

Gecollationeert tegens zyn original by my
(get.) DE JONGE.

**b. Machtiging verleend aan de HH. Wassenaer
en Tautenberg om den Eed van de stad
Bolsward te ontvangen.**

1523 Kaerle by der gracie Goids, Gecoren Roomsch Keyser
18 tyt Vermeerder 's Rycx, Coninck van Germanie, van Spaen,
Sept. van Arragon, van Navarre, van beeden den Ceciliën
van Jherusalem, van Hongrie, van Dalmacie, van Crete
etc. Eertshertoge van Oistenryck, Hertoge van Bourgogne
van Lothringen, van Brabant, van Stier, van Carintie,
Carniole, van Lembourg, van Luxembourg ende van Gebre
Grave van Habsbourg, van Vlaendren, van Tirol, van Arte
van Bourgogne, Palsgrave ende van Henegouwen, Landgraaf
van Elsate, Prince van Zwave, Marcgrave van Burgau en
des heylincx Rycx van Hollant, van Zeellant, van Phirt,
Kiburg, van Namen ende van Zuytphen, Grave Heere
Vrieslant, van opten Windesmarck, van Portenau, van Schell
ende van Mechelen. Onsen lieve ende getrouwe den Heere
van Wassenaer, Ridder van onsen ordene Raet, Camerlengo
ende overste Capeteyn ende den Heere van Tautenberg
Ridder ende Gouverneur onses lants van Vrieslant, S. J.
ende Dilectie, Alzoe by den Tractaet van den reductie
onser Stede van Bolzweerde in onsen handen onder ander
geseyt zy, dat dien Rechters, Raet, heerscippen, borgers en
ingesetenen van onsen voorsz. Stede ons den behoorlijk
eedt van getrouwicheyt doen zullen als een hueren Heere
prince, zoe ende in derselver vouge ende maniere als
rechters, raden, heerscipen, borgers ende ingeseten van

er Stede van Sneek onlancx gedaen hebben, ende dat wy 1523
 temluyden oick als hueren heere ende prince zweren ende 18
 geloven sullen hueren privilegien ouder hercommen, hant-Sept.
 esten constance ende usance t onderhouden al naer vuytwy-
 en den voirseiden tractaet. Waertoe wy in onsen persoone
 niet vaceren en moegen, ende ons daerom van noot zy yemant
 laertoe wt ende ons getrouwē in onser Stadt te committeren,
 loen te wetene dat wy U volcommelyck betrouwende, U sa-
 melyck ende elck van U bysondere, bringer van desen geor-
 lonneert ende gedeputeert hebben, ordonnerende deputeren
 J daertoe committerende by desen U in onsen voirseide
 stede Bolzweerd te transporteren ende aldaer den voirsz. stadt
 len Rechters ende Raden, borgers ende andere ingeseten
 lerselver in onsen handen genade ende onderdanicheyt ende
 hueren behoorlichen eedt daertoe, ende sulcken als die van
 Sneek gedaen hebben t' ontfangen, ende insgelycx van onsen
 vegen ende in onser ziele als heur luyder heere ende prince
 en behoorlichen eedt te doen, onsen briefven van den voirsz.
 tractaet hen te leveren ende den hueren te heesschen ende ont-
 angen, ende voirts allen dinge te doene des goede ende getrouwē
 kommissarissen ende gedeputeerden voirsz. schuld zijn te doen
 nde doen moegen des voirsz. te doen ende des daeraen cleeft
 heven wy U samelyck ende elck van U bysonderen, bringer
 es briefs volcommen macht auctoriteyt ende sonderling be-
 el by desen ende in uwe absencie ende soe verre ghy daer-
 oe nyet verstaen ende vaceren en mocht, onsen lieve ende
 etrouwe Ridder Heere Godschalk Jongema ende Meester
 Iernaet Bucho, Doctoer, deken van onsen collegiale Capelle
 inden Hage onsen Raden, ende bevelen allen onsen Rechters,
 officieren ende ondersaten, dien dit aengaen mach, dat zy U
 ayden ende elck van U besondere, ende in Uwen affwesen
 en voirsz. heere Godschalk ende Deken bringer des briefs
 tselve doende verstaen, bystaen ende obedieren, want ons
 lzoe geliefst. Gegeven in onser Stede van Bruessel den xviii

1523 dach van Septembri int jaer ons heeren duysent vyf hondert
18 drie ende twintich, ende van onsen Rycken te wetene van
Sept. den Roomschen en Hungrien etc. 't vyfste, ende van Spaegnor
ende anderen 't achtste. Aldus ondergeteekend. By den
Keyser in zyn Rade, Dublioul.

Gecollationeert tegens de principale com-
missie, by my
(get.) DAMAS.

c. Eede en hulde van Doucke Fontens aan Karel V.

Ick Doucke Fontens zwere ende belove der alderdeurluch- 1523
tisten hoechgeborensten onverwynlycxsten Furst ende heere ² Oct.
Heer Karel by der genaden Goods Keyser van Roomen, Con-
nick van Germanien, van Spaegnen, van Arragon, van beeden
Cecillien, van Jherusalem etc., Eertshertoge van Oestenryck,
Hertoge van Bourgognen, van Brabant, Grave van Hollandt,
Zeelandt, Heere van Vrieslandt. Dat ick hem ende die van
hem comen sullen ende allen eerven ende Successoren als
natuerlyck Erfheere ende Erfgubernatoer van den lande Vries-
landt van wegen ende vuyt den naem des heyligen Room-
schen Rycke goede getrouwe onderdanighe ondersaet wesen
sal ende Zyne Keyserlicke Majesteyt hoocheyt Recht ende
Justicie te helpen onderhouden, Zyne Majesteyts Stadholder,
Regenten, Cancellier ende Raeden te eeren ende te obedie-
ren, ende dat ick nimmermeer in Rade off in tractaet comen
en sal daer men jegens Zyne Majesteyt off zynen Stadholder
Raeden ende Officieren spects tracteert off handelt ende offte
sulcx wiste te gebueren 't selffde tegens te staen ende vuyt
te brengen, ende voorts generaelick al te doen, dat een goedt
getrouwe ondersaet schuldich is ende behoiren te doen, zoe
help my Godt ende al zyn heyligen. Oirconden van desen
heb ick myn handteken hier onder gescreven. Datum den 11
dach der maent October int jaer ons heeren duysent vyfhon-
dert ende driendtwintich.

(get.) DOECKO FONTENS.

d. Eed en hulde van Abba Remersma aan Karel V

1523 Ick Abba Remersma van Midlum, zwere ende belove des
2 alderdeurluchtisten hoochgeborensten onverwinlicksten Furst
Oct. ende heere Heer Kaerl by der genaden Goods Keyser van
Roomen, Coninck van Germanien, van Spaengnen, van Arra-
gon, van beeden Cecilien, van Jherusalem, etc., Eertshertoge
van Oestenryck, Hertoge van Bourgondien, van Brabant.
Grave van Hollandt, Zeelandt, Heere van Vrieslandt, dat ic
hem ende die van hem comen sullen ende allen erven ende
successoren als natuerlick erfheere ende gubernatoer van den
lande Vrieslandt van wegen ende vuyt den naem des heyligen
Roomschen Rycke als een goedt getrouwe ondersaet wesen
sal, ende zyne Keyserlicke Majesteyt hoecheyt, recht ende
justicie te helpen onderhouden, zyne majesteyts Stadholder,
regenten, Cancellier ende Raden te eren ende te obedieren
ende dat ick nimmermeer in Raede off in tractaet comen es-
sal, daer men tegens Zyne Majesteyt oft zynen Stadholder.
Raden ende Officieren spreect, tracteert oft handelt, ende ic
ick sulcx wiste te gebeuren, tselfde tegens te staen ende vuyt
te bringhen ende voorts guetlick al te doen dat een goet en
trouwe ondersaet schuldich is te doen, zoe help my Godt ende
al zyn heyligen. In kennisse der waerheyt, zoe heb ick my
eygenen naem hier onderghescreven.

Datum den 13 dach der maent October in 't jaer ons he-
ren duysent vyff hondert ende drieentwintich.

(get.) Ick ABB REMESMA

e. **Eed en hulde van eenige Burgers van
Bolsward aan Karel V.**

Wy Douwe Jelmerzoon, Wibren Jacopzoon, Wibren Jou- 1523
zoon, Rioerd Gaelkezoon, Douwe Sipkezoon, Fonger Sicke- 3
bon, Here Douwezoon, Tiaerd Tzalinghsoon, Jan Guulkezoon, Octb.
Jacop Pieterzoon, Jarich Cremer, Sible Cremer, Tabbe Here-
zon ende Hylke Siurdzoon, zweren ende beloven den alder-
orluchtichsten hogeborensten onverwinlichsten Furste ende
Here, Heer Kaerl by den genade Goeds Keyser van Romen,
soninck van Spaengien, van Germanien, van Arragon, van
Heide Cecilien van Jherusalem, Eertshertoge van Oestenryck,
ertoge van Bourgondien, van Brabant, Grave van Hollant,
eelandt, Here van Vrieslant, dat wy hem ende die van hem
omen sullen, ende allen ervenen ende successoren, als natuer-
cke erfheeren ende erfgebournatoren van den lande Vrieslant,
in wegen ende wyt den name des heiligen Roemschen Rycks,
gude getrouwe ondersaten wesen sullen ende syne Keyser-
cke Majesteyt hoecheit recht ende justicie te helpen onder-
olden, zyne majesteyts statholder, Regenten Cancclier ende
aden te eren ende te obedieren ende des wy nimmermeer
raedt off in tractaet comen en sullen, daer men tegens syne
majesteyt off zynen Stadholder Raden ende Officieren sprekt
acteert off handelt, ende off wy sulx wisten te gebueren
elfde tegens te staen ende wyt te brenghen ende voert ge-
neraelick al te doen, des gude, getrouwe ondersaeten schul-
ch syn ende behoiren te doen, zo help onss Godt ende al
n heyligen. In kennisse der waerheit hebben wy alle voir-
reven ende elck besonder van ons gebeden den Erbaren Bor-
gemeisteren, Scepenen, Recht ende Raidt der Stadt Bolzwert
es zy horen secreten segel voer ons op spaciun te drucken,
uer wy Borgemeisteren, Scepenen, Recht ende Raidt hebben
edaen om bede wille der personen vorscreven uptoen 111^{en} dach
ctobris anno xvc ende xxiiij.

PROCES-VERBAAL.

BOLSWARD.

1 5 2 3.

B. BUCHO VAN ZWICHUM.

Zie CHARTERBOEK VOL. II, October 1523.

Vergelijk SCHOTANUS, fol. 619.

MEMORIE ENDE PROCESZVERBAAL DAER IC BERNARDUS 1523

BUCHO VAN ZWICHEM, DEKEN VAN ONZER LIEVE VRO-
WE CAPELLE OPT HOFF ENDE RAED ORDINARIS ONZES
GNADIGHEN HEERE DES KEYSERS SYNE MAJESTAS
LANDEN VAN HOLLANT, ZEELANT ENDE WREES-
LANT, ENDE DAT OM TE REYSEN IN WRIESLANT AN
MYN HEREN VAN WASSENAER ENDE DEN STATHOLDER
VAN VRESLANT, ENDE IN HOER ABSENTIE TE REYS-
SEN TOT BOELSWART ENDE ALDAER IN NAME DES KEYS-
ZERS HULDINGHE ENDE EEDT TE ONTFANGHEN ENIE
ANDERS NAE TENOR MYNER INSTRUCTIO MY OPT SELVE
STUCK GEDAEN BY MYN GNADIGE VROUWE REGENTE
ENDE GOUVERNANTE VAN DES KEYSZERS LANDEN HAR-
VERS OVER.

Inden ersten comende van Brussel tot inden Haghe opden
ach Mathei Apostoli den 21 September, heb ic aldaer over
evert twe byslotten briefven van myn gnadigen Wrowe den
ene adherescerende an den camer van Justicie, die ander
n den rekenkamer. Ende waer myn credentie seytt, hoe dat
ny bylast vaer aldaer te toenen ende openbaeren den byse-
elde tractaet gedaen tuuschen myn gnadigen Here den Keys-
ers ende den van Boelswart, desgelick de Commissie ge-
aen op Heer Godscalck Juwingha, Ridder Raet ende Camer-
nck des Keyszers, spreckende van die grettenye van Woen-
erdeel in welcke Boelswart geleghen is. Ende hebbe achter-
olgende van dien inden voorscreven camer gelaten copie van
ny instructio ende vanden tractaet ende van die commissie
in die grettenye, desgelik copie van die procuratie om den
eed te ontfanghen ende ut denselven rekencamer ontfan-
ghen copie vanden eed daer die van Sneek myn gnadigen
eere den Keyszer gedaen hadden, ende een copie vanden

1523 contrebreef, ende een formulaer om te maeken een contrebreeff, daer die van Boelswart veder ome solden geven int ontfanghen vanden bysegelden tractaet, daer ic hoer solde overleveren. Om daernae my te reguleren als ic met die van Boelswart solde handelen ende breefven hinc inde overleveren.

Desz gedaen bin ic van stonden an gereyst in Vreeslant ende bin op den 26 dach September voer Sloten int legher gecomen by myn Here van Vassenaer ende den gouverneur van Vreeslant, aldaer sy beyde des nachtes te woren sware gewoent waeren. Ende denselven myu instructio woergeholden ende van alles visio ende ostensio gedaen. Ende vant gheen van hoer beyden mochte vaceren om the reysen tot Boelswart om aldaer huldinghe en eed te ontfanghen. Soe hebben sy my geseyt, dat ic achtervolgende die procuratio spreckende op hoer en in hoer absentie op my ende heer Godscalek solde reysser tot Boelswart ende aldaer doen gelick sulx my in die procuratio ende myn instructio bewolen vaer te doen; ende ga ven my daerop literas credentie anden van Boelswart.

Oeck heb ic denselven beyden Heren levert by Sloten breefven van myn gnadigen Wrowe spreckende opt stuck voerschreven ende dat sy loesz ende ledich solden laten twe gefangen van Boelswart daer tot Harlinghen opt blockhuis gefangen vaeren, die eene genaempt dicke Peter, die ander Gerryt van Mackum. Daerop sy beyden Heren my seyde dat sy al loesz ende ledich gelaten vaeren op den dachwar coerts daerwoer tot Sneeck geholden. Maer comende tot Boelswart heb ic bywonden dat sy niet anders geledicht waren dan op handtastinge ende veder omme in die gefanginge te comen. Ende vat naersticheit ic daeromme nae tenor van myn instructio an myn Heren van Vassenaer ende de Stadholder ende an den Joncker opt huis tot Harlingen heb gedaen soe ist noch my noch Heer Godschalck niet moeglic gewesen sonderlingh den Gerryt van Mackum loesz the kryghen dat

etalende woer syn raenszoen ach philips gulden en 19 inc- 1523
 tel gulden woer de costen dwelcke Heer Godscalck hefft woer
 eyt, vint hemluuden toegeseyt vaer dat sy loesz ende ledich
 olden weeszen.

Daer nae wt den legher woer Sloeten gereyst nae Boels-
 vart bin ic aldaer by Heer Godscalck gecomen op den 28
 lach Septembris. Ende inden eersten en woerall met hem
 an alles daer vy tot Boelswart in name des Keyszers te doen
 olden hebben gecommuniceert visio ende ostensio van alles
 gedaen, hebben Heer Godscalck en ic by onsz laeten comen
 orghemeesters van Boelswart eerst alleen, ende hoer luuden
 onsz credentie ende procuratio getoent ende openbaert visio
 ende lectio van den gedaen, ende met denselven gecommuni-
 eert hoe men dat met aller besten manieren solde doen, om
 ulcks te publiceeren ende vederomme huldinghe ende eed
 ende den conterbreeff te ontfangen.

Nae lange communicatio hebben sy onsz geseyt dat sy be-
 geerden dat wy oeck voldeden by onsz comen laeten hoer
 ndere medegesellen te veten recht scepenen ende die raeds-
 uuden van Boelswart, vint sy die eene sonder den ander met
 onsz niet mochten entlick sluuten. Nae hoer bylieven ende
 ygeerte hebben vy den anderen by onsz laeten comen; ende
 hemluuden onsz byweel in name des Keyszers woergeholden
 nde van alles op nwes visio ende ostensio van die breven
 aer men hun solde over ende veder ontfangen ende daerop
 gecommuniceert: soe ist in die communicatie hefonden, dat
 y bigherden dat sy solden sweren onsz gnadigen Here
 en Keyszer als erfheer ende erfsgubernatoer des heyligen
 icxs ende nae comen graven ende gravinnen van Hollant,
 Vreelant ende heren ende wrownen van Vreeslant, jegens welcke
 y grote byswaringhe makeden seggende dat sy soe met heer
 Godscalck niet hadden traeteert, dan dat sy onsz gnadigen
 Here den Keyszer solden sweren als Keyszer van Rome ende
 ae comende successoren: op welcken heer Godscalck seyde

1523 dat hy anders niet hoer niet gehandelt, dan dat sy al den sweren den Keyszer gelick andere steden ende landen van den lande van Wreeslant hadden geswoeren, ende daarnachden alle steden ende landen van Wreeslant hadden Keyszerliche Majesteyt geswoeren als erfshere ende erfsgubernator etc. byhoerden den van Boelswart sulx oek te doen; haer hadde sulx altyt syn intentie alsoe geweest; ende voer haer nuttigher Keyszerliche Majesteyt als erfshere ende grave van Hollant an the nemen dan als Keyszer, vant indeem, dat God woerhoeden moet, dat Keyszerdom an een ander heer van Overlant of Franckricke of Italien of Englant quamen, waaer solden sy dan hoer byscarminghe haelen, ende solden eer haer vyanden overfallen wesen, eer sy sulx den Keyser oock hulp solden mogten intimeeren. Die hulp solde oek s'cranck veszen als men wt woerleden cronicken vel can lezen; alsoe dat om disze swaringe neder te leggen, is onsz noeden geweest die borgemeesters van Leverden te velen Peter Janzzoen ende Vibo Jan Zypers te woerscriven tot bygeren van den van Boelswart, vant sy daer groter gelove op te den.

Op onsze worscriven synt die vorseyde Peter Jansoen en Vibo Gerrytzoen by onsz tot Boelswart gecomen op den 2 Septembris, ende hebben sy met onsz enden borgheemeysters scepenen, recht ende raed van Boelswart soe ferre geardeende in den besten met menkanderen bysloten, dat sy daer eedt ende huldinghe solden doen in gelyker forme als die van Sneek hadden gedaen; ende den bysegelde tractaet met daerbaerheit te ontfanghen ende den reversael of conterbreff forma ende maneren als heer Godscalck ende ic van Keysers veghe biggerde. Doch mits dat alle dinck paciflick ende onder tvrbatio solde gesceen, bygerden die borgemeesters van Boelswart, dat vy die sesendarich ende die gesworen meydeck daerby solden laten comen, om hoer consent mede te hebben. Sulx hebben vy hoer niet mogen veygeren.

Ende synt des ander dages die seszendedartich ende die ge- 1523
 sworen meente by onsz int minnerbroerscloester gecomen ,
 ende op nws alle dingh woerhaelt. Ende hoevel die seszende-
 hartich ende die ghesworen gemeinte groete byswaringhe deden
 ende angaven dat hem niet moegelick vaer sulck een eed te
 loen of den reversal in sulcke maneren the woersegelen als
 vy bygerden , vint Vreeslant daer zy in gelegen varen , vaer
 een lidmaet des heyligen riixs , ende sulxs swerende ende by-
 segelen vaere gewolglick een alienatio van den heylige roem-
 sche ryck. Daerom mochten sy sulx niet doen , dan volden
 gaerne den eed sweren als Keyszer ende doen alle hetgheen
 daer fromen luuden toebyhoert.

Niet te min nae langhe ende doegliche informatie, daer ic
 ende heer Gotscalck ende die borghemeisters van Leverden
 hemluuden deden, hebben sy consenteert, ende die breven in
 hoer thegenwoerdicheit laten maecken, soe vel den breef van
 den huldinghe ende eed als den conterbreeff ende oek den
 breeff van den eed daer heer Gotscalck ende ic hemluuden in
 name ende ziele des Keyszers wederomme solden sweren, velcke
 breven geleszen ende ryplick over tracteert, hebben die borghe-
 meisters in byvesen scepenen recht ende raed ende seszendedar-
 dich ende gesworen gemeente beyde breven , te weten den
 breeff van der huldinghe ende den conterbreeff van den by-
 segelde tractaet met hoer stadsegel bysegelt. Ende desgelick
 heer Gotscalck ende ic hebben hemluuden vederomme met
 onsz segelen woersegelt den contereed , daer vy in name en
 ziele des Keyszers solde sweren, ende met menkander concor-
 deert , dat men die gemeente opden 2 dach Octobris in die
 grote kerck solde laeten comen om aldaer huldinghe ende eed
 the doen, ende dat men die voersegelde breven hinc inde int
 openbaer solde overleveren , ende datmen den gemeynte solde
 den effect van den bysegelde tractaet ende den conterbreeff
 seggen sonder in langhe the leszen , dan die huldinghe ende
 eed sol men van woert tot woert hemluuden leszen en decla-

1523 reren, mitz dat sy mochten weten wat sy solden ende hadden sweren ende gesworen, ende desgelick van den contereed daer ic ende heer Godscalck hemluuyden vederomme in name des Keyszers solden ende hadden sweren ende gesworen.

Op den 2den dach Octobris tot 7 uren des morghens hebben vy laeten singen een misse de Sancto Spiritu Solempniter, ende de gedaen, in een woerheven gestolte ghestaen ende int openbaer alle dinck in beste woerclaert, alsoe dat sy alle vel thovreeden vaeren, ende hebben bygert die van Boelswert eerst ende woeral absolvert te veszen van den eed daer sy omlanxs den hertoghe van Sassen als effigubernator hadden gesworen, oeck van den eed den Here van Gelder gedaen. Dwelck heer Godscalck ende ic seyden, dat vy sulx in name des Keyszers solden doen ende hebben hoer declarert den tractaet daer onsz gnadige heer die Keyszer in tyden, als hy Prince van Spangien ende eertshartoge van Oostenriicke etc. vaer met den hertoghe van Sassen angaende Vreeslant hadde mackt, wt velcken sy al absolvert vaeren van hoer eed hem gedaen, indeem sy Keyserliche majesteyt alsvoeren volden sweren.

Ende angaende den eed den here van Geldre gedaen, dat vaer een woerdoemlick eed, ende sy mochten byholden hoer eere ende zielen salicheyt, sulcken eed hem niet holden, si vaeren hem oeck niet sculdich te holden.

Alsulcke declaratie gehoert hebben sy seer blyde geweest, ende niet te min vy hebben hoer in name des Keyszers al sulcke eeden gedaen, geabsolvert ende declarert tot ewigc dagen absolvert te veszen.

Dit alle als woerscreven alsoe gedaen, is den ganszen lutt den, Edel ende onedel, borgeren ende inwoeneren ende daer tot die stad Boelsward geslogen ende inden tractaet bygret waren, aldaer in die kerck gecomen vaeren, den eed daer sy solden sweren int openbaer geleszen ende declarert; ende die alsoe geleszen ende declarert vaer, hebben sy alle hoer

ingeren opgestecken ende is hoer die eed veder op nues 1523
voergeleszen ende hebben den selven alsoe gesworen als haer
ioste God helpen ende al syn heyligen.

Ende hebben heer Godscalck ende ic hem luuden veder-
mme een contereed gedaen in name des Keysers nae tenor
an onsze procuratio, daer vy daer thoe hadden, ende synt
ie breven woersegelt hinc inde int openbaer overlevert ende
lsoe van menkanderen gesceyden, ende hebben die van Boels-
wart Keyszerliche majesteyt seer gedanckt, dat hy hoer tot
enade hadde genomen, ende hoer van alles daer sy tiegensch
Keyszerliche majesteyt en syn landen hadden gedaen geabsol-
ert, ende volden tot ewige (daghen) goede, getrowe onder-
laen blyven.

Op den 3den dach Octobris synt heer Godscalck ende ic
opt Stadhuusz gegaen ende by onsz laten comen die olde borg-
gemeisters, scepenen, recht ende raed der stad Boelswart
ende hemluuden in name des Keyszers gecontinuert elck in
syne officio tot Sinte Simon ende Judas dach naest comende
op velcken dach sy pleghen nae older gewoente die borggemei-
sters, scepenen, recht ende raed te woerwandelen ende ander
hwe in gelicker getal the kieszen; ende hem seydt dat sy dat
alsdan oek doen solden, ende sulck gecoren solden sy alle
die namen van de olden ende nwen gecoren mynhere dstad-
holder in een bysloten breeff, bysegelt met die stad secreet,
net een trowe boede oversenden om daer wt te kieszen, daer
hy meynde allernuttichst tot regeringe der stad te veszen, ende
denselven van weghen Keyserliche majesteyt confirmeren ende
van elcken ende hoer allen intgelick elck nae syn officio den
byhoerliche eed te ontfangen off daertoe yemant committeren;
n velcke sy onsz in name des Keyszers seer bydancke-
den.

Daernae hebben vy met denselven gehandelt dat sy daghes
daernae te weten den 4den of 5den Octobris solden omgaen
elck in syn quartier, doer die stad van Boelswart van huusze

1523 tot huusze, ende hemluyden vragen, of sy oock inde kerck vaeren en sworen, als die huldinge worde gedaen, ende dengheen daer in die kerck niet geweest hadde of niet gesworen hadde van nws laeten sweren, ende die niet volden sweren wt die stad jaghen.

Ende daernae op die naeste heylige dach in een maner van een publicum edictum laeten wtroepen, dat men alle dengheenen, daer in die stad Boelswart vaeren gebleven, die sol men holden als gesworen, alle hadden sy oock niet gesworen. Ende indeem sy hir naemals deeden teegen de form van den eed by den borgeren van Boelswart den Keyszer daen, men solde hoer straffen als rebellen ende meyneelde luuden, niet theegens staende al volden sy seggen dat sy niet gesworen hadden. Dvelck alle alsoe the exequeren hebbēn die borgemeisters angenomen.

Dit alsoe gedaen hebben heer Godscalck ende ic denselven gebeeden, dat sy hoer naersticheyt volden doen ende daer Boelswart tot profyte van Keyszerlike majesteyt vel bywaren. Myn gnadige heer die Keyszer solde hoer een gnadich heer veszen, ende alle hoer doeglickie previlegie die syn majesteyt hoer nw op nws hadde gegeven ende geconfirmert ende sy voldes doeglick hadden gebruukt, onderholden ende onderholden laeten.

Ende synt alsoe van meckander gescēyden.

Opden 5den Octobris bin ic gereyst tot Sneeck om aldā enighe differentie neder te leggen tuusschen die van Sneeck ende hoer ballingen, daer in Boelswart gelegen hadden, die ballingen bygerden in Sneeck te veszen nae inholt der tractaet van Boelswart, ende die van Sneeck voldensze niet niet innemen soe langhe die Gellersze niet gansz wt Wreesla woerdreven vaeren. Ende vant ic hoer niet mochte concordēt heb ic beyder partien wolmagtighen bescēyden by myn heren Vassenaer ende dstadholder in legher woer Sloten te comēt.

Ende aldaer is soe ferre gehandelt dat die ballinghen hebben 1523
 conseerte wt te blyven soe langhe Sloten niet gewonnen
 vaer. Ende alsdan sulx gesciet, solden sy veder omme mogen
 n Sneek elck op syn goeden comen, ende doen alsdan van
 twes huldinghe ende eed gelick andere borgeren hadden ge-
 laen. Dvelck beyden Petri alsoe hebben gedaen.

Opden 3 dach Octobris bin ic vederomme by myn heren
 van Vassenaer ende dstadholder van Vreeslant in legher woer
 Sloten gecomen, (ende) inden legher vesende heb ic beyden
 heren adverteert van alle datgheene, daer heer Godscalck ende
 ic in name des Keyszers hadden gedaen, ende aldaer over-
 evert copie van alle breven, mitz dat sy gheen ignorantie
 nochten hebben ende hem daerna te moghen reguleren.

**SEQUITUR INVENTARIS VAN DIE COPIEN BY MY IN
 HANDEN PES STADHOLDERS VAN WREESLANT
 OVERLEVERT.**

Int eerst die copie van myn instructie byginnende: memorie
 van des meester Bernard Bucho etc. geteikent met A.

Noch copie van een procuratio om den eed van die van
 Boelswart te ontfangen, sprekende op myn here van Vasse-
 naer ende den Stadholder, byginnende: Kaerle bi der gratie
 Godes etc. onszen lieven ende getrowen den here van Vasse-
 naer etc. den here van Tautenborch oeck ridder ende gou-
 vernoer onszer landen van Wreeslant, geteikent met B.

1523 Noch copie van den tractaet ende privilegien der stad van Boelswart by der Keyszerliche majesteyt gegunt, byginnende: Kaerle by der gratie Godes etc. alle den ghenen die deszen onszen breeff zullen zien Saluyt etc. geteikent met C.

Noch een copie van een conterbreeff daerinne die van Boelswart bykennen dat sy den voerscreven tractaet ende privilegie ontfangen ende angenomen hebben, byginnende: Allen denghenen die deszen onszen breeff sullen zyen of haren leszen etc. geteikent met D.

Noch copie van den eed die die van Boelswart gesworen hebben, byginnende: Wy edelen, heerscappen, regeerders ende burghemeesters etc. geteikent met E.

Noch copie van den contereed daer meester Bernard Bucho ende heer Godscalck van Jonghema ritter der stad van Boelswart in name der Keyszerliche Majesteyt gedaan, beginnende: Bernardus Bucho etc. ende Godscalck Jongama ritter etc. geteikent met F.

Noch copie van die commissie van de Griettenie Voenserdeel, sprekende op heer Godscalck Jonghema ritter etc. byginnende: Kaerle by der gratie Godes etc. allen denghenen die diszen onszen breeff zullen zyen Saluyt, geteikent met G.

Disze copien alle synt alles geautentizeert by een gesworen notarius, in hoer beste forme, ende heft myn heer stadhholder van Wreeslant my syn recipisse hirvan gedaen.

Dit alles aldus als woerscreven by myn here van Vasse naer ende den Stadholder van Wreeslant gedaen ende expedit heb ic van hoer oerloff genomen, ende wt den lege gesceyden ende op den 11 dach October in Hage gecomen, ende aldaer myn repoert als woerscreven gedaen.

Ende op den Reekencamer overgelevert den principael breeff van den eed, daer die van Bolswart onszen gnadige Here den Keyszer hebben gedaen ende met hoer stad se woesegelt.

Noch den principael conterbreeff, daerinne die van Boelswart

wart bikennen, dat sy hebben alsulcken tractaet ende previ- 1523
 legie als hemluuden by den Keyszer gegunt ende gegeven is
 met danckbaerheyt ontfangen, ende geloven die alsoe tot
 ewighe daghen to onderholden, ende met hoer stadsegel by-
 segelt.

Noch heb ic aldaer overlevert ittlicke particulare breven
 in papier gescreven daerinne ittlicke particulare herscappen
 ende inwoners van den platten lande van Vreeslant bykennen
 Keyserlicke Majesteyt hulde ende eed gedaen te hebben.

Noch heb ic aldaer overlevert copie van den contereed dy
 my ende heer Godscalck in name des Keyszers den van
 Boelswart gedaen.

Noch den tegenwoerdighe procesz verbael van tghene daer
 ic ende heer Godscalck in Wreeslant achtervolgende onsze
 instructio hebben gedaen.

In kennisze daer waerheyt heb ic Bernardus Bucho myn
 hand hir ondergescreven.

Actum, den 12 dach Octobris Ao 1523.

(Was geteekend) BERNARDUS BUCHO.

Iets over Worp van Thabor en zijn chronijk.

Ten slotte nog iets over den schrijver en zijn werk. **PERUS THABORITA** spreekt van hem altijd als *onse Procurator VERPERIS* (*), en duidt hem eenmaal aan als **WERPERIS, van Leynsmergheest ghebooren** (*Archief*, deel III, blz. 375). In de anteekening op deel II, fol. 5, van handschrift B (zie *Vrije Fries* III dl. 2 st. blz. 110) heet hij zich te noemen **WORPERUS VAN DER GEEST**. Alleen het titelblad van handschrift B noemt hem **WORPERUS TYAERDA ex Renismageest**, en **SUFRIDUS PETRUS** (†), a. p., brengt hem tot de *familia TJAARDANA*. Er is echter geen spoor te vinden, dat hij tot dit geslacht behoord heeft, of dat iemand van die familie Prior van het klooster Thabor geweest is. Dit althans bevestigen de Heeren Jr. Mr. M. DE HAAN HETTEMA en Mr. A. VAN HALMAEL Jr., die met le genealogiën van de Friesche adellijke en andere aanzienlijke familiën zeer van nabij bekend zijn. Deze naam is hem dus welligt bij vergissing toegeschreven. Onder de Abten van Mariëngaarde wordt een **VORPERUS TZJAERDA** als XVIde Abt genoemd, gestorven 1352. Men kan hem toch met dezen niet verward hebben?

(*) Dat de spelling van desen naam nu eens **WERPERIS**, dan **WORPERUS**, an **VORPERUS**, en ook **VORPERIUS**, voorkomt, doet niets ter zake. Men indt zelfs **VOPKRITS**, doch blijkbaar door een schrijffout, tweemalen in handschrift E (zie *Vrije Fries*, III deel 2 st. blz. 115).

(†) In het oorspronkelijk opstel (bewaard bij het Provinciaal Archief) leest men aldus. „**VORPERUS, natus in Rynsmagesta, qui pagus est in territorio Dantumano, filius illegitimus ejusdam viri nobilis ibidem, ex familia TJAARDANA fuit, qui cum ab ineunte aetate literis et religioni deditus esset, evasit in primis doctus ac religiosus, etc.**” Het woord *illegitimus* is doorgerekend en verbeterd in *sed non ex thoro legitimo*, doch ook hierdoor de pen haald.

Op een der eerste bladen van dit handschrift vind ik: „**VERPERIS DE RYNSMAGEST. Vide lit. Do. BENDIXII, de dato 8 Aprilis 1585.**”

VAN DER GEEST noemde men hem, of noemde hij zich, naar zijne geboorteplaats *Rinsumageest*; THABORITA naar het klooster, waarin hij geleefd heeft. Wij weten dus met zekerheid niets van hem, dan dat hij WORP geheeten heeft, dat hij in 1523 Prior van *Thabor* is geworden (‘), en den 26 Februarij 1538 gestorven is.

In eene aantekening van den Heer VAN NAUTA vindt men van dezen Prior dit merkwaardig zeggen vermeld: *Dat de duivel altijd zijne wooning in den kop der monniken gehad heeft.*

Wat den tijd betreft, waarin WORP geschreven heeft, dien meen ik omstreeks het jaar 1500 te moeten stellen. De bijzonderheid, welke reeds opgemerkt is, dat bij de namen der twee laatste Bisschoppen, PHILIPPUS en HENRICUS, in de meeste handschriften geene jaartallen gevoegd zijn, en dat die jaartallen in handschrift A eerst door eene latere hand zijn bijgeschreven, doet mij veronderstellen, dat die lijst in het oorspronkelijke opstel niet verder gegaan is dan tot 1496. FREDERICUS, 54, en dat overeenkomstig hiermede ook de lijst der Graven geëindigd is bij PHILIPPUS II, 28 *Comes*. In die veronderstelling moet dan het handschrift A, na 1524, maakt zijnde, er die twee laatste Bisschoppen, benevens KAROLUS *Imp.*, 29 *Comes*, bijgevoegd hebben; gelijk ook in Franeker handschrift D, dat jonger is dan A, de rij der Graven heeft voortgezet tot PHILIPPUS III, 30 *Comes*. Hier besluit ik, dat WORP dit werk geschreven heeft gedurende de regering van den 54sten Bisschop FREDERICUS, en dat tusschen de jaren 1490 en 1516. In het handschrift van ALEKMADE leest men ook op den titel: VORPERI ▲ RINSGEEST, *monachi in Tabor*, waaruit men besluiten mag, dat WORP deze chronijk opgesteld heeft, voordat hij nog *Supp*er** was geworden. En daar hij later tot *Procurator* bevorderd

(‘) Zie PETR. THAB., *Archief*, d. III, 875.

en in 1523 tot *Prior* gekozen is, komt die tijdsbepaling met het tijdperk, waarin WORP monnik was, zeer goed overeen. Nog nader wordt die tijd bepaald, als men let op het volgende, hetwelk lib. I, cap. 8, voorkomt.

»A°. 1492, sicut et bellum inter ipsum et Duces *Burgundiae, usque in praesentem diem.* Et multiplicata sunt mala, non solum in *Gelria*, sed et in omnibus terris et regionibus circum *Gelriam*, et *adhuc nondum est finis.* Infra vero suis in locis plenius de his dicemus.”

Dit toch moet WORP geschreven hebben vóór 1505, dat is, vóór het jaar, waarin PHILIPPUS *de schoone* met KAREL van Gelder een tweearig bestand gesloten heeft.

Nog nader wordt die tijd bepaald door eene aantekening in een der H.S.S. aanwezig in de Koninklijke Bibliotheek, welke aantekening vermeld, dat dit afschrift vervaardigd is in het jaar 1494 door FREDERIK ADRIAAN WESTPHALEN.

Uit het aangehaalde blijkt tevens, dat hij, dit schrijvende, het voornemen had, zijne chronijk tot op het einde der 15de eeuw voort te zetten. Echter gaat de Latijnsche chronijk niet verder dan de 14de eeuw, en het is mogelijk, dat WORP, tot hogere bedieningen en meerdere werkzaamheden geroepen, geenen genoegzamen tijd gevonden heeft, om zijn werk te voltooien. Het gevoelen van SUFFRIDUS PETRUS, dat WORPs eigen opstel niet verder gaat dan tot 1399, wordt ook door den Baron SCHWARTZENBERG, t. a. p., aangenomen, en de wijze van bewerking van het 4de boek, in het Nederduitsch, verschilt van die der drie vorige boeken ook genoeg, om het 4de niet aan den schrijver der drie eerste boeken toe te kennen.

Daarentegen pleit de uitdrukking, in het verhaal van de stichting van het klooster *Thabor*:

«Want ik, die dezen Cronyck hebbe geschreven, ben in zyn clooster *Thabor* geprofessyt. Appendix, hietende WORPERUS VAN DER GEEST, ende eerstmael Subprior, ende daerhae Procurator, ende ten laetsten Prior. Ende is gestorven

in 't jaer ons Heren duysent vyff hondert acht ende dertich, den 26^{en} Februarii."

gelijk mede de verwijzingen uit dit boek naar het gestelde in de voorgaande boeken; dit een en ander, zeg ik, pleit er zeer voor, dat ook dit 4de boek van WORP afkomstig is. De afschriften B en D zijn zoo kort na den tijd van WORP. (naauwelijks 30 jaren) geschreven, dat hij, die vroeger in het oorspronkelijke handschrift van het vierde boek die aantekening (appendix), *hietende enz.*, bijschreef, een tijdsgenoot van WORP moet geweest zijn, en alzoo heeft kunnen weten, wie die *ick, die dezen Cronyck hebbe geschreven*, was. Hier komt bij, dat men wel kan veronderstellen, dat de vervolger; zoo hij iemand anders geweest is dan WORP, het werk van WORP heeft willen voortzetten, maar niet gemakkelijk, dat hij dan zijn eigen werk aan den naam van WORP geschonken heeft. En zoo hij (de vervolger) dit niet gedaan heeft, anderen kunnen er nog minder belang bij hebben gehad, om iets aan WORP toe te schrijven, hetwelk hem nie toebehoorde.

Stelt men dus, hetwelk voor alsnog mij het meest aannemelijk toeschijnt, dat ook dit 4de, in het Nederduitsch gestelde, boek door WORP vervaardigd is, dan moet er voor die verandering van taal en bewerking eene bilijke reden kunnen opgegeven worden. Die reden meen ik hierin te vinden. Blijkens den geheelen inhoud der drie eerste boeken, was het de bedoeling des schrijvers, om eene kerkelijke geschiedenis van *Friesland* te geven; want de eerste prediking van het Christendom, de langzaam voortgaande bekeering van de Friezen, hunne betrekking tot de bisschoppen van *Utrecht*, en hunne twisten met deze, zoowel als met de Hollandsche Graven, maken het onderwerp dier boeken uit. Het handschrift E vertoont boven de 2de bladzijde het opschrift: *Chronicon Episcoporum Frisiae*. En in de 14 eerste eeuwen van WORP zeker de kerkelijke geschiedenis van *Friesland* belang-

rijker dan de staatkundige, ten minste voor hem als geestelijke, en daarom stelde hij in de eerste boeken de kerkelijke zaken op den voorgrond. Doch de 15de eeuw gaf hem een geheel ander onderwerp. De twisten der Schieringers en Vetkoopers, die gedurende dat tijdperk dit gewest vervulden, hadden de staatkundige geschiedenis, boven de kerkelijke, belangrijk gemaakt, en den invloed der Utrechtsche Bisschoppen, tegen wier gezag de Friezen altijd weerspannig waren geweest, nog onbeduidender gemaakt dan te voren. In dit 4de boek moest dus de schrijver zich op een geheel ander standpunt verplaatsen.

Bij het zamenstellen van de eerste boeken had de schrijver de werken van anderen voor zich, en de bronnen, waaruit hij putte, waren chroniken, legenden en levensbeschrijvingen, dewijl de geschiedenis dier eeuwen door anderen reeds op verschillende wijzen, geheel of bij gedeelten, was behandeld. Tot de vervaardiging van het 4de boek, daarentegen, had hij geene bouwstoffen van aanbelang in de werken van vroegere schrijvers, maar moest hij alles zelf, uit de nog vorhanden zijnde oorkonden, charters, diploma's, zoenbrieven enz., opdelen. Hierbij gaf de rijkdom van stof, bij de meerdere belangrijkheid van een tijdperk, hetwelk gedeeltelijk nog in veler geheugen levendig was, hem als van zelf aanleiding tot eene meer breedvoerige behandeling, waardoor dit 4de boek alleen uitgebreider is geworden, dan de drie vorige te zamen genomen.

Eindelijk, hij schreef de drie eerste boeken in het Latijn, en had zekerlijk ook wel eerst het voornemen, het geheele werk in die taal op te stellen. Voor de eerste boeken was hem dit in zeker opzigt ook gemakkelijk, daar de geschriften, welke hij raadplegen kon en moest, meerendeels ook in die taal waren geschreven. Maar op het einde van het 3de boek, waar hij het tijdperk naderde, waarover hij in het Nederduitsch gestelde staatsstukken moest raadplegen, begon hij

de moeijelijkheid van het Latijn schrijven te gevoelen. Hier moest dan toch, of de Nederduitsche stukken tusschen het Latijnsch verhaal invlechten, gelijk hij in de laatste hoofdstukken van het 3de boek deed, hetwelk wij zien uit het fragment, bewaard in het afschrift C (a^o. 1397 enz.), of al in oorkonden, welke hij in hun geheel wilde bewaren, in het Latijn gaan overzettelen. De misstand van het eerste, en de moeijelijkheid van het laatste, kunnen hem gemakkelijk bewogen hebben, om voor het 4de boek zich liever van de Nederduitsche taal te bedienen.

Al deze redenen te zamen genomen, het verschil 1°. van onderwerp, 2°. van behandeling, en 3°. van taal, regtvaardigen zijn besluit, om de drie eerste boeken, als een op zichzelf staand *eerste gedeelte*, af te sluiten, en het vierde boek niet als *4de boek*, maar als *tweede gedeelte* van zijne chronijk daaraan toe te voegen. Men moet dan deze boeken beschouwen als twee afzonderlijke werken, het eene der kerkegeschiedenis van *Friesland*, en het andere de geschiedenis der 15de eeuw, of der partijschappen van de Schieringers en Vetkoopers, welke twee werken te zamen de *Chronijk van WORPERUS THABORITA* uitmaken.

Deze opvatting geeft ook gereedelijk eene verklaring, hoe er in handschrift D boven het zoogenoemde 4de boek staan kan: *Hier begint dat tweede boeck der Cronicken van Vriesland*, en aan het einde van dit boek: *Et hic est est finis, sit laus Deo trino et uni.* Als bovendien hier het einde is, zoo de tweeden boeks als des geheelen werks van WORP, dan is het natuurlijk, dat er boven het zoogenaamde 5de boek in handschrift D, geen opschrift gevonden wordt, noch als *derde boek*, noch als *tweeden boeks tweede stuk*, noch als *vijfde boek*. In diezelfde veronderstelling wordt het ook duidelijk, hoe de handschriften F en G, en het oudere handschrift B, als chronijk van *WORPERUS VAN DER GEEST*, niet meer (noch minder) bevatten dan vier boeken. Daarentegen verklaart z.

de bijzonderheid, dat de handschriften A en E slechts de drie eerste boeken behelzen, ligtelijk daaruit, dat dit eerste gedeelte, deze in het Latijn geschreven boeken, als een op zich zelf staand werk: *Cronicon Episcorum Frisiae*, beschouwd zijn.

Wat nu het vijfde boek betreft, komt het mij voor, dat WORP VAN THABOR wel het plan gehad heeft, om zijn werk met de voltooiing van het vierde boek te besluiten, maar toen hij nu ook nog het einde van den Gelderschen oorlog en de onderwerping van geheel *Vriesland* aan den keizer, na de overgave van *Sneek*, *Sloten* en *Bolsward* in 1522 en 1523 beleefde, zich opgewekt gevoeld heeft, om ook dit tijdperk te beschrijven. Als hoofd van een der aanzienlijkste kloosters had hij zelf voorzeker een groot deel aan alle die gebeurtenissen gehad, en menig tractaat of besluit door de Prelaten en Edelen gesloten of genomen ook met zijne handtekening bekrachtigd. Nog vijftien jaren mogt hij die gebeurtenissen overleven (tot 1538), en hij heeft dus nog ruim den tijd gehad, om ook dit gedeelte van zijn arbeid te voltooien. Gelijk hij in het vierde boek meermalen naar de drie vorige boeken verwijst, zoo haalt hij ook in dit vijfde boek gedurig uit het vierde of derde boek plaatsen aan op deze of diergelijke wijze.

fol. 503. Ende want ick hyer mede het vyfte boeck deser Cromiken wil besluyten, omdat Key. Mat. nae des Fursten van Sassens regieringe ende der Geldersche invasie in dit jaer van drye en twintig *Vriesland* van *Staveren* tot *Gerkesbrugge* toe heeft tot Synre Mat. gehoersaemheit ende subjectie gebracht, ende nu rustelicken beset niet sonder meerckliche hulp ende bijstant der selver Vriesen, als ick voor op 't lanxte in dit boeck nae myn beste vermogen hebbe geschreven.

fol. 277. Ende worden geheten Damster schutters, dye voermaels in Vrieslandt met Groningers veel quaets hadden gedaen, daer ick int voergaende boeck meer van hebbe geschreven.

fol. 293. Desgelicks is oeck geschiet in Haskerdicken anno XIIIIC ende LXXXVII daer ick voer van hebbe geschreven.

FOEKE SJOERDS schijnt de chronijk van WORP niet gekend te hebben. Althans het oordeel, hetwelk hij, in de Inleiding tot de *Beschrijving van Friesland*, bl. 9, daarover velt, is zeer onvoorzichtig. »Vermits,” zegt hij, »SUFFRIDUS PETRI. »nopens de verhalen van *Friesland* zelfs niet al te geloofwaardig is, kan men ligt denken, wat men van zoodanige schrijvers, die bij hem zoo hoog te boek staan, te houden heeft.

Andere schrijvers daarentegen, denken gunstiger over *Worp van Thabor*. WINSEMIUS, SCHOTANUS en EMMIUS, hebben van zijn werk gebruik gemaakt, en van den laatste zegt dit veel. Doch dit is aan ieder bekend. Minder bekend is het dat ERNESTUS FREDERICUS à WICHT, in zijne nog ongedrukte *Annales Frisiae perducti ad annum MDCII*, van WORP veel heeft overgenomen. Bovendien is het mij gebleken, dat CORNELIS KEMPIUS, in zijne *Libri tres, de origine, situ, qualitate et quantitate Frisiae*, Col. Agr. 1588, vooral in het eerste en derde boek, zeer veel uit WORPS beide eerste boeken heeft nageschreven, zonder hem echter ergens te noemen. En het gezag, hetwelk door deze schrijvers, het zij openlijk, het zij stilzwijgend, aan WORP is toegekend, komt mij voer, allezins gegronde te wezen. Zonder zich met onzekere en ongerijmde berigten in te laten, geeft hij een duidelijk en bondig verhaal, hetwelk men met regt eene *Geschiedenis van de vrijheid der Friezen* kan noemen, en dat uit de beste bronnen bijeengebragt is. Een groot aantal staatkundige stukken zijn door hem, vooral in het vierde en vijfde boek, *van woerdt tot woerde* opgenomen, en daaronder vele, die in het *Charterboek* niet voorkomen.

SEP 23 1921